ROBERT LOUIS
STEVENSON

SLĖPININGOS NOVELĖS

ROBERT LOUIS
STEVENSON

SLĖPININGOS NOVELĖS

UDK 820-32
St 202

Stivensonas R. L.

St 202 Slėpiningosios novelės /Iš anglų k. vertė (ir įv. str. parašė) P. Gaučys. - V.: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 1992. p.

R. L. Stivensonas (1850-1894) laikomas tobuliausiu stilistu, kokį anglai kada nors turėjo. Jis toks puikus pasakotojas, kad užmirštama jį esant poetą, sukūrusį gražiausią knygą vaikams anglų kalba. Jo romanai turi retą ypatybę - švelnumą ir jėgą. Tobuliausias jo veikalas - "Keistas daktaro Džekilio ir pono Haido atsitikimas" (kritikų dažniausiai vadinamas romanu). Jame tyrinėjamas žmogaus prigimties dvilypumas, gėrio ir blogio sandūra. Šį kūrinį verta lyginti tik su "Markheimu", kurio būdingiausi bruožai - priemonių taupumas ir veiksmo preciziškumas. Novelėse išryškėja neprilygstama autoriaus fantazija: sugebėjimas įtaigiai vaizduoti baisenybes, šmėklas ir nežemiškus džiaugsmus.

UDK0 820-32

Antras leidimas
Pirmas leidimas: Rūta, spaudė M. Morkūno spaustuvė, Chicago, 1980

© Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla

ROBERTAS LUISAS STIVENSONAS

Gimė 1850 m. Edinburge, pagarsėjusio inžinieriaus šeimoje. Jis buvo nepaprastai gležnos sveikatos. Ligos ir slogučiai, ilgi skaitymai ir ugninga vaizduotė nešiojo jį kaip šmėklą, galinčią bet kada išnykti. Tėvai norėjo iš jo susilaukti inžinieriaus, bet jis neturėjo tam nei potraukio, nei sveikatos, tad 1871 m. metęs inžineriją, pradėjo studijuoti teisę ir baigė ją, tačiau niekados nepraktikavo. Nuo pat jaunų dienų buvo linkęs į literatūrą. Jis mėgo savo baisius sapnus apvilkti poezijos rūbu, savo fantazijoms suteikti kūną ir kraują. Stengėsi įžvelgti slapčiausius širdies ir svajonių užkampius. Anksti pradėjo rašyti. Po kelionių į Prancūziją ir Belgiją pasirodė jo graži knyga: "Travels with a Donkey". Baidare apkeliavęs Škotijos pakraščius parašė: "An Inland Voyage". 1879 m. jis išvyko į Kaliforniją ir ten vedė. Sugrįžęs į Europą, pradėjo karštligiškai dirbti, bet dėl pairusios sveikatos nuolatos turėjo gydytis kurioje nors Europos sanatorijoje, nes kamavo smarkūs kraujoplūdžiai ir grėsė mirtis. Vis dėlto šiuo laikotarpiu jis parašė daugelį savo garsiųjų veikalų: 1881 m. - "Virginibus Puerisqe"; 1882 - "Treasure Island" - piratų ir paslėptų lobių istoriją, sutikusią jam garbę ir turtą; 1886 - "The strange case of Dr. Jekyll and Mr. Hyde" - gilią etinę parabolę, turėjusią nepaprastą pasisekimą (per 6 mėn. buvo parduota 40 000 egz.) ir romaną "Kidnapped"; 1887 - "Merry Men" - novelių rinkinį ir 1888 - "Black Arrow" - romaną iš Škotijos dviejų rožių karo.

Sveikatai tolydžio blogėjant, gydytojai patarė apsigyventi šalyje, kur sausas, šiltas klimatas. 1887 m. jis atsisveikino su Europa ir išvyko į Kaliforniją. Atvykęs į Ameriką, buvo entuziastingai sutiktas ir pasirašė su Niujorko "Skribnerio" leidykla labai pelningą sutartį. Kitais metais kartu su visa šeima jachta patraukė į Pietų jūras, ir septynis mėnesius jo laivas klaidžiojo aplink salas, kol vieną dieną pasiekė Samoa salos Apia Harbor uostą. Čia jis pagaliau rado klimatą, kuriame galėjo gyventi. Nusipirko didelį plotą žemės ir kaip senųjų laikų lordas išgyveno pastaruosius trejus su puse metų. Pasistatydino impozantiškus rūmus ir pavadino juos "Vailima", kurie tapo žinomi plačiame pasaulyje (Samoa kalba tai reiškia penkis vandenis - nuo netoliese susibėgusių penkių upių). Čia jis susikūrė savotišką karaliją ir čiabuvių buvo vadinamas Tasitala - pasakų

sakytoju.

Mirė nuo kraujo išsiliejimo smegenyse 1894 m. gruodžio 3 d., palikęs nebaigtą savo geriausią romaną - "Weir of Hermiston".

XXX

Šiuo metu Stivensonas laikomas tobuliausiu stilistu, kokį anglai kada nors turėjo. Iš tikrųjų - jis toks puikus pasakotojas, kad beveik užmirštama jį esant didelį jaunimo poetą, sukūrusį gražiausią knygą vaikams anglų kalba, ir vieną švelniausių savo laikų eseistą. Jo romanai turi retą ypatybę - švelnumą ir jėgą. Jo palinkimas į silpnumą (Stivensonas sirgo džiova) sutinkia jam dar daugiau žavesio.

Jo tobuliausias veikalas - ilga simbolinė novelė "Keistas daktaro Džekilio ir pono Haido atsitikimas' - išryškina siužetą, kuris, paplitus Froido mokslui, tapo itin populiariu.

Daugelis Stivensono novelių kritikų pažymi tiek panašumus, tiek skirtumus tarp "Markheimo" ir "Keisto daktaro Džekilio ir pono Haido atsitikimo", Ch. Balfour'as savo "Life of R. L. Stevenson" sako: "Tuo metu jis daug mąstė apie žmogaus prigimties dvilypumą ir apie gėrio ir blogio kaitaliojimąsi. Jis ilgą laiką ruošėsi parašyti novelę, kurioje būtų įkūnyta ta pagrindinė mintis. Tokios nuotaikos jis sukūrė atšiaurios vaizduotės "Markheimą", tačiau tai nebuvo tas ko jis norėjo. Todėl jam rūpimą temą vis atidėliojo, ligi staiga, vieną naktį susapnavo sapną. Pabudęs jau turėjo dvi ar tikriau tris "Džekilio" scenas.

Nors "Markheimas" didingumo atžvilgiu gal turi nusileisti "Džekiliui" (labiausiai svaiginančiam XIX šimtmečio beletristikos veikalui), jis tikriausiai tobulesnis kaip novelės meno įsikūnijimas savo priemonių taupumu ir veiksmo preciziškumu. Jai gali būti teisingai pritaikyti Balzako žodžiai: "Pasakojimas aštrus kaip kirvio kirtis".

"Markheime", toje ypatingoje ir gyvoje studijoje, kaip Lope Conford'as ją vadina, - Markheimo nuostabus pokalbis su jo lankytoju tikrai užima žymiausią vietą. Ji yra viena iš pačių iškiliausių laimėjimų visoje Stivensono kūryboje ir išsako išmintį, kuri siekia daiktų esmės.

Romanas, apvainikavęs rašytoją garbės vainiku, - "Lobių sala" - yra tapęs nuotykių romanų šedevru. Mes jame randame ieškojimų, atradimų, džiaugsmą, siaubo, paslapties elementų. Kaip tikras meninkas jis perkeisdavo tikrovę, nupiešdavo ją pagal savo vaizduotę ir į kūrinius įdėdavo daug širdies, kad mes juos dar labiau pamiltume.

Jo novelės gyvos, pilnos įtampos ir neužmirštamos, o savo meistriškumu vaizduoti baisenybes, šmėklas ir nežemiškus džiaugsmus neatsilieka nuo E. A. Po novelių.

Stivensono pasaulinę garbę didina laikas. Jo veikalai nesensta ir išsilaiko neišblėstančią originalumo kvaptį. Jo kūryba patraukia visokio amžiaus skaitytojus. Savo vaizduote ji pavergia jaunuomenę, originalumu žavi suaugusius. Savo stiliaus prašmatnumu - senuosius. Visos trys kartos mėgsta jo spalvingumą, ryžtą ir poetinę drąsą.

P. G.

KEISTAS DAKTARO DŽEKILIO IR PONO HAIDO ATSITIKIMAS

Durų istorija

Advokatas Atersonas buvo šiurkščios veido išraiškos, kurios niekad nenušviesdavo šypsena; šaltas, šykštus ir lėtas kalboje; nepasiduodąs jausmams; liesas, aukštas, bespalvis, niūrus ir vis dėlto kažkaip malonus. Draugiškuose subuvimuose ir kai vynas būdavo jo skonio, iš jo akių imdavo švytėti kažkas nepaprastai žmoniška, kažkas, kas nepasireikšdavo jo žodžiuose, kalbėdavo ne vien tik tais tyliais popietinio veido simboliais, bet daug dažniau ir garsiau jo gyvenimo veiksmais. Jis buvo griežtas sau pačiam; kad numaldytų vyno troškulį, būdamas vienas gerdavo džiną ir nors mėgo teatrą, per dvidešimtį metų neperžengė jo slenksčio. Bet jis turėjo išmėgintą pakantumą kitiems - kartais stebėdavosi, kone pavydėdavo žmonėms aistringo palinkimo į blogus darbus ir kritinėse situacijose buvo greičiau pasiryžęs jiems pagelbėti, nei smerkti.

- Aš esu linkęs į Kaino creziją, - keistai sakydavo jis, - leidžiu savo broliui saviškai eiti velniop.

Šiuo atžvilgiu smunkančių žmonių gyvenime jam dažnai tekdavo laimė būti paskutiniu rimtu draugu ir paskutine teigiama įtaka. Tokiems žmonėms, atsilankiusiems jo namuose, jis niekad neparodydavo jų atžvilgiu nė šešėlio savo elgsenos pakitimo.

Be abejo, ponui Atersonui tai nebuvo sunku, nes geriausiu atveju jis buvo neekspansyvus ir netgi jo bičiuliavimasis su kitais atrodė esąs paremtas šia visuotine simpatija. Kuklūs žmonės pasižymi tuo, kad savo draugus priima lyg iš atsitiktinumo rankų. Panašiai elgėsi ir mūsų advokatas. Jo draugai buvo kraujo giminės ar tie, su kuriais jis iš seno pasižino. Jo palankumas kaip gebenė augo su laiku, nors juo besinaudoją asmenys to ir nebuvo verti. Be abejo, tuo galima paaiškinti ir jo ryšį su Ričardu Enfildu, tolimu giminaičiu ir labai gerai žinomu Londone žmogum. Daugelis negalėjo suprasti, ką jiedu vienas kitame matė ir kokie bendri reikalai juodu sieja. Anot asmenų, su jais susitinkančių per sekmadienio pasivaikščiojimus, jiedu nesikalbėdavo, atrodė nepaprastai nuobodžiaujantys ir neslėpdavo savo pasitenkinimo susitikę trečią draugą. Vis dėlto abu šie vyrai tiems pasi-

vaikščiojimams teikė didelę svarbą, laikė juos žymiausiu savaitės įvykiu ir ne tik atsisakydavo pasitaikančių pasilinksminimų, bet netgi atidėdavo į šalį profesinius reikalus, kad tik netrukdomai galėtų jais pasinaudoti.

Kartą taip klajodami, jiedu atsitiktinai atsidūrė vieno labai judraus Londono kvartalo skersgatvyje. Gatvelė buvo nedidelė ir, kaip sakoma, rami, nors paprastom dienom joje vykdavo gyvas prekybinis judėjimas. Atrodė, kad joje gyveną žmonės klestėjo ir netgi rodė pavydulingą optimizmą, nes uždarbio perteklių investavo į koketiškumą taip, kad gatvelės krautuvių langai kvieste kvietė į vidų, lygiai kaip ir dvi eilės besišypsančių pardavėjų. Bet netgi sekmadieniais, kai gatvelė šydu pridengdavo savo žavingiausius kerus ir pracivių gerokai sumažėdavo, ji ryškiai išsiskirdavo iš niūrių apylinkės gatvių kaip ugniakuras miške ir šviežiai dažytomis langinėmis, gerai nutviskintu variu, bendra švara bei linksmumu tučtuojau pagaudavo bei pradžiugindavo pracivio akį.

Už dvejų durų nuo skersgatvio, kairėje pusėje einant į rytus, namų fasadų linija lūžo, mat toje vietoje riogsojo atgrasus stambus pastatas, atkišęs savo aštriakampį stogo sparną gatvės link. Jis buvo dviejų aukštų, bet be langų, teturėjo vienerias duris apatiniame aukšte, o viršutiniame terodė tik bespalvės sienos aklą priekį. Iš kiekvienos smulkmenos galėjai spręsti apie jo ilgą ir nickingą apleidimą. Durys, be skambučio ir be plaktuko, buvo apšepusios ir susproginėjusios. Valkatos, užsiglaudę toje nišoje, degiodavo degtukus į lentinius apkalus, vaikai ant laiptų žaisdavo krautuves, mokiniai mėgindavo savo peiliukus į jų atbrailas. Per ištisus keliasdešimt metų nickas neišėjo iš vidaus nuvaryti tų atsitiktinių įsibrovėlių nei pataisyti jų padarytų eibių.

Ponas Enfildas su advokatu ėjo priešinga gatvelės puse, bet jiems atsidūrus šalia durų pirmasis pakėlė savo lazdą ir ja bakstelėjęs paklausė:

- Ar esi kada įsižiūrėjęs į tas duris?

Jo bičiuliui atsakius teigiamai, pridūrė:

- Mano atmintyje jos yra susijusios su labai keistu nuotykiu.

- Tikrai? - paklausė ponas Atersonas kiek pasikeitusiu balsu. - Ir kas tai buvo?

- Tuoj papasakosiu, - atsakė ponas Enfildas. - Tai įvyko šitaip: apie trečią valandą tamsų žiemos rytmetį ėjau namo iš kito pasaulio galo ir turėjau pereiti ta Londono dalim, kur nebuvo į ką žiūrėti, išskyrus žibintus. Gatvė po gatvės, visos apšviestos tarsi besiruošiant proce-

sijai, ir visos tuščios kaip bažnyčia, kol pagaliau ėmiau jaustis taip, kada žmogus klausosi, klausosi ir pradeda pasigesti policininko. Staiga iš karto pamačiau dvi būtybes: vieną vyrą, greitu žingsniu drožiantį rytų link, ir kitą - mergaitę, kokių aštuonerių ar dešimties metų, kiek kojos išneša bėgančią skersgatviu.

Labai natūralu, kad skersgatvyje jiedu susidūrė; ir tada įvyko baisioji nuotykio dalis, nes žmogėnas ramiai perlipo per mergaitę, gulinčią ant žemės, ir nuėjo sau, palikęs ją verkiančią. Girdėti kalbant apie tai - nieko baisaus, bet buvo pragariška tai matyti. Jis neatrodė kaip žmogus; jis buvo tarsi koks prakeiktas indų stabas Džagernautas. Aš surikau, pasilcidau vytis, griebiau žmogėną už apykaklės ir atitempiau į tą vietą, kur gulėjo jo klykianti mergaitė, apsupta būrelio žmonių. Jis buvo visiškai ramus ir nesipriešino, bet pažiūrėjo į mane tokiu bjauriu žvilgsniu, kad mane išmušė prakaitas, tarsi nuo bėgimo.

Žmonės, išbėgę į gatvę, buvo josios šeimos nariai, netrukus atsirado gydytojas, kuris buvo pašauktas. Anot jo, mergaitei nieko bloga, tik išsigandusi, ir čia viskas galėjo baigtis. Bet buvo viena įdomi aplinkybė. Aš pasibjaurėjau tuo žmogum iš pirmo žvilgsnio. Panašiai atsitiko ir mergaitės namiškiams. Ir čia nieko nuostabaus. Bet mane nustebino gydytojas. Jis buvo paprastas, sausas ir formalus, bespalvis ir bemetis, su stipriu škotišku akcentu ir šaltas kaip ledas. Tai štai, jis irgi pasirodė esąs kaip mes visi: kiekvieną kartą, kai pažiūrėdavo į mano belaisvį, aš mačiau jį drebant, pabąlant, norint jį užmušti. Aš žinojau, ką jis galvoja, lygiai kaip jis žinojo, ką galvoju aš. Kadangi apie užmušimą negalėjo būti nė kalbos, mes padarėme kas galima geriausia. Pasakėme žmogėnui sukelsią tokį triukšmą, kad jo vardas bus keikiamas visam Londone nuo krašto iki krašto. Jeigu jis turi draugų ir kokią reputaciją, mes pažadėjome, kad jis neteks ir vieno, ir kito.

Šitaip jį kaitindami ligi raudonumo, turėjome kaip išmanydami laikyti atstu nuo jo moteris, kurios nelyginant laukinės harpijos taikėsi jį sudraskyti. Niekad nebuvau matęs būrelio su tokia neapykanta alsuojančiais veidais. Žmogėnas stovėjo viduryje, šaltai ir paniekinamai tyčiodamasis nors taip išsigandęs, tą aš mačiau, bet visa kęsdamas taip kaip tikras šėtonas.

- Jeigu iš šito įvykio pasinešėte išlupti pinigo, - jis tarė, - tai aš esu bejėgis. Kiekvienas džentelmenas norės išvengti skandalo. Pasakykite sumą.

Na, mes jį taip prispaudėme, kad išplėšėme netgi šimtą svarų mergaitės šeimai. Jis, aišku, mėgino išsisukti, bet mumyse buvo

kažkas, kas ryškiai rodė, jog visa tai baigsis liūdnai, ir galiausiai jis sutiko. Mums beliko tik paimti pinigus. Ir kur tu manai jis mus nusivedė? Nagi prie šitų namų su šitomis durimis. Piktai išsitraukė iš kišenės raktą, įėjo į vidų ir netrukus sugrįžo su dešimčia svarų auksu ir čekiu likusiai sumai Koutso banke. Jis turėjo būti išmokėtas įteikėjui ir pasirašytas pavardė, kurios negaliu pasakyti, nors tai ir yra svarbiausia mano pasakojimo smulkmena. Šiaip ar taip, tai buvo labai žinoma ir dažnai spaudoje užtinkama pavardė. Suma buvo didelė, bet parašas, jeigu buvo tikras, buvo kur kas svarbesnis. Aš išdrįsau tam ponui pasakyti, kad visa tai kvepia suklastojimu ir kad gyvenime retai pasitaiko, jog žmogus ketvirtą valandą ryto įeina pro rūsio duris į namus ir iš jų iščina su kito žmogaus čekiu, išrašytu beveik šimto svarų sumai. Bet jis nė kiek nesutriko ir pašaipiai atsakė: "Tamsta nurimk. Aš palauksiu su jumis, kol bankas bus atidarytas, ir pats iškeisiu čekį".

Taigi mes iš ten pasišalinome; gydytojas, mergaitės tėvas, mūsų bičiulis ir aš likusį nakties laiką išlaukėme mano bute. Išaušus rytui papusryčiavę, visi pulku nuėjome į banką. Prie langelio aš pats įteikiau čekį ir pasakiau turįs pagrindo jį laikyti suklastotu. Bet nieko panašaus. Čekis buvo tikras.

- Tai tau! - sušuko Atersonas.

- Aš matau tave jaučiant tą patį, ką ir aš, - tarė Enfildas. - Taip, tai bjaurus dalykas. Šis vyras buvo žmogus, su kuriuo nickas nenorėtų turėti ką nors bendra, tikras niekšas; tuo tarpu asmuo, pasirašęs čekį, buvo garbingumo žiedas, be to, labai žinomas ir (tai yra blogiausia) vienas iš tų asmenų, kurie, kaip patys tvirtina, daro gerus darbus. Man atrodo, kad tai buvo šantažas: garbingas žmogus moka už savo jaunystės išdaigas. Dėl to aš vadinu anuos namus su durimis šantažo namais. Bet kad ir kaip būtų, visas tas dalykas liko neišaiškintas.

Tai pasakęs Enfildas susimąstė. Netikėtas Atersono klausimas jį pažadino.

- Gal kartais žinai, ar parašo davėjas ten gyvena?

- Argi tu manai, kad tie namai jam tinkama vieta? - atsakė Enfildas. - Ne, bet aš žinau jo adresą. Jis gyvena vienoje aikštėje.

- Ir tu niekad nepasiteiravai... apie tą namą su durimis? - paklausė Atersonas.

- Ne, drovėjausi, - atsakė jis. - Aš labai vengiu klausinėti, nes toks elgesys man labai primena tai, kas turės būti Paskutinio Teismo dieną. Pateiki klausimą, ir tai lygu palcisti riedantį akmenį. Tu ramiai sėdi kalvos viršūnėje, akmuo pradeda riedėti ir pakeliui išjudina

kitus; ir staiga koks tipas (apie kurį tu negalėjai nė pagalvoti), sėdintis savo sode, gauna tuo akmeniu per galvą, ir jo šcima turi pakeisti savo pavardę. Ne, mielasai, aš laikausi savo taisyklės: juo įtartinesnis dalykas, juo mažiau klausinėju.

- Tai labai gera taisyklė, - tarė advokatas.

- Bet aš pasidomėjau tais namais, - kalbėjo Enfildas. - Jie beveik panašūs į gyvenamuosius. Neturi kitų durų, niekas pro jas neįeina ir neišeina, išskyrus mano žmogėną, kuris irgi labai retai jomis tesinaudoja. Iš aikštės pusės namai turi antram aukšte tris langus; žemai - nė vieno; langai visad uždari, bet švarūs. Be to, yra kaminas, kuris beveik visad rūksta, tarsi kažkas ten gyventų. Tiesą sakant, tai irgi nėra tikras dalykas, nes prie tos aikštės pastatai taip sugrūsti, kad sunku pasakyti kur vienas pasibaigia ir kur prasideda kitas.

Kurį laiką abu vyrai vaikštinėjo tylėdami, ir staiga Atersonas pareiškė:

- Enfildai, toji tavo taisyklė labai išmintinga.

- Panašiai ir aš galvoju, - pritarė Enfildas.

- Tačiau vis dėlto norėčiau paklausti vienos smulkmenos... Kaip vadinasi tas tipas, kuris sutrypė mergytę?

- Gerai, - atsakė ponas Enfildas. - Aš nemanau, kad tai galėtų kam pakenkti. Tasai žmogus vadinasi Haidas.

- Hm... - sumurmėjo Atersonas. - O kaip jis atrodo?

- Tai nelengva pasakyti. Visoje jo povyzoje yra kažkas nelemta, kažkas nemalonu, kažkas šlykštu. Aš niekad nebuvau matęs tokio atstumiančio žmogaus, bet man sunku pasakyti kodėl. Jis turi būti koks išsigimėlis; daro stiprų išsigimėlio įspūdį, nors tiksliai to išsigimimo irgi negalėčiau nusakyti. Jis yra nepaprastai keistai atrodąs žmogus, ir vis dėlto negalėčiau išvardinti nė vienos nenormalios smulkmenos. Ne, mielasis, aš nieko tiksliai negaliu pasakyti, negaliu jo nupasakoti. Ir ne dėl to, kad jis būtų išdilęs iš mano atminties, nes aš tave užtikrinu net šią akimirką jį matąs, tarsi stovėtų priešais mane.

Vėl kurį laiką Atersonas ėjo tylėdamas; buvo aišku, kad jį slegia kažkoks rūpestis. Galiausiai paklausė:

- Ar esi tikras, kad jis pasinaudojo raktu?

- Bet, mano mielas... - pradėjo Enfildas, priblokštas nustebimo.

- Taip, aš žinau, - tarė Atersonas. - Aš žinau, mano klausimas keistas. Ir jeigu neklausiu to kito asmens pavardės, tai tik dėl to, kad jau žinau ją. Taip, Ričardai, tavo pasakojimas nedingo kiauram maiše. Jeigu ką nors esi pasakęs netiksliai, būtų gerai, kad dabar atitaisytumei.

- Man atrodo, kad galėjai laiku mane įspėti, - atkirto antrasis su lengvo pykčio žymėmis. - Aš buvau pedantiškai tikslus. Tasai žmogus turėjo raktą ir dar daugiau - iki šiol jį tebeturi. Dar nepraėjo nė savaitė, kaip mačiau jį naudojantis tuo raktu.

Atersonas giliai atsiduso, bet neištarė nė žodžio. Ir jaunasis vyras netrukus vėl prabilo:

- Tai yra dar viena pamoka nieko nepasakoti. Man gėda mano ilgo liežuvio. Susitarkime niekad daugiau apie tai nekalbėti.

- Iš visos širdies, - atsakė advokatas. - Ir su tuo spaudžiu tavo ranką, Ričardai.

Pono Haido paieškos

Tą vakarą Atersonas sugrįžo į savo viengungio namus niūriai nusiteikęs ir atsisėdo vakarieniauti be jokio apetito. Jis buvo praėjęs sekmadieniais po vakarienės atsisėsti prie ugnies su kokia aštraus religinio klausimo knyga ir skaityti, kol gretimos bažnyčios laikrodis išmuš dvylika, o tada ramus bei patenkintas eidavo gulti. Tačiau tą vakarą, vos tik baigęs vakarienę, jis pasiėmė žvakidę ir nuėjo į kabinetą. Ten atsidūręs, atidarė seifą ir iš slapčiausio skyriaus išėmė dokumentą, įdėtą į voką, ant kurio buvo užrašyta "Daktaro Džekilio testamentas",ir suraukęs antakius atsisėdo studijuoti jo turinio.

Tasai testamentas buvo rašytas paties daktaro ranka; nors Atersonas priėmė jį saugoti, bet atsisakė bent kuo prisidėti prie jo rašymo. Tuo testamentu ne tik buvo patvarkoma, kad mirus Henrikui Džekiliui, medicinos daktarui, teisių daktarui, įstatymų daktarui, Karališkosios Akademijos nariui ir t.t., visas jo turtas perėitų "jo draugui ir geradariui Edvardui Haidui"; taip pat, daktarui Džekiliui "dingus ar neišaiškintu būdu pasišalinus ilgiau nei tris mėnesius", minėtas ponas Haidas tučtuojau pavelдėtų jo turtą, nemokėdamas jokių mokesčių ar prievolių, išskyrus smulkias sumas daktaro tarnams.

Jau kuris laikas tas dokumentas buvo it krislas advokato akyje. Jį pykino kaip teisininką ir kaip sveikų bei įprastinių gyvenimo normų mylėtoją, nes kiekvieną tokį įgeidį jis laikė nekukliu. Ji erzino dar ir tai, kad iki šiol jis nieko nežinojo apie poną Haidą, ir dabar staiga patyrus, kas jis yra, jo pasipiktinimas pakilo. Testamentas jam buvo savaime blogas tuo, kad Haido pavardė jam tebuvo tik pavardė, nieko nesakanti apie jo asmenį. Bet tas blogis padidėjo ir dėl to, kad pavardė

pradėjo puoštis pasibjaurėtinomis savybėmis, ir iš judančių bei neapčiuopiamų miglų, kurios tick laiko temdė jo akis, ūmai išniro ryškus velniškos būtybės nujautimas

Jis padėjo smerktiną dokumentą į vietą tardamas:

- Galvojau, kad tai beprotybė, o dabar pradedu bijoti, kad tai nebūtų gėda.

Užpūtęs žvakę jis užsivilko didelį paltą ir išėjo Kavendiš skvero link, į medicinos tvirtovę, kur jo bičiulis didysis daktaras Lanjonas turėjo namus ir priiminėdavo gausius pacientus. Jis galvojo: "Jeigu kas ką išmano, tai tik Lanjonas".

Orus tarnas jį pažino ir pasisveikino; laukti nereikėjo, jis buvo tiesiai nuvestas į valgomąjį, kur daktaras Lanjonas sėdėjo vienas ir siurbčiojo vyną. Jis buvo nuoširdus, sveikas, puošnus, raudonveidis džentelmenas su per anksti pražilusių plaukų kuokštu, ryžtingo ir ūmaus elgesio. Pamatęs Atersoną pašoko nuo kėdės ir pasitiko jį išskėstom rankom. Jo nuoširdumas, nors atrodė teatralus, vis dėl to buvo nuoširdus. Jiedu buvo seni draugai dar iš mokyklos ir koledžo laikų, gerbią patys save ir vienas kitą ir, kas ne visada pasitaiko, abu labai mėgo būti kartu.

Po trumpo bereikšmio pokalbio advokatas nukreipė kalbą į temą, kuri taip nemaloniai jam rūpėjo, ir tarė:

- Lanjonai, man atrodo, kad mudu esame seniausi Henrio Džekilio draugai, ar ne tiesa?

- Aš norėčiau, kad tie draugai būtų jaunesni, - nusijuokė daktaras Lanjonas. - Bet kas iš to? Dabar aš retai jį bematau.

- Iš tiesų? - sušuko Atersonas. - Aš maniau, kad jus jungia bendri ryšiai.

-Taip buvo, - atsakė daktaras. - Bet jau daugiau kaip dešimt metų, kai Henris Džekilis man tapo pernelyg dideliu fantastu. Jis pradėjo klaidingai galvoti. Žinia, aš domiuosi jo asmeniu kaip senų laikų pažintimi, bet nepaprastai retai jį susitinku. Tokius nemokslinius niekus jis skelbia, - pridūrė daktaras, staiga parausdamas, - kad būtų sukivirčijęs Damoną su Pitijum.

Tasai mažas susierzinimo išsiveržimas kiek paguodė Atersoną. Jis pamanė, kad galvoje turimas koks mokslinio pobūdžio ginčas. Ir neturėdamas mokslinių aistrų (išskyrus raštų redagavimo techniką), jis taip papildė savo mintį: "Kad tik nebūtų nieko blogiau!" Davė savo bičiuliui keletą akimirkų atgauti gerą nuotaiką ir tada priėjo prie klausimų, kurie jį čia atvedė.

- Ar kartais tau nepasitaikė gydyti vieno jo globotinio, tokio

Haido?

- Haido? - pakartojo Lanjonas. - Ne. Niekad negirdėjau tokio nuo pat savo praktikos pradžios.

Tokie buvo duomenys, kuriuos advokatas parsinešė su savim į didelę, tamsią lovą, kurioje neramiai vartaliojosi, kol ankstyvo ryto valandos pavirto diena. Tą naktį jo besikankinąs protas mažai pailsėjo, nes tamsoje tolydžio vis sprendė ir sprendė įvairius klausimus.

Prie pat Atersono namų stovinčios bažnyčios laikrodis išmušė šešias, o jis vis dar tebesprendė problemą. Ligi šiol ji domino jį vien tik intelektualine puse, bet dabar ir jo vaizduotė susidomėjo arba, geriau sakant, buvo pavergta, jam gulint ir besivartaliojant tirštoje nakties ir užuolaidų aptraukto kambario tamsoje. Enfildo pasakojimas jo vaizduotėje iškilo kaip apšviesti paveikslai. Jis matė didelę naktinio miesto panoramą su žibintais, paskui povyzą vyro, kuris greitai žingsniavo, paskui bėgančią mergaitę; paskui jų susidūrimą, kaip tasai žiaurus, bejausmis žmogus parvertė vaiką ir jį sumindė ir, nepaisydamas jo riksmo, nuėjo savo keliu. Paskui matė kambarį ištaigingame name, kur miegojo jo draugas, sapnuojąs ir besišypsąs savo sapnuose; staiga atsidaro durys, kažkas atitraukia lovos užuolaidas ir pažadina miegantį, ir, aiman, šalia jo atsistoja žmogus, turįs jam galios ir netgi galįs tokiu velyvu nakties metu priversti jį atsikelti ir daryti ką liepiamas. Tasai pavidalas abiejuose paveiksluose persekiojo advokatą visą naktį, ir jeigu jis retkarčiais užsnūsdavo, tai vėl pamatydavo, kaip tasai žmogus paslapčiomis įsiskverbia į miegančius namus, kaip su vis didėjančiu ir didėjančiu greitumu, bevcik svaiginančiu, lekia per plačiuosius apšviesto miesto labirintus ir kaip kiekvienoje kryžkelėje sutrypia mergaitę ir palieka ją kūkčiojančią. Bet tasai pavidalas vis dar neturėjo veido, iš kurio jis būtų galėjęs jį pažinti, netgi sapnuose jis buvo bevcidis, o jeigu ir turėdavo veidą, tai tam, kad dar giliau suklaidintų, nes ištirpdavo prieš akis. Del viso to advokato sieloje iškilo ir greitai išaugo nepaprastai stiprus, bevcik begalinis smalsumas pamatyti tikrąjį Haido veidą. Jeigu galėtų nors kartą pamatyti, jis galvojo, paslaptis atsiskleistų arba išnyktų, kaip paprastai esti su paslaptingais dalykais, kai juos gerai ištiri. Gal tada jis suprastų keistą savo bičiulio pasirinkimą ar jo pavergimą (vadinkite, kaip jums patinka) ir netgi galėtų suvokti to keisto testamento patvarkymus. Siaip ar taip, tą veidą verta pamatyti: veidą žmogaus be širdies, veidą, kurį pamačius santūraus Enfildo sieloje kilo nenugalima neapykanta.

Nuo tos dienos Atersonas pradėjo lankyti anas krautuvių gatvelės duris. Rytais, prieš darbo valandas, vidudienį, kai darbo būdavo daug

ir laiko maža, vakarais, švieciant miglotam mėnuliui, vienumoje ir gatvės šurmuly galėjai matyti advokatą budintį pasirinktoje vietoje.

"Jeigu tu esi ponas Haidas*, - jis galvojo, - tai aš būsiu ponas Ieškotojas".

Pagaliau jo kantrumas laimėjo. Buvo graži ir sausa naktis, gatvės buvo švarios kaip šokių salės grindys, nė mažiausias vėjelis nejudino žibintų, kurie sklaidė tiesius šviesos ir šešėlių piešinius. Apie dešimtą valandą vakaro, kai krautuvės jau buvo uždarytos, gatvelė liko labai tuščia ir nors ją iš visų pusių supo kurčias Londono murmėjimas, labai tyli. Silpniausi garsai buvo girdimi iš tolo; vienoje ir kitoje pusėje ryškiai girdėjosi namų ruošos garsai, ir artėjančio pracivio žingsnių aidas jau iš tolo paskelbdavo jį einant. Atersonas jau buvo išlaukęs kelias minutes savo sekimo poste, ir tada išgirdo keistai lengvus kažkieno žingsnius. Naktinių žvalgybų metu jis jau kuris laikas buvo pripratęs prie to keisto įspūdžio, kurį sukelia žingsniai žmogaus, dar tebesančio labai toli, išsiskirdami iš smarkaus miesto triukšmo ir gaudesio. Bet niekad ligi tol jo dėmesys nebuvo taip staigiai ir griežtai patrauktas kaip dabar, tad greit pasitraukė tarpuvartėn, apimtas stiprios, prietaringos nuojautos, tad tuoj susilauks sėkmės.

Žingsniai greitai priartėjo, jų garsas dar sustiprėjo, ėjikui pasukus į gatvės galą. Advokatas, žiūrėdamas iš kiemo, tuoj pamatė, su kokios rūšies žmogum turi reikalą. Jis buvo žemas, labai prastai apsivilkęs ir netgi iš to atstumo darė žiūrinčiam grasų įspūdį. Norėdamas sutaupyti laiko, perėjo skersai grindinį ir pasuko tiesiai į duris; dar žingsniuodamas išsitraukė iš kišenės raktą, kaip žmogus, atsidūręs prie savo namų.

Jam pracinant, Atersonas išėjo į prieki ir palietė jo petį, sakydamas:

- Tamsta esate ponas Haidas, ar ne?

Haidas šoktelėjo atgal, staigiai ir garsiai aiktelėdamas. Bet jo baimė truko akimirksnį. Jis nepažiūrėjo advokatui į veidą ir gana šaltai atsakė:

- Tai mano pavardė. Ko jūs norit?

- Aš matau tamstą įeinant į namus, - atsakė advokatas. - Aš esu senas Džekilio bičiulis - Atersonas iš Gonto gatvės. Tamsta turėtumėt būti girdėjęs mano pavardę. Taip laiku tamstą čia sutikęs, aš manau, kad malonėsite įsileisti mane.

- Tamsta čia nerasit daktaro Džekilio. Jis yra išvykęs, - atsakė Haidas, kišdamas raktą į spyną.

---

* *Hide* -slėptis (*angl.*).

Paskui ūmai, bet vis nežiūrėdamas pašnekovui į veidą, paklausė:

- Kaip jūs pažinot manc?

- Ar savo ruožtu, - tarė Atersonas, - tamsta padarysit man paslaugą?

- Miclai, - atsiliepė šis. - Kokią?

- Leiskit man pažiūrėti į savo veidą, - paprašė advokatas.

Haidas atrodė svyruojąs, paskui, lyg staiga apsigalvojęs iššaukiamai atsisuko į Atersoną. Ir abu keletą akimirkų atidžiai žiūrėjo vienas į kitą, kol pagaliau Atersonas tarė:

- Dabar, kilus reikalui, aš galėsiu tamstą atpažinti. Tai gali būti naudinga.

- Taip, - atsakė Haidas. - Gerai, kad mes susitikome. Ir šia proga aš tamstai duosiu savo adresą. Ir davė jam numerį Soho gatvėje.

Atersonas pagalvojo: "Šventas Dieve! Nejaugi ir jis turi galvoje testamentą?" Tačiau savo jausmus jis pasiliko sau pačiam ir padėkojo už adresą.

- O dabar, - tarė antrasis, - pasakykit, kaip pažinot manc?

- Iš nupasakojimo.

- Kokio nupasakojimo?

- Mes turime bendrų draugų, - tarė Atersonas.

- Bendrų draugų! - pakartojo Haidas truputį šiurkščiai. - Kas jie?

- Pavyzdžiui, Džekilis, - atsakė advokatas.

- Jis tamstai nieko nepasakojo! - perpykęs sušuko Haidas. - Aš nemaniau, kad esat melagis.

- Na, na, - tarė Atersonas. - Jūs kalbat nemandagiai.

Antrasis garsiai nusikvatojo laukiniu juoku ir, per akimirką nepaprastai greitai atidaręs duris, dingo už jų.

Haido paliktas, advokatas kiek pastovėjo su nerimo išraiška veide. Paskui iš lėto pradėjo žingsniuoti gatve; po vieno ar dviejų žingsnių sustodavo ir prisidėdavo ranką prie kaktos kaip labai sutrikęs žmogus. Problema, kurią eidamas jis sprendė, buvo viena iš tų, kurios retai kada esti išsprendžiamos. Haidas buvo išblyškęs ir smulkus, jis darė išsigimusio žmogaus įspūdį, bet nebuvo galima nurodyti jokio konkretaus išsigimimo; jo šypsnys buvo šlykštus; bendravo jis su žmogžudišku baimės ir drąsos mišiniu; kalbėjo kimiu ir tarsi palaužtu balsu... Visi šitie duomenys buvo prieš jį; bet ir visi jie kartu sudėti negalėjo paaiškinti pasibjaurėjimo, neapykantos ir baimės, su kuriais Atersonas žiūrėjo į jį. "Kažkas turi būti dar, - galvojo jis suglumęs. - Yra kažkas, tik negaliu nusakyti žodžiais. Dieve, tas žmogus beveik nepanašus į žmogų! Kažkas troglodidiška, jeigu taip galima pasakyti, ar gal kažkas panašu į seną daktaro Felo istoriją. Arba gal tai

sugedusios siclos spinduliavimas, prasiskverbiąs į išorę ir pakeičiąs molį, kuriame ji uždaryta? Greičiausiai tas pastarasis. Mano vargšc senasis bičiuli daktarc Džekili, jeigu aš kada mačiau šėtono parašą kuriame veide, tai tik tavo naujojo draugo veide!"

Už gatvelės kampo buvo aikštė su senais gražiais namais, dauguma netekę savo buvusio blizgesio ir išnuomojami aukštais ir butais įvairių luomų žmonėms: žemėlapių raižytojams, architektams, tariamiems advokatams ir tamsių įmonių agentams. Tačiau vieni namai, antrieji nuo kampo, vis dar tebebuvo gyvenami vienui vieno asmens; prie šitų prabangiai ir patogiai atrodančių namų durų, nors ir skendinčių tamsumoje, išskyrus vėduoklę durų viršuje, Atersonas sustojo ir pasibeldė. Jas atidarė gražiai vilkįs senas tarnas.

- Pulai, ar daktaras Džekilis namie? - paklausė advokatas.

- Tuoj pažiūrėsiu, ponas Atersonai, - atsakė tarnas, įvesdamas svečią į platų, žemom lubom, patogų, vėliavomis papuoštą vestibiulį (provincijos namų pavyzdžiu), šildomą šviesaus, atviro židinio ir apstatytą brangiomis, ąžuolinėmis spintomis.

- Ar palauksit prie židinio, ar gal uždegti valgomojo šviesas?

- Ačiū, aš pabūsiu čia, - tarė advokatas ir prisiartinęs atsirėmė į aukštą tvorelę.

Tasai vestibiulis, kuriame advokatas pasiliko vienas, buvo didžiausias jo bičiulio daktaro įgeidis; ir patsai Atersonas buvo linkęs apie jį kalbėti kaip apie gražiausią Londono kambarį. Tačiau tą vakarą jo širdis virpėjo, Haido veidas slėgė jo nuotaiką, jis jautė (tai jam nutikdavo retai) pasišlykštėjimą ir atgrasumą gyvenimu ir buvo tokios niūrios nuotaikos tarsi skaitytų grasinimus judančių atšvaitų, kuriuos židinio liepsna metė ant nutviskinto spintų paviršiaus ir neramių šešėlių palubėje. Jis susigėdo dėl palengvėjimo, kurį pajuto, kai tuoj sugrįžo Pulas ir pranešė, kad daktaras Džekilis yra išėjęs.

- Aš mačiau įeinant poną Haidą pro senųjų skrodimo patalpų duris. Ar tai normalu, turint galvoje, kad daktaro Džekilio nėra namie?

- Visiškai normalu, pone, - atsakė tarnas. - Ponas Haidas turi raktą.

- Kaip matau, tavo ponas, Pulai, labai pasitiki šiuo jaunuoju vyru, - susimąstęs pareiškė advokatas.

- Taip, pone, - atsakė Pulas. - Mes turime įsakymą jo klausyti.

- Aš neprisimenu, kad būčiau čia susitikęs su ponu Haidu, - tarė Atersonas.

- Ne, pone. Jis niekada čia nevakarieniauja. Tiesą sakant, šioje namų dalyje mes labai retai jį tematome. Jis dažniausiai ateina ir

išeina pro laboratoriją.

- Gerai. Labanakt, Pulai.

- Labanakt, ponas Atersonai!

Ir advokatas pasuko namo su labai suspausta širdimi. "Vargšas Haris Džekilis! - jis galvojo. - Aš nujaučiu, kad jis atsidūręs keblioje padėtyje. Būdamas jaunas, jis buvo kaip laukinis; tai buvo labai seniai, bet apvaizdos įstatymuose nėra įsisenėjimo teisės. Tikriausiai taip ir yra: kažkokios senos nuodėmės šmėkla, nuslėptos gėdos vėžys; bausmė ateina pėdc claudo daug metų po to, kai įvykis išdilo iš atminties, o egoizmas nusižengimą laikė jau likviduotu".

Ši mintis nukratė Atersoną. Kurį laiką jis mąstė apie savo pracitį, grabaliodamas po visus atminties užkampius, bijodamas, kad į šviesą neišsoktų kokia staigmena, kaip kad lėlė, judinama spyruoklės. Bet jo pracitis buvo be dėmių. Mažai buvo žmonių, kurie su mažesne baime būtų galėję skaityti savo gyvenimo knygą, ir vis dėlto jis jautėsi sutrintas į dulkes dėl visų tų nusikaltimų, kuriuos buvo padaręs. Kiek vėliau jis atkuto ir pajuto baimingą dėkingumą už daugybę tų, kuriuos buvo besiruošiąs padaryti, bet vis dėlto išvengė. Ir tada, grįžęs prie savo pradinių minčių, įgavo kibirkštėlę vilties ir pagalvojo: "Tasai Haidas, jeigu perkratytum jo gyvenimą, turi turėti savo paslapčių. Sprendžiant iš jo išvaizdos, tos paslaptys turi būti juodos; jų akivaizdoje vargšo Džekilio tamsiausiosios atrodys kaip saulės šviesa. Taip negali ilgiau tęstis. Man šiaušiasi plaukai, pagalvojus, kad tasai tipas gali tykoti ir prisėlinti prie lovos, kurioje miega Haris. Vargšas Haris, koks būtų jo pabudimas! Ir koks pavojus! Juk jeigu tasai Haidas įtaria esant testamentą, jis gali pradėti nerimauti dėl paveldėjimo. Reikės būtinai įsikišti... jeigu tik Džekilis man leis, - pridūrė jis, jeigu tik Džekilis man leis".

Ir dar kartą vaizduotėje jis pamatė taip ryškiai, kaip kokį permatomą daiktą, keistas testamento sąlygas.

Daktaras Džekilis gyveno visiškai ramiai

Porą savaičių vėliau laimingu lėmimu daktaras suruošė vieną tų malonių vakarienių penkiems ar šešiems seniems bičiuliams, garbiems vyrams ir gero vyno mėgėjams. Atersonas taip susitvarkė, kad kitiems išėjus, jis pasiliko. Tai nebuvo jokia naujiena, nes atsitikdavo daugybę kartų. Ten, kur Atersonas buvo mėgstamas, jis buvo mėgstamas labai. Šeimininkai stengdavosi sulaikyti mažakalbį advokatą, kai

linksmi ir plepūs svečiai jau stovėdavo prie durų slenksčio; išsekę ir pavargę linksmindami svečius, jie mėgdavo valandėlę pasėdėti jo kuklioje draugėje, pabūti vienatvėje, apgesinti savo sielos susijaudinimą raiškioje Atersono tyloje. Daktaras Džekilis nebuvo išimtis, kai dabar sėdėjo prieš svetainės židinį, kresnas, gerai sudėtas, neraukšlėtu veidu, nors penkių dešimčių metų vyras, su visomis inteligentiško bei širdingo žmogaus žymėmis, - iš jo žvilgsnių galėjai matyti jį jaučiant Atersonui nuoširdžią ir šiltą simpatiją.

- Džekili, aš jau seniai noriu pasikalbėti su tavim, - pradėjo Atersonas. - Dėl to tavo testamento.

Atidus stebėtojas gal būtų pamatęs, kad ši tema daktarui nemaloni, bet jis linksmai ją priėmė atsakydamas:

- Mano vargšas Atersonai, tu esi nelaimingas, turėdamas tokį klientą. Aš niekad nemačiau žmogaus labiau susikrimtusio dėl to mano testamento, išskyrus tą siauražiūrį pedantą Lanjoną, kuris taip nervinasi dėl mano tariamųjų mokslinių erezijų. O, aš žinau, jis geras žmogus, - tau nereikia dėl to raukytis, puikus žmogus, aš visad galvoju pasimatyti su juo, - bet vis vien siauražiūris pedantas, neišmanėlis, tuščiakalbis pedantas. Niekas manęs taip neapvylė, kaip Lanjonas.

- Tu žinai, aš niekad tam nepritariau, - kalbėjo Atersonas, negailestingai nustumdamas į šalį naują temą.

- Mano testamentui? Taip, tikrai, aš žinau, - atsakė daktaras žaismingai griežtai. - Tu jau man sakei.

- Bet dabar aš pakartoju, - tarė advokatas. - Aš kai ką esu patyręs apie jaunąjį Haidą.

Platus ir gražus daktaro Džekilio veidas pabalo ligi pat lūpų, akys patamsėjo.

- Aš nieko daugiau nenoriu girdėti. Man atrodo, mes sutarėme apie tai daugiau nekalbėti.

- Tai, ką aš girdėjau, yra baisu, - tarė Atersonas.

- Aš nieko negaliu pakeisti. Tu nesupranti mano būklės, - atšovė daktaras su tam tikru pykčiu. - Ji skausminga, Atersonai; mano padėtis labai keista, labai keista. Tai vienas tų dalykų, kurių diskusijomis nepatvarkysi.

- Džekili, - tarė Atersonas, - tu pažįsti mane. Aš esu žmogus, kuriuo galima pasitikėti. Atskleisk man širdį slaptu prisipažinimu. Aš nė kiek neabejoju galėsiąs tave išvesti iš tos painiavos.

- Mano mielas Atersonai, - atsakė daktaras, - tu esi geras, tu esi nepaprastai geras, ir aš negaliu rasti žodžių tinkamai tau padėkoti. Aš visiškai tavim tikiu; nė vienu kitu gyvu žmogum taip nepasitikėčiau,

netgi savim pačiu, jeigu galėčiau pasirinkti, bet aš tavc užtikrinu, tai yra ne tai, ką tu įsivaizduoji; ne taip bloga; ir kaip tik norėdamas nuraminti tavo gerą širdį, aš tau pasakysiu vieną dalyką: kada tik norėdamas aš galiu išsivaduoti iš misterio Haido. Aš duodu tau savo ranką tam patvirtinti. Dėkoju tau ir noriu pridėti vieną žodelį, Atersonai, kurį, esu tikras, tu reikiamai suprasi: tai yra privatus dalykas, ir aš prašau daugiau jo neliesti.

Žiūrėdamas į ugnį, Atersonas akimirką galvojo.

- Aš nė kiek neabejoju, kad tu tam turi visišką teisę, - jis pagaliau tarė atsistodamas.

- Gerai, - pasakė daktaras, bet kadangi kartą palietėme šią temą, ir tikiuosi, paskutinį kartą, tai noriu, kad suprastum vieną dalyką. Iš tikrųjų aš labai rūpinuosi tuo vargšu Haidu. Patyriau, kad tu su juo matei, jis man pasisakė. Ko gero, jis buvo per šiurkštus su tavim. Bet mano rūpestis tuo jaunu vyru yra didelis, labai didelis, ir nuoširdus... Aš noriu, Atersonai, kad pasižadėtum man apsiprasti su juo ir leistum jam naudotis savo teisėmis. Aš tikiu, kad, jeigu viską žinotum, taip padarytum ir savo pažadu nuimtum nuo manęs didelį slogutį.

- Aš negaliu tvirtinti, kad kada nors jį pamilsiu, - atsakė advokatas.

- Aš to neprašau, - maldavo Džekilis, suspaudęs Atersono alkūnę. - Aš teprašau tik teisingumo. Aš tik prašau jam pagelbėti, kai manęs nebebus.

Atersonas negalėjo sulaikyti atodūsio ir pasakė:

- Gerai, pažadu.

Karevo nužudymas

Beveik metais vėliau, 18... m. spalio mėnesį, Londonas buvo sukrėstas nepaprasto žiaurumo žmogžudystės, kuri tapo dar žymesnė dėl nužudytojo aukštos visuomeninės padėties. Duomenų buvo maža ir jie buvo pritrenkiantys.

Tarnaitė, gyvenanti viena namuose netoli upės, apie vienuoliktą nakties užkopė laiptais į viršų atsigulti. Nors paryčiu miestą apgaubdavo migla, vidurnakčio valandos būdavo giedros, tad pievelė prieš merginos langą buvo ryškiai apšviesta pilnaties. Mergina, atrodo, buvo romantiškai nusiteikusi, nes atsisėdo ant skrynios, kuri stovėjo prie lango, ir užsisvajojo. Upeliais riedant ašarom ji pasakojo apie tą įvykį, ir tvirtino niekados nesijautusi labiau sutapusi su žmonėmis ar meiliau galvojusi apie pasaulį. Taip sėdėdama, ji susivokė matanti gatvele

einantį pagyvenusį ir gražų žilaplaukį poną, o jam priešinga kryptimi artėjantį mažą žmogutį, į kurį iš pradžių ji mažai tekreipė dėmesio.

Abiem vyram priartėjus balso atstumu - ir tai įvyko kaip tik merginos akivaizdoje - senesnis vyras nusilenkė ir prisiartino prie kito su didžiausio mandagumo ženklais. Neatrodė, kad jo klausiamas dalykas būtų turėjęs didesnės reikšmės. Sprendžiant iš kelių mostelėjimų, galima buvo numanyti jį klausiant kelio. Jam kalbant, mėnesiena nušvietė jo veidą, ir merginai buvę malonu į jį žiūrėti. Jo bruožai atrodė alsuoją nekaltumu ir senųjų laikų meilumu, taip pat savotišku iškilumu, tarsi žmogaus, pagrįstai savimi patenkinto.

Tuoj netrukus josios akys nukrypo į kitą, ir ji buvo nustebinta, atpažinusi jame tokį poną Haidą, kuris kartą buvo atsilankęs pas josios poną ir kuris sukėlė jai pasibjaurėjimą. Jis laikė rankoje sunkią lazdą, kuria žaidė. Jis neatsakė nė žodžio ir tarsi nekantraudamas klausėsi antrojo šnekos. Staiga jis smarkiai įniršo, koja treptelėjo į žemę, ėmė švaistytis lazda ir, kaip mergina pasakojo, elgėsi tarsi pamišėlis. Senasis ponas žengė žingsnį atgal su labai nustebusio ir įžeisto žmogaus išvaizda, tada ponas Haidas visai išėjo iš ribų ir lazdos smūgiais jį parbloškė ant žemės. Po to su pasiutusios beždžionės įniršiu ėmė mindyti savo auką ir daužyti. Tie smūgiai buvo tokie smarkūs, kad buvo girdėti, kaip lūždami traška kaulai ir kūnas šokinėja ant grindinio. Pasibaisėjusi tais vaizdais ir garsais, mergina apalpo.

Buvo antra valanda ryto, kai mergina atsipeikėjo ir pašaukė policiją. Žmogžudys jau seniai buvo dingęs, bet auka vis dar tebegulėjo viduryje gatvelės, neįtikėtinai suniokota. Lazda, kuria visa tai padaryta, nors reto, labai sunkaus ir kieto medžio, buvo lūžusi per pusę nuo jėgos, kuri buvo pavartota, atliekant tą baisų nusikaltimą. Vienas jos suskeldėjęs galas buvo nuriedėjęs šalikelėn, antrąjį, be abejo, nusinešė žudikas. Prie aukos buvo rasta piniginė ir aukso laikrodis. Jis neturėjo jokių raštų ir kortelių, tik užantspauduotą voką, kurį, galimas daiktas, nešė į paštą: ant jo buvo užrašyta pono Atersono pavardė ir adresas.

Kitą rytą šis vokas buvo įteiktas advokatui, dar jam tebegulint lovoje; vos tik jis jį pamatė ir vos tik jam buvo papasakotos aplinkybės, jis ramiai tarė:

- Aš nieko nepasakysiu, kol nepamatysiu lavono. Tas dalykas gali turėti labai rimtų pasėkų. Būkite malonūs ir palaukit, kol aš apsirengsiu.

Ta pati rimta išraiška jo neapleido, kol jis paskubom valgė pusryčius ir buvo nuvežtas į policijos nuovadą, kur jau gulėjo lavonas. Vos tik

įžengęs į patalpas, jis linktelėjo galvą ir tarė:

- Taip, aš jį pažįstu. Man labai skaudu pasakyti, bet tai seras Danversas Karevas.

- Didis Dievc! Argi taip gali būti? - sušuko valdininkas, ir tučtuojau jo akyse sužibo profesinės ambicijos žiežirbos. - Tai sukels didelį triukšmą, - tarė jis. - O gal tamsta mums pagelbėsit surasti nusikaltėlį?

Ir jis trumpai papasakojo, ką buvo mačiusi mergina, ir parodė sulaužytą lazdos galą.

Atersonas, išgirdęs Haido pavardę, gerokai išsigando. Bet kai jam parodė lazdą, jau nebegalėjo abejoti; nors ji buvo sulaužyta ir sudaužyta, jis ją atpažino, nes pats prieš keletą metų buvo dovanojęs Henriui Džekiliui.

- Ar tasai Haidas žemo ūgio? - jis paklausė.

- Nepaprastai žemas ir nepaprastai piktos išvaizdos, taip jį nusako mergina, - atsakė valdininkas.

Atersonas susimąstė, paskui pakėlė galvą ir tarė:

- Jeigu sutinkate vykti mano karietoje, manau galėsiąs tamstą nuvežti į jo namus.

Tuo metu buvo apie devinta valanda ryto, ir Londonas buvo aptrauktas pirma tiršta migla. Padangėje tysojo milžiniška šokoladinės spalvos uždanga, bet vėjas tolydžio puldinėjo tuos kovon išsirikiavusius garus ir juos išgainiodavo. Todėl karietai lėtai slenkant iš gatvės į gatvę, Atersonas matė stebuklingą šviesos atspalvių ir šešėlių kaitaliojimąsi: vienur viešpatavo juodos nakties tamsa, kitur žėrėjo sultingai niūrus rudumas, tarsi kokio keisto garso šviesa; čia akimirką migla būdavo beveik visiškai išklaidyta ir per josios sūkurius staiga tarsi kokia veržli strėlė plyksteldavo dienos šviesa. Liūdnas Soho kvartalas, dabar advokato matomas tame šviesų kaitaliojimesi su savo purvinom gatvėm, nešvariais praeiviais ir lempomis, kurios naktį nebuvo užgesintos arba jau buvo įžiebtos, kad kovotų su gedulinga tamsybių invazija, atrodė kaip kokio košmariško miesto dalis. Tokios pat niūrios buvo ir jo mintys; žiūrėdamas į savo bendrakeleivį, jis jautė kažkokią įstatymo ir jo tarnų baimę, kuri kartais užpuola ir pačius doriausius žmones.

Kai karieta sustojo prie namų, kurių adresas buvo duotas, migla truputį pakilo, ir atidengė nešvarią gatvę, smuklę, apšepusią prancūzišką valgyklą, krautuvę, kurioje buvo parduodama daugybė dalykų po penį ir mišrainės po du penius, daugelį apdriskusių vaikų, susimetusių prie durų ir daugelį įvairių tautybių moterų, einančių su raktu rankoje išgerti savo rytinio stiklo. Bet tuoj pat tiršta ruda migla vėl

aptrauke tą apylinkę ir atskyrė jį nuo šios atgrasios aplinkos. Čia gyveno Henrio Džekilio globotinis, žmogus, turėjęs paveldėti ketvirtį milijono svarų sterlingų.

Gelsvaveidė, baltaplaukė senė atidarė jiems duris. Josios nelabą veidą švelnino veidmainystė, bet elgsena buvo be priekaištų. Taip, atsakė ji, tai esąs misterio Haido butas, bet jo paties nesą. Buvo parėjęs labai vėlai naktį, bet nepabuvęs nė valandos vėl išėjo. Tai nesą nieko nepaprasto, nes jo įpročiai labai netvarkingi ir dažnai jo nesą namie: pavyzdžiui, nuo vakar dienos jau buvo suėję beveik du mėnesiai, kai matė jį paskutinį kartą.

- Puiku, bet mes norime apžiūrėti jo kambarius, - tarė advokatas ir, išgirdęs moteriškę sakant, kad tai nesą galima, pridūrė:

- Bus geriau, jeigu aš tamstai pasakysiu, kas taš asmuo, kuris yra su manim: tai Skotland Jardo inspektorius Njukomenas.

Moteriškės veidas nušvito piktu džiaugsmu.

- A! - ji sušuko. Jis įkišo uodegą! Ką jis padarė?

Atersonas su inspektorium persimetė žvilgsniais. Pastarasis tarė:

- Kaip matyti, jis jums nelabai simpatiškas. O dabar, mano geroji senele, leiskit man ir šiam džentelmenui apsidairyti.

Iš visų namų ponas Haidas tesinaudojo dviem kambariais, ir atrodė, kad be tos senos moters juose nieko kito nebuvo.

Kambariai buvo apstatyti ištaigingai ir skoningai. Šalia jų - pilnas vyno sandėliukas, indai sidabriniai, staltiesės elegantiškos, ant sienos kabėjo gražus paveikslas, kurį Atersonas pamanė esant dovaną nuo Henrio Džekilio, nes šis gerai nusimanė apie tapybą. Kilimai buvo geros kokybės ir malonių atspalvių. Tačiau tuo metu kambariai atrodė kaip po neseno ir staigaus apiplėšimo: drabužiai su išverstom kišenėm buvo išmėtyti ant grindų, užraktais uždaromi stalčiai atdari, židinyje gulėjo krūva pilkų pelenų, tarsi būtų sudeginta daug popierių. Iš tos krūvos inspektorius iškapstė žalios čekių knygutės šaknelę. Jos ugnis dar nebuvo spėjusi praryti. Už durų buvo rasta antroji lazdos pusė. Kadangi visa tai patvirtino įtarimą, inspektorius pareiškė esąs sužavėtas. Jo pasitenkinimas buvo galutinis, kai apsilankius banke pasirodė, kad žmogžudys savo sąskaitoje turi kelis tūkstančius svarų.

- Tamsta gali būti tikras, - pareiškė jis Atersonui, - aš turiu jį savo rankose. Matyt, jis neteko galvos, nes, priešingu atveju nickados nebūtų palikęs lazdos, o ypač nebūtų deginęs čekių knygutės. Be pinigų negalės gyventi. Mums nieko daugiau nereikia daryti, kaip tik patykoti jį banke ir suimti.

Tačiau šį pastarąjį veiksmą nebuvo lengva įvykdyti, nes Haidas mažai teturėjo pažįstamų - netgi tarnaitės šeimininkas tik dukart tebuvo jį matęs. Jo giminių rasti nepavyko, fotografavęsis jis nebuvo nė karto, ir tas nedaugelis asmenų, galėjusių jį nupasakoti, taip skyrėsi tarpusavy, kaip dažnai esti. Tik vienu klausimu sutarė visi: kad bėglys visiems jį mačiusiems darė slogų išsigimėlio įspūdį, nors niekas tiksliai negalėjo to išsigimimo įvardyti.

Nuotykis su laišku

Jau buvo paskutinė vakaro valanda, kai Atersonas atsidūrė ties daktaro Džekilio durimis; Pulas tučtuojau jį įleido ir pro virtuvės patalpas bei per kiemą, kuris kadaise buvo sodas, nuvedė į pastatą, abejingai vadinamą laboratorija arba skrodimų kambariu. Daktaras pirko namus iš garsaus chirurgo įpėdinių, tačiau buvo labiau linkęs prie chemijos nei prie chirurgijos, tad pakeitė sodo galę esančio pastato paskirtį.

Pirmą kartą advokatas buvo priimamas toje savo bičiulio rezidencijos dalyje. Jis smalsiai žiūrėjo į niūrų, belangį statinį ir dairėsi aplink su nemaloniu keistumo jausmu, kai reikėjo pereiti per amfiteatrą, anais laikais perpildytą nekantrių studentų, o dabar tuščią ir tylų; stalai buvo apkrauti cheminiais aparatais, ant grindų stovėjo išmėtytos pintinės ir prikreikta šiaudų, skirtų vyniojimui.

Per miglos pritemdytą kupolą krito rūškana šviesa. Tolimiausiame gale laiptai vedė prie raudona flanele apmuštų durų. Pro jas pagaliau Atersonas įžengė į daktaro kabinetą. Tai buvo didelis kambarys, apstatytas stiklinėm spintom. Be to, ten stovėjo didelis veidrodis, rašomasis stalas; trys apdulkėję ir geležiniais virbais apsaugoti langai žiūrėjo į kiemą. Židinyje degė ugnis, ant jo atbrailos stovėjo deganti žvakė, nes netgi ir namų viduje migla pradėjo tirštai klostytis; ten prie pat židinio, sėdėjo daktaras Džekilis ir atrodė mirtinai sergąs. Jis neatsistojo pasitikti svečio, tik ištiesė šaltą ranką ir pasikeitusiu balsu pasveikino svečią.

- Na, - kreipėsi Atersonas, vos tik Pulas pasišalino, - ar girdėjai naujieną?

Daktaras suvirpėjo ir tarė:

- Žmonės apie ją šūkavo aikštėje. Aš ją girdėjau iš savo valgomojo.

- Vienas žodis, - tarė advokatas. - Karevas buvo mano klientas, bet ir tu toks esi, todėl noriu žinoti, ką aš darau. Tikiuosi, nebuvai tiek

pamišęs ir nepaslėpei to žmogėno?

- Atersonai, prisiekiu Dievu! - sušuko daktaras, - prisiekiu Dievu, kad mano akys niekados daugiau nebepažvelgs į jį. Aš tau duodu savo garbės žodį, kad šiame pasaulyje esu visiškai baigęs su juo bendrauti. Visa tai pasibaigė. Ir tiesą sakant mano pagalba jam nereikalinga; tu jo nepažįsti tiek kiek aš. Jam negresia pavojus, jam visiškai negresia pavojus. Įsidėmėk mano žodžius: apie jį niekad daugiau nebebus progos kalbėti.

Advokatas klausėsi paniuręs; jam nepatiko toji karštligiška bičiulio kalba. Jis tarė:

- Tu, atrodo, esi labai tikras dėl to, ką jis padarys ar nepadarys; dėl tavo paties labo aš norėčiau, kad tai būtų tiesa. Mat jeigu byla atsidurs teisme, gali figūruoti tavo vardas.

- Aš esu visiškai tikras dėl jo, - atsakė Džekilis. - Tam įsitikinimui aš turiu pagrindą, bet niekam negaliu jo atskleisti. Tačiau yra viena smulkmena, dėl kurios tu galėtum man patarti. Aš esu... aš esu gavęs laišką ir dabar negaliu nuspręsti, ar jį parodyti policijai. Šį reikalą norėčiau pavesti tau, Atersonai; aš esu tikras, kad tu jį spręsi išmintingai; tavimi aš visiškai pasitikiu.

- Vadinasi, tu bijai, kad laiškas gali padėti jį surasti? - paklausė advokatas.

- Ne, - atsakė Džekilis, - aš negaliu pasakyti, kad man rūpi Haido likimas. Man su juo visa baigta. Aš galvojau apie savo paties reputaciją, kurią tasai šlykštus dalykas pastatė į pavojų.

Atersonas kurį laiką galvojo. Jį stebino jo bičiulio egoizmas, bet sykiu ir ramino. Pagaliau jis tarė:

- Gerai, parodyk man tą laišką.

Laiškas buvo parašytas keista, tiesia rašysena, ir jį pasirašė Edvardas Haidas. Jis gana aiškiai tvirtino, kad jo geradaris daktaras Džekilis, kuriam jis jau seniai taip nevertai atsilygina už gausybę dosnumų, neturi nerimauti dėl jo saugumo, nes jis turįs priemonių pabėgti ir dėl to esąs visiškai tikras. Laiškas advokatui gana patiko. Jis geresnėm spalvom nušvietė artumą tarp daktaro Džekilio ir Haido, negu jis vaizdavosi. Ir jis ėmė peikti save už kai kuriuos savo įtarinėjimus.

- Ar turi voką? - paklausė jis.

- Aš jį sudeginau, - atsakė Džekilis, - nepagalvojęs, ką daraš. Bet ant jo nebuvo pašto ženklo. Jis buvo įteiktas asmeniškai.

- Ar aš galiu jį pasiimti ir prieš užmigdamas pagalvoti? - paklausė Atersonas.

- Aš norėčiau, kad tu pats viską nulemtum, - nuskambėjo atsakymas.

- Aš praradau pasitikėjimą savimi.

- Gerai, aš pagalvosiu, - atsakė advokatas, - O dabar dar vieną žodį: ar tai Haidas tau padiktavo testamente nuostatą dėl galimo tavo dingimo?

Daktarui, atrodo, užėjo silpnumo priepuolis. Jis stipriai suspaudė lūpas ir linktelėjo galvą.

- Tuo aš buvau tikras, - tarė Atersonas. - Jis taikstėsi tave nužudyti. Gražiai tau pavyko pasprukti.

- Aš gavau kažką, kas svarbiau už tai, - iškilmingai atsakė daktaras. - Aš gavau pamoką, o Dieve! Ir kokią pamoką!

Ir akimirką abiem delnais užsidengė veidą.

Tuo pačiu keliu eidamas laukan, advokatas sustojo ir keletu žodžių persimetė su Pulu.

- Beje, sužinojau, kad šiandieną kažkas atnešė laišką. Kaip atrodė tasai laiško įteikėjas?

Bet Pulas griežtai pareigė, kad kas nors būtų atnešęs laišką, išskyrus paštininką. Ir pridūrė:

- Antra vertus, visa buvo tik cirkuliarai.

Toji žinia svečiui vėl atnaujino baimę. Buvo aišku laišką atėjus pro laboratorijos duris ir netgi, galimas daiktas, jis galėjo būti parašytas prie kabineto stalo; o tokiu atveju visa tai atsiduria visiškai kitokioje šviesoje ir turi būti sprendžiama su daug didesniu atsargumu. Jam einant namo, laikraščių pardavėjai bėgdami šaligatviu užkimusiais balsais šaukė: "Specialì laida! Bjaurus parlamento atstovo nužudymas!" Tai buvo jo draugo ir kliento nekrologas, ir jis negalėjo nusikratyti tam tikros baimės, kad ir kito draugo bei kliento geras vardas nebūtų įvelta į skandalo sūkurį. Jis turėjo padaryti reikšmingą sprendimą ir, nors paprastai pasitikėjo savimi, dabar pradėjo jausti būtinybę pasitarti. Jis negalėjo prie to eiti tiesiog, bet pagalvojo, kad gal pavyks patarimą sužvejoti aplinkiniu keliu.

Netrukus jis sėdėjo vienoje židinio pusėje, jo raštvedys Gestas - kitoje, o tarp jų, gerai apskaičiuotame atstume nuo ugnies, stovėjo butelis ypatingo, seno vyno, ilgai išgulėjęs namų rūsyje be saulės šviesos. Migla vis dar tebemiegojo, išticsusi sparnus ant paskandinto miesto, kur šviesos žibėjo kaip karbunkulai. Vis dėlto, nors slegiama ir dusinama tų nusileidusių debesų, miesto gyvenimo procesija vis tebericdėjo didžiosiomis arterijomis su garsu, panašiu į stipraus vėjo ūžimą. Bet nuo židinyje liepsnojančios ugnies kambaryje buvo jauku. Butelyje esančios rūgštys jau seniai buvo išsisklaidžiusios; su laiku purpuras sušvelnėjo, nelyginant spalvos švytinčiuose vitražiniuose

languose; netrukus šiltomis rudens popietėmis vynuogynų šlaituose turėjo įsigalėti saulėkaita ir išvaikyti Londono rūkus. Advokatas nejučia pradėjo minkštėti. Gestas buvo žmogus, kuriam Atersonas beveik neturėjo paslapčių, jis nebuvo tikras neatskleidęs ir tų, kurias norėjo pasilaikyti tik sau vienam. Gestas daugelį kartų tarnybos reikalais buvo lankęsis daktaro namuose, jis pažinojo Pulą. Buvo beveik negalimas daiktas, kad jis nebūtų girdėjęs kalbant apie Haido artimumą tuose namuose ir nepasidaręs išvadų. Tad ar nebūtų geriau jam parodyti aną laišką, kuris iškėlė mįslę? Ir svarbiausia, ar Gestas, būdamas kaligrafijos žinovas, palaikys Atersono ketinimą atlikti žygį savaime suprantamu ir privalomu? Juo labiau kad raštvedys buvo geras patarėjas. Būtų neįprastas dalykas, jei jis, skaitydamas tokį keistą dokumentą, nepadarytų kokios pastabos, kuri, galimas daiktas, jo viršininkui pagelbėtų susidaryti būsimos veiklos planą.

- Sero Danverso atvejis atrodo labai liūdnai, - tarė jis.

- Taip, pone, iš tikrųjų. Jis pažadino visuomenės jausmus, - atsakė Gestas. - Savaime aišku, žmogžudys buvo pamišėlis.

- Man būtų malonu išgirsti tavo nuomonę apie tai, - kalbėjo Atersonas. - Aš turiu jo paties ranka rašytą raštą; tai turi palikti tarp mūsų, nes dar beveik nežinau, ką su juo daryti. Bet ir geriausiu atveju tai bjaurus dalykas. Štai jis, visiškai atitinka tavo sritį; tai žmogžudžio autografas.

Gestui nušvito akys. Jis tuoj atsisėdo ir aistringai pradėjo studijuoti. Netrukus tarė:

- Ne, pone, jis ne pamišėlis, bet jo rašysena labai keista.

- Šiaip ar taip, - pridūrė advokatas, - tai labai keistas autorius.

Kaip tik tuo metu įėjo tarnas su laišku.

- Tai nuo daktaro Džekilio, pone? Man atrodo, kad aš pažįstu rašyseną... Gal kas asmeniška, ponas Atersonai?

- Tik pakvietimas vakarieniauti. Gal nori jį pamatyti?

- Vieną akimirką. Ačiū, pone.

Raštvedys sugretino abu lapus ir labai atidžiai palygino dvi rašysenas. Pagaliau abu juos sugrąžino, tardamas:

- Ačiū, pone.Tai labai įdomus autografas.

Stojo trumpa tyla, kurios metu Atersonas kovojo su savimi. Pagaliau staiga paklausė:

- Gestai, kodėl juos abu palyginai?

- Todėl, - atsakė raštvedys, - kad tarp jų yra kažkoks ypatingas panašumas. Daugelyje vietų abi rašysenos vienodos, tik skiriasi kitokiu raidžių įžambumu.

- Tai nuostabu, - tarė Atersonas.
- Kaip sakot, tai tikrai gana nuostabu, - atsakė Gestas.
- Žinai, aš nenorėčiau kalbėti apie šitą laišką, - tarė Atersonas.
- Aš suprantu, pone, - atsakė raštvedys.

Kai tą vakarą Atersonas pasiliko vienas, įdėjo laišką į seifą, užrakino, ir nuo to laiko jis ten gulėjo.

- Tai štai kaip! - pagalvojo jis. - Henris Džekilis padirbinėja rašyseną, norėdamas apsaugoti žmogžudį! - Ir jo nugara perbėgo šiurpas.

Pažymėtinas nuotykis su daktaru Lanjonu

Laikas bėgo. Buvo siūloma kelių tūkstančių svarų sterlingų atlyginimas, nes sero Danverso mirtis buvo laikoma viešu įžeidimu, bet Haidas dingo iš policijos akių, lyg niekad nebūtų gyvenęs. Tiesa, didelė dalis jo praeities buvo išryškinta, ir visa ji buvo gėdinga. Buvo pasakojama apie to žmogaus žiaurumą, apie jo suakmenėjimą ir smurtingumą, apie nickšišką gyvenimą, apie keistus bendrininkus, apie neapykantą, kuri, atrodo, visur jį sekiojo, tačiau apie jo dabartinius žygius - nė mažiausio šnabždesio.

Nuo to laiko, kai išėjo iš namų Soho gatvėje žmogžudystės rytą, jis tiesiog išgaravo; ir palengva, einant laikui, Atersonas pradėjo atsigauti nuo smarkaus nerimo ir po truputį grįžti į savo buvusią ramybę. Už sero Danverso mirtį, jo galva, buvo su kaupu atlyginta misterio Haido dingimo.

Nebesant jo žalingos įtakos, daktaras Džekilis pradėjo naują gyvenimą. Jis metė savo atsiskyrėlišką užsidarymą, atnaujino santykius su savo bičiuliais, vėl tapo jų įprastinis svečias bei šeimininkas. Ir nors visad buvo žinomas savo labdara, dabar ne mažiau pagarsėjo dideliu religingumu. Jis buvo užsiėmęs, ilgą laiką išbūdavo atviram ore, darė gera kitiems. Jo veido išraiška buvo nuoširdi ir šviesi, tarsi nuo suvokimo, kad yra naudingas kitiems. Ir daugiau kaip du mėnesius daktaras gyveno ramiai.

Sausio mėnesio 8 dieną Atersonas vakarieniavo pas daktarą kartu su keletu kitų svečių. Lanjonas irgi buvo ten, ir šeimininko akys krypo nuo vieno prie kito kaip anais gerais laikais, kai visi jie buvo neišskiriami draugai. Sausio 12 ir paskui 14 dieną advokatui jo durys buvo uždarytos. Pulas pasakė, kad daktaras esąs užsidaręs ir nieko nepriimąs. Sausio 15 dieną jis vėl pamėgino ir vėl nebuvo įleistas. Per tuos du

pastaruosius mėnesius įpratus matyti savo draugą beveik kasdieną, jo sugrįžimas į vienatvę negalėjo nesukelti nerimo. Penktąjį vakarą po to jis pasikvietė Gestą vakarieniauti, o šeštąjį pats nuėjo pas daktarą Lanjoną.

Ten jis buvo bent priimtas, bet atsidūręs viduje buvo nustebintas pasikeitusia Lanjono išvaizda. Jo veide ryškiai atsispindėjo išrašytas mirties nuosprendis. Skaisčiai raudonas vyras dabar buvo išblyškęs, suliesėjęs, labiau nuplikęs ir pasenęs, tačiau ne šitie staigūs fizinio sukrėtimo ženklai patraukė advokato dėmesį, - jo žvilgsnis ir kažkas elgesyje rodė giliai viduje slepiamą siaubą. Negalimas daiktas, kad daktaras bijotų mirties, ir vis dėlto Atersonas susigundė tuo jį įtarti. "Taip, - galvojo jis, - daktaras žino savo būklę ir kad jo dienos suskaitytos, ir tasai žinojimas jam nepakeliamas".

Ir kai Atersonas prabilo apie jo ligotą išvaizdą, Lanjonas labai tvirtai parciškė esąs pasmerktas žmogus.

- Aš patyriau moralinį sukrėtimą, - tarė jis, - ir jau niekad nebeatsigausiu. Tai tik savaičių klausimas. Gyvenimas buvo malonus, aš jį mėgau; taip, aš buvau įpratęs juo naudotis. Kartais galvoju, kad jeigu mes viską žinotume, tai linksmesni pasitrauktume iš šio pasaulio.

- Džekilis irgi serga, - pasakė Atersonas. - Ar buvai apsilankęs pas jį?

Bet išgirdus šį klausimą, Lanjono veidas pakito, jis ištiesė virpančią ranką ir garsiu, bet nestipriu balsu tarė:

- Aš nebenoriu daugiau matyti daktaro Džekilio nei girdėti apie jį kalbant. Aš nutraukiau santykius su tuo asmeniu ir prašau tave niekad neužsiminti apie tą, kurį laikau mirusiu.

- Na jau! - sušuko Atersonas ir po ilgos tylos paklausė: - Gal aš galiu kuo padėti? Lanjonai, mes esame trys labai seni draugai ir jau nebeturime laiko surasti kitiems.

- Visa veltui. Klausk jį patį, - atsakė Lanjonas.

- Jis nenori manęs priimti, - tarė advokatas.

- Aš tuo nesistebiu, - nuskambėjo atsakymas. - Kurią dieną, Atersonai, kai aš jau būsiu miręs, tu gal sužinosi visą ticsą. Dabar nieko negaliu pasakyti. Tuo tarpu, jeigu gali pabūti ir šnektelti apie kitus dalykus, dėl Dievo meilės, likis ir kalbėk. Bet jeigu negali palikti ramybėje šios prakeiktos temos, tad Dievo vardu tave maldauju, išeik, nes aš jos nepakenčiu.

Vos sugrįžęs namo, Atersonas atsisėdo ir parašė Džekiliui priekaištaudamas, kam šis uždarė jam savo namus, ir klausdamas, dėl kokių priežasčių įvyko tas nelemtas susipykimas su Lanjonu. Kitą

dieną gavo ilgą atsakymą, skambantį labai patetiškai, victomis miglotą ir paslaptingą. Susikirtimas su Lanjonu nebepataisomas, rašė Džekilis. "Aš nepcikiu mūsų senojo bičiulio, bet pritariu jo nuomonei, kad mes niekad daugiau nebeturime susitikti. Nuo dabar aš ketinu gyventi visiškai užsidaręs. Tu neprivalai stebėtis ar abejoti mano draugiškumu, jeigu mano namų durys dažnai bus uždarytos netgi tau. Tu turi pakęsti, matydamas mane einant savo tamsiuoju keliu. Aš užsitraukiau ant savęs bausmę ir pavojų, kurių negaliu išvardinti. Jeigu aš esu didžiausias nusidėjėlis, tai taip pat esu ir didžiausias kentėtojas. Niekad negalvojau, kad ši žemė būtų vieta tokiems nežmoniškiems siaubams ir skausmams. Norėdamas palengvinti mano likimą, Atersonai, tegali padaryti tik vieną dalyką: gerbti mano tylėjimą".

Atersonas buvo nustebintas: žalinga Haido įtaka buvo dingusi, daktaras sugrįžo prie savo senųjų parcigų ir draugų; prieš savaitę jam šypsojosi linksmos ir garbingos senatvės perspektyvos. Staiga per vieną akimirką sugriuvo bičiulystė, dvasios ramybė ir visa gyvenimo prasmė. Toks didelis ir toks staigus pakitimas atrodė pamišimo pradžia. Tačiau sprendžiant iš Lanjono žodžių ir elgesio, čia turėjo glūdėti gilesnė priežastis.

Po savaitės daktaras Lanjonas atgulė ir po keliolikos dienų mirė. Naktį po laidotuvių, kurios jį nutekė niūriai, Atersonas užsirakino kabinete ir sėdėdamas prie liūdnos žvakės šviesos išėmęs padėjo ant stalo voką, kuris buvo velionio jo bičiulio ranka adresuotas ir jo paties atspaudu užantspauduotas. Užrašas buvo griežtas ir jo paties atspaudu užantspauduotas. Užrašas buvo griežtai įsakmus: "Slaptai. Įteikti į rankas tik Dž. G. Atersonui, ir jeigu jis būtų miręs, sunaikinti neskaičius".

Advokatas bijojo susipažinti su laiško turiniu galvodamas: "Šiandieną palaidojau vieną bičiulį. O ką, jeigu tasai raštas man pražudys ir antrąjį?" Tačiau tą baimę jis pasmerkė kaip neištikimybę ir sulaužė antspaudą. Pirmajame voke buvo kitas, taip pat užantspauduotas, ir ant jo buvo užrašyta: "Atplėšti tik daktarui Henriui Džekiliui mirus ar dingus".

Atersonas nenorėjo tikėti savo akimis. Taip, čia kalbama apie dingimą, čia, kaip ir aname beprotiškame testamente, kurį jau seniai buvo sugrąžinęs jo autoriui, kcliama dingimo idėja ir minimas Džekilis. Bet testamente ši idėja iškelta nelemtojo Haido, siekiant aiškaus ir baisaus tikslo. Bet ką ji galėjo reikšti, parašyta Lanjono?

Patikėtinį apėmė didelė pagunda nepaisyti draudimo ir iš karto pasinerti iki tų paslapčių dugno, tačiau profesinė garbė ir ištikimybė

savo mirusiam bičiuliui buvo griežti įpareigojimai, ir vokas atsidūrė nuošaliausiame privataus seifo kampelyje.

Bet vienas dalykas - nuraminti smalsumą, o kitas - jį nugalėti, ir galima abejoti, ar nuo tos dienos Atersonas pageidavo savo tebegyvenančio bičiulio draugijos su tokiu pat užsidegimu kaip anksčiau. Jis galvojo apie jį su meile, bet mintys buvo pilnos baimės ir nerimo. Savaime aišku, jis ėjo jo lankyti, tačiau dėl to, kad nebūdavo priimamas, greičiau jautė palengvėjimą. Galimas daiktas, širdyje jis labiau pageidavo pasikalbėti su Pulu ant slenksčio, supamas atviro miesto oro bei garsų nei kad būti priimtas savanoriško užsidarėlio namuose ir sėdėti bei kalbėti su neišsisakančiu atsiskyrėliu. Iš tikrųjų Pulas jam pranešdavo nelabai malonių žinių. Anot jo, daktaras dabar labiau nei bet kada anksčiau gyvenąs užsidaręs kabinete virš laboratorijos ir netgi kartais ten miegąs. Jis netekęs nuotaikos, tapęs nekalbus ir nieko nebeskaitąs; atrodo, tarsi kas slėgtų jo širdį.

Šioms žinioms bevelk nesikeičiant, Atersonas po truputį ėmė retinti savo apsilankymus.

Nuotykis prie lango

Vieną sekmadienį Atersonas ir Enfildas vaikščiodami atsitiktinai vėl išėjo į minėtąjį skersgatvį. Eidami pro anas duris, abu sustojo ir ėmė žiūrėti į jas.

- Na, - tarė Enfildas, - pagaliau pasibaigė toji istorija. Mes niekad daugiau nebepamatysime Haido.

- Tikiuosi, kad ne, - atsakė Atersonas. - Ar aš sakiau tau, kad vieną kartą jį mačiau ir patyriau tą patį pasibjaurėjimo jausmą kaip ir tu?

- Neįmanoma į jį žiūrėti ir to nepatirti, - atsakė Enfildas. - Beje, tikriausiai laikei mane asilu, nežinančiu, kad šios durys yra užpakalinė daktaro Džekilio namų dalis. Iš dalies dėl tavo kaltės aš pagaliau tai patyriau.

- Vadinasi, pagaliau patikrinai? - paklausė Atersonas. - Jeigu taip, galime įeiti į kiemą ir žvilgtelėti į langus. Tiesą sakant, aš labai nerimauju dėl vargšo Džekilio ir jaučiu, kad draugo buvimas netgi ir už sienų gali jam būti naudingas.

Kiemas buvo labai šaltas ir truputį drėgnas, gaubiamas ankstyvos prietemos, nors viršuje tebespindėjo besileidžiančios saulės apšviesta padangė. Iš trijų langų vidutinis buvo pusiau praviras, ir prie jo kaip kokį nepaguodžiamą kalinį su begalinio liūdesio išraiška Atersonas

pamatė daktarą Džekilį.

- Kaip? Džekilis? - sušuko jis. - Tikiuosi, tau jau geriau.

- Man labai gaila, Atersonai, - atsakė šis balsu, kuris vertė drebėti. - Ačiū Dievui, jau nebeilgai begyvensiu.

- Tu esi pernelyg užsidaręs, - pasakė advokatas. - Tau reikia išeiti ir pagyvinti kraujo apytaką, kaip kad aš ir ponas Enfildas. (Susipažink - mano pusbrolis ponas Enfildas... daktaras Džekilis.) Išeik, užsidėk skrybėlę ir greitai apsuksi ratą su mumis.

- Tu esi labai geras, - atsiduso antrasis. - Man labai patiktų pasivaikščioti, bet ne ir ne, aš visiškai negaliu, nedrįstu. Bet iš tikrųjų, Atersonai, man labai malonu tave matyti, tai man teikia didelį malonumą. Aš norėčiau tave ir poną Enfildą pakviesti pas save, bet šiuo metu patalpos netinkamos priimti svečius.

- Jeigu taip, - tarė gerai nusiteikęs advokatas, - geriausia, ką galime padaryti, tai pasilikti stovėti čia ir šitaip kalbėtis su tavim.

- Tai yra kaip tik tai, ką aš norėjau išdrįsti jums pasiūlyti, - atsakė daktaras šypsodamasis.

Bet vos tik jis spėjo ištarti tuos žodžius, šypsena išnyko iš jo veido ir ją pakeitė tokia niekšinga siaubo bei nevilties išraiška, kad abiejų kieme stovinčių džentelmenų kraujas sustingo gyslose. Jie ją matė tik vieną akimirksnį, nes langas tučtuojau užsidarė, tačiau tos akimirkos užteko; jiedu pasisuko ir išėjo į gatvę, neištarę nė žodžio. Taip pat tylėdami perėjo per skersgatvį ir tik atsidūrus stambesnėje arterijoje, kur netgi sekmadieniais matyti šiokie tokie gyvybės ženklai, Atersonas pagaliau atsisuko pažiūrėti į savo bendrakeleivį. Abu buvo pabalę, akyse žibėjo pasibaisėjimas.

Atersonas sušuko:

- Viešpatie, atleisk mums! Viešpatie, atleisk mums!

Bet Enfildas tik pritariamai ir labai rimtai linktelėjo galva, ir juodu tylėdami nuėjo toliau.

Paskutinioji naktis

Vieną vakarą, kai Atersonas papiečiavęs sėdėjo prie židinio, jį nustebino Pulo apsilankymas. Jį pamatęs, jis sušuko:

- Man miela tave matyti, Pulai. Kas tave čia atvedė?- Bet geriau įsižiūrėjęs, pridūrė: - Kas tau? Daktaras serga?

- Ponas Atersonai, - atsiliepė tarnas, - kažkas negera pas mus.

- Sėskis ir išgerk stiklą vyno, - tarė advokatas. - O atsigavęs atvirai

pasakyk man, ko nori.

- Tamsta žinot daktaro gyvenimo būdą ir kaip jis retkarčiais užsidaro, nieko nepriimdamas. Taigi jis ir vėl užsidarė kabinete. Ir man labai nepatinka, kas ten vyksta, pone. Tegu aš skradžiai, jeigu man tai patinka! Ponas Atersonai, aš bijau.

- Na, gerasis žmogau, - spaudė advokatas, - būk nuoširdus. Ko tu bijai?

- Jau beveik visa savaitė, kai baiminuos, - atsakė Pulas, atkakliai vengdamas klausimo, - ir nebegaliu ilgiau tverti.

Tarno išvaizda akivaizdžiai tvirtino jo žodžius, jo laikysena buvo pasikeitusi į blogą pusę; išskyrus pirmą akimirką, kai išpažino savo siaubą, jis nė karto nepažiūrėjo advokatui į akis. Ir netgi dabar tebesėdėjo su neparagauto vyno stiklu ant kelių, įbedęs akis į grindų kertę, ir kartojo: - Aš negaliu ilgiau tverti.

- Klausyk, Pulai! - tarė advokatas. - Aš matau, kad tu slepi kažką svarbaus, matau, kad pas jus iš tikro kažkas negera. Pamėgink man viską išaiškinti.

- Man atrodo, kad vyksta nešvarus žaidimas, - tarė Pulas kimiu balsu.

- Nešvarus žaidimas? - sušuko advokatas, gerokai išsigandęs ir dėl to susierzinęs. - Koks nešvarus žaidimas? Žmogau, ką tu nori tuo pasakyti?

- Aš nedrįstu pasakyti, pone, - atsakė tarnas. Gal tamsta paėjėtumėt su manim kartu ir pats pamatytumėt, kas darosi.

Užuot ką atsakęs, Atersonas atsistojo, pasiėmė apsiaustą ir skrybėlę, bet tiesiog nustebo pamatęs, kaip didžiai nušvito tarno veidas, ir ne mažesnis buvo jo nustebimas, pamačius, kad šis paliko nepaliestą vyną ir išskubėjo drauge.

Buvo bjauri, šalta kovo mėnesio pradžios naktis; mėnulis gulėjo ant nugaros, tarsi vėjas jį būtų atlošęs, padangę lėkė debesėliai kaip permatomo, batistinio audeklo gabalai. Vėjas beveik neleido kalbėti ir tvindė kraują į veidą. Be to, atrodė, kad jis neįprastu būdu nušlavė nuo gatvių pracivius. Atersonas pagalvojo, kad niekados nebuvo matęs tos Londono dalies tokios tuščios. Jis norėjo, kad būtų priešingai. Niekados savo gyvenime jis nebuvo jautęs tokio aštraus noro matyti ir lytėti kitas žmogiškas būtybes, nes kad ir kaip stengėsi, negalėjo išstumti iš galvos skaudžios nelaimės nuojautos.

Kieme, kai jie įėjo į jį, buvo vėjo ir dulkių sūkurys, ir ploni sodo medeliai plakėsi į tvorą. Pulas, kuris visos kelionės metu ėjo per vieną ar du žingsnius pirma Atersono, dabar sustojo šaligatvio viduryje,

nepaisydamas geliančio oro, nusiėmė skrybėlę ir raudona skepetaite nusišluostė kaktą. Nors ėjo greitai, jis šluostėsi ne fizinės mankštos prakaitą, o šaltą baimės drėgmę; jis buvo išbalęs, balsas šiurkštus ir lūžtantis.

- Taigi, pone, - jis tarė, - jau esame čia, ir duok Dievc, kad neatsitiktų nieko bloga.

- Amen, Pulai, - atsakė advokatas.

Tada tarnas labai atsargiai pasibeldė į duris. Šios prasivėrė, prilaikomos grandies, ir balsas iš vidaus paklausė:

- Čia tu, Pulai?

- Tai aš,- atsiliepė Pulas. - Atidarykite.

Pricangis buvo labai apšviestas, ugnis smarkiai liepsnojo židinyje, ir visa šeimyna, vyrai ir moterys, stumdėsi aplink jį kaip avių būrys. Pamačiusi Atersoną, viena mergina pradėjo isteriškai verkšlenti, o virėja, sušukusi: "Garbė Dievui! Tai ponas Atersonas!" puolė į priekį, tarsi norėdama kristi jam į glėbį.

- Kas čia dabar? Jūs visi susirinkot? - prabilo advokatas irzliai. - Tai neįmanoma, tai nepadoru. Jūsų ponas tikriausiai bus nepatenkintas.

- Jie visi išsigandę, - paaiškino Pulas.

Stojo nejauki tyla, niekas neprotestavo, vien tik mergina ėmė verkti dar garsiau.

- Užsičiaupk! - suriko jai Pulas su tokia išraiška, kuri parodė jo pakrikusius nervus. Merginai staiga pradėjus raudoti, jie visi pašoko ir sužiuro į vidines duris baimingiausių lūkesčių pilnais veidais. Pulas, pasisukęs į virėjos patarnautoją, paliepė:

- Atnešk man žvakę, ir tučtuojau imsimės darbo.

Paskui jis paprašė Atersoną eiti paskui jį ir nuvedė per vidinį sodą.

- O dabar, pone, - tarė jis, - eikit kaip galėdamas atsargiau. Norėčiau, kad viską girdėtumėt, bet pats nebūtumėt girdimas. Ir jeigu kartais jis tamstą paprašytų įeiti į vidų, jokiu būdu neikit.

Tokia nelaukta pabaiga taip sukrėtė Atersono nervus, kad jis vos neprarado pusiausvyros; tačiau sukaupė visas savo jėgas sekdamas paskui prievaizdą, įžengė į laboratoriją ir eidamas pro dėžes bei butelius, atsidūrė prie laiptų, vedančių į kabinetą. Čia Pulas jam pasiūlė atsistoti nuošaliau ir pasiklausyti. Tuo tarpu jis pats, padėjęs žvakę ant grindų ir šaukdamas visų savo valios jėgų, užkopė laiptais ir drebančia ranka pasibeldė į raudona gelumbe apmuštas duris.

- Pone, ponas Atersonas nori pasimatyti su tamsta, - riktelėjo jis ir kalbėdamas dar ryškesniais ženklais paragino advokatą atidžiai klausytis.

Prislėgtas balsas iš vidaus atsakė:

- Pasakyk jam, kad aš negaliu nieko priimti.

- Ačiū, pone, - tarė Pulas, ir jo balse galėjai girdėti džiaugsmo atspalvį. Pakėlęs žvakę nuo grindų, jis per kiemą atvedė Atersoną į didžiąją virtuvę, kur ugnis buvo užgesinta ir po aslą bėgiojo tarakonai.

- Pone, - kreipėsi jis, atidžiai žiūrėdamas Atersonui į akis, - ar tai buvo mano pono balsas?

- Jis atrodo labai pasikeitęs, - atsakė advokatas labai išbalęs, bet atlaikydamas Pulo žvilgsnį.

- Pasikeitęs? Na, taip, aš manau, - atsakė prievaizdas. - Ar aš neišgyvenau to žmogaus namuose dvidešimt metų, kad galėčiau apsigauti dėl jo balso? Ne, pone, mano ponas nužudytas. Tai padaryta prieš aštuonias dienas, kai mes išgirdome jį šaukiant Dievo vardu. Ir kas dabar ten yra jo vietoje, ir kodėl jis ten yra, ponas Atersonai? Tasai dalykas šaukiasi dangaus kerštо!

- Tai labai keista pasaka, Pulai. Brolau, tai greičiau laukinė pasaka, - tarė Atersonas, kramtydamas pirštą. - Tarkime, kad yra taip, kaip tu manai, nes tu spėji, kad daktaras Džekilis buvo... nužudytas. Kaip tada suderinti žmogžudžio pasilikimą? Tai negalimas daiktas. Tokią prielaidą protas atmeta.

- Ponas Atersonai, jūs esat žmogus, kurį sunku įtikinti, bet aš tai padarysiu, - tarė Pulas. - Per visą šią pastarąją savaitę (tamstai reikia tai žinoti) jis ar tas, kas ten gyvena, dieną ir naktį vis prašė kažkokių vaistų ir vis negalėjo gauti tokių, kokių jam reikia. Kartais mano ponas, mėgdavo parašyti savo nurodymus ant popieriaus lapo ir palikti ant laiptų. Šią savaitę mes nieko iš jo ir negavome - vien tik laiškai ir uždaros durys. Netgi pietus turėdavome ten palikti, kad jis juos galėtų paimti paslapčiomis, kai niekas nemato. Taip, pone, kiekvieną dieną, dukart ar triskart per dieną jis duodavo įsakymus, ir mes girdėdavome nusiskundimus, ir aš turėdavau lėkte lėkti pas visus Londono didmenų prekybos vaistininkus. Kiek kartų parnešiau vaistų, tiek kartų gavau raštišką įsakymą juos grąžinti atgal, nes vaistai nebuvo gryni, ir kitą užsakymą kitai firmai. Šiaip ar taip, bet tų vaistų jam mirštamai reikia.

- Gal turi bent vieną tokį įsakymą? - paklausė Atersonas.

Pulas pasirausė kišenėje ir padavė jam suglamžytą popierių, kurį advokatas prikišęs prie žvakės atidžiai peržiūrėjo. Jame buvo rašoma: "Daktaras Džekilis siunčia savo linkėjimus ponams Mo ir juos užtikrina, kad jų pastarasis pavyzdys yra negrynas, visiškai nenaudingas jo reikalui. 18... m. daktaras Džekilis pirko iš ponų Mo gana didelį kiekį.

Dabar jis juos maldauja kaip galima rūpestingiau paieškoti, ar nėra anų vaistų likučių ir teigiamu atveju juos tučtuojau pristatyti. Kaina nesvarbu. Jų reikšmė daktarui Džekiliui nepaprastai didelė".

Ligi šios vietos laiškas buvo rašytas gana ramiai, tačiau staiga rašiusiojo susijaudinimas pasireiškė netikėtomis rašalo dėmėmis, priduriant: "Dėl Dievo meilės, suraskit man bent kiek senųjų vaistų!"

- Tai keistas laiškas, - tarė Atersonas ir tuoj griežtai paklausė:

- Kaip tu jį atplėšei?

- Pone, jį skaitydamas, Mo firmos žmogus labai supyko ir metė į mane laišką tarsi kokią šiukšlę, - atsakė Pulas.

- Ar žinai, kad tai neabejotinai daktaro ranka rašytas raštas? - paklausė advokatas.

- Taip ir man pasirodė, - piktai atsakė tarnas; o po to visiškai kitu balsu: - Kokią reikšmę turi rašysena, jeigu aš jį mačiau?

- Matei patį? - pakartojo Atersonas. - Kaip?

- Buvo taip, - atsakė Pulas. - Iš sodo aš staiga įėjau į amfiteatrą. Matyt, jis buvo išėjęs iš kabineto pasiimti vaistų ar ko kita, nes durys buvo atviros, o jis rausėsi tarp dėžių pačiame laboratorijos gale. Man įėjus, jis pakėlė akis, keistai suriko ir pasileido bėgti laiptais aukštyn į savo kabinetą. Aš jį temačiau tik vieną minutę, bet plaukai ant mano galvos pavirto adatomis. Pone, jeigu jis buvo mano šeimininkas, kam jis veidą dengė kauke? Jeigu jis buvo mano šeimininkas, kodėl jis sucipo kaip žiurkė ir pabėgo nuo manęs? Aš jam pakankamai ilgai tarnavau. Be to... - žmogus nutilo ir ranka persibraukė per veidą.

- Tai labai keisti dalykai, - tarė Atersonas, - bet man rodos, kad pradedu suprasti. Tavo ponas, Pulai, serga viena iš tų ligų, kurios kankina ir iškreipia ligonį; iš čia, mano supratimu, jo balso pakitimas; iš čia kaukė ir draugų vengimas; iš čia jo troškimas surasti tuos vaistus, nuo kurių vargšas tikisi galutinai pasveikti. Duok Dieve, kad nenusiviltų! Toks yra mano aiškinimas. Jis gana liūdnas, Pulai, ir baisu apie tai galvoti, bet tai logiška ir aišku, visa susiderina ir išvaduoja mus nuo perdėto baiminimosi.

- Pone, - tarė prievaizdas, ir jo veidas apsitraukė strazdanotu blyškuliu. - Tasai, kurį mačiau, nebuvo mano šeimininkas, ir tai yra gryna tiesa. Mano šeimininkas, - čia Pulas apsidairė ir pradėjo šnabždėti, - yra aukštas ir gražiai sudėtas, o tas, kurį mačiau, buvo nykštukas.

Atersonas mėgino protestuoti.

- O, pone! - sušuko Pulas. - Argi tamsta manot, kad po dvidešimties bendro gyvenimo metų aš nepažįstu savo pono? Argi tamsta įsivaizduojat mane nežinant, iki kiek siekia jo galva kabineto duryse,

kur aš jį matydavau kiekvieną rytą per visą savo gyvenimą? Ne, pone, tasai kaukėtas žmogus nebuvo daktaras Džekilis. Dievas žino, kas jis buvo, bet tik ne daktaras Džekilis, ir mano širdis sako, kad jis yra nužudytas.

- Pulai, - tarė advokatas, - jeigu tu tai tvirtini, mano pareiga įsitikinti ir nusikratyti abejonėmis. Nors aš ir labai norėčiau neįžeisti tavo pono jautrumo, nors ir kaip mane intriguoja tasai jo laiškas, kuris, atrodo, tvirtina jį tebesant gyvą, vis dėlto laikau savo pareiga išlaužti to kambario duris.

- Tai bent kalba, ponas Atersonai! - sušuko prievaizdas.

- Dabar kitas klausimas, - tarė Atersonas. - Kas tai atliks?

- Aišku, tamsta ir aš! - nuskambėjo ryžtingas atsakymas.

- Gerai pasakyta, - atsakė advokatas, - ir nesvarbu kas įvyktų, aš pasirūpinsiu, kad dėl to nenukentėtumėte.

- Amfiteatre yra vienas kirvis, - tarė Pulas, - o jūs galėsit paimti virtuvės žarsteklį.

Advokatas paėmė šį nedailų, bet sunkų įrankį ir juo pamojavo, paskui pakėlęs akis tarė:

- Ar tu žinai, Pulai, kad mudu pateksime į pavojų?

- Iš tikrųjų, pone, žinau, - atsakė prievaizdas.

- Tad būkime atviri, - tarė Atersonas. - Mudu daugiau galvojame, nei esame pasakę, tad išsiaiškinkime galutinai. Ar tu atpažintum aną kaukėtą žmogų?

- Klausykit, pone, jis bėgo taip greitai ir buvo taip susilenkęs, kad negalėčiau prisiekti, - nuskambėjo atsakymas. - Bet jeigu jūs mane klausiat, ar tai buvo ponas Haidas? - pasakysiu, taip, man atrodo, kad tai jis. Nes jis buvo beveik tokio pat ūgio, toks pat judrus kaip jis, be to, kas kitas galėjo įeiti pro laboratorijos duris? Gal tamsta neužmiršot, kad nuo anos žmogžudystės dienos jis vis dar tebeturi raktą? Bet tai dar ne visa. Aš nežinau, ponas Atersonai, ar jūs esat kada kalbėję su ponu Haidu?

- Taip, - atsakė advokatas. - Kartą su juo esu kalbėjęs.

- Tada jūs privalote žinoti, kaip mes visi žinome, kad tas žmogus turi kažką keista, kažką, kas verčia nusisukti. Aš nežinau, kaip tiksliai pasakyti, pone, tas kažkas šiurpu nukrato visą žmogų.

- Prisipažįstu, kad ir aš patyriau panašų jausmą, - tarė Atersonas.

- Taigi, - kalbėjo Pulas, - kai toji kaukėtoji, panaši į beždžionę žmogysta pašoko nuo chemikalų krūvos ir nudūmė į kabinetą, per mano nugarą prabėgo šiurpas. Ponas Atersonai, aš žinau, tai nėra įrodymas. Aš pakankamai knygų perskaičiau tam žinoti, bet žmogus

turi savo nuojautą. Ir aš tamstai prisiekiu Šventraščiu, kad tai buvo ponas Haidas.

- Taip, žinoma, - tarė advokatas. - Mano nuogąstavimai manc stumia į tą pačią pusę. Aš bijau, aš buvau tikras, kad panašus bendravimas turės blogas pasėkas. Taip, aš tikiu tavimi, aš tikiu, kad vargšas Henris yra nužudytas, ir aš tikiu, kad jo žudikas vis dar tebesislapsto savo aukos kambaryje, skatinamas vienas Dievas težino kokių ketinimų. Gerai, mes turime atkeršyti. Pašauk Bredšo.

Šaukiamas atskubėjo tarnas, labai išbalęs ir susijaudinęs. Advokatas jam tarė:

- Drąsos, Bredšo! Aš žinau, tasai netikrumas visus jus jaudina, bet dabar mes esame pasiryžę baigti. Pulas ir aš jėga įsiveršime į kabinetą. Jeigu visa gerai eis, mano pečiai pakankamai platūs pakelti visus priekaištus. Tuo tarpu, jeigu iš tikrųjų būtų įvykusi kokia nelaimė ar piktadarys mėgintų pabėgti pro užpakalines duris, tu su vaikinu pasiimkite geras lazdas ir eikite saugoti laboratorijos durų. Duodame jums dešimt minučių atsistoti poste.

Bredšo pasitraukus, advokatas pažiūrėjo į laikrodį ir tarė:

- O dabar, Pulai, mudu stokime prie savojo.

Ir paėmęs žarsteklį nuėjo į kiemą. Debesys aptraukė mėnulį, ir dabar buvo visiškai tamsu. Vėjas, galįs prasiskverbti į tą gilų šulinį, kurį sudarė gretimai stovį namai, tik šuorais ir srovėmis, šokdino žvakės šviesą, kol jie pasiekė amfiteatro užuovėją ir tylėdami atsisėdo laukti. Aplinkui buvo girdėti solidus Londono ūžimas, tačiau visiškai šalia jų tą tylą tolydžio pertraukdavo žingsniai - kažkas ten ir atgal vaikščiojo kabineto grindimis.

- Taip jis vaikščioja visą dieną, pone, - šušnabždėjo Pulas, - taip, ir beveik visą naktį. Tik naujiems pavyzdžiams atėjus iš vaistų sandėlių, kuriam laikui įvyksta pertrauka. Nerami sąžinė neleidžia miegoti! Kiekviename jo žingsnyje glūdi pasalūniškai pralietas kraujas! Ponas Atersonai, įsiklausykit su visa siela ir pasakykit man, ar tai daktaro žingsniai?

Nors lėti žingsniai aidėjo lengvai ir keistai, su tam tikru elastingumu, iš tikrųjų jie skyrėsi nuo sunkios ir lėtos Henrio Džekilio eisenos. Atersonas atsiduso:

- Ar daugiau nieko neturi man pasakyti?

Pulas linktelėjo ir tarė:

- Kartą aš girdėjau jį verkiant.

- Verkiant? Kaip tai? - paklausė advokatas, jausdamas staiga siaubo virpulį.

- Verkiant kaip moterį ar atgailaujančią vėlę, - tarė prievaizdas. - Man taip suspaudė širdį, kad kai pasitraukiau, vos pats nepravirkau.

Jau buvo praėjusios dešimt minučių. Pulas iš krūvos vyniojamųjų šiaudų ištraukė kirvį, žvakė buvo padėta ant artimiausio stalo, kad šviestų puolimo metu, ir sulaikę alsavimą jie priartėjo prie vietos, kur aidėjo nepailstami žingsniai, tolydžio nuocidami ir grįždami nakties tyloje.

- Džekili! - garsiai suriko Atersonas, - aš noriu tave matyti. - Jis akimirką patylėjo, bet nesulaukė atsakymo. - Aš tave gerbingai įspėju, kad mes pradedame įtarti, ir aš turiu pasimatyti su tavim jeigu ne geruoju, tai bloguoju... Jeigu tu tam nepritarsi, aš jėga įsilaužiu!

- Atersonai, dėl Dievo meilės, pasigailėk manęs! - sušuko balsas.

- Ak, tai ne Džekilio balsas... tai Haidas! - suriko Atersonas. - Pulai, laužk duris!

Pulas užsimojo kirviu, smūgis sudrebino visą namą, ir raudona gelumbe apmuštos durys pašoko ant vyrių. Kabineto viduje nuaidėjo neviltics kupinas grynai gyvuliško siaubo aiktelėjimas. Kirvis pakilo vėl ir vėl, durų lentos sutraškėjo, ir stakta pakrypo; dar keturis kartus smogė kirvis, bet medis buvo kietas, patš surentimas puikiai atliktas, tad tik po penkto kirčio išlūžo spyna ir durų liekanos suvirto į vidų ant kilimo.

Įsiveržėliai, pabūgę savo pačių sukelto triukšmo ir po to stojusios tylos, stovėjo nejudėdami ir žiūrėjo į vidų. Pričšais jų akis atsivėrė vaizdas į kabinetą, apšviestą ramios lempos šviesos; židinyje traškėdama degė smarki ugnis, katiliukas dainavo savo ploną melodiją; buvo matyti pora atdarų rašomojo stalo stalčių, labai tvarkingai sudėlioti popieriai, arčiau prie židinio - paruošti arbatai gerti indai; kiekvienam tai būtų pasirodęs ramiausias ir paprasčiausias Londono kambarys, jeigu ne stiklinės spintos, prikrautos įvairių chemikalų.

Pačiame kambario viduryje gulėjo žmogaus kūnas, skausmingai susirietęs ir dar tebetrūkčiojąs. Ant pirštų galų jiedu prisiartino, atvertė aukštielninką ir pamatė Edvardo Haido veidą. Jis vilkėjo drabužiais ne pagal savo ūgį, daktaro dydžio; jo veide dar tebejudėjo gyvybė, tačiau jis jau buvo nebegyvas; iš rankoje laikomo sudaužyto buteliuko ir stipraus orc pasklidusio karčiųjų migdolų kvapo Atersonas suprato žiūrįs į savižudžio lavoną.

- Mes atėjome per vėlai, - tarė jis rūsčiai, - jo nebeįmanoma išgelbėti ar nubausti. Haidas išvyko į anapus atsiskaityti; belieka tik surasti tavo pono kūną.

Didžiausią pastato dalį buvo užėmęs amfiteatras, kuris ėjo beveik

per visą pirmąjį aukštą ir buvo apšviečiamas iš viršaus, ir kabinetas antramė aukšte su langais į kiemą. Koridorius jungė amfiteatrą su gatvelės durimis; kabinetas buvo sujungtas su pastaruoju antrais laiptais. Be to, ten dar buvo keletas tamsių patalpų ir erdvus rūsys. Užteko žvilgtelėti į kiekvieną patalpą, kurios buvo tuščios, kad iš krintančių nuo durų dulkių suprastum, jog jos ilgai išstovėjo nedarinėjamos. Rūsys buvo užverstas senais lentgaliais ir medžiagom, daugiausia dar iš prieš Džekilį gyvenusio daktaro laikų; vos atidarę duris jie įsitikino nesant prasmės lįsti gilyn, nes išraizgyti voratinkliai aiškiai rodė, kad daugelį metų nickas jų nebuvo atidaręs. Niekur nebuvo matyti jokių Henrio Džekilio pėdsakų, gyvo ar mirusio.

Pulas koja trenkė į akmenines koridoriaus plytas ir klausydamasis aido pasakė:

- Jis turi būti palaidotas po jomis.

- Arba gal pabėgo, - pridūrė Atersonas.

Ir pasisuko apžiūrėti gatvelės durų. Jos buvo uždarytos. Netoli nuo jų, ant vienos akmeninės plytos, jie rado raktą, jau visiškai surūdijusį.

- Neatrodo, kad jis būtų buvęs naudojamas, - pastebėjo advokatas.

- Naudojamas? - sušuko Pulas. - Ar tamsta nematot, kad jis nulaužtas? Tarsi kas būtų užmynęs ant jo.

- Teisybė, - tarė Atersonas, - netgi ir patys lūžiai yra surūdiję. - Vyrai nustebę pažiūrėjo vienas į kitą. - Aš to negaliu suprasti, Pulai, - tarė advokatas. - Grįžkime į kabinetą.

Tylėdami jiedu užkopė laiptais ir tylėdami ėmėsi atidžiai tyrinėti kabineto daiktus, laikas nuo laiko baimingai žvilgtelėdami į lavoną. Ant vieno stalo pastebėjo cheminių junginių darymo pėdsakus, nes ten buvo kelios krūvelės kažkokių baltų druskų stiklinėse lėkštelėse, tarsi būtų paruoštos bandymui, kurį dvicjų vyrų atėjimas nelcido nelaimingajam baigti.

- Tai tie patys vaistai, kuriuos aš nuolat jam nešdavau, - tarė Pulas. Jam tariant šituos žodžius, katiliukas, nepaprastai šnypšdamas, pradėjo virti.

Tai juos atvedė prie židinio. Šalia ugnies, patogiai pastatytas stovėjo fotelis, prie jo, visiškai paruošti indai arbatai, netgi cukrus buvo įdėtas į puoduką. Ant lentynos gulėjo kelios knygos; kita atskleista padėta ant arbatinio staliuko. Nustebęs Atersonas pamatė ją esant maldų knyga, kuriai Džekilis nc kartą reiškė didelę pagarbą, bet jo paties ranka išmarginta niekšingom šventvagystėm.

Toliau žvagydamiesi po kambarį, ieškotojai susidūrė su dideliu veidrodžiu ir pažiūrėjo į jo gelmę su instinktyviu siaubu. Bet jis

stovėjo taip pasuktas, kad atspindėjo tik rausvą žarą, žaidžiančią palubėje šimtu pasikartojimų ant stiklinių spintų durų, žaižaruojančią ugnį ir jų pačių išbalusius, baimingus veidus, pasilenkusius pažiūrėti į ji.

- Tasai veidrodis turėjo matyti keistų dalykų, pone, - sušnibždėjo Pulas.

- Ir tikriausiai nieko keistesnio už patį save, - pritardamas sušnibždėjo advokatas. - Kam reikėjo Džekiliui... Ištaręs šiuos žodžius susilaikė, tačiau tučtuojau įveikė savo silpnybę. - Kam... jis buvo reikalingas Džekiliui?

- Jūs sakote teisybę. Kam?

Tada jie priėjo prie stalo. Tarp rūpestingai išdėliotų popierių ryškiai išsiskyrė didelis vokas, ant kurio daktaro ranka buvo užrašyta Atersono pavardė. Advokatas sulaužė smalkos antspaudą ir atidarė voką išbarstydamas ant grindų keletą atskirų lapų. Pirmasis buvo jo testamentas, surašytas tais pačiais ekscentriškais žodžiais, panašus į tą, kurį jis prieš šešis mėnesius sugrąžino ir kuris buvo palikimas mirties atveju ar dovanojimo aktas Džekilio dingimo atveju. Bet vietoje Edvardo Haido pavardės advokatas su neišsakomu nustebimu perskaitė Gabrielio Džono Atersono pavardę. Pirmiausiai jis pažiūrėjo į Pulą, tada vėl į dokumentus, pagaliau į nusikaltėlio lavoną, tebegulintį ant kilimo, ir tarė:

- Mano galva sukasi. Visas tas dienas šis raštas buvo jo žinioje, jis neturėjo pagrindo mėgti manęs; jis turėjo siusti, matydamas esąs apviltas, ir vis dėlto jo nesunaikino.

Jis paėmė kitą lapą; tai buvo trumpas laiškas, rašytas paties daktaro ranka, su data viršuje.

- Ak, Pulai! - sušuko advokatas. Šiandieną jis buvo čia ir gyvas. Negalimas daiktas, kad žmogžudys būtų sugebėjęs per tokį trumpą laiką paslėpti jo lavoną. Tikriausiai jis tebėra gyvas, jis bus pabėgęs! Bet kam bėgo? Ir kaip? Ir ar tokiu atveju galima laikyti antrojo mirtį savižudybe? Ak, mes turime būti labai atsargūs. Aš numatau, kad šitaip galime įvelti tavo poną į kokią baisią nelaimę.

- Bet kodėl jūs neperskaitote, ką jis rašo? - paklausė Pulas.

- Todėl, kad bijau, - rimtai atsakė advokatas. - Dieve duok, kad tam nebūtų pagrindo!

Tai pasakęs, pakėlė raštą prie akių ir perskaitė štai ką:

"Mano brangus Atersonai, kai šis laiškas pateks į tavo rankas, aš būsiu dingęs, nors negaliu numatyti, kokiomis aplinkybėmis, tačiau instinktas ir neįžvelgiama padėtis, kurioje esu, man sako, kad galas

yra tikras ir jau nebetoli. Pirmiausiai susipažink su pasakojimu, kurį Lanjonas bus tau įteikęs, kaip buvo manc įspėjęs ir, jeigu panorėsi žinoti daugiau, skaityk išpažintį savo neverto ir nelaimingo draugo

HENRIO DŽEKILIO".

- Ar yra trečias vokas? - paklausė Atersonas.

- Štai jis, pone! - tarė Pulas ir padavė jam paketą, užsmalkuotą keliais antspaudais. Advokatas jį įsidėjo į kišenę.

- Niekam nenorėčiau pasakoti apie šį laišką. Jeigu tavo ponas yra pabėgęs ar miręs, galime išgelbėti bent jo gerą vardą. Dabar yra dešimta, man reikia eiti namo ir ramiai perskaityti tuos dokumentus, bet prieš vidurnaktį aš sugrįšiu ir tada pašauksime policiją.

Jiedu išėjo iš pastato ir uždarė amfiteatro duris. Atersonas atsisveikino su tarnais, susirinkusiais priemenėje prie židinio, ir pavargusiu žingsniu grįžo namo skaityti dvicjų pasakojimų, kuriuose atsiskleidė paslaptis.

Daktaro Lanjono pasakojimas

Sausio 9 dieną, prieš keturias dienas, vakariniu paštu man atėjo registruotas laiškas; jis buvo pasirašytas mano bičiulio ir seno mokyklos draugo, Henrio Džekilio. Tai mane gerokai nustebino, nes mudu nebuvome pratę susirašinėti; be to, kaip tik praeitą vakarą aš buvau matęsis su juo ir kartu vakarieniavome. Negalėjau suprasti, kas jį paskatino siųsti man registruotą laišką. Laiško turinys tik dar labiau padidino mano nustebimą, nes jame buvo rašoma:

"18... m. gruodžio 10 d.

Miclas Lanjonai, tu esi vienas seniausių mano draugų, ir nors retkarčiais esame turėję nesutarimų mokslo klausimais, iš savo pusės aš neprisimenu nė mažiausio tarpusavio prisirišimo susilpnėjimo. Niekad nebuvo dienos, kai tau pasakius: "Džekili, mano gyvybė, mano garbė, mano protas priklauso nuo tavęs", aš nebūčiau paaukojęs savo turtų ar netgi atidavęs savo kairiosios rankos tau pagelbėti. Lanjonai, mano gyvybė, mano garbė, mano protas, visa atitenka tavo malonėn. Jeigu šią naktį man nepagelbėsi, aš esu žuvęs. Po šios įžangos gal pagalvosi, jog aš tave prašysiu atlikti ką negarbinga. Spręsk pats.

Man reikia, kad tu atsisakytum visų pasižadėjimų, kokius gali turėti šiam vakarui... taip, netgi jeigu būtum pašauktas prie imperatoriaus lovos. Būk geras, pasisamdyk karietą, nebent turėtum savąją

laukiančią prie durų, ir su šiuo laišku rankoje atvyk tiesiai į mano namus. Pulas, mano prievaizdas, jau gavo nurodymus; jį rasi laukiantį su šaltkalviu. Tada išlaužkite mano kabineto duris. Į jį įeisi tik tu vienas, atidarysi stiklinę spintą (raidė E), kuri stovi kairėje pusėje. Jeigu būtų užrakinta - išlauši užraktą; iš jos išimsi su viskuo, kas jame yra, nejudindamas, ketvirtąjį stalčių, skaitant nuo viršaus, arba (tai bus tas pats) trečiąjį, skaitant nuo apačios. Aš liguistai bijau galįs tave suklaidinti, nes esu atsidūręs labai didelėje nelaimėje, tačiau, nors ir apsirikčiau, stalčių atpažinsi iš daiktų jame: šiek tiek miltelių, indas ir užrašų knyga. Šį stalčių su viskuo, kas jame yra, aš prašau tave pasiimti su savim ir atvežti į Kavendiš skverą.

Tai yra pirmoji mano prašymo dalis. Dabar einu prie antros. Jeigu, gavęs šį laišką, imsies jį vykdyti, galėsi grįžti namo gerokai prieš vidurnaktį; tačiau aš tau duodu daugiau laiko ne vien iš baimės, kad gali iškilti nenumatytų kliūčių, bet ir dėl to, kad laikas, kai tavo tarnai jau sugulę, yra patogesnis atlikti kitą prašymo dalį. Tad prašau tave, kad vidurnaktį būtum vienas savo priėmimo kambaryje ir pats atidarytum duris vienam vyrui, kuris ateis mano vardu, ir įteiktum jam stalčių, kurį būsi atvežęs iš mano kabineto. Tai padaręs, būsi atlikęs savo dalį ir užsitarnavęs mano absoliučią padėką. Tačiau jeigu užsispirsi reikalauti visam tam paaiškinimo, po penkių minučių turėsi įrodymą, kad visos tos smulkmenos turi didžiausią reikšmę ir kad, neįvykdęs kurios vienos jų, nors ir kaip fantastiška tai gali tau pasirodyti, turėsi prisiimti ant savo sąžinės mano mirtį ir mano proto žlugimą.

Nors esu tikras, kad šito mano maldavimo nepalaikysi pokštu, vien tik mintis apie tokią galimybę alpina širdį ir drebina rankas. Galvok, kad šią pačią akimirką esu svetimoje vietoje, slegiamas baisių rūpesčių, kurių jokia vaizduotė negali perteikti, tačiau būk visiškai tikras, kad jeigu padarysi visa, ko tavęs prašau, mano sunkumai dings tarsi kokia baigta sekti pasaka. Brangus Lanjonai, padėk ir išgelbėk savo draugą.

H. Dž.

P. S. Jau buvau šį laišką beveik užantspaudavęs, bet mano sielą prislėgė naujas siaubas. Gali atsitikti, kad dėl pašto kaltės šis laiškas nepateks į tavo rankas ligi rytdienos ryto. Tokiu atveju, mielas Lanjonai, atlik mano pavedimą dienos metu tau tinkamiausią valandą ir vidurnaktį lauk mano pasiuntinio. Tada gali būti jau per vėlu ir jeigu per visą tą naktį nieko neįvyks, žinok, kad jau niekados nebepamatysi Henrio Džekilio".

Perskaitęs šį laišką, pasidariau išvadą, kad mano kolega išprotėjo; tačiau kol ta mano prielaida nebus neabejotinai įrodyta, jaučiausi

privaląs paklusti jo prašymams. Juo mažiau supratau tą mišrainę, juo mažiau galėjau spręsti apie jos reikšmę; ir nebuvo galima nepaklusti jo prašymams, šauksmui, surašytam tokiais žodžiais, neužsitraukiant rimtos atsakomybės. Tad atsistojau nuo stalo, nusisamdžiau karietą ir nuvykau tiesiai į Džekilio namus.

Prievaizdas mane laukė: tuo pačiu paštu buvo gavęs registruotą laišką su nurodymais ir tučtuojau pasiuntė tarną atvesti dailidės ir šaltkalvio, kurie atėjo man su juo kalbant. Visi kartu patraukėme į senąjį chirurginį daktaro Denmano amfiteatrą, iš kurio labai lengvai pasiekiamas daktaro Džekilio kabinetas. Durys buvo labai stiprios ir užraktas puikus. Dailidė pareiškė, kad jam būsią didelių sunkumų ir kad norint jėga išlaužti duris reikėsią padaryti daug nuostolių, o šaltkalvis bevcik neteko vilties. Bet jis buvo labai gabus, ir po dviejų valandų darbo pagaliau durys buvo atidarytos. Spinta, pažymėta raide E, nebuvo užrakinta. Išėmiau stalčių, prikimšom jį šiaudų, suvyniojom į paklodę, ir aš parvežiau jį į Kavendiš skverą.

Tada ėmiau tyrinėti jo turinį. Miltelial buvo gana gerai padaryti, tik ne tokie smulkūs, kokius būtų padaręs geras vaistininkas, ir tas rodė, kad juos pagamino patsai Džekilis. Atidaręs vieną paketėlį, radau, kaip man pasirodė, paprastą, kristalinę, baltos spalvos druską. Indas, į kurį po to atkreipiau dėmesį, galėjo būti iki pusės pripildytas kraujo spalvos skysčio, labai aštraus kvapo, į kurio sudėtį, atrodo, turėjo įeiti fosforas ir kažkoks lakus eteris. Kitų sudėtinių dalių negalėjau atspėti. Knyga buvo paprasti užrašai, ir juose bevcik nieko nebuvo, išskyrus visą eilę datų. Jos apėmė daugelio metų periodą, bet pastebėjau, kad žymėjimai nutrūkę bevcik prieš metus ir labai staigiai. Šen bei ten šalia datos buvo matoma pastaba, paprastai vieno žodžio: "dvigubai", ji kartojosi kokius šešis kartus iš kelių šimtų datų. Vienui vieną kartą, pačioje datų eilės pradžioje ir tarp daugelio šauktukų buvo parašyta: "Visiška nesėkmė!!!"

Nors tai padilgino mano smalsumą, konkrečiai mažai ką tepasakė. Indas su nežinomu skysčiu, popieriaus su kažkokia druska ir sąrašas visos eilės bandymų, kurie, kaip ir daugelis kitų Džekilio tyrimų, nedavė jokių praktiškų rezultatų. Kaip panašių daiktų buvimas mano namuose galėtų paliesti mano lengvabūdžio kolegos garbę, protą ar gyvybę? Jeigu jo pasiuntinys gali ateiti į vieną vietą, kodėl negali ateiti į kitą? Bet nors ir prilcidžiant kokią kliūtį, kodėl aš turiu tą poną priimti slaptai? Juo daugiau galvojau, juo labiau įsitikindavau turįs reikalą su protinės pusiausvyros netekusiu žmogum. Savo tarnams paliepiau eiti gulti, bet užtaisiau seną revolverį, kad ištikus reikalui

galėčiau gintis.

Vos tik per visą Londoną nuaidėjo vidurnakčio varpas, labai švelniai suskambėjo durų skambutis... Aš pats atskubėjau ir susidūriau su žmogeliu, pasislėpusiu už portiko kolonų.

- Tamsta atėjai siunčiamas daktaro Džekilio? - paklausiau.

Varžydamasis jis atsakė "taip"; kai paprašiau įeiti, pakluso tik atsisukęs ir atidžiai apžvelgęs aikštės tamsumas. Netoliese nuo čia buvo matyti policininkas, žingsniuojantis mūsų link su savo žibančia lempute; jį pamatęs, svečias krūptelėjo, taip man pasirodė, ir pasiskubino įeiti.

Turiu prisipažinti, kad šitos smulkmenos mane nuteikė nemaloniai, ir kad eidamas į ryškiai apšviestą priėmimo kambarį laikiau ranką ant revolverio. Čia pagaliau galėjau jį aiškiai apžiūrėti. Niekad anksčiau jo nebuvau matęs. Kaip jau minėjau, jis buvo nedidelis; taip pat mane pritrenkė nemaloni jo veido išraiška, atspindinti įtemptą raumenų veiklą bei didelį kūno silpnumą ir galiausiai, nors ne mažiausiai - jausmas, keliamas jo artumo. Tasai jausmas buvo šiek tiek panašus į drebulį ir sukėlė man pastebimą pulso sulėtėjimą. Tuo metu jį priskyriau asmeninei antipatijai, tik stebino simptomų aštrumas; vėliau įsitikinau, kad priežastys glūdėjo giliausiose žmogaus prigimties šaknyse ir buvo kur kas sudėtingesnės negu tos, kurias diktuoja neapykanta.

Toji žmogysta (kuri nuo pat įėjimo pažadino manyje tai, ką tegaliu pavadinti vien pasibjaurėjimo kupinu smalsumu) vilkėjo taip, kad kiekvienas paprastas žmogus pavirstų pajuokos objektu; nors jo drabužiai buvo labai geros rūšies ir kuklaus rašto, bet visais atžvilgiais nepaprastai dideli: kelnės kabėjo ant kojų ir vilkosi žeme, liemenė nutįsusi žemiau juosmens, o apykaklė dengė pečius. Keistas dalykas - toks juokingas apdaras manęs visiškai neprajuokino. Kadangi prieš mane stovinčios būtybės esmėje buvo kažkas nenormalu ir absurdiška (tai krito į akis, stebino ir kėlė pasibjaurėjimą), toji anomalija, mano manymu, gražiai derinosi ir stiprino tą bendrą nenormalumą taip, kad prie susidomėjimo žmogelio prigimtim ir būdu prisidėjo dar smalsumas patirti jo kilmę, gyvenimą, ekonominę būklę ir padėtį visuomenėje.

Šios mintys, kurios pareikalavo tiek vietos joms surašyti, iškilo ir truko tik keletą sekundžių. Reikia pasakyti, kad mano lankytojas buvo taip susijaudinęs, jog atrodė stovįs ant žarijų.

- Ar turite juos? - sušuko jis. - Ar turite juos?

Jo nekantrumas buvo toks gyvas, kad netgi uždėjo savo ranką ant

manosios ir mėgino ją pakratyti.

Aš ją atstūmiau, nes pastebėjau, kad šis prisilietimas sukėlė ledinį skausmą mano gyslose, ir tariau:

- Tamsta užmiršot, kad aš neturėjau malonumo jus pažinti. Maloněkit sėstis.

Duodamas jam pavyzdį, atsisėdau į savo įprastinę kėdę, kiek galint geriau pamėgdžiodamas savo elgseną su pacientais, atsimindamas vėlyvą laiką, savo rūpesčių pobūdį ir siaubą, kurį jaučiau jam atėjus.

- Daktare Lanjonai, prašau man atleisti, - atsakė jis gana mandagiai. - Tamstos pastaba labai teisinga, mano nerimas pakišo koją mano mandagumui. Aš atėjau tamstos kolegos daktaro Henrio Džekilio prašomas gana svarbiu reikalu; aš maniau..., - jis nutilo, prisidėjo ranką prie gerklės, ir aš supratau, kad nepaisant tvardymosi, jis kovoja su pirmomis isterijos apraiškomis, - aš maniau, kad stalčius...

Aš pasigailėjau akivaizdaus žmogėno drovumo ir gal buvau paskatintas vis augančio smalsumo:

- Štai ten, pone, - atsakiau, pirštu rodydamas į stalčių, kuris gulėjo ant grindų už stalo, vis dar tebeuždengtas marška.

Jis šoko prie jo, bet tuoj vėl sustojo ir ranka suspaudė širdį; išgirdau, kaip sugrieže dantimis, konvulsingai judindamas žandikaulius. Jo veidas buvo toks baisus, kad aš išsigandau dėl jo gyvybės ir proto.

- Nurimkit, - pasakiau.

Jis pasisuko ir nusišypsojo man šypsniu, nuo kurio ėmė šiurpas; paskui tarsi stumiamas nevilties nutraukė maršką. Pamatęs stalčių ir visa, kas jame buvo, jis garsiai pravirko, kaip tas, kuris nusimeta milžinišką naštą; aš suakmenėjau savo kėdėje. Tučtuojau beveik visiškai ramiu balsu jis kreipėsi į mane:

- Ar turite graduotą stiklą?

Ne be vargo pakilau iš kėdės ir padaviau jam.

Jis man padėkojo galvos linktelėjimu, atmatavo tam tikrą kiekį raudono skysčio ir į jį supylė vieną žiupsnį miltelių. Mišinys, iš pradžių rusvos spalvos, tirpstant kristalams pradėjo virsti šviesesniu, ėmė garsiai kunkuliuoti ir palengva garuoti. Staiga kunkuliavimas liovėsi ir mišinys pavirto tamsiai purpuriniu, o kiek vėliau persikeitė į švelniai žalią. Mano lankytojas, atidžiai stebėjęs šituos persikeitimus, nusišypsojo, padėjo stiklą ant stalo, pasisuko ir įsmeigė į mane veriantį žvilgsnį.

- O dabar, - tarė jis, - atliksime, kas lieka. Ar jūs būsit protingas? Ar paklausysite? Ar pasitenkinsit tuo, kad aš paimsiu šį stiklą ir

išeisiu iš tamstos namų neištaręs nė žodžio? Ar gal labiau už viską trokštat patenkinti savo smalsumą? Prieš atsakydamas pagalvokit, nes bus padaryta, kaip nuspręsit. Jei nuspręsit, liksit toks, koks buvot anksčiau, nei turtingesnis, nei išmintingesnis, nors patarnavimas, atliktas žmogui, atsidūrusiam mirtinoje baimėje, gali būti palaikytas savotišku sielos kilnumu. Ir priešingai, jeigu pasirinksit kitą galimybę, prieš tamstos akis už kelių akimirkų čia, šitame kambaryje atsidarys naujas žinojimo laukas ir nauji keliai į garbę bei galią; ir tamstos akys apaks nuo stebuklo, galinčio apstulbinti netgi ir paties Šėtono netikėjimą.

- Pone, - atsakiau, apsimesdamas ramus, nors toks toli gražu nebuvau, - jūs kalbate mįslėmis ir gal nenustebsit, jei pasakysiu, kad tamstos klausiausi nelabai tikėdamas. Bet aš jau per toli nuėjau nepaaiškinamų patarnavimų keliu, kad galėčiau susilaikyti, nepamatęs galo.

- Gerai, - atsakė mano lankytojas. - Lanjonai, prisimink pažadus, kuriuos esi davęs: tai, kas bus toliau, telieka mūsų profesijos paslaptimi. O dabar tu, kuris taip ilgai gyvenai susivaržęs siauromis ir materialistinėmis idėjomis, tu, kuris neigei transcendentinės medicinos vertę, tu, kuris šaipeisi iš pranašesnių... žiūrėk!

Jis pakėlė stiklą prie lūpų ir visą ištuštino vienu mauku. Nuaidėjo riktelėjimas, jis susvyravo, pakrypo, įsitvėrė stalo ir taip stovėjo, žiūrėdamas sprogstančiomis ir krauju pasruvusiomis akimis, kvėpuodamas plačiai praverta burna, ir man į jį bežiūrint, ėmė rodytis, kad vyksta persikeitimas... jis išsipūtė... veidas staiga pajuodo, bruožai sutirpo ir išnyko. Po akimirkos aš pašokau ir ėmiau trauktis atgal, kol mano nugara atsirėmė į sieną; pakėliau ranką, tarsi norėdamas apsiginti nuo stebuklo, o mano dvasią apėmė siaubas.

- O, Dieve! - sušvokščiau. - O, Dieve! - kartojau vėl ir vėl, nes ten, priešais mano akis... išblyškęs ir virpantis, pusiau apalpęs, rankomis gaudydamas orą, tarsi žmogus, prisikėlęs iš numirusių, stovėjo Henris Džekilis.

Tai, ką jis papasakojo per kitą valandą, nesiryžtu surašyti ant popieriaus. Mačiau, ką mačiau, girdėjau, ką girdėjau, o mano siela merdėjo; ir dabar, kai tasai vaizdas išnyko iš mano akių, pats save klausiu, ar aš tuo tikiu, ir negaliu atsakyti. Mano gyvenimas sukrėstas ligi pat šaknų, miegas apleido mane, per visas dienos ir nakties valandas šalia manęs tūno mirtinas siaubas; aš jaučiu, kad mano dienos suskaitytos ir kad turiu mirti, ir vis dėlto mirsiu netikįs. Kalbėdamas apie dorovinį supuvimą, kurį tasai žmogus man at-

skleidė, nors ir su atgailavimo ašaromis, aš negaliu netgi pagalvoti apie tai, kad nesudrebėčiau nuo siaubo. Vieną dalyką tau pasakysiu, Atersonai, ir jo bus daugiau nei pakankamai, jeigu tik sugebėsi patikėti: žmogysta, aną naktį įslinkusi į mano namus, paties Džekilio prisipažinimu, yra asmuo, žinomas kaip Haidas, kurio ieškoma visoje šalyje kaip Karevo žudiko.

HEISTAS LANJONAS

Visiškas Henrio Džekilio prisipažinimas

Aš gimiau 18... metais ir paveldėjau didelį turtą, be to, buvau apdovanotas puikiomis savybėmis; iš prigimties esu linkęs į veiklą ir stengiausi įsigyti išmintingų bei gerų žmonių pagarbą ir su pagrindu galėjau tikėtis doros bei garbingos ateities. Didžiausia mano yda buvo neramus, linksmas būdas, daugumai atstojąs laimės šaltinį, bet man buvo sunku jį suderinti su nepalaužiamu troškimu visados žingsniuoti iškelta galva ir rodytis viešumoje nepaprastai oriai.

Šito išdava buvo ta, kad turėjau slėpti savo džiaugsmus; kai susilaukiau brandos metų ir pradėjau dairytis aplink bei vesti savo pažangos ir užimamos visuomenėje padėties balansą, jau buvau įpratęs gyventi dvigubą gyvenimą. Daugelis vyrų būtų netgi didžiavęsis tuo nenormalumu, kuriuo aš buvau kaltas, tačiau iš tų ideologinių aukštumų, į kurias buvau įkopęs, aš į jį žiūrėjau su beveik liguistu gėdos jausmu ir slėpiau. Taigi tokį, koks esu, mane padarė labiau mano reikli prigimtis, o ne šitas ypatingas smukimas kaltėn, ir visa tai padalino mane į dvi dalis - gėrio ir blogio - ir tas dalijantis griovys buvo kur kas gilesnis už įprastinį dualistinėje žmogaus prigimtyje. Mano būklė pastūmėjo giliai ir nuolat apmąstyti tą tvirtą gyvenimo dėsnį, kuris glūdi religijos šaknyje ir sudaro vieną gausiausių skausmo šaltinių.

Nors manyje buvo įsišaknijęs įpratimas lošti dvigubą žaidimą, jokiu būdu nebuvau veidmainys. Aš buvau nuoširdus abiejose savo gyvenimo pusėse; būdavau tas pats, kai mesdavau į šalį bet kokį susilaikymą ir skendėdavau gėdoje, lygiai kaip ir dirbdamas dienos šviesoje ir stengdamasis praplėsti žinią ar palengvinti skausmus ir liūdesius. Ir taip atsitiko, kad mano mokslinės studijos, nukreiptos į mistinę ir transcendentinę sritį, gerokai nušvietė mano sąmonę, kuri

susidarė tolydžio tarpusavy kovojant abiem manojo "aš" dalims. Taigi su kiekviena diena ir iš abiejų mano proto pusių (dorovinės ir intelektualinės) artėjau prie tiesos, kurios dalinis atradimas manę privedė prie tokio baisaus galo: kad žmogus iš tikro yra ne vienas, o du. Sakau du, nes mano pasiektas žinojimas negali patenkinti to skaičiaus. Manim pasekс kiti, dar kiti manę pralenks tamsę pačiamę kelyje ir drįstu spėti, kad galiausiai bus padaryta išvada, jog žmogus tėra paprasta visuma, sudaryta iš nepriklausomų, prieštaringų ir įvairių dalių. Aš pats, atsižvelgiant į mano gyvenimo pobūdį, nenukrypstamai žygiavau viena kryptimi, ir tik vieną. Studijuodamas dorovinę pusę savo paties asmenyje, turėjau pripažinti visišką ir pradinį žmogaus asmenybės dualumą; tai rodė ir dvi prigimtys, kovojančios mano sąmonės lauke, ir taip buvo dėl to, kas aš griežtai sutapau su abiejomis. Jau nuo senų laikų, dar prieš tai, kai mano mokslinių atradimų eiga pradėjo man įteigoti tokio stebuklo galimumą, aš dažnai su džiaugsmu, kaip koks mylimasis, svajodavau apie šių abiejų elementų atskyrimą.

Aš sakydavau sau: jeigu būtų galima kiekvieną tų elementų apgyvendinti atskirose būtybėse, gyvenimas išsivaduotų nuo viso to, kas jį daro nepakenčiamą. Nuodėmingoji pusė galėtų eiti savo keliu, nevaržoma savo tyresnio dvynio siekimų ir sąžinės graužimų, o doroji pusė galėtų tvirtu ir tikru žingsniu žengti taku aukštyn, darydama gera, rasdama sau malonumą, nebūdama verčiama šitos blogos ir jai svetimos būtybės atgailauti ir rausti iš gėdos. Tai buvo žmonijos prakeikimas, kad tiedu nesuderinami virbų ryšuliai surišti į vieną... kad tiedu dviniai, sudarą du priešingus polius, turi tolydžio kovoti kenčiančios sąmonės valdose. Tad kokiu būdu jie buvo išskirti?

Kai savo apmąstymuose buvau tiek pažengęs, problema pradėjo ryškėti ir iš laboratorinio darbo. Aš pradėjau daug realiau, nei ligi tol buvo tvirtinama, suvokti virpantį imaterialumą, į miglą panašų netvarumą to tariamai tvirto kūno, kuriame mes gyvename. Atradau tam tikrus veiksnius, galinčius sudrebinti ir nustumti atgal šį kūnišką apvalkalą, panašiai kaip vėjas nustumia palapinės užuolaidą. Nenoriu giliai įsileisti į šitą mano išpažinties mokslinę problemą dėl dviejų priežasčių. Pirma, todėl, kad patyrimas man parodė, jog žmogui užkraunama ant pečių gyvenimo našta ir bausmė, ir kai jis pamėgina jomis nusikratyti, viena ir kita sugrįžta ir dar smarkiau, dar baisiau duoda pajusti savo spaudimą. Antra, todėl, kad kaip, deja, mano pasakojimas parodys, mano atradimas nebuvo galutinis. Tad užteks pasakyti, kad aš ne tik pažinau savo kūną kaip kažką skirtingą nuo paprastos emanacijos ir švytėjimą kai kurių galių, sudarančių mano

dvasią, bet sugebėjau pagaminti vaistus, kurie įstengė iš šių galių atimti jų pranašumą, ir jų vieton pastatyti antrą formą ir antrą pavidalą, kurie man atrodė lygiai tokie pat natūralūs, nors ir turėjo mano žemesniųjų siclos gaivalų žymę.

Ilgai svyravau, kol ryžausi šitą teoriją praktiškai išmėginti. Gerai žinojau rizikuojąs gyvybe, nes vaistai, taip galingai kontroliuojantys ir griaunantys pačią asmenybės tvirtovę, galėjo visiškai suardyti dvasinį tabernakulą, kurį aš mėginau pakeisti, jeigu netyčia apsirikčiau ar padidinčiau dozę smulkiausiu grūdeliu ar trumpiausia akimirka suvėlinčiau ar pagreitinčiau bandymų procesą. Tačiau pagunda įvykdyti tokį nepaprastą ir didį atradimą nugalėjo visus baimės įspėjimus. Jau kuris laikas turėjau paruošęs tinktūrą, iš vienos cheminių gaminių firmos nupirkau didelį kiekį tam tikros druskos, kurią iš atliktų bandymų žinojau esant paskutinį reikiamą elementą; ir vieną prakeiktą naktį, labai vėlyvą valandą, sutaisiau reikiamus komponentus, sekiau juos verdant ir garuojant kartu stikliniam inde, ir kai nusistovėjo, liepsnodamas drąsa išgėriau tą gėrimą.

Iš karto pajutau baisiausias kančias, kaulų maudimą, mirtiną pykinimą, dvasinį siaubą, prašokstantį tą, kuris jaučiamas gimimo ar mirties valandą. Tos kančios greitai ėmė mažėti, ir aš atsigavau tarsi po didelės ligos. Mano pojūčiuose buvo kažkas keista, kažkas neapsakomai nauja ir dėl to naujumo neįtikimai malonu. Pasijutau jaunesnis, lengvesnis, fiziškai laimingesnis, vidujai buvau svaiginamai nerūpestingas, jutau, kaip mano vaizduotė skrieja nelyginant tūkstantis jautulingų žirgų, jaučiausi nevaržomas jokių dorovinių normų, turįs nepažįstamą, bet anaiptol ne nekaltą siclos laisvę. Vos įkvėpęs to naujo gyvenimo, supratau tapęs blogesnis, dešimtį kartų blogesnis, vergas, parduotas mano pradinei nuodėmei; toji mintis mane sustiprino ir nuteikė maloniai kaip vynas. Aš ištiesiau rankas, džiūgaujančias dėl tų jautulių naujumo, ir tą akimirką pamačiau esąs sumažėjęs ūgiu.

Tuo metu savo kabinete neturėjau veidrodžio. Tas, kuris dabar stovi šalia man rašant, buvo atvežtas vėliau ir specialiai dėl šitų persikeitimų. Tuo tarpu naktis pavirto rytu, dar juodu, bet jau pribrendusiu duoti pradžią dienai, mano namų gyventojai miegojo giliausią miegą. Besididžiuodamas viltimi ir laimėjimu, pasiryžau savo naujam pavidalc pasiekti miegamąjį. Perėjau per kiemą, kur žvaigždės žiūrėjo į mane; stebėdamasis galėjau laikyti save pirmąja tos rūšies būtybe, kurią jos pamatė per nepailstantį savo budrumą; prasmukau koridoriais kaip svetimas savo paties namuose, ir įėjęs į kambarį pirmą kartą pamačiau Edvardo Haido pavidalą.

Čia turiu kalbėti tik teoriškai, sakydamas ne tai, ką žinau, bet tai, kas man atrodo labiausiai įmanoma. Blogoji mano būtybės pusė, kuriai suteikiau galimybę judėti, buvo ne tokia stipri ir mažiau išvystyta nei geroji, kurią nušalinau. Mano gyvenime, kuris, šiaip ar taip, devyniomis dešimtosiomis buvo pastangų, dorybių ir savitvardos gyvenimas, ši blogoji pusė turėjo daug mažiau praktikos ir buvo daug mažiau išvarginta. Ir čia, taip man rodosi, glūdi paaiškinimas, kodėl Edvardas Haidas buvo daug žemesnis, gyvesnis ir jaunesnis už Henriką Džekilį. Todėl vieno veide švytėjo gėris, o antrojo veide aiškiai ir plačiai buvo išrašytas blogis. Be to, blogis - aš vis tebetikiu jį esant žmogaus mirties priežastim - buvo įspaudęs į tą kūną šlykštumo ir sugedimo žymę. Tačiau žiūrėdamas į veidrodyje atsispindintį tą bjaurų stabą, nejutau savyje jokio pasišlykštėjimo, greičiau pritarimo džiaugsmą. Tai irgi buvau aš. Tai atrodė natūralu ir žmogiška. Mano akyse toji būtybė turėjo gyvesnį dvasios paveikslą, ji atrodė kažkas specialiai sukurta, su tikresne individualybe nei toji kita, netobula ir prieštaringa, kurią ligi šiol buvau vadinęs manuoju "aš". Iki čia aš buvau neabejotinai teisus. Vėliau pastebėjau, kad man pasirodžius Edvardo Haido pavidalu, visi, kas su manim susidurdavo pirmą kartą, jautė aiškų kūnišką nerimą. Mano manymu, tai buvo dėl to, kad visos žmogiškos būtybės, su kuriomis gyvename, yra gėrio ir blogio mišinys, ir tik Edvardas Haidas tarp visų žmonių buvo grynas blogis.

Priešais veidrodį išstovėjau tik keletą akimirkų, nes antrąjį ir galutinį bandymą dar reikėjo atlikti; reikėjo patikrinti, ar aš praradau savo asmenybę neatgaunamai ir prieš auštant turiu pabėgti iš namų, kurie jau nebe manieji. Bėgte sugrįžau į savo kabinetą, paruošiau ir vėl išgėriau stiklą, vėl patyriau atsimainymo kančias ir sugrįžau į save su Henrio Džekilio asmenybe, ūgiu ir veidu.

Tą naktį prisiartinau prie lemtingos kryžkelės. Jeigu būčiau žiūrėjęs į savo atradimą su doresne sielа, jeigu būčiau leidęsis į bandymo pavojus garbingų ir dievobaimingų troškimų įtakoje, visa būtų įvykę kitoniškai, ir iš tų mirties bei gimimo kančių aš būčiau išėjęs pavirsdamas angelu, o ne demonu. Vaistams nebuvo skirtumo. Jie nebuvo nei velniški, nei dieviški, jie tik laužė mano polinkių namo - kalėjimo duris, ir tada kaip Filipo belaisviai iš jų išeidavo tai, kas buvo viduje. Tuo laiku mano dorybės miegojo; mano blogoji pusė, skatinama ambicijos, budėjo ir buvo pasiruošusi pasinaudoti proga, ir tai, kas buvo projektuojama, pasirodė esąs Edvardas Haidas. Taigi nors ir žinojau manyje esant dvi asmenybes ir dvi išvaizdas, kurių viena buvo visiškai bloga, o antroji vis dar tebebuvo senasis Henris Džekilis, tą

absurdišką mišinį reformuoti ir pagerinti aš jau nebetekau vilties. Taip tolimesnius žingsnius nukreipiau jau visiškai blogio link.

Netgi ir tuomet aš dar nebuvau nugalėjęs savo pasibodėjimo mokslinio gyvenimo sausumu. Retkarčiais būdavau linksmai nusiteikęs, mano pasismaginimai (švelniai sakant) buvo nepadorūs, nors buvau ne tik gerai žinomas ir vertinamas žmogus, artėjau prie senatvės, ir tasai mano gyvenimo nenuoseklumas su kiekviena diena darėsi vis nemalonesnis. Mano nesveiki laimėta galimybė taip gundė, kad patekau į vergiją. Man užtekdavo išgerti stiklą ir tučtuojau atsikratyti žinomojo profesoriaus kūno ir įsivilkti nelyginant į kokį storą švarką į Edvardo kūną. Apie tai pagalvojęs aš nusišypsojau; anuomet visa tai man atrodė linksma. Su nepaprastu atidumu pasiruošiau bet kokiam atvejui. Išnuomavau ir apstačiau baldais namus Soho gatvėje, kuriuose policija susekė Haido pėdsakus; pasisamdžiau šeimininkę vieną moterį, kurią žinojau esant tylią ir nesikrupulingą. Taip pat pranešiau savo tarnams, kad toks ponas Haidas (jo bruožus nupasakojau) naudosis visiška laisve ir galia mano namuose prie aikštės ir, norėdamas išvengti bet kokio apsirikimo, pasirodžiau ten, kad visi priprastų ir susigyventų su mano antrąja asmenybe. Tada parašiau testamentą, kuriam pats taip smarkiai pasipriešinai. Pagal jį, jeigu Henrio Džekilio asmenyje man atsitiktų kokia nelaimė, galėjau pereiti į Edvardo Haido asmenį be jokių materialinių nuostolių. Taip iš visų pusių apsidraudęs, bent taip man atrodė, pradėjau naudotis keistomis savo naujos pozicijos privilegijomis.

Anksčiau žmonės samdydavo žudikus įvykdyti nusikaltimams, o jie patys ir jų geras vardas likdavo priedangoje. Aš buvau pirmas, galintis pasirodyti visuomenei, apgaubtas simpatijos ir pagarbos, o akimirką vėliau, kaip koks mokinys, nusimesti tas dekoracijas ir pasinerti į laisvės jūrą. Įsisupęs į tą nepermatomą apsiautalą, aš džiaugiausi visišku saugumu. Tik įsivaizduok! Aš netgi neegzistavau! Man tereikėjo tik pasiekti laboratorijos duris ir poros sekundžių paruošti bei išgerti mišinį, kurį visad laikiau po ranka, ir nesvarbu, ką būtų padaręs, Edvardas Haidas dingdavo kaip kvapo dėmė, palikta ant veidrodžio, ir jo vietoje pasirodydavo ramus savo namų šeimininkas, kabinete kerpantis lempos dagtį, Henris Džekilis, žmogus galintis juoktis iš bet kokio įtarimo.

Jau esu sakęs, kad malonumai, kurių paskubom pradėjau ieškoti, nebuvo dori - nenoriu pavartoti aštresnį žodį. Tačiau Edvardo Haido rankose šitie malonumai greitai tapo tiesiog išsigimėliški. Labai dažnai, sugrįžęs iš tų ekskursijų, aš savotiškai nustebdavau, gal-

vodamas apie mano antros asmenybės pagedimą. Toji būtybė, kurią aš įvedžiau išorės pasaulin iš savo siclos ir suteikiau jai laisvę, kad pati ieškotųsi malonumų, iš prigimties buvo bloga ir niekšiška būtybė, kiekvienas jo veiksmas ir mintis buvo įkūnytas egoizmas; su žvėrišku geidulingumu jis gėrė malonumą iš bet kokios kančios, kurią tik sugebėjo suteikti kitam; buvo nepermaldaujamas kaip akmuo. Kartais Henris Džekilis iš nustebimo net žado netekdavo nuo Haido darbų, tačiau tai nebuvo dažni atvejai ir palengva sąžinės graužimas rimo. Šiaip ar taip, kaltas buvo Haidas, ir niekas kitas kaip tik Haidas. Džekilis pasiliko kaip buvęs. Jis sugrįždavo į savo senąją asmenybę su visiškai nenukentėjusiom savo dorybėm; ir netgi visad, kai tik būdavo galima, pasiskubindavo atitaisyti Haido padarytą skriaudą. Taigi jo sąžinė dar ruseno.

Nesu pasiryžęs smulkiai aprašinėti niekšybių, kurias šitaip padariau (netgi ir dabar nenoriu prisipažinti esąs jų vykdytojas). Ketinu tik išryškinti įspėjimus ir laipsniškus etapus, vedusius prie bausmės, kuri artėjo. Turėjau vieną nuotykį, kurį vien tepaminėsiu, nes jis nepaliko svarbesnių pasėkų. Mano žiauri elgsena su mergaite labai supykdė vieną pracivį, kurį kitą dieną atpažinau kaip tavo giminaitį; gydytojas ir mergaitės šeima stojo prieš mane; buvo akimirkų, kai net turėjau bijoti dėl savo gyvybės; galiausiai, norėdamas nuraminti jų pernelyg teisingą pyktį, Edvardas Haidas parsivedė juos namo ir sumokėjo čekiu, pasirašytu Henrio Džekilio. Vėliau nuo panašaus pavojaus apsisaugojau, kitame banke atidarydamas paties Edvardo Haido sąskaitą. Kai savo antrininką aprūpinau parašu, o savo rašyseną pakreipiau į kairę, pagalvojau ramiai galįs žiūrėti į ateitį.

Porą mėnesių prieš sero Danverso nužudymą buvau išėjęs paieškoti nuotykių ir grįžau labai vėlai; kitą dieną nubudau su gana keistais jausmais. Apsidairiau, bet tai nepadėjo. Nors mačiau prabangius baldus ir labai erdvų miegamąjį aikštės namuose, atpažinau lovos užuolaidų ir jos rėmų raštus, kažkas įkyriai man tvirtino, jog aš esu ne ten, kur esu, kad pabudau ne ten, kur tikėjausi esąs, bet savo mažam kambarėly Soho gatvėje, kur miegodavau Edvardo Haido kūne. Aš nusišypsojau ir su polinkiu psichologijai pradėjau tingiai analizuoti tos iliuzijos elementus, kartas nuo karto pasiduodamas maloniam rytmečio snauduliui. Kiek labiau prasiblaivęs įsižiūrėjau į savo rankas. Henrio Džekilio rankos (kaip pats dažnai pastebėdavai) dydžiu ir išvaizda atitiko jo profesiją: jos buvo ilgos, stiprios, baltos ir gražios. Bet tos, kurias dabar visiškai ryškiai mačiau gelsvoje Londono ryto šviesoje, beveik sugniaužtas ir padėtas ant lovos baltinių, buvo plonos,

mazguotos, diržingos, bjauriai blankios ir apžėlusios tankiais juodais plaukais. Tai buvo Edvardo Haido rankos.

Į jas tikriausiai žiūrėjau kokią pusę minutės, nes buvau sustingęs iš nuostabos, tačiau mano krūtinę nusmelkė siaubas, toks staigus ir pritrenkiantis kaip cimbolų griaustelėjimas; iššokau iš lovos ir nubėgau prie veidrodžio. Nuo vaizdo, kurį pamatė mano akys, kraujas pavirto kažkuo nepaprastai skystu ir leduotu. Taip, aš atsiguliau kaip Henris Džekilis, o atsikėliau kaip Edvardas Haidas. Kaip tai paaiškinti? - pats save paklausiau, bet tučtuojau, su antru siaubo priepuoliu - kaip tai atitaisyti?

Rytas jau buvo įpusėjęs, tarnai sukilę, visi mano vaistai sudėti kabinete; norint grįžti, reikėtų nusileisti laiptais užpakalinių durų koridoriuje, paskui pereiti per kiemą ir anatominį amfiteatrą; pagalvojus apie tai mane sukaustė baimė. Gal būtų galima prisidengti veidą, bet kas iš to, jeigu negaliu nuslėpti ūgio pakitimo? Tada su maloniausiu palengvėjimo jausmu prisiminiau, kad tarnai jau buvo pripratę matyti ateinant ir išeinant mano antrąjį "aš". Greitai apsirengiau savo patics drabužiais; paskubom perėjau kambarius, susidurdamas su Bredšo, kuris išpūtė akis ir pasitraukė, tokiu metu ir su tokiu keistu apdaru matydamas poną Haidą. Po dešimties minučių daktaras Džekilis sugrįžo į savo patics kūną ir sėdėjo paniuręs, apsimesdamas pusryčiaująs.

Iš tikrųjų mano apetitas buvo nekoks. Tasai neišaiškinamas nuotykis, tasai mano bandymų pakitimas atrodė nelyginant lemties pirštas, rašąs ant sienos mano pasmerkimo žodžius. Pradėjau rimčiau nei bet kada anksčiau galvoti apie savo dvigubos egzistencijos galimybes ir pasekmes. Toji mano dalis, kurią išleidau išorės pasaulin, pastaruoju metu buvo gavusi maisto ir treniruotės; aš pradėjau jausti, kad Edvardo Haido kūnas dabar paūgėjo, mano gyslose (vaikščiojant jo pavidalu) tarsi tekėjo daugiau kraujo; aš pradėjau numatyti pavojų, kad jeigu taip bus ilgiau, tai gali pasikeisti mano prigimties pusiausvyra, išnykti savanoriško persikeitimo galia, ir aš nebeatšaukiamai įgavau Edvardo Haido asmenybę. Vaistai ne visados veikdavo vienodai. Kartą, dar pačioje mano bandymų pradžioje, jie visiškai neveikė. Nuo to laiko aš ne vieną sykį turėjau padvigubinti ir kartą, su didžiausia mirties grėsme, patrigubinti dozę; tie reti nesklandumai ligi tol buvo vienintelėliai mano pasitenkinimą temdą šešėliai. Tačiau dabar, po šito rytinio nuotykio, aš supratau, kad jeigu pradžioje sunkumai atsirasdavo, norint išstumti Džekilio kūną, dabar tie sunkumai iškildavo iš pričingos pusės. Visa tai mane vedė prie šios

išvados: pamažu aš netenku kontrolės savo pradinei ir geresnei pusei, palengva įsikūnydamas į savo antrąją, blogesnę asmenybę.

Supratau atėjus metą pasirinkti vieną iš tų dviejų. Abi mano asmenybės turėjo bendrą atmintį, tačiau visi gabumai jose buvo išdalinti labai nelygiai. Džekilis, kuris buvo sudėtinis, kartais su labai jautria baime, kartais su geidulingu pasiskonėjimu planuodavo ir dalyvaudavo Edvardo Haido malonumuose bei nuotykiuose; tačiau Haidas buvo abejingas Džekiliui, o jeigu ir prisimindavo jį, tai kaip kalnų plėšikas prisimena olą, kurioje slapstosi nuo persekiojimų. Džekilis antrininkui jautė daugiau nei tėviška susidomėjimą, ir, priešingai, Haido šaltumas buvo daugiau nei sūnaus abejingumas. Susieti savo likimą su Džekiliu reiškė atsižadėti tų malonumų, kuriems aš jau nuo seniai slaptai pataikavau, o pastaruoju metu pradėjau net mėgautis. Likti su Haidu reiškė atsižadėti tūkstančio interesų bei siekimų ir staiga visam laikui pasilikti be draugų ir panickintam. Pasirinkimas atrodė nelygus, tačiau dar buvo vienas dalykas, į kurį reikėjo atsižvelgti; jeigu Džekilis skaudžiai kentėtų susilaikymo ugnyje, tai Haidas nė nepajustų, ko yra netekęs.

Kad ir kokios buvo keistos aplinkybės, kuriose buvo sprendžiamas klausimas, jo sprendimas yra toks pat senas ir paprastas kaip ir žmogus; tos pačios pagundos ir baimės nulemia burtus kiekvienam sugundytam ir drebančiam nusidėjėliui. Ir man atsitiko visai tas pats, kas nutinka didelei daugumai mano pasekėjų; aš pasirinkau gėrį, bet man pritrūko jėgų savo pasirinkimą įgyvendinti.

Taip, aš pasirinkau seną ir nepatenkintą daktarą, apsuptą draugų ir puoselėjantį doras viltis; griežtai atsisveikinau su laisve, su sąlyginė jaunyste, lengvu žingsniu, stipriu pulsu ir slaptais malonumais, kuriais džiaugiausi po Haido kauke. Šitaip apsispręsdamas gal turėjau nesąmoningų slaptų vilčių, nes neišsižadėjau namų Soho gatvėje ir nesunaikinau Edvardo Haido drabužių, kurie vis dar tebėra mano kabinete. Šiaip ar taip, du mėnesius buvau ištikimas savo sprendimui, visą laiką gyvenau atšiaurų kaip niekad anksčiau gyvenimą ir džiaugiausi sąžinės atlyginimu. Tačiau laikas pradėjo dildyti mano išgąstį. Sąžinės pagyra ėmė virsti rutinos dalyku, pasijutau esąs kankinamas aistrų ir troškimų, tarsi Haidas būtų kovojęs dėl išlaisvinimo; ir pagaliau, vieną dorovinio silpnumo valandą, aš vėl paruošiau ir išgėriau keičiamuosius vaistus.

Nemanau, kad girtuoklis, samprotaudamas pats su savim apie savo ydą, bent vieną kartą iš penkių šimtų suvokia tą pavojų, kurin jį stumia brutalus fizinis nejautrumas; taip ir aš, nepaisant viso to, ką

galvojau apie savo būklę, neatsižvelgiau į savo dorovinį nejautrumą ir beprotišką palinkimą į blogį, tą išskirtinę Edvardo Haido žymę. Tų ypatybių aš ir buvau nubaustas. Mano demonas ilgą laiką buvo supančiotas ir išėjo laukan maurodamas. Dar gerdamas pajutau, kad jo palinkimas į blogį dabar yra dar labiau nepalaužiamas, dar labiau siautulingas. Ko gero, kaip tik tai ir sukėlė mano sieloje tą audringą nekantrumą, su kuriuo klausiausi savo nelaimingos aukos gražbylysčių. Pareiškiu prieš Dievą, kad joks doroviškai sveikas žmogus negalėtų padaryti nusikaltimą prisidengdamas tokiu menku pretekstu, taip pat pareiškiu, kad sveiko proto tuo metu turėjau ne daugiau už sergantį vaiką. Aš buvau savanoriškai nusikratęs visų tų pusiausvyrą palaikančių instinktų, kurių padedamas netgi ir blogiausias žmogus gali vaikščioti tarp pagundų su tam tikru atsparumu. O mano atveju net ir mažiausias gundymas buvo tolygus žlugimui.

Tučtuojau manyje pabudo pragaro dvasia ir pradėjo šėlti. Džiaugsmo pagautas, pradėjau daužyti nesipriešinantį kūną, skonėdamasis kiekvienu lazdos smūgiu, ir tik pradėjęs jausti nuovargį pamišimo priepuolio viršūnėje staiga pajutau, kaip širdį nusmelkė šalto siaubo drebulys. Migla išsisklaidė, pamačiau savo gyvenimą pražuvus ir tekinas nubėgau nuo žygdarbių scenos drebėdamas ir sykiu džiūgaudamasis patenkinęs bei paskatinęs savo blogio geidulį, mano gyvenimo meilei virpant kaip įtemptai stygai. Pasilcidau į namus Soho gatvėje ir, norėdamas padvigubinti savo saugumą, sudeginau dokumentus; išėjau iš ten ir žingsniavau apšviestomis gatvėmis; jaučiau savo siclą, padalintą dvigubos ekstazės: skonėjausi savo nusikaltimu, nerūpestingai numatydamas kitus ateityje, tačiau kas kartą vis skubindamas žingsnį ir atidžiai įsiklausydamas, ar iš paskos nesiveja keršytojas. Kai tą naktį Haidas paruošė vaistus, jis tai darė niūniuodamas dainelę ir gerdamas linkėjo sveikatos mirusiajam. Dar nesibaigus persikeitimo kančioms, Henris Džekilis puolė ant kelių ir sudėjęs rankas iškėlė į dangų, liedamas gausias dėkingumo ir atgailos ašaras.

Pataikavimo sau šydas buvo sudraskytas nuo galvos iki kojų, ir savo gyvenimą pamačiau visu aiškumu. Pradėjau nuo vaikystės laikų, kai vaikščiojau laikydamasis tėvo rankos, sekiau per savo profesinio gyvenimo pasišventėliškas pastangas, kol galų gale vėl ir vėl su tuo pačiu nerealumo jausmu sugrįždavau prie prakeiktos nakties baisenybių. Norėdavau pradėti garsiai šaukti, ašaromis ir maldomis stengiausi užgesinti daugybę šlykščių pavcikslų ir garsų, kurie knibždėjo atmintyje, kaltindami mane, tačiau, nepaisant visko, tarp tų maldų man prieš akis tolydžio iškildavo bjaurus mano kaltės veidas su

nuostabos kupinu žvilgsniu. Sąžinės graužimui pradėjus silpti, mane apėmė džiaugsmo jausmas. Mano elgesio problema jau buvo išspręsta. Haido egzistavimas jau buvo nebeįmanomas; ar norėčiau ar ne, likau aprėžtas savo asmenybės geresnėje dalyje. Kaip aš džiaugiausi, galvodamas apie tai! Su kokiu nuoširdžiu kuklumu vėl atsidaviau savo normalaus gyvenimo apribojimams! Su kokiu nuoširdžiu jausmu užrakinau duris, per kurias tiek kartų buvau įėjęs ir išėjęs, ir trypiau raktą, kol jį sulaužiau!

Kitą dieną mane pasiekė žinios, jog nusikaltimą matė vienas liudininkas, kad Haido nusikaltimas visiems žinomas ir kad auka buvo visuomenės vertinamas vyras. Tai buvo nevien nusikaltimas, tai buvo tragiška beprotybė. Man atrodo, kad aš net apsidžiaugiau. Tikriausiai dėl to, kad geresnioji mano pusė buvo sustiprinta ir apginta kartuvių siaubo. Džekilis dabar buvo mano prieglobstis; tegul tik Haidas akimirką iškiša savo veidą - visi pultų ant jo, sučiuptų ir nužudytų.

Pasiryžau savo būsimu elgesiu atpirkti praeitį ir galiu sąžiningai pasakyti, kad šis mano ryžtas davė gerų vaisių. Tu pats žinai, kaip rimtai per paskutinių metų pastaruosius mėnesius aš dirbau, stengdamasis palengvinti kitų skausmus, tu žinai, kiek daug buvo išdalinta kitiems, ir kad mano dienos bėgo ramios ir beveik laimingos. Taip pat negaliu pasakyti pasibodėjęs tuo nekaltu ir palaimingu gyvenimu; priešingai, su kiekviena diena jis vis labiau man patiko, bet aš vis tebebuvau apsėstas savo dvilypumo. Kai pirmieji atgailavimoašmenys atšipo, mano blogoji pusė, kuriai taip ilgai pataikavau ir kuri taip neseniai buvo sukaustyta, pradėjo murmėti, reikalaudama laisvės. Ne, aš nesvajojau prikelti Haido, ne, šį kartą pagunda viliojo mane atleisti sąžinės varžtus mano patiems asmenybėje; ir kaip paprastas slaptas nusidėjėlis aš pagaliau pasidaviau to gundymo puolimams.

Tačiau visa turi savo galą, ir didžiausias indas pagaliau prisipildo. Toji maža nuolaida, padaryta mano blogajai pusei, galiausiai sugriovė mano sielos pusiausvyrą. Bet aš labai nesusirūpinau. Tasai nupuolimas man atrodė natūralus, tarsi grįžimas į anas senas dienas, kai dar nebuvau padaręs savo atradimo.

Buvo graži, šviesi sausio mėnesio diena; atitirpus pašalui, žemė buvo šlapia, bet padangėje nė debesėlio. Regent parkas buvo pilnas paukščių čiulbesio ir pavasarinių kvapų aromato. Aš atsisėdau ant suolo atokaitoje; mano gyvuliškoji pusė laižė kraujuotas atsiminimų nuotrupas, dvasinė pusė buvo truputį apsnūdusi, ketindama netrukus atgailauti, tačiau vis dar nesiryždama pradėti. Šiaip ar taip,

galvojau, kad esu panašus į savo kaimynus ir tada nusišypsojau, lygindamas save su kitais vyrais, lygindamas savo veiksmingą gerumą su jų apsileidėlišku, tingiu žiaurumu. Ir kaip tik tos pagyrūniškos minties metu mėšlungis sukratė visą mano kūną, pradėjau baisiai vemti ir mirtinai drebėti. Bet visa tai praėjo, ir aš likau labai nusilpęs. Kai nusilpimas praėjo, pradėjau suvokti, kad pasikeitė mano minčių pobūdis, kad tapau drąsesnis, kad nickinu pavojų ir kad manyje suiro dorovės ryšiai. Dirstelėjau žemyn: mano drabužiai karojo susiraukšlėję ant suplonėjusių kojų, rankos, gulinčios ant kelių, buvo gyslotos ir plaukuotos. Aš ir vėl tapau Edvardu Haidu. Prieš akimirką buvau visų gerbiamas žmogus, turtingas, mylimas, - stalas man būdavo padengiamas valgomajam kambaryje namie, - o dabar tapau visos žmonijos perskiojamu žvėrimi, benamiu, žinomu žmogžudžiu, kartuvių kandidatu.

Mano protas susvyravo, bet visiškai neapleido. Ne vieną kartą esu pastebėjęs, kad gyvenant savo antrojoje asmenybėje mano sugebėjimai atrodė aštresni, o protas tampresnis ir elastiškesnis; panašiai buvo ir dabar. Ten, kur Džekilis gal būtų suklupęs, Haidas mokėjo prisitaikyti prie momento svarbumo. Mano vaistai buvo sudėti vienoje kabineto spintoje: kaip juos pasiekti? Tai buvo problema, kurią turėjau išspręsti (abiem rankom spausdamas smilkinius). Laboratorijos duris buvau užrakinęs. Jeigu mėginčiau įeiti į savo namus, mano paties tarnai pasiųstų mane į kartuves. Supratau turįs pasinaudoti kitu asmeniu ir pagalvojau apie Lanjoną. Bet kaip jį pasiekti? Kaip jį įtikinti? Tarkim, kad nickas manęs nesuims gatvėse, bet kaip į jį kreiptis? Ar įmanoma, kad aš, nepažįstamas ir nemalonus lankytojas, sugebėsiu įtikinti garsųjį mediką išplėšti savo kolegos, daktaro Džekilio, kabinetą? Tada prisiminiau, kad man yra likęs vienas mano pradinės asmenybės bruožas: galiu rašyti savo patics braižu. Kai tik švystelėjo toji paguodžianti žiežirba, nušvito visas kelias, kuriuo turėjau eiti.

Tuoj ėmiausi darbo: kaip galėdamas geriau aptvarkiau savo drabužius, pašaukiau pravažiuojantį vežiką, kuris mane nuvežė į Portlando gatvėje esantį viešbutį; jo vardą atsitiktinai atsiminiau. Pamatęs mano apdarą (kuris iš tikro buvo juokingas, nors ir dengė tragediją) vežikas negalėjo paslėpti savo juoko. Aš sugriežiau dantimis ir su šėtonišku įsiutimu žvilgtelėjau į jį; šypsnys nuo jo veido tučtuojau išnyko... jo laimei... ir dar labiau mano laimei, nes jeigu dar akimirką būtų juokęsis, būčiau nutrenkęs jį nuo pasostės. Įėjęs į viešbutį, apsidairiau taip, kad tarnai ėmė drebėti; kol aš ten buvau, netgi

neišdrįso vienas kitam pažiūrėti į veidą ir visi nuolankiai pribėgo išklausyti, ką paliepsiu; nuvedė mane į atskirą kambarį ir atnešė rašymo priemones.

Haidas, kurio gyvybei grėsė pavojus, man buvo naujiena: apsėstas nepaprasto pykčio, įsiaudrinęs iki pasiryžimo žudyti, trokštąs kankinti. Tačiau jis buvo ir klastingas; didelėmis savo valios pastangomis suvaldė siaučiantį įnirtį, ramiai parašė du svarbius laiškus, vieną Lanjonui, kitą Pului ir norėdamas būti tikras, kad jie bus pristatyti, paliepė užregistruoti.

Tuomet atsisėdo palei židinį atskirame kambaryje ir ėmė graužti nagus; ten pat pavakarieniavo, sėdėdamas vienas su savo baime ir drebindamas tarną, kai įbesdavo į jį savo žvilgsnį. Kai visiškai sutemo, jis iš ten išėjo, paėmė vežiką ir, atsišliejęs uždaros karietos kertėje, klaidžiojo miesto gatvėmis be jokio tikslo. Aš sakau jis... negaliu sakyti aš. Tasai velnio išpera neturėjo nieko žmogiška, jame tegyveno tik baimė ir neapykanta. Pagaliau vežikui ėmus nerimauti, jis jį atleido ir toliau bastėsi pėsčias su netinkančiais drabužiais ir patraukdamas visų naktinių pracivių žvilgsnius. Neapykanta ir baimė kaip kokia audra siautė jo viduje. Jis ėjo greitai, puldinėjamas baimės, šnabždėdamas pats su savimi, slėpdamasis mažiau vaikščiojamose gatvėse, skaičiuodamas minutes, kurios dar jį skyrė nuo vidurnakčio. Kartą į jį kreipėsi moteriškė, man rodos, siūlydama degtukų dėžutę. Jis rėžė jai į veidą ir ši pabėgo.

Kai atgavau savo asmenybę pas Lanjoną, mano seno bičiulio pasibaisėjimas tikriausiai kiek pavėsino mane. Gerai nežinau, bet, šiaip ar taip, tai buvo lašas pasibjaurėjimo jūroje. Manyje įvyko permaina. Dabar mane kankino ne kartuvių baimė, bet tapimo Haidu baimė. Pusiau sapnuodamas išklausiau Lanjono pasmerkimą, taip pat pusiau sapnuodamas grįžau namo ir atsigulėau. Po vargingos dienos miegojau taip giliai ir kietai, kad netgi slogučiai negalėjo manęs pažadinti. Rytą atbudau sugniužęs, silpnas, bet ramus. Su baime ir neapykanta galvojau apie žvėrį, miegantį manyje ir, aišku, nebuvau užmiršęs baisiųjų praeitos dienos pavojų; tačiau ir vėl buvau saugus savo paties namuose ir prie savo vaistų. Dėkingumas, kurį jaučiau, išvengęs pavojaus, buvo toks gyvas manyje, kad beveik prilygo manō vilčių tviskėjimui.

Papusryčiavęs ėmiau vaikštinėti po kiemą su malonumu alsuodamas vėsų orą, bet staiga manę vėl sukaustė tie neapsakomi pojūčiai, skelbią persikeitimą. Aš turėjau pakankamai laiko patekti savo kabineto prieglobstin pirma, nei Haido kančios vėl pradėjo laužyti bei šaldyti

manc. Šį kartą man reikėjo išgerti dvigubą dozę, norint atgauti savo asmenybę. Bet, aiman, po šešių valandų, kai sėdėjau, liūdnai žiūrėdamas į ugnį, sugrįžo skausmai, ir vėl turėjau gerti vaistus. Trumpai sakant, nuo anos dienos iki dabar tik per dideles pastangas nelyginant koks gimnastas ir tolydžio pasigelbėdamas vaistais, sugebėjau išlaikyti savo kaip Džekilio išvaizdą. Dieną ar naktį mane vis apimdavo įspėjamasis drebulys, o užmigęs ar tik užsnūdęs kėdėje, visados atbusdavau kaip Haidas.

Gyvendamas tokioje nuolatinėje grėsmėje ir galop pasmerkęs save nemigai, kurią maniau esant neištveriamą žmogui, aš tapau karštligės suėsta ir išsekinta būtybe, silpno kūno ir sielos, kuriai rūpi tik viena mintis: savo antrosios pusės baimė. Kai užmigdavau ar kai nustodavo veikę vaistai, bevcik be jokio perėjimo (nes persimainymo skausmai kasdieną darėsi vis silpnesni) pasijusdavau bekliedįs siaubingais pavcikslais, mano siela kunkuliuodavo nepagrįstom neapykantom, o kūnas atrodydavo nesąs pakankamai stiprus išlaikyti savyje tą siautulingą gyvenimo energiją.

Džekiliui silpstant, Haidas kaskart įgaudavo vis daugiau galios. Savaime aišku, juos skyrusi neapykanta buvo vienoda iš abiejų pusių. Džekiliui tai buvo gyvybinio instinkto dalykas. Dabar jis su visu aiškumu matė šlykštumą tos būtybės, kuri dalijosi su juo kai kuriomis sąmonės apraiškomis ir su kuria jis buvo bendras mirties paveldėtojas; nepaisant to bendrumo, kuris kėlė bene didžiausią skausmą, jis su visa savo vitaline energija galvojo apie Haidą ne tik kaip apie šėtonišką būtybę, bet ir kaip apie neorganinę. Tai buvo pats siaubingiausias dalykas: šulinio dumblas ėmė šaukti ir kalbėti, amorfinės dulkės gestikuliavo ir darė nusikaltimus, tai, kas buvo negyva ir beformė medžiaga, uzurpavo gyvenimo funkcijas. Ir dar: toji baisioji ir sukiliška būtybė buvo sujungta su juo artimiau nei žmona, artimiau nei akys, nes buvo uždaryta jo paties kūne, kur jis girdėjo ją stengiantis užgimti, pasinaudodama bet kuria jo silpnumo ar miego akimirka, ji kėsinosi į jį, norėdama nušalinti iš gyvenimo.

Neapykanta, kurią Haidas jautė Džekiliui, buvo kitokio pobūdžio. Jo pasibaisėjimas kartuvėmis tolydžio vertė jį laikinai nusižudyti ir grįžti į pagrindinę dalį, užuot buvus asmenybe; tačiau jis nemėgo tos būtinybės, to susmukimo, kuriame Džekilis atsidūrė, jam buvo užgaulus pasibaisėjimas, su kuriuo į jį buvo žiūrima. Iš čia šie beždžioniški pokštai, kuriuos jis man iškrėsdavo: čia mano paties ranka iškeverzoja prakeikimus ant mano knygų puslapių, čia sudegina laiškus ar sunaikina mano tėvo atvaizdą. Ir iš tikrųjų, jei ne jo mirties baimė, tai

jau seniai būtų sunaikinęs save, kad šitaip sunaikintų ir mane. Bet jo gyvenimo meilė yra nuostabi; pasakysiu dar daugiau: aš, kuris alpstu ir sustingstu vien nuo minties apie jį, imu širdyje jo gailėtis, kai prisimenu, koks niekšiškas ir karštas tas jo prisirišimas prie gyvenimo, ir kaip jis bijo, kad nenutraukčiau jo gyvenimo savižudybe.

Nėra reikalo tęsti šį aprašymą, be to, man baisiai stinga laiko; užteks pasakyti, kad niekas niekad nekentėjo tokių kančių, tačiau ir joms įpratimas atnešė jei ne palengvinimą, tai bent tam tikrą siclos nejautrumą, dalinį susitaikymą su neviltimi. Mano bausmė, galimas daiktas, būtų trukusi metų metus, jeigu ne pastaroji užgriuvusi nelaimė, kuri galutinai atskyrė mane nuo mano veido ir prigimties.

Mano druskos, kurias vartoju ir kurių nepapildžiau nuo savo pirmojo bandymo, pradėjo sekti. Pasiunčiau tarną parūpinti naują kiekį ir jį sumaišiau su skysčiu; įvyko kunkuliavimas ir pirmas spalvos pakitimas, bet nebuvo antrojo; aš išgėriau skystį, tačiau be jokių pasėkų. Iš Pulo patirsi, kaip veltui apieškojau visą Londoną. Dabar esu įsitikinęs, kad pirmasis pirkinys nebuvo grynas ir kad tos nežinomos priemaišos teikė gėralui veiksmingumą.

Prabėgo beveik savaitė, ir aš dabar einu prie išpažinties pabaigos, būdamas pirmųjų druskų paskutinės dozės įtakoje. Tad jeigu neįvyks koks stebuklas, tai bus paskutinis kartas, kai Henris Džekilis gali galvoti savo paties mintis ir veidrodyje matyti savo paties veidą (taip liūdnai pasikeitusį!). Taip pat negaliu per ilgai užtęsti šio rašinio; jeigu mano pasakojimas ligi šiol išvengė sunaikinimo, taip atsitiko dėl didelio išmintingumo ir didelės laimės derinio. Jeigu persimainymo kančios mane užkluptų šią akimirką, kai rašau, tikriausiai Haidas sudraskytų laišką į skutus, bet jeigu praeis tam tikras laikas po to, kai būsiu baigęs ir padėjęs jį į šalį, jo nepaprastas egoizmas ir pažiūrų siaurumas gali jį dar kartą išgelbėti nuo beždžioniško pykčio. Tiesą sakant nelemtis, gresianti mums abiem, jį jau gerokai pakeitė ir prislėgė. Už pusės valandos aš jau galutinai sugrįšiu į tą nekenčiamą asmenybę, sėdėsiu šioje kėdėje virpėdamas ir verkdamas ar sukaupęs visą gyvybę į klausos ekstazę, paskui vėl imsiu be paliovos vaikščioti po šį kambarį (mano paskutinę žemišką prieglobą), įsiklausydamas į visus garsus, kurie gali reikšti grėsmę. Ar Haidas mirs kartuvėse, ar paskutinę valandą ras pakankamai drąsos savyje išsivaduoti? Vienas Dievas težino. Man tai nerūpi. Ši yra tikroji mano mirties valanda, o tai, kas įvyks vėliau, ištiks antrąjį, ne mane. Tad padėdamas plunksną ant stalo ir užantspauduodamas savo išpažintį, užbaigiu ir nelaimingo Henrio Džekilio gyvenimą.

PONO MALTRUA DURYS

Deni de Bolje dar nebuvo sukakęs dvidešimt dvejų metų, tačiau laikė save suaugusiu vyru, be to, labai išauklėtu kavalierium. Vaikinai labai anksti subręsdavo toje šiurkščioje, karingoje epochoje, ir jeigu kas yra dalyvavęs tikrose kautynėse bei tuzine užpuolimų, garbingu būdu užmušęs žmogų ir šį tą nusimano apie strategiją ir žmoniją, tai už šiek tiek pasipūtusią ciseną jam reikia atleisti. Jis rūpestingai pastatė arklį nakčiai ir su reikiamu lėtumu pavakarieniavo, paskui labai gerai nusiteikęs vakaro prieblandoje išėjo gatvėn. Tai nebuvo labai išmintinga elgsena jaunam vyrui. Jam būtų buvę geriau pasilikti prie židinio ar ramiai atsigulti. Mat miestas buvo pilnas burgundų ir anglų kareivių, ir nors Deni turėjo leidimą vaikščioti, tas leidimas mažai tegalėjo pagelbėti atsitiktiniame susidūrime.

Tai buvo 1429 metų rugsėjo mėnuo; oras pasitaikė aštrus, permainingas; švilpiąs vėjas ir liūtys plakė miestą; nukritę lapai neramiai lekiojo gatvėmis. Šen ir ten languose jau šviesė žiburiai, ir jis retsykiais išgirsdavo linksmus vakarieniaujančių karių balsus, bet vėjas juos prarydavo ir nusinešdavo šalin. Greitai sutemo. Anglijos vėliava, plevėsuojanti ant bokšto stiebo, vis labiau ir labiau nyko skriejančiuose debesyse - juodas taškas, nelyginant kregždė kaukiančiame, švininiame padangės chaose.

Deni de Bolje žingsniavo sparčiai ir netrukus jau barbeno į savo bičiulio duris; nors jis žadėjo ilgai nebūti ir anksti grįžti, buvo taip maloniai priimtas, rado tiek dingsčių užgaišti, kad tik negreit po vidurnakčio atsisveikino ant slenksčio. Per tą laiką vėjas nutilo, naktis buvo tamsi kaip kapas, nei žvaigždės, nei mėnulio spindulys neprasiskverbė pro debesų baldakimą. Deni menkai tepažino Londono pilies gatvelės; netgi dienos metu jis vargiai susirasdavo kelią, o šitoje absoliučioje tamsoje greit visiškai paklydo. Tik dėl vieno dalyko jis buvo tikras - kad vis tebekopia į kalvą. Mat jo bičiulio namai stovėjo žemutiniame Londono pilies gale, tuo tarpu užeiga buvo viršuje, prie didelės bažnyčios bokšto. Vadovaudamasis šituo siūlu, jis klupinėdamas apgraibom ėjo pirmyn, čia laisviau alsuodamas atvirose vietose, kur buvo geras gabalas padangės virš galvos, čia

grabinėdamas išilgai mūro tvankiose siaurumose. Baisu ir paslaptinga būti panirusiam nepermatomoje tamsumoje beveik visiškai nepažįstamame mieste. Savo galimybėmis tyla yra pasibaisėtina. Ieškančios rankos prisilietimas prie šaltos lango sklendės nukrato žmogų kaip prisilietimas prie rupūžės; nelygus grindinys taip sutrenkia, kad atrodo, jog širdis išlėks pro burną. Tirštesnės tamsos ruožas grasina pasalomis ar gaudynėmis, ten kur šviesiau, namai įgauna keistą ir sujauktą išvaizdą, tarsi norėdami atitolinti jį nuo kelio. Taigi Deni, kuris norėjo pasiekti nakvynės namus, neatkreipdamas niekieno dėmesio, grėsė tikras pavojus, bet to, vargino nepatogus ėjimas, tad jis žingsniavo atsargiai ir kartu drąsiai ir prie kiekvieno skersgatvio sustodavo apsižvalgyti.

Kurį laiką jis slinko tokia siaura gatvele, kad abiem rankom galėjo siekti mūrų sieną, bet galop ji pradėjo platėti ir smarkiai leistis žemyn. Buvo aišku, kad jis jau pametė savo užeigos kryptį, tačiau viltis užtikti daugiau šviesos jį suguhdė eiti pirmyn ir apsižvalgyti. Gatvė baigėsi terasa su bokšteliais sienoje, nuo kurios atsivėrė vaizdas į aukštus namus, tarsi žiūrint pro langą į beformį slėnį, gulintį tamsoje kelis šimtus pėdų apačioje. Deni pažiūrėjo žemyn ir šiaip taip įžvelgė nedaugelio medžių linguojančias viršūnes ir nežymų brūkšnelį šviesumos ten, kur upė bėgo per užtvanką. Oras pradėjo blaivytis, ir padangė tiek nušvito, kad parodė sunkiųjų debesų apybraižas ir tamsius kalvų pakraščius. Neryškioje šviesoje namai jam iš kairės atrodė ne šiaip sau pastatas; jie buvo papuošti dantytais iškyšuliais ir bokšteliais, apskrita užpakalinė koplyčios dalis su atramų kraštais ryškiai skyrėsi iš didžiausio pastato. Durys glaudėsi giliame portike su išraižytomis figūromis ir dviem ilgais lietvamzdžiais. Koplyčios langai spingsėjo pro sudėtingus akmens raižinius, tarsi apšviesti daugelio žvakių šviesos ir ryškino atramas bei statų stogą, dar tebesantį tirštoje padangės juodumoje. Tikriausiai tai buvo kokios svarbios apylinkėje šeimos rūmai; jie jam tarsi priminė paties namus Burge; kurį laiką jis stovėjo, atidžiai žiūrėdamas ir sverdamas architektų talentą ir abiejų šeimų svarbą.

Atrodė, kad terason tegalima patekti tik pro tą pačią gatvelę, kuria atėjo, todėl jis ir pasuko atgal, bet laimėjo šiokį tokį supratimą apie savo buvimo vietą, tad tikėjosi surasti didžiąją gatvę ir greitai pasiekti savo užeigą. Jis visiškai negalvojo apie nuotykius, kurie šią naktį turėjo padaryti labiausiai atmintiną visame jo gyvenime, bet nepažengęs nė šimto žingsnių atgal, pamatė artėjančią šviesą ir išgirdo garsius balsus, kalbančius visus kartu ir aidinčius siauroje gatvelėje. Tai buvo

būrys ginkluotų vyrų, vykdančių naktinį patikrinimą su deglais. Deni buvo tikras, kad jie visi gerokai paragavę vyno ir nebus linkę skaitytis su leidimais ar riteriško karo subtilybėmis. Atrodė, kad jie galėjo jį užmušti kaip šunį ir palikti ten, kur nugrius. Jis jautėsi gana drąsiai, bet sykiu ir nervinosi. Jų pačių deglai paslėps jį nuo pamatymo, galvojo jis, be to, savo skardžiais balsais užslopins ir jo žingsnių garsus. Jeigu jis bus greitas ir tylus, tai gali išvengti jų dėmesio apskritai.

Nelaimė, jam apsisukus trauktis, koja paslydo ant akmenuko, jis griuvo ant sienos sušukdamas, o kardas garsiai terkštelėjo į akmenis. Du ar trys balsai suriko: "Kas ten?" Keli prancūziškai, keli angliškai, bet Deni nieko neatsakė ir greitai nubėgo gatvele žemyn. Vėl atsidūręs terasoje, jis sustojo pažiūrėti atgal. Jie vis dar tebešaukė jį, paskui ėmė smarkiai vytis, trankiai barškindami ginklais ir mostaguodami deglais siauruose gatvelės nasruose.

Deni apsidairė ir puolė į portiką. Ten jis galėjo likti nepastebėtas arba - jeigu to neįmanoma laukti - užimti labai gerą poziciją deryboms ar gynimuisi. Taip galvodamas, jis išsitraukė kardą iš makštų ir pamėgino nugara įsiremti į duris. Jo nustebimui, jos pasidavė nuo jo svorio, ir nors jis tučtuojau atšlijo, vis vien judėjo atgal ant pateptų ir tylių vyrių, kol plačiai atsidarė į tamsų vidų. Kai bėdon patekusiam reikalai susiklosto palankiai, jis nesugeba kritiškai apsvarstyti, kaip ar kodėl; jo paties patogumas atrodo puikiai pateisinąs nuostabiausius keistumus ir permainas mūsų žemiškuose dalykuose.

Taigi Deni be mažiausio svyravimo žengė į vidų ir privėrė duris, norėdamas paslėpti savo užuoglaudą. Jis neketino jų visiškai uždaryti, tačiau dėl kažkokių neišaiškinamų priežasčių - gal veikiamos svorio ar spyruoklių - sunkios ąžuolo durys pačios išsprūdo iš jo pirštų ir užsitrenkė, smarkiai dundėdamos ir tarškėdamos kaip krentantis automatinis skląstis.

Kaip tik tuo laiku patrulis išsibarstė po terasą ir pradėjo jį šaukti riksmais ir keiksmais. Jis girdėjo juos landžiojant po tamsias kertes, ieties kotas netgi tarkštelėjo į išorinį durų paviršių, už kurių jis stovėjo, tačiau šitie ponai buvo pernelyg gerai nusiteikę, kad ilgai užgaištų, ir greit pasišalino kamščiatraukio pavidalo taku, kurio Deni nebuvo pastebėjęs, ir dingo už dantytų miesto sienų.

Deni vėl galėjo alsuoti. Jis palaukė keletą minučių, kad išvengtų kitų nuotykių, tada pradėjo grabalioti kokių priemonių durims atidaryti, kad galėtų eiti toliau. Vidinis jų paviršius buvo visiškai lygus: nei rankenos, nei ornamentinių išpjovų, nei jokių iškišimų. Jis

sulcido nagus į kraštus ir pamėgino patraukti, bet masė buvo nepajudinama. Jis ją papurtė, bet ji buvo tvirta kaip uola. Deni de Bolje susiraukė ir tyliai švilptelėjo. Kas užtrenkė duris? - jis stebėjosi. Kam jos buvo atidarytos? Kaip jos, jam įėjus, taip lengvai ir taip stipriai užsidarė? Čia buvo kažkas tamsu ir paslaptinga, visiškai nesuprantama jaunuolio vaizduotei. Tai atrodė kaip spąstai, tačiau kaip galima galvoti apie spąstus tokioje nuošalioje gatvelėje ir tokiuose turtinguose ir netgi garbingos išvaizdos namuose? Ir vis dėlto spąstai ar ne spąstai, tyčia ar netyčia - jis buvo gražiai sučiuptas ir per visą savo gyvenimą jis neras būdo iš čia išeiti. Tamsa pradėjo jį veikti. Jis įsiklausė: lauke buvo tylu, bet viduje, ir visai netoli, jis tarsi girdėjo silpną atodūsį, tylios raudos garsus, slepiamą girgždėjimą, tarsi šalia būtų daug žmonių, tūnančių visai tyliai ir netgi kažkaip mokančių sulaikyti alsavimą. Toji mintis kaip žaibas trenkė į jo nervus, ir jis staiga apsisuko, lyg turėdamas kovoti už savo gyvybę. Pirmą kartą jis suvokė matąs šviesą savo akių aukštumoje - vertikalų šviesos siūlą, platėjantį žemyn, panašų į tą, koks gali skverbtis pro duris dengiančių kilimų kraštus.

Ką nors matyti Deni jau buvo palengvėjimas, kaip tvirtos žemės gabalas žmogui, besikapanojančiam liūne; jo protas godžiai nusitvėrė to siūlo, jis stovėjo žiūrėdamas į jį ir mėgindamas suregzti kokį logišką supančios aplinkos paaiškinimą. Be abejo, ten veda laiptai, kylą į viršų ir einą prie tų apšviestų durų. Jis net tarėsi matąs kitą šviesos siūlą, ploną kaip adata, ir tokį silpną kaip fosforavimas, kuris galėjo atsispindėti nuo nusvidinto medžio turėklų. Nuo to laiko, kai jis pradėjo įtarti esąs ne vienas, jo širdis ėmė plakti su dusinančiu smarkumu, ir nepakenčiamas noras ką nors daryti apvaldė jo dvasią. Jis tarėsi esąs mirtiname pavojuje. Kas gali būti paprasčiau kaip užkopti laiptais, pakelti uždangą ir kartą pagaliau stoti akis į akį su savo sunkumais? Galiausiai jis turės reikalą su kuo nors apčiuopiamu; galiausiai nebebus tamsoje. Iš lėto jis žengė pirmyn, ištiesęs rankas, kol kojos atsitrenkė į apatinę pakopą; tada ėmė greitai kopti laiptais, akimirką sustojo sutvardyti veido išraišką, pakėlė kilimą ir įėjo į vidų.

Jis atsidūrė erdvioje tviskančio akmens patalpoje. Ten buvo trejos durys, kiekvienoje iš trijų sienų, visos vienodai pridengtos kilimais. Ketvirtoji siena buvo panaudota dviems dideliems langams ir didžiam akmeniniam židiniui su išraižytu Maltrua herbu. Deni atpažino ženklus ir buvo patenkintas, atsidūręs tokiose gerose rankose. Kambarys buvo ryškiai apšviestas, bet jame buvo labai nedaug baldų, tik masyvus stalas ir viena ar dvi kėdės; židinyje ugnis nesikūreno, o ant grindų kur

ne kur buvo pabirę pelenų, daugelio dienų senumo.

Ant aukštos kėdės šalia židinio, tiesiai žiūrėdamas į įeinantį Deni, sėdėjo senas ponas su kailiniu apsiaustu. Jis sėdėjo, užkėlęs koją ant kojos, sunėręs ant krūtinės rankas, o taurė saldaus vyno stovėjo prie jo alkūnės padėkle. Jo išvaizda buvo griežtai vyriška, netgi ne žmogiška, o tokia, kokią turi bulius, ožys ar naminis kuilys; kažkaip dviprasmišką ir pataikaujančią, kažkaip uvėrią, smurtingą ir pavojingą. Viršutinė jo lūpa buvo nepaprastai putli, tarsi būtų ištinusi nuo smūgio ar dantų skaudėjimo; o šypsena, ploni antakiai ir mažytės, griežtos akys buvo keistai ir bevcik juokingai piktos išraiškos. Puikūs balti plaukai karojo aplink jo apskritą kaip šventojo galvą ir garbanom gulėjo ant apsiausto. Jo barzda ir ūsai buvo garbaus puošnumo viršūnė. Amžius, gal dėl nepaprastų priemonių, nebuvo palikęs jokių žymių ant jo rankų, o Maltrua rankos buvo garsios. Būtų sunku įsivaizduoti ką nors taip kūniška ir tokių švelnių formų; į galus plonėjantys, jautulingi pirštai buvo panašūs į kai kurių Leonardo da Vinči moterų, palei nykščio kauliuką buvo duobutė, nagai tobulos išvaizdos ir negyvo, nuostabaus balčio. Jo atšiaurumą dešimtį kartų didino tai, kad žmogus su tokiom rankom laikė jas dievobaimingai sudėtas kaip mergelė kankinė; kad tasai vyras su tokia rūpestinga ir gąsdinančia veido išraiška gali kantriai sėdėti ir žiūrėti į žmones nemirksinčiu žvilgsniu kaip dievas ar dievo statula. Jo ramumas atrodė ironiškas ir išdavikiškas, taip jis nesiderino su jo žvilgsniu.

Taip atrodė Alcnas Maltrua.

Deni ir jis kelias akimirkas tyliai žiūrėjo vienas į kitą.

- Prašau prisiartinti, - tarė Maltrua. - Aš tamstos laukiau visą vakarą.

Jis neatsistojo, bet savo žodžius palydėjo šypsena ir lengvu, bet mandagiu galvos linktelėjimu. Iš dalies dėl šypsenos, iš dalies dėl keisto melodingo murmesio prieš prabylant, Deni pajuto stiprų pasibjaurėjimo virpulį. Nuo to pasibjaurėjimo ir tyro sumišimo jis sunkiai galėjo rasti žodžių atsakyti.

- Aš bijau, - jis atsiliepė, - kad tai yra dvigubas nuotykis. Aš nesu asmuo, kuriuo tamsta mane laikote. Atrodo, jūs laukiat svečio, tačiau... niekas nebuvo toliau mano mintyse... niekas negali būti priešingesnis mano norams... kaip šis įsibrovimas.

- Gerai, gerai, - atlaidžiai atsakė senasis ponas, - tamsta čia esat, o tai yra svarbiausia. Mano bičiuli, sėskitės ir jauskitės visiškai laisvai. Dabar mes sutvarkysime savo smulkius reikalėlius.

Deni pamatė, kad visa tai tebėra gaubiama kažkokio nesusipra-

timo, todėl skubėjo pasiaiškinti iki galo:

- Tamstos durys... - jis pradėjo.

- Mano durys? - paklausė antrasis, pakeldamas savo plonus antakius. - Mažutė išmonė. - Ir jis gūžtelėjo pečiais. - Svetinga fantazija! Savo paties valia jūs nebūtumėt panorėjęs su manim susipažinti. Mes, seniai, tokį nenorą dažnai matome, ir kai jis paliečia mūsų garbę, mes ieškome, kol randame kokią išeitį. Tamsta atėjote nekviestas, bet, tikėkit manim, labai laukiamas.

- Pone, jūs tebesilaikote klaidos, - tarė Deni. - Čia negali būti klausimo tarp tamstos ir manęs. Aš esu svetimšalis šioje vietovėje. Aš esu Deni de Bolje. Jeigu tamsta mane matot savo namuose, tai tik todėl...

- Mano jaunas bičiuli, - pertraukė antrasis, - leiskit man šituo atžvilgiu turėti savo paties nuomonę. Ji greičiausiai šiuo metu skiriasi nuo jūsiškės, - pridūrė jis, žiūrėdamas iš padilbų, - bet laikas parodys, kuris iš mūsų klystame.

Deni buvo įsitikinęs susidūręs su pamišėliu. Gūžtelėjęs pečiais, jis atsisėdo, su pasitenkinimu laukdamas pabaigos. Tuo tarpu jis tarsi nugirdo pokalbį, tarsi kokį maldavimą už nuleisto kilimo kitoje pusėje. Kartais rodėsi, kad ten kalba vienas asmuo, kartais kad du, ir įtampa balse, nors ir tylus jis buvo, rodė ar didelę skubą, ar dvasios kančią. Jam ėmė atrodyti, kad kilimas dengia įėjimą į koplyčią, kurią jis buvo pastebėjęs lauke.

Tuo tarpu senasis ponas šypsodamasis stebėjo Deni nuo galvos iki kojų ir laikas nuo laiko išleisdavo garsą, panašų į paukščio ar pelės, kuris turėjo rodyti jo labai didelį pasitenkinimą. Tokia būklė greitai tapo nepakenčiama, ir Deni, norėdamas ją išblaškyti, mandagiai pasakė, kad vėjas nutilo.

Senąjį poną pagavo tylaus juoko priepuolis, toks ilgas ir smarkus, kad jo veidas pavirto visiškai raudonu. Deni pašoko ir užsidėjo ant galvos skrybėlę.

- Pone, - tarė jis, - jeigu tamsta esat ne beprotis, tai labai mane įžeidėt. Jeigu esat netekęs proto, tai aš galiu pasigirti galįs rasti geresnį užsiėmimą savo smegenims, nei kalbėtis su bepročiu. Mano sąžinė švari. Nuo pat pirmos akimirkos jūs padarėt iš manęs kvailį; jūs atsisakėt išklausyti mano paaiškinimo, todėl dabar niekas, išskyrus Dievą, negali mane priversti čia būti ilgiau. Jeigu negaliu iš čia išeiti padoriu būdu, tai savo kardu sukaposiu tamstos duris į gabalėlius.

Maltrua pakėlė savo dešinę ranką su ištiestu smilium ir mažyliu:

- Mano brangus brolėnc, - jis tarė, - sėskis.

- Brolėnas! - sušuko Deni. - Tamsta bjauriai meluojat! - Ir jis spragtelėjo pirštais jo panosėje.

- Sėskis, šelmi! - suriko jis aštriu balsu, kaip šuns lojimas. - Nejaugi tu manai, - kalbėjo jis, - kad pritaikęs savo mažą išradimą durims, aš tuo ir pasitenkinau? Jeigu pageidauji būti surištas, kol ims traškėti rankos ir kojos, stokis ir pamėgink išeiti. Jeigu pasirenki pasilikti laisvas, jaunas vaikinas, maloniai besišnekantis su senu ponu - ramiai sėdėk kur esi, ir tegul Dievas bus su tavim.

- Vadinasi, tamsta laikot mane bclaisviu? - paklausė Deni.

- Aš konstatuoju faktą, - atsakė antrasis. - Man labiau patiktų pačiam palikti pasidaryti išvadas.

Deni vėl atsisėdo. Išoriškai jis mėgino atrodyti visiškai ramus, bet viduje čia liepsnojo pykčiu, čia drebėjo iš baimės. Dabar jis jau buvo galutinai įsitikinęs bendraująs su pamišėliu. Bet jeigu senasis ponas nėra išprotėjęs, ką jis sugalvojo? Kokia nesąmonė ar tragiškas nuotykis jį ištiko? Kaip toliau jis elgsis?

Taip jam nemaloniai galvojant, kilimas, dengęs koplyčios duris, buvo pakeltas, ir įėjo aukštas kunigas su bažnytiniais drabužiais; ilgai bei atidžiai pažiūrėjęs į Deni, jis kažką pusbalsiu pasakė Maltrua.

- Ar ji jau geriau nusiteikusi? - paklausė pastarasis.

- Dabar jau nuolankesnė, - atsakė kunigas.

- Tai tegul Dievas jai padeda! Jai sunku įtikti! - pašaipiai nusijuokė senasis ponas. - Gražus jaunikis, neblogos kilmės, be to, jos pačios pasirinktas! Ko dar toji ištvirkėlė galėtų norėti?

- Šitokia būklė jaunai merginai neįprasta, - atsakė antrasis, - ir verčia ją rausti.

- Jai reikėjo apie tai pagalvoti pirma, nei pradėjo flirtą! Tai ne aš sugalvojau, Dievas tai žino, bet jei kartą ji pateko į tą situaciją, tai prisiekiu Dievo Motina, turi ištverti ligi pat galo.

Ir tuoj kreipdamasis į Deni jis paklausė:

- Ponas de Bolje, ar galiu tamstą supažindinti su savo dukterėčia? Ji laukė tamstos atvykstant, aš galiu pasakyti, su didesniu nekantrumu nei aš pats.

Deni savo noru pasidavė likimui - jis tenorėjo kaip galima greičiau patirti, kas jam gresia, tad atsistojo ir pritariamai nusilenkė. Ponas Maltrua pasekė jo pavyzdžiu ir, atsiremdamas į kapelioną, nušlubavo prie koplyčios durų. Kunigas atstūmė kilimą, ir visi trys įžengė. Statinys buvo su architektūrinėmis pretenzijomis. Šviesa kryžmai veržėsi nuo šešių stiprių kolonų ir iš skliautų vidurio krito žemyn dviem puikiom juostom. Vieta priešais altorių baigėsi apskritimu,

išgražintu pernelyg gausiais reljefiniais ornamentais ir išraižytu mažyčiais langeliais, žvaigždės, dobilo ar rato pavidalo. Tie langeliai buvo prastai įstiklinti, tad nakties oras laisvai dvelkė po koplyčią. Žvakės, iš kurių koks pusšimtis degė ant altoriaus, buvo negailestingai užpučiamos, ir jų šviesa pereidavo per daugelį įvairių spindėjimo ir gesimo fazių. Ant altoriaus pakopų klūpėjo jauna mergina, prabangiai išpuošta nuotakos rūbais. Drebulys nukratė Deni, pamačius jos apdarą; jis su beviltišku ryžtingumu vijo šalin išvadą, kurią padarė jo protas: taip negali, taip neprivalo būti, to jis bijo.

- Blanša, - kreipėsi ponas savo ploniausiu balseliu, - aš atvedžiau, mano mergele, draugą pasimatyti su tavim. Apsisuk ir paduok jam savo gražiąją rankelę. Gerai, kad esi dievobaiminga, bet, mano dukterėčia, reikia būti ir mandagiai.

Mergina atsistojo ir atsisuko į atvykėlius. Ji svyravo, gėda ir nuovargis ryškiai atsispindėjo kiekvienoje jos skaistaus jauno kūno linijoje; eidama iš lėto pirmyn, ji laikė nuleidusi galvą ir akis įrėmusi į grindis. Jai žengiant, josios akys pastebėjo Deni de Bolje kojas, kuriomis jis teisėtai didžiavosi - tebūnie tatai pažymėta - ir netgi kelionėse avėdavo elegantiškai. Ji sustojo, atidžiai pažiūrėjo, tarsi jo geltoni batai būtų turėję kokią baisią reikšmę, paskui žvilgtelėjo į jų savininko veidą. Jų akys susitiko, jos žvilgsnyje vietoj gėdos pasirodė siaubas, lūpos pabalo; veriamai surikusi, ji rankomis užsidengė veidą ir parkrito ant koplyčios grindų.

- Tai ne tas vyras! - ji šaukė. - Dėde, tai ne tas vyras!

Ponas Maltrua meiliai sučirpsėjo:

- Be abejo, ne tas. Aš jo laukiau kaip galėdamas ilgiau. Nelaimė, tu negalėjai prisiminti jo pavardės.

- Iš tikrųjų, - ji šaukė, - iš tikrųjų aš niekad nesu matiusi šito žmogaus. Aš tik dabar pirmą kartą jį matau ir niekad daugiau jo nenoriu matyti. - Pone, - ji kreipėsi į Deni, - jeigu tamsta esate džentelmenas, tai patvirtinsit. Ar aš kada nors esu jus matiusi? Ar jūs kada nors esat mane matęs prieš šią prakeiktą valandą?

- Tiesą sakant, aš niekad neturėjau šito malonumo, - atsakė jaunuolis. - Tai pirmas kartas, pone, kai aš matau tamstos patrauklią dukterėčią.

Senasis ponas gūžtelėjo pečiais.

- Man skaudu tai girdėti, - tarė jis. - Bet pradėti niekad nėra per vėlu. Aš prieš vesdamas nedaug daugiau pažinau savo paties žmoną, ir tai įrodo, - jis pašaipiai pridūrė, - kad tokios staigios vedybos ilgainiui dažnai baigiasi puikiu sugyvenimu. Kadangi jaunavedys turi balsą šioje byloje, aš jam duodu dvi valandas pagalvoti prieš prade-

dant apcigas.

Ir jis pasuko į duris, lydimas kunigo.

Mergina tučtuojau atsistojo.

- Dėde, negalimas daiktas, kad jūs rimtai kalbate, - tarė ji. - Dievo akivaizdoje aš prisiekiu, kad verčiau nusidursiu, nei prievarta ištekėsiu už šito jaunuolio. Širdis piktinasi tuo! Dievas draudžia panašias vedybas, jūs darot gėdą savo baltiems plaukams. O dėde, pasigailėkit manęs! Visam pasaulyje nerasit moters, kuri nepasirinktų mirties vietoj panašių vedybų. Galimas daiktas, - ji pridūrė nedrąsiai, - galimas daiktas, kad jūs manim netikit, kad vis tebelaikot, - ir ji parodė į Deni su pykčio virpuliu ir panieka, - kad vis tebelaikot jį tuo vyru?

- Atvirai kalbant, taip, - atsakė senasis ponas. - Bet, leisk man, Blanša de Maltrua, kartą visam laikui išdėstyti mano mintis šiuo klausimu. Kai tau atėjo į galvą pažeisti garbę mano šeimos ir vardo, kurį aš nešiojau taikos ir karo metais daugiau kaip šešiasdešimt metų, tu netekai ne tik teisės klausinėti apie mano sumanymus, bet netgi ir žiūrėti man į veidą. Jeigu tavo tėvas būtų gyvas, jis būtų spjovęs į tave ir išmetęs pro duris. Jis turėjo geležinę ranką. Tu gali dėkoti Dievui, panele, kad turi reikalą su mašastine ranka. Mano pareiga buvo neatidėliojant ištekinti tave. Iš grynos geros valios aš mėginau tau surasti tavo pačios pasirinktąjį. Ir aš tikiu, kad man pavyko. Bet Dievo ir visų jo angelų akivaizdoje, Blanša de Maltrua, jeigu man nepavyko, aš nesirūpinu menkaverčiais žmogeliukais. Tad leisk man patarti: būk mandagi su savo jaunu draugu, nes duodu žodį, kad kitas tavo jaunikis gali būti mažiau patrauklus.

Tai pasakęs jis išėjo, kunigui sekant iš paskos, ir kilimas už jų nukrito.

Mergina atsisuko į Deni su spindinčiom akim.

- Ir ką, pone, - ji paklausė, - visa tai gali reikšti?

- Dievas žino, - niūriai atsakė Deni. - Aš esu belaisvis šiuose namuose, kurie atrodo pilni pamišėlių. Daugiau aš nieko nežinau ir nieko nesuprantu.

- Bet maloněkit pasakyti, kaip tamsta čia patekot? - ji paklausė.

Kaip galėdamas trumpiau jis jai papasakojo.

- O toliau, - pridūrė jis, - gal jūs pasekšit mano pavyzdžiu ir duosit atsakymą į visas tas mįsles ir koks, dievaži, galėtų būti jų galas.

Kurį laiką ji stovėjo tylėdama, ir jis matė, kaip jos lūpos dreba, o pilnos ašarų akys dega karštligiška šviesa. Abiem rankom ji suspaudė kaktą.

- Aiman, kaip skauda galvą! - tarė ji nuvargusi. - O ką kalbėti apie širdį! Bet tamstai reikia žinoti mano istoriją, nekuklią, kaip gali pasirodyti. Aš esu Blanša de Maltrua, neturiu nei tėvo, nei motinos jau seniai, nuo to laiko, kiek atsimenu, ir visą gyvenimą buvau pati nelaimingiausia. Prieš tris mėnesius vienas jaunas kapitonas pradėjo stovėti prie manęs kiekvieną dieną bažnyčioje. Aš mačiau jam patinkanti, esu verta didelio papeikimo, bet aš buvau labai patenkinta, kad kas nors mane myli. Kai jis įteikė man laiškelį, aš jį parsinešiau namo ir su dideliu malonumu perskaičiau. Nuo to laiko jis man parašė daugelį. Jis taip nekantravo pasikalbėti su manim, vargšelis! Ir vis prašė kurį vakarą palikti pravertas duris, kad galėtume keliais žodžiais persimesti ant laiptų. Jis žinojo, kaip mano dėdė pasitikėjo manimi.

Čia ji pravirko ir tik po valandėlės tegalėjo kalbėti toliau.

- Mano dėdė griežtas žmogus, bet jis labai gudrus, - pagaliau tarė ji. - Jis atliko didelius žygdarbius karuose ir buvo didis žmogus dvare ir didelis karalienės Izabelės patikėtinis. Kaip jis pradėjo mane įtarti, aš negaliu pasakyti, bet sunku ką nors nuo jo nuslėpti; ir šį rytą, mums einant iš mišių, jis paėmė mano ranką savojon, atgniaužė ją ir perskaitė mano laiškelį, visą laiką eidamas šalia manęs.

Baigęs skaityti, jis labai mandagiai jį grąžino. Jame vėl buvo prašoma palikti neužrakintas duris, ir tai buvo mūsų visų pražūtis. Dėdė griežtai manė išlaikė kambaryje ligi vakaro, tada įsakė apsirengti, kaip dabar tamsta matot - skaudus pasityčiojimas iš jaunos merginos, argi tamsta ne taip pat manot? Man atrodo, kad jis, negalėdamas iš manęs išgauti jaunojo kapitono pavardės, paruošė jam spąstus, į kuriuos, deja, Dievo rūstybės valandą patekot tamsta. Aš tikėjausi didelės gėdos, nes kaip galėjau pasakyti, ar jis panorės mane imti tokiomis žiauriomis sąlygomis? Jis galėjo iš manęs pasijuokti arba aš galėjau jo akyse pavirsti pernelyg pigia. Tačiau aš nelaukiau tokios gėdingos bausmės kaip ši! Aš negaliu patikėti, kad Dievas leistų taip suniekinti merginą jauno vyriškio akivaizdoje. Ir štai aš jums papasakojau visa; man sunku patikėti, kad jūs neniekinsit manęs.

- Panele, - tarė jis, - jūs pagerbėt mane savo pasitikėjimu. Dabar man belieka parodyti, kad nesu nevertas tos garbės. Kur aš galiu rasti poną Maltrua?

- Aš manau, kad jis gretimoje salėje rašo, - atsakė ji.

- Panele, ar aš galiu nueiti ten kartu su jumis? - paklausė Deni, su mandagiausia išraiška pasiūlydamas savo ranką.

Ji sutiko, ir abu išėjo iš koplyčios. Blanša labai prislėgta ir susigėdusi, o Deni išdidžiai ir ryžtingai, suvokdamas savo uždavinio

svarbą ir vaikiškai įsitikinęs garbingai jį atliksiąs.

Ponas Maltrua atsistojo juodu pasitikti su ironišku paklusnumu.

- Pone, - kaip galėdamas iškilmingiau kreipėsi Deni, - aš ketinu šį tą pasakyti dėl tų vedybų. Leiskit pagaliau man pranešti, kad aš nebūsiu tas, kuris pamins tos jaunos panelės pasirinkimą. Jeigu tai būtų man laisvai pasiūlyta, aš išdidžiai priimčiau jos ranką, nes matau, kad ji ne vien tik graži, bet ir gera; bet taip, kaip yra dabar, aš turiu garbę, pone, atmesti šį pasiūlymą.

Blanša žiūrėjo į jį dėkingomis akimis, tačiau senasis bajoras tik šypsojosi ir šypsojosi, kol Deni ėmė darytis silpna.

- Aš bijau, pone de Bolje, kad tamsta ne visai supratot pasirinkimą, kurį tamstai pasiūliau. Prašau nuciti su manim prie ano lango.

Ir jis nuvedė jį prie vieno didelio lango, kuris buvo atdaras ir naktį.

- Žiūrėkit, - tarė jis, - ana ten, aukštai, įmūrytas į akmeninę sieną geležinis žiedas ir ant jo pririšta labai stipri virvė. Dabar įsidėmėkit mano žodžius: jeigu tamstai nepavyks nugalėti pasibjaurėjimo mano dukterėčia, prieš saulei patekant aš jus pakarsiu už šito lango. Aš griebsiuos šito kraštutinumo su didžiausiu apgailestavimu, galit manim patikėti. Nes aš noriu ne tamstos mirties, o tik sutvarkyti savo dukterėčios gyvenimą. Tačiau, jeigu pasirodysit užsispyręs, reikės prie to priciti. Tamstos šeima, ponas de Bolje, yra labai garbinga, bet jeigu esat kilęs iš Karolio Didžiojo, tai negalit atmesti Maltrua rankos, nebūdamas už tai nenubaustas, netgi jei ji būtų tokia paprasta kaip Paryžiaus kelias, netgi jei ji būtų bjauri kaip lietaus vamzdis virš durų. Ne mano dukterėčios, ne tamstos, ne mano paties jausmai mane veikia šitoje byloje. Mano namų garbė buvo sukompromituota; aš įsitikinęs tamstą esant kaltą; šiaip ar taip, dabar jūs žinot paslaptį ir negalit stebėtis, jeigu aš reikalauju nuplauti dėmę. Jeigu tamsta nepanorėsit, jūsų kraujas ant jūsų galvos! Aš neturėsiu didelio pasitenkinimo matydamas, kaip jūsų palaikai supasi vėjyje po mano langu; bet pusė kepalo geriau nei nieko, ir jeigu aš negalėsiu nuplauti negarbės, tai bent sustabdysiu gėdą.

Stojo tyla.

- Aš manau, kad yra kitų priemonių išspręsti nesusipratimus tarp džentelmenų, - tarė Deni. - Tamsta nešiojat kardą, ir aš girdėjau, kad su pasižymėjimu jį naudojat.

Ponas Maltrua davė ženklą kunigui, kuris perėjo per kambarį ilgais, tyliais žingsniais ir pakėlė kilimą, dengiantį trečiąsias duris. Jis jį išlaikė pakėlęs ne ilgiau kaip akimirką, bet Deni turėjo laiko pamatyti tamsų koridorių, pilną ginkluotų karcivių.

- Jeigu aš būčiau bent kiek jaunesnis, tai mielai pagerbčiau tamstą, ponas de Bolje, - tarė senis, - bet, deja, esu per senas. Senatvės raumenys - tai ištikimi pasekėjai, ir aš privalau naudotis tokia jėga, kokią turiu. Žmogui einant senyn, vienas sunkiausių dalykų yra atsižadėti, tačiau su trupučiu kantrybės netgi ir tai tampa įprastiniu daiktu. Tamsta ir panelė, atrodo, labiau mėgstat valgomąjį tam, kas liko iš tų dviejų valandų. Kadangi aš nenoriu priešintis jūsų pasirinkimui, su didžiausiu malonumu jį palieku jūsų naudojimuisi. Neskubėkite! - pridūrė jis, iškeldamas ranką, pamatęs pavojingą žvilgsnį Deni akyse. - Jeigu tamstos protas kyla prieš pakorimą, dviejų valandų užteks iššokti pro langą ir pakibti ant karčivių iečių. Dvi gyvenimo valandos visad yra dvi valandos. Daug didelių dalykų gali įvykti netgi ir trumpesniu laiku. Be to, jeigu aš suprantu jos išraišką, mano dukterėčia nori kažką jums pasakyti. Nejaugi panorėsit savo paskutinę valandą apnuodyti mandagumo stoka moteriai?

Deni žvilgterėjo į Blanšą, ir ji maldaujamai pažvelgė į jį.

Tikriausiai senasis ponas buvo labai patenkintas ta susipratimo apraiška, nes jis nusišypsojo abiem ir švelniai pridūrė:

- Jeigu jūs, ponas de Bolje, duosit man garbės žodį palaukti, kol aš sugrįšiu po dviejų valandų, nesigriebęs ko beviltiško, aš atšauksiu savo šalininkus ir leisiu jums kalbėtis su panele daug laisviau.

Deni vėl pažiūrėjo į merginą, kuri tarsi maldavo sutikti. - Aš duodu savo garbės žodį, - tarė jis.

Ponas Maltrua nusilenkė ir pradėjo šlubčioti po patalpą, valydamasis gerklę tuo keistu melodingu čiulbėjimu, kuris taip erzino Deni de Bolje. Pirmiausiai jis pasiėmė nuo stalo popierius, paskui nuėjo į koridoriaus galą ir davė įsakymą vyrams už kilimo, pagaliau nukėpšino link durų, per kurias Deni buvo įėjęs; ant slenksčio pasisuko, šypsodamasis paskutinį kartą nusilenkė jaunai porai ir išėjo paskui kunigą su žiburiu rankoje.

Kai tik jiedu liko vieni, Blanša žengė prie Deni su ištiestom rankom. Josios veidas buvo paraudęs ir susijaudinęs, o akyse žibėjo ašaros.

- Jūs neturit mirti! - ji sušuko. - Šiaip ar taip, jūs turit mane vesti.

- Panele, atrodo, jūs manot, jog aš bijau mirti, - jis atsakė.

- O, ne, ne! - tarė ji. - Aš matau, jūs nesat bailys. Taip reikia dėl manęs pačios... Aš negalėsiu iškęsti buvusi jūsų žuvimo priežastim.

- Aš bijau, - atsakė Deni, - kad jūs nepakankamai įvertinat sunkumus. Kur jūs galit būti pernelyg kilni nusileisti, ten aš galiu būti pernelyg išdidus priimti. Apimta garbingo jausmo mano atžvilgiu, jūs

tikriausiai pamiršot savo prievolės kitiems.

Tai sakydamas, jis kukliai nuleido akis ir taip jas laikė, kol baigė kalbėti, nenorėdamas matyti jos sumišimo. Kurį laiką ji stovėjo tylėdama, paskui staiga pasitraukė, susmuko į savo dėdės kėdę ir pradėjo garsiai raudoti.

Deni jautėsi painiavos gelmėse. Jis apsidairė tarsi ieškodamas išsigelbėjimo ir pamatęs kėdę sudribo į ją, kad tik ką nors veiktų. Ten jis sėdėjo ir žaidė savo kardu, galvodamas, kad būtų geriau tūkstantį kartų numirti ir būti palaidotam nešvariausioje duobėje Prancūzijoje. Jo akys klaidžiojo po patalpą, bet nerado nieko, prie ko galėtų sustoti. Čia tarp baldų buvo tokios plačios tuštumos, šviesa krito taip nemaloniai ir nelinksmai, lauko pusė žvelgė į vidų pro langus taip šaltai, kad jis galvojo niekad nematęs tokios plačios bažnyčios ir tokio liūdno kapo. Ritmingas Blanšos de Maltrua kūkčiojimas matavo laiką kaip laikrodžio taksėjimas. Jis perskaitė devizą ant skydo daugelį kartų vėl ir vėl, kol jo akys aptemo, jis žiūrėjo į šešėliuotas kertes, kol ėmė atrodyti, kad jose pilna baisių padarų, ir kiekvieną kartą pašokęs jis atsipeikėjęs prisimindavo, kad paskutinės dvi valandos bėga ir kad mirtis artėja.

Minutėm slenkant, vis dažniau jo žvilgsnis apsistodavo prie pačios merginos. Josios veidas buvo palinkęs į priekį ir pridengtas rankomis, retkarčiais ji konvulsiškai sužagsėdavo iš skausmo. Netgi ir tada į ją nebuvo nemalonu žiūrėti, tokia putni ir vis dėlto tokia liekna, šilta, oda ruda ir gražiausi, kokie tik gali būti, plaukai. Jos rankos buvo kaip dėdės, tik labiau derėjo prie viso kūno ir atrodė be galo švelnios ir glostančios. Jis prisiminė, kaip jos mėlynos akys žėrėjo, kupinos pykčio, gailesčio ir nekantrumo. Ir juo daugiau jis galvojo apie jos tobulumus, juo bjauresnė atrodė mirtis ir juo labiau jį slėgė gailestis dėl jos nepabaigiamų ašarų. Jis jautė, kad joks vyras neturėtų drąsos apleisti pasaulį, kuriame gyvena tokia graži būtybė. Dabar jis būtų atidavęs penkiasdešimt minučių iš savo paskutinės valandos, kad galėtų atšaukti savo žiaurią kalbą.

Staiga kimus ir pasiutiškas gaidžio balsas pasiekė jo ausis iš tamsaus slėnio po langais. Ir tasai draskantis garsas aplinkinėje tyloje buvo tarsi šviesa tamsioje vietoje ir pažadino juodu iš minčių.

- Aiman, ar aš galėčiau kuo nors jums pagelbėti? - paklausė ji pakėlusi galvą.

- Panele, - atsakė Deni su švelniu atlaidumu, - jeigu aš kuo nors jus įžeidžiau, tai patikėkit - tik dėl jūsų pačios labo, o ne mano.

Ji padėkojo jam ašaringu žvilgsniu.

- Jūsų būklė man atrodo žiauri, - kalbėjo jis toliau. - Pasaulis jums buvo slegiamai sunkus. Jūsų dėdė - žmonijos nelaimė. Panele, patikėk manim, kad visoje Prancūzijoje neatsirastų tokio jaunuolio, kuris nesusižavėtų man tekusia proga - mirti, atliekant tamstai patarnavimą.

- Aš jau žinau, jūs esat labai narsus ir kilniaširdis, - atsakė ji. - Bet dar norėčiau sužinoti, kaip aš galiu jums pagelbėti... dabar ar paskui, - pridūrė ji virpančiu balsu.

- Be abejo, - jis atsilīepė šypsodamasis. - Leiskite man atsisėsti šalia jūsų lyg būčiau draugas, o ne pamišėliškas įsibrovėlis; pamėginkit užmiršti, kokioje nepatogioje būklėje mes esame vienas priešais kitą; pasistenkit, kad mano paskutinės minutės būtų malonios, ir jūs man atliksit kuo didžiausią patarnavimą.

- Jūs esat labai..., - pasakė ji su dar didesniu liūdesiu, - labai... ir dėl to man truputį skaudu. Tačiau prisitraukit arčiau, jei jums tai malonu, ir jeigu turit ką nors man pasakyti, galit būti tikras rasiąs manyje labai nuoširdžią klausytoją. Ak, ponas de Bolje, - ji sušuko. - Ak, ponas de Bolje! Kaip aš galiu žiūrėti tamstai į veidą? - Ir pradėjo verkti dar graudžiau.

- Panele, - tarė Deni, paimdamas jos ranką į abidvi savąsias, - pagalvokit, kaip maža laiko man beliko ir kaip man skaudu žiūrėti į jūsų liūdesį. Apsaugokit mane mano paskutinę valandą nuo vaizdo, kurio aš negaliu pakeisti netgi ir savo gyvybės kaina.

- Aš esu labai savanaudė, - atsakė Blanša. - Ponas de Bolje, aš būsiu narsesnė dėl jūsų ateityje, Gal galiu jums kuo pasitarnauti, gal turite draugų, kuriems turėčiau perduoti jūsų atsisveikinimą? Užkraukit man kad ir sunkiausią naštą, bet kokia sunkenybė palengvins tą neįkainojamą dėkingumą, kurį esu skolinga jums. Paveskit man atlikti jums ką nors, kas būtų daugiau nei ašaros.

- Mano motina vėl ištekėjo ir rūpinasi savo jauna šeima. Mano brolis Gišaras paveldės mano valdas ir jeigu neklystu, tatai jį labai patenkins. Kaip mums sako šventi žmonės, gyvybė yra mažas išeinąs garelis. Kai žmogus yra geram kelyje ir mato visą gyvenimą atvirą prieš save, jis pats sau atrodo esąs labai svarbus pasaulyje. Jo arklys jam žvengia, ragai aidi ir merginos žiūri pro langus, kai jis joja į miestą savo būrio priekyje; jam pareiškiama daug pasitikėjimo ir pagarbos, kartais laišku, kartais akis į akį didelės svarbos asmenų, puolančių jam ant kaklo. Nenuostabu, kad kurį laiką jo galva būna apsvaigusi. Bet kartą jam mirus, tebūnie jis narsus kaip Heraklis ar išmintingas kaip Saliamonas, jis esti greitai užmirštamas. Dar nesuėjo nė dešimt

metų, kaip mano tėvas krito su daugeliu kitų riterių labai žiauriose kautynėse, ir aš nemanau, kad bent vienas jų, netgi ir pats kautynių vardas būtų prisimenamas. Ne, ne, panele, juo arčiau artėji prie jos, juo aiškiau matai, kad mirtis yra tamsi, dulkėta kertė, kur žmogus įžengia į savo kapą ir durys užsitrenkia už jo ligi Paskutinio Teismo dienos. Netgi ir dabar aš teturiu maža draugų, o kai numirsiu, jų nebeliks nė vieno.

- Ak, ponas de Boljc! - ji sušuko. Jūs užmiršot Blanšą de Maltrua!

- Panele, jūs esat malonaus būdo ir branginant mano mažą pasitarnavimą daugiau nei jis vertas.

- Taip nėra, - ji atsakė. - Jūs klystat, jeigu manot, kad man taip labai rūpi mano pačios reikalai. Aš taip sakau todėl, kad jūs esate garbingiausias žmogus, kokį aš kada nors pažinau; aš jumyse matau sielą, kuri netgi ir paprastą žmogų išgarsintų visam krašte.

- Ir vis dėlto aš numirsiu šiuose pelėkautuose... su triukšmu, ne didesniu už mano patics riktelėjimą, - jis atsakė.

Jos veide pasirodė skausmo išraiška, ir kurį laiką ji tylėjo. Tada jos akys nušvito ir šypsodamasi pasakė:

- Aš nenoriu, kad mano gynėjas laikytų save menkaverčiu. Kiekvienas, kuris atiduoda savo gyvybę už kitą, bus sutiktas rojuje visų Viešpaties Dievo angelų ir išpažinėjų. Jūs neturit pagrindo duotis pakariamas. Nes... būkit geras, pasakykit, ar aš jums graži? - ji paklausė paraudusi.

- Iš tikrųjų, panele, taip, - jis atsakė.

- Man tai labai miela, - tarė ji nuoširdžiai. - Ar manote, esant Prancūzijoje daug vyrų, kurie, gražios mergaitės jos pačios lūpomis paprašyti ją vesti, jai tiesiai į akis atsisakytų? Aš žinau, jūs, vyrai, pusiau paniekintumėt tokį laimėjimą; bet patikėkit manim, moterys geriau žino, kas yra brangu meilėje. Nėra nieko, kas galėtų suteikti žmogui didesnės savigarbos, ir mes, moterys, nieko labiau nevertiname.

- Jūs esat labai gera, - jis atsakė, - bet negalite priversti mane užmiršti, kad esu prašytas iš pasigailėjimo, o ne iš meilės.

- Tuo aš nesu tokia tikra, - tarė ji nuleidusi galvą. - Ponas de Boljc, išklausykit mane iki galo. Aš žinau, kaip jūs turit mane niekinti; jaučiu, kad taip darydamas visai neklystat. Aš esu pernelyg menka būtybė, kad jūs galėtumėt apie mane galvoti, nors, deja, greit turėsit per mane numirti. Bet kai aš prašiau jus vesti mane, iš tikrųjų taip padariau dėl to, kad aš jus gerbiau, žavėjausi ir jus mylėjau visa siela nuo tos akimirkos, kai jūs užstojote mane priešais mano dėdę. Jeigu

būtumėt galėjęs save matyti, kaip garbingai tada atrodėt, greičiau būtumėt pasigailėjęs manęs, o ne paniekinęs. Ir dabar, - kalbėjo ji, paskubomis jį ranka tildydama, - nors aš pamyniau padorumą ir tiek daug jums pasakiau, nepamirškite, kad aš jau žinau jūsų jausmus mano atžvilgiu. Patikėkit, būdama garbingos giminės, aš taip įkyriai nevarginčiau jūsų, prašydama sutikimo. Aš irgi turiu savo išdidumą ir parciškiu Šventosios Dievo Motinos akivaizdoje - jeigu jūs dabar atsisakysite duoto žodžio, aš nebetekėsiu už jūsų, žinoma, netekėsiu ir už mano dėdės tarno.

Deni kartokai nusišypsojo.

- Mažai meilei, - jis tarė, - tereikia nedaug išdidumo.

Į tai ji nieko neatsakė, nors tikriausiai turėjo savo minčių.

- Pricikit prie lango, - jis tarė atsidusdamas. - Štai aušta.

Iš tikrųjų, jau buvo pradėję aušti. Dangaus skliautas buvo pilnas dienos šviesos, tyros ir bespalvės, o lyguma apačioje buvo užtvindyta pilkų atspalvių. Plonas rūkas draikėsi miško laukymėse ir ant besirangančios upės. Šis reginys tik dar labiau ryškino tylą, kurią pertraukė tik antras gaidžių giedojimas sodybose. Gaidys, gal tas pats, kuris prieš pusvalandį taip baisiai karkė, dabar linksmiausiai sveikino ateinančią dieną. Mažas vėjelis skubėjo ir sukaliojosi tarp medžių viršūnių po langais. Dienos šviesa nejuntamai plūdo iš rytų, greitai įkaito ligi baltumos ir išmetė aukštyn raudonai liepsnojantį patrankos sviedinį - kylančią saulę.

Į visa tai Deni žiūrėjo virpėdamas. Jis paėmė josios ranką ir laikė ją bevcik pats to nejausdamas.

- Ar jau prasidėjo diena? - paklausė ji, paskui gana nelogiškai pridūrė: - Naktis buvo tokia ilga! Aiman! Ką mes pasakysime mano dėdei, kai jis sugrįš?

- Ką jūs panorėsit, - atsakė Deni ir suspaudė josios pirštus.

Ji tylėjo.

- Blanša, - jis tarė greitu, netikru, aistringu balsu, - jūs matėt, kiek aš bijau mirties. Jūs turit gerai žinoti, kad aš mieliau iššoksiu pro langą į tuščią erdvę, nei paliesiu jus pirštu be jūsų laisvo ir visiško sutikimo. Bet jeigu aš jums patinku, neleiskit mano gyvenimui žūti per nesusipratimą, nes aš jus myliu labiau už visą pasaulį. Nors aš aklai už jus mirsiu, gyventi ir savo gyvenimą pragyventi jums tarnaujant man būtų lygu visiems rojaus džiaugsmams.

Jam nutilus, rūmuose garsiai suskambo varpas ir šarvų žvangėjimas sakė, kad kariai grįžta į savo sargybas ir dvi valandos jau baigėsi.

- Po viso to, ką esat girdėjęs? - ji sušnabždėjo, linkdama prie jo

lūpomis ir akimiš.

- Aš nieko nesu girdėjęs, - jis atsakė.

- Kapitonas buvo Florijonas de Šamp Divers, - pasakė ji jam į ausį.

- Aš negirdėjau, - atsakė jis, apkabindamas jos liauną stuomenį ir jos šlapią veidą apiberdamas bučiniais.

Jiems už nugarų pasigirdo melodingasis čirpsėjimas, paskui smagus juokas, ir pono Maltrua balsas palinkėjo savo naujam giminaičiui labo ryto.

SUSUKTAKAKLĖ DŽEINĖ

Kunigas Merdokas Soulis ilgą laiką buvo Dulės slėnio Belverio parapijos klebonas. Jis buvo paniurusio veido senis, įvarantis baimę pašnekovui; paskutiniuosius savo gyvenimo metus leido be giminių, be tarno, be jokios žmogiškos būtybės mažuose nuošaliuose parapijos namuose Pakaruoklių Giraitėje. Nors veido bruožai turėjo geležinę ramybę, jojo akys atrodė kaip laukinės, baimingos ir neramios; ir kai pamoksluose jis aiškindavo neatgailaujančių nusidėjėlių ateitį, atrodydavo, kad jo žvilgsnis per laiko verpetus mato amžinybės baisumus. Daugelis jaunuolių, atėjusių pasiruošti priimti šventąją komuniją, būdavo baisiai pavėikiami jo žodžių. Sekmadienį po rugpjūčio septynioliktosios jis visados sakydavo pamokslą, aiškindamas šv. Petro skirsnelį "Velnias kaip riaumojantis liūtas", ir jį sakydamas, pats save pranokdavo temos baisumu ir gąsdinančia laikysena sakykloje. Vaikai pradėdavo mėšlungiškai virpėti, o senių veidai tapdavo dar mįslingesni nei paprastai, ir per visą tą dieną nepamiršdavo užuominų, kurias taip smerkė Hamletas. Soulio klebonavimo pradžioje žmonės, laikantys save išmintingais, vengė sutemus eiti pro klebonijos namus, kurie stovėjo netoli Dulės vandenų, tarp tankių medžių, už kurių driekėsi Giraitė, o kitoje pusėje - niūrios ir šaltos kalvos, kylančios į padangę; kaimiečiai, gurkšnojantys kaimo smuklėje, purtydavo galvas vien tik pagalvoję apie perėjimą vėlyvu laiku per tą nemalonią vietą.

Kalbant aiškiau, tai buvo vieta, į kurią visi žiūrėjo su ypatinga baime. Klebonija stovėjo tarp vieškelio ir Dulės, išilgai jų. Jos užpakalinė pusė žiūrėjo į Belverio miestelį, kur už kokios pusės mylios buvo bažnyčia; priekis žvelgė į tuščią sodą, supamą eršketėčių tvoros, nuo upelio ligi pat kelio. Namas buvo dviejų aukštų, su dviem dideliais kambariais kiekviename. Nors fasadas žiūrėjo į sodą, išėjimas buvo ne tiesiai per jį, bet savotišku takeliu ar koridorium, kuris viename gale prasidėjo prie kelio, o kitame baigėsi aukštais žilvičiais ir alyvomis upokšnio pakrantėje. Šitas takas jaunųjų Belverio parapijiečių ir buvo labiausiai nemėgstamas. Klebonas dažnai ten vaikščiodavo sutemus ir kartais savo maldų įkarštyje garsiai dūsaudavo; o kai jis

išvykdavo ir klebonija būdavo uždaryta, tik drąsiausi mokiniai smarkiai plakančiomis širdimis išdrįsdavo baimingu žingsniu perciti tą legendinę vietą.

Ši siaubo atmosfera, supusi Dievo vyrą, kurio elgsena ir pažiūrų tiesumas neturėjo dėmių, labai nustebindavo ir versdavo klausinėti tą nedaugelį atvykėlių, kuriuos atsitiktinumas ar reikalas atvesdavo į šį nežinomą ir nuošalų užkampį. Tačiau ir dauguma pačių parapijiečių nieko nežinojo apie keistus įvykius, kurie išgarsino pirmuosius pono Soulio klebonavimo metus; iš geriau žinančių vieni buvo iš prigimties tyleniai, o kiti drovėjosi kalbėti šita tema. Bet retkarčiais vienas kuris seniausių, išgėręs trečią stiklą, įsidrąsindavo ir papasakodavo tos keistos klebono laikysenos ir jo vienišo gyvenimo priežastis.

Jau bus suėję penkiasdešimt metų nuo to laiko, kai Soulis pirmą kartą atvyko į Belverį; tada jis tebebuvo dar jaunas vyras. Jis buvo vaikinukas, persisotinęs knygomis, ir labai iškalbingas pamokslininkas, bet kaip dažnai esti jaunuoliams, neturėjo išgyventos patirties tikėjimo klausimuose. Savo gabumais ir pokalbiais jis pelnė jaunimo simpatijas, tačiau pagyvenę vyrai ir moterys, rimti ir mąslūs, jautė netgi pagundą melstis už jaunuolį, laikydami jį geros valios paklydėliu, negalinčiu kaip reikiant aptarnauti parapiją. Tai įvyko prieš nuosaikiųjų valdymą (mums buvo nusibodę jų laukti), tačiau geri dalykai yra kaip ir blogi: jie atcina pamažu, kiekvieną kartą po žingsnelį. Tada buvo žmonių, sakiusių, kad Viešpats palikęs seminarijos profesorius su jų pačių klaidomis ir kad vyrukai, atvykę mokytis pas juos, laimėtų daugiau ir padarytų geriau, jeigu atsisėstų kur durpyne, panašiai kaip jų protėviai persekiojimo laikais, su Šventraščiu ant kelių ir maldos nuotaika krūtinėje. Šiaip ar taip, nebuvo abejonės, kad Soulis per ilgai mokėsi. Jis rūpinosi ir nerimo dėl daugelio dalykų šalia vienintelio būtino. Jis turėjo krūvą knygų, daug daugiau, negu ligi tol buvo matyta klebonijoje, ir gerokai pavargo tasai, kuris jas atvilko, nes tik per plauką nesusipurvino eidamas per Velnio Raganą, netoliese nuo Kilmakerlio. Žinia, tai buvo šventos knygos, bent taip buvo vadinamos, tačiau rimti žmonės laikėsi nuomonės, kad jų per daug, nes Dievo žodis sutelpa į škotišką skarą. Jaunasis klebonas pusę dienos ir pusę nakties praleisdavo skaitydamas ir, kas dar mažiau pagirtina, rašydamas. Iš pradžių bijojome, kad jis mums skaitys tuos pamokslus, bet vėliau patyrėme, jog rašo knygą, o tai nederėjo prie jo amžiaus ir menko patyrimo.

Jam labiau derėjo paimti seną šeimininkę, padorią moterį, kuri prižiūrėtų kleboniją ir rūpintųsi jo šykščiom pajamom. Jam buvo

pasiūlyta sena tinginė, vardu Džeinė Maklur, ir jis leidosi įkalbamas. Daugelis jam patarinėjo priešingai, nes Džeinė buvo tapusi labiau nei įtartina geriausiems Belverio asmenims. Prieš daugelį metų ji su vienu dragūnu buvo prisigyvenusi vaiką; daugiau kaip trisdešimtį metų nebuvo ėjusi prie komunijos; kai kurie vaikinai ją buvo matę sutemose veblenant nesuprantamus žodžius palei Kys Louną, o toks laikas ir vieta labai neįprasti dievobaimingai moteriškei.

Tačiau pirmasis klebonui Džeinę pasiūlė to kaimo vietos dvarininkas, o tuo metu Soulis būtų nuėjęs toli, kad tik įtiktų ponui. Kai žmonės jam pasakė, kad Džeinė esanti susigiminiavusi su velniu, jis jiems atsakė, kad tai prietaras; o kai jam pakišo panosėn Bibliją, davė jiems suprasti, jog tie laikai jau praėjo ir velnias yra visagalio gerokai sutramdytas.

Po kaimą pasklido žinia, kad Džeinė Maklur pradės tarnauti klebonijoje, ir žmonės įsiuto prieš kleboną ir prieš ją; atsirado moterėlių, kurios nesugalvojo nieko geresnio, kaip ateiti prie jos durų ir išdrožti į akis viską, ką žinojo apie ją, pradedant karcivio vaiku ir baigiant dviem Džono Tompsono raktais. Džeinė buvo ne iš tokių, kurios daug kalba. Paprastai žmonės jos neužkalbindavo, o ji irgi praeidavo pro šalį, netgi nepasakydavo "laba diena" arba "labas vakaras", bet užkabinta taip palcisdavo liežuvį, jog galėjo apkurtinti net malūnininką. Jai sprogus, nepalikdavo neišskalbtas nė vienas Belverio nuotykis ar pokštas; jeigu jai kas sakė apie vieną dalyką, ji žinojo du. Visa tai baigėsi tuo, kad moterėlės griebė ją už sprando, išvilko iš rūbų ir per kaimą nutempė ligi Dulės upelio, kad pamatytų, ar ji ragana ar ne, ar skęsta ar ne. Džeinė šaukė, klykė, kad net buvo girdėti Pakaruoklių Giraitėje, ir kovojo už dešimtį; daugelis moterų kitą dieną ir gerokai vėliau nešiojosi ženklus, kuriuos ji joms paliko. Tačiau grumtynėms pasiekus didžiausią įkarštį, ten atsirado - už savo nuodėmes - nickas kitas, kaip naujasis klebonas.

- Moterys! - jis sušuko (jis turėjo puikų balsą), - Dievo vardu reikalauju ją paleisti!

Persigandusi Džeinė pribėgo, įsikibo į jį ir Jėzaus Kristaus vardu maldavo išgelbėti nuo užpuolikių; šios savo ruoštu pasakė visa, kas buvo žinoma, o gal ir daugiau.

- Moteriške! - jis kreipėsi į Džeinę - Ar tai tiesa?

- Kaip Viešpats mane mato! Kaip Viešpats mane sutvėrė! Nė vieno tiesos žodžio. Neskaitant vaiko, per visą savo gyvenimą buvau padori moteris, - tarė Džeinė.

- Ar nori Dievo vardu ir matant man, jo nevertam tarnui, atsisakyti

velnio ir jo darbų? - paklausė Soulis.

Pasakojama, kad jam ištarus tokį klausimą, ji padarė mostą, kuris išgąsdino visus ją matančius, ir tuo pačiu laiku išgirdo ją griežiant dantimis ir judinant žandikauliais, bet jai nebuvo kitos išeities, kaip tik pasirinkti vieną ar kitą, ir Džeinė pakėlė ranką ir atsižadėjo velnio visų ten susirinkusių akivaizdoje.

- O dabar, - tarė Soulis moterims, - visos eikit namo, tenelieka čia nė vienos, ir melskite Viešpatį, kad jums atleistų.

Ir jis padavė Džeinei ranką, nors ji buvo likusi vienmarškinė, ir perėjo su ja per kaimą, tarsi lydėdamas lordo žmoną, o ji šaipėsi ir juokėsi, kad buvo gėda žiūrėti.

Tą naktį daugelio rimtų žmonių maldos užtruko ilgiau nei paprastai, o kitą rytą tokia baimė apniko kaimą, kad vaikai pasislėpė ir netgi vyrai žiopčiojo, žiūrėdami pro savo namų duris. Džeinė ėjo kaimo gatve - ji ar jos šmėkla, niekas negalėjo pasakyti - susuktu kaklu ir įšalį nusvirusia galva, su pakartos žmogystos išvaizda ir sustingusio lavono veido išraiška.

Po truputį jie apsiprato su tuo vaizdu ir netgi iškišo galvas pa'irti, kas atsitiko, tačiau ji nuo tos dienos nebegalėjo kalbėti kaip krikščionė, tik dėjo pastangas ir čeksėjo dantimis tarsi žirklėmis; taip nuo tos dienos jos lūpos nebeištarė Dievo vardo. Kartais stengėsi ištarti, bet veltui. Geriausiai žinantieji mažiausiai kalbėjo, bet niekada jos nevadino Džeine Maklur; sprendžiant iš jos laikysenos, senoji Džeinė jau tą pačią dieną buvo pragare. Bet klebonas liko nepalenkiamas, jis kalbėjo apie žiaurumą žmonių, kurie sukėlė jai paralyžiaus priepuolį, barė vaikus, kam ją erzino, ir tą patį vakarą ją nusivedė į kleboniją ir ten gyveno su ja šalia Pakaruoklių Giraitės.

Dienos ėjo, ir mažiau protingi pradėjo lengviau vertinti tą juodąjį dalyką, pritarti kunigui. Šis vakarais ilgai rašydavo ir žmonės matydavo jo žvakės šviesą atsispindinčią Dulės vandenyse net po vidurnakčio. Jis atrodė patenkintas savimi ir ramus kaip pradžioje, nors visi matė jį tolydžio liesėjant. Tuo tarpu Džeinė vaikščiojo šen ir ten. Jeigu prieš aną įvykį kalbėjo mažai, dabar, savaime aišku, kalbėjo dar mažiau, su niekuo nesusitikdavo; bet jos išvaizda buvo keista, ir niekas visoje Belverio apylinkėje nebūtų piktai su ja pasielgęs.

Apie liepos mėnesio galą oras pasidarė toks, kokio niekas neatsimena; buvo šutra, karšta ir tvanku, gyvulių bandos nepajėgė įkopti į Juodosios Kalvos viršūnę, o vaikai iš nuovargio negalėjo žaisti; be to, pūtė audringas vėjas, kuris šuorais lėkdavo per slėnius, atnešdamas liūtis, kurios nė kiek neatvėsindavo. Tarėme, kad tai netvers ilgiau

kaip dieną, tačiau išaušo kita diena ir dar kita, o tas keistas ir toks slegiantis žmones ir gyvulius oras tebesilaikė. Labiausiai už visus kentė Soulis; jis negalėjo nei miegoti, nei valgyti, kaip sakėsi seniams. Kai nerašė savo varginančios knygos, klaidžiojo po laukus kaip pamišęs, kai visi kiti džiaugėsi namų vėsa.

Netoli nuo Pakaruoklių Giraitės, Juodosios Kalvos priedangoje, yra žemės gabalas, aptvertas geležine tvora. Atrodo, kad senaisiais laikais ten būta Belverio kapinių. Šiaip ar taip, tai buvo patogi priegloba Souliui. Jis ten sėdėdavo, apmąstydamas savo pamokslus. Taigi vieną dieną, eidamas Juodosios Kalvos vakariniu šonu, jis pamatė iš pradžių du, paskui keturis varnus, paskui dar septynis, skraidančius aplink senąsias kapines. Jie skraidė lėtai ir sunkiai, nutoldami atsisukdavo vienas į kitą ir krankteledavo. Soulis supratо kažką įvykus, kas juos pabaidė iš įprastinės vietos. Jis nebuvo iš tų, kurie lengvai išsigąsta, ir nuėjo tiesiai prie kapinių tvoros ir ką tamsta manai jis ten rado? Žmogų ar žmogaus šmėklą, sėdintį ant kapo. Jis buvo labai aukštas, juodas kaip pragaras ir labai keistos išvaizdos. Soulis daugelį kartų buvo girdėjęs kalbant apie juoduosius žmones, bet šiame kažką pamatė, kas jį išgąsdino. Nors buvo karšta, jis pajuto drebulį, kuris pervėrė iki pat kaulų. Įsidrąsinęs jis šitaip kreipėsi į jį:

- Bičiuli, tamsta esi čia svetimas?

Juodasis žmogus jam neatsakė nė žodžio, atsistojo ir pradėjo trauktis prie užpakalinės tvoros, tačiau visą laiką įbedęs žvilgsnį į kunigą; šis stovėjo ir atlaikė jo žvilgsnį. Po akimirkos juodis peršoko per tvorą ir nubėgo pasislėpti tarp medžių. Soulis, pats nežinodamas kodėl, pasileido jam iš paskos, tačiau dėl didelio karščio ir drėgmės negalėjo greitai bėgti, nors stengėsi kiek tesėdamas. Vien tegalėjo užmatyti juodį tarp beržų, kai pasiekė kalvos papėdę; dar pamatė jį bėgant, peršokant per Dulės vandenis ir pasukant į kleboniją.

Souliui nepatiko, kad toksai pavojingas valkata įžengia į kleboniją kaip į savo namus, ir kiek nešė kojos, pasileido vytis; kaip buvo apsiavęs įšoko į vandenį, perbrido upelį ir išbėgo į kelią, bet nematė juodžio nė pėdsako; perėjo per sodą - ir ten jo nebuvo. Pagaliau, suprantama kiek išsigandęs, pakėlė sklendę, įžengė į namus ir priešais save pamatė Džeinę su savo susuktu kaklu ir labai nepatenkintą matant jį. Vėliau kunigas prisiminė, kad pažiūrėjęs į ją pajuto mirtiną drebulį.

- Džeine, - jis paklausė, - ar nematei čia juodo žmogaus?

- Juodo žmogaus? - perklause ji. - Tegul Dievas mus apsaugo nuo jo! Klebone, tamstai ne visi namie. Belveryje nėra juodžių.

Tą ji pasakė ncaiškiai, kaip galite suprasti, šveplendama nelyginant arklys kramtydamas žolę.

- Džeine, - tarė jis, - jeigu nebuvo juodžio, tai aš kalbėjausi su gundytoju.

Jis atsisėdo kaip drugio krečiamas ir kaleno dantimis.

- Niekai! - atsakė ji. - Klebone, ar tamstai ne gėda?

Ir ji davė jam išgerti stikliuką degtinės, kurios visada turėdavo po ranka.

Po to jis nuėjo į kabinetą. Šis buvo ilgas, platus ir drėgnas, kuriame žiemą žmogus styra nuo šalčio ir kuris netgi vidurvasaryje visiškai neišdžiūsta, nes namai stovėjo prie pat upelio. Jis atsisėdo ir pradėjo galvoti apie visa tai, kas jam nutiko nuo pat atvykimo į Belverį, apie savo tėvų namus ir apie dienas, kai būdamas vaikas žaidė ir bėgiojo po slėnius; tačiau visų jo minčių centre buvo įremtas juodžio žvilgsnis, kaip dainos priedainis. Pamėgino melstis, tačiau trūko žodžių. Mėgino, kaip sako, rašyti, bet taip pat nieko neišėjo. Buvo akimirkų, kai jam atrodė, jog juodis stovi šalia, ir jį išmušdavo prakaitas, toks šaltas kaip šaltinio vanduo, nors tarpais jis grįždavo į save kaip ištikimas Kristaus sūnus ir nieko nebijodavo.

Pagaliau jis priėjo prie lango ir pažvelgė į Dulės vandenis. Medžiai buvo tankiai suaugę, o tėkmė labai gili ir tamsi pričšais kleboniją; ten, pasikaišiusi sijonus, Džeinė velėjo baltinius. Ji buvo pasisukusi nugara į kleboną, ir jis vargiai suprato, ką mato. Bet Džeinė atsisuko, ir klebonas pamatė jos veidą; taip pat ir dabar Soulis pajuto tą patį drebulį, kurį tą dieną jau buvo patyręs dukart. Staiga prisiminė, jog žmonės kalbėjo, kad tai tėra tik šmėkla, įsiskverbusi į jos šaltą kūną. Truputį atsitraukė ir atidžiai į ją įsižiūrėjo. Ji tvojo ir tvojo skalbinius, kažką sau niūniuodama. Paskui ji ėmė dainuoti garsiau, tačiau niekas nebūtų galėjęs suprasti jos dainos žodžių; dainuodama ji pasukdavo savo susuktą galvą pavandeniui, nors ten nebuvo į ką žiūrėti. Klebono kūnu perbėgo baisus virpulys, kuris buvo kaip dangaus įspėjimas. Bet Soulis, kaip vėliau papasakojo, išbarė save už tai, kam taip blogai galvoja apie vargšę ligotą moterį, neturinčią kitų draugų, tik jį vieną; ir meldėsi už ją ir už savę patį. Paskui atsigėrė šalto vandens, nes jam buvo šlykštu valgyti, ir atsigulė, nors dar tebebuvo tik sutemų laikas.

Niekados Belveryje nebus užmiršta toji 1712 metų rugpjūčio mėnesio 17 dienos naktis. Jau esu sakęs, kad buvo karšta, bet tą naktį buvo dar karščiau. Saulė nusileido į keistus debesis, naktis buvo tamsi kaip kapas: nė vienos žvaigždės, nė mažiausio vėjelio. Nebūtum pamatęs nė savo rankų, pridėjęs jas prie akių, ir netgi seniai nusi-

traukė antklodes, kad lengviau galėtų alsuoti. Kankinamas savo minčių, Soulis negalėjo miegoti. Jis vartaliojosi lovoje, kuri nors patogi ir vėsi, degino jo kaulus; kartais snaudė, bet vis pabusdavo; kartais girdėjo mušant valandas, kartais staugiant šunį, lyg kas būtų miręs. Kartais vaidenosi, tarsi šmėklos jam šnabždėjo į ausį, o kartais matė kambaryje dvasias. Jis galvojo, jog taip yra todėl, kad jis serga, nors buvo toli gražu ligi to.

Pagaliau jo smegenys nušvito. Vienmarškinis atsisėdo ant lovos krašto ir vėl pradėjo mąstyti apie juodį ir Džeinę. Negalėjo paaiškinti, kaip tai įvyko... gal todėl, kad pradėjo šalti kojos... tačiau staiga jam pasirodė, kad tarp tų dviejų asmenų yra tam tikras ryšys ir kad vienas jų ar abu yra šmėklos. Ir kaip tik tą pačią akimirką Džeinės kambaryje, kuris buvo greta jo, pasigirdo kojų trepsėjimas, tarsi grumtųsi du žmonės, paskui jis išgirdo stiprų trinktelėjimą, po to baisų vėjo šuorą, sudrebinusį visus keturis namo kampus. Ir tuoj po to įsiviešpatavo mirtina tyla.

Soulis nebijojo nei žmonių, nei velnių. Jis pagriebė degtukų dėžutę, uždegė žvakę ir trimis žingsniais atsidūrė prie Džeinės durų. Pakėlė sklendę, plačiai atidarė duris ir drąsiai įžengė. Tai buvo labai erdvus kambarys, visai toks kaip ir paties klebono, pilnas didelių, stiprių ir senų baldų: lova su ketūriomis kolonomis ir senomis užuolaidomis, puiki ąžuolinė spinta, prikrauta klebono religinių knygų, sudėtų ten, kad nekristų į akis, ir keletas Džeinės rūbų, išmėtytų ant grindų. Tačiau Soulis nematė nei Džeinės, nei jokios kovos ženklo. Mažai kas būtų buvęs toks drąsus kaip jis; įėjo, viską apžiūrėjo ir įsiklausė. Tačiau nieko nebuvo matyti nei klebonijos viduje, nei kieme, tik juodi šešėliai, šokinėjantys aplink žvakės šviesą. Tačiau staiga klebono širdis pašoko ir sustojo; per jo plaukus perbėgo šaltas dvelkimas. Vargšo žmogelio akys pamatė liūdną vaizdą! Ten, šalia ąžuolinės spintos, ant vinies kabojo Džeinė. Jos galva buvo pasukta, akys lipo iš duobių, liežuvis išlindęs iš burnos, kojos buvo dviejų pėdų aukštyje nuo grindų.

- Tegul Dievas atleidžia mums visiems! - pagalvojo Soulis. - Vargšė Džeinė nebegyva!

Jis žengė žingsnį prie lavono, ir atrodė, kad jo širdis išsprūs iš krūtinės, nes žmogui neišaiškinamu būdu Džeinė kabėjo ant vinies ant vienui vieno kojinėms adyti siūlo.

Baisus dalykas būti vienam nakčia, kai dedasi tokie negeri dalykai, tačiau Soulis buvo tvirtas vyras Viešpatyje. Jis apsisuko, išėjo iš kambario ir užrakino duris. Nors kojos buvo kaip švininės, jis lėtais

žingsniais laiptais nusileido žemyn ir ant stalelio pastatė žvakidę. Negalėjo melstis, negalėjo galvoti; jis mirko savo šaltam prakaite ir tegirdėjo tik savo širdies plakimą.

Taip išbuvo kokią valandą, gal ir dvi, nes nė nepastebėjo, kaip bėga laikas; staiga išgirdo viršutiniame aukšte didelį ir keistą triukšmą; buvo girdėti žingsniai kambaryje, kur kabėjo lavonas, paskui atsidarė durys, nors jis puikiai atsiminė jas užrakinęs; tada pasigirdo žingsniai laiptų aikštelėje, ir jam pasirodė, kad lavonas pasilenkė per turėklus ir pažvelgė žemyn į jį.

Klebonas vėl paėmė žvakidę, - nes galėjo pirkti šviesos, - su didžiausiu atsargumu išsėlino iš namų ir nuėjo į kitą tako galą. Tamsa buvo nepermatoma; kai žvakidę pastatė ant žemės, šviesa degė ramiai ir aiškiai kaip kambaryje; niekas nejudėjo, tiktai Dulės vandenys, kurie bėgo slėniu žemyn čiurlendami... ir tuos pragariškus žingsnius, kurie buvo girdėti nuo laiptų namo viduje. Klebonas juos labai gerai pažino, nes tai buvo Džeinės žingsniai, ir jiems artėjant, pirma viena koja, paskui kita, jo vidurius vis labiau kaustė šaltis. Jis pavedė savo sielą Viešpačiui, kuris ją buvo sukūręs ir ją palaikė, ir tarė:

- O, Viešpatie, suteik jėgų šią naktį kovoti su tamsybių galiomis!

Žingsniai jau kaukšėjo koridorium, artėdami prie durų; jis išgirdo, kaip ranka grabalioja po sieną, tarsi baisioji būtybė tikrintų savo kelią. Šakos pajudėjo ir visos vienu sykiu ėmė linguoti, ilgas atodūsis perbėgo per kalvas, žvakės liepsna pradėjo blaškytis... ir tarpdury pasirodė Džeinės lavonas, vilkįs vilnonę suknią ir juodu gobtuvu, su galva, pakreipta ant petiės, ir įprastinė veido išraiška. Kiekvienas būtų ją palaikęs gyva, nors Soulis žinojo ją esant mirusią.

Nepaprastas dalykas matyti žmogaus sielą vėl įėjusią į savo negyvą kūną; klebonas tai matė ir jo širdis neplyšo.

Šmėkla ilgai nestovėjo ant slenksčio; ji vėl pradėjo iš lėto judėti link Soulio, kuris vis tebestovėjo po medžiais. Visa jo kūno gyvybė, visa jo dvasios energija piktai švytėjo jo akyse. Pavidalas atrodė norįs kalbėti, bet jam stigo žodžių ir jis mostelėjo kairiąja ranka. Pūstelėjo smarkus vėjas, užgeso žvakė, šakos lūždamos sugergždė žmonių balsu, ir Soulis suprato, kad nors dėl to turėtų net mirti, atėjo laikas viskam padaryti galą. Jis suriko:

- Ragana, burtininkė ar velnias! Dievo vardu aš tau įsakau: jeigu esi mirusi - eik į kapą... jeigu pasmerkta - į pragarą!..

Ir tą pačią akimirką Viešpaties ranka iš dangaus paleido savo žaibą ant tos baisenybės ir ją sunaikino; senas, negyvas, sausas raganos kūnas, kuris tiek laiko buvo nepalaidotas, vėlnių nešiojamas iš vietos

į vietą, dabar sudulko, kaip sprogstąs nuo karščio smiltainis ir pavirtęs pelenais sukrito ant žemės; pasigirdo griaustinio dundėjimas, kuris pasikartodamas dingo tolumoje. Ir tučtuojau prapliupo liūtis. Soulis peršoko per sodo tvorą ir žaibuojant bei griaudžiant nubėgo taku.

Džonas Kristis tą patį rytą, mušant šeštą valandą, matė Juodį, žingsniuojantį pro Maklio paminklą; prieš aštuntą jis praėjo priešais Nokdau pamainų namus, ir nė ką vėliau Sendis Maklalanas jį matė besileidžiantį į Kilmokerlio pašlaitę.

Maža tėra abejonių, kad tai buvo jis, kuris taip ilgai gyveno Džeinės kūne; tačiau galiausiai iš jo buvo ištrenktas, ir nuo tada velnias nebegrįžo į Belverį mūsų piktinti.

Bet tai buvo liūdnas patyrimas klebonui; ilgai, ilgai jis kliedėjo lovoje, ir nuo tada tebėra toks žmogus, kokį visi pažįsta.

MARKHEIMAS

- Taip, - tarė antikvaras, - mūsų uždarbiai esti įvairių rūšių. Kai kurie mūsų klientai pasirodo esą neišmanėliai, ir tada aš imu procentus už savo geresnį išmanymą. Kai kurie būna nesąžiningi, - tai sakydamas jis pakėlė žvakę taip, kad gerai apšviestų jo lankytojo veidą, - ir šitokiu atveju aš pelnausi už savo dorumą.

Markheimas buvo ką tik įėjęs iš dieną šviesių gatvių, ir jo akys dar nepriprato prie krautuvės tvyškėjimo ir tamsos mišinio.

Klausydamasis tų taiklių žodžių ir vengdamas liepsnos artumo, jis skausmingai sumirksėjo ir pasuko veidą į šalį.

Antikvaras sukikeno ir kalbėjo toliau:

- Jūs ateinat pas mane Kalėdų dieną, žinodamas mane esant vieną namuose, su nuleistom langinėm ir nenorint dirbti. Gerai, už tai jūs man turėsit sumokėti; turėsit sumokėti man už sugaištą laiką, nes man reikia subalansuoti knygas, be to, turėsit man sumokėti už tą savo laikyseną, kuri man šiandieną labai krinta į akis. Aš esu nepaprastai taktiškas ir neužduodu nepatogių klausimų, bet jeigu klientas negali man pažiūrėti į akis, jis turi už tai sumokėti. - Antikvaras dar kartą sukikeno, paskui, grįždamas prie savo įprastinio prekybos reikalams vartojamo balso, nors vis dar su trupučiu ironijos, pridūrė:

- Be abejo, kaip įprasta, jūs galit aiškiai pasakyti, kokiu budu esat įsigijęs daiktą? Vis iš tamstos dėdės kabineto? Jis yra nepaprastas kolekcionierius, pone!

Mažas, išblyškęs, nusmukusiais pečiais antikvaras atsistojo beveik ant pirštų galų ir žiūrėdamas pro savo auksinių akinių viršų ėmė itin nepatikliai purtyti galvą. Markheimas atsakė į jo žvilgsnį kitu, begalinės užuojautos žvilgsniu, kuriame buvo siaubo žymių.

- Šį kartą, - jis tarė, - jūs klystat. Aš atėjau ne parduoti, bet pirkti. Neturiu pasiūlyti jokių senienų, mano dėdės kabinetas ištuštintas iki pat lubų, bet jeigu jis tebebūtų dar nepaliestas, tai aš dabar jį netgi papildyčiau, nes gerai išlošiau biržoje, taigi mano šios dienos apsilankymas yra labai paprastas. Aš atėjau išsirinkti kalėdinės dovanos vienai ponai, - aiškino jis vis iškalbingiau, nes tą kalbą buvo paruošęs iš anksto, - ir aišku, aš labai atsiprašau trukdąs jus tokiu menku

reikalu. Bet vakar tuo nepasirūpinau, o dovaną turiu įteikti pietų metu; ir kaip jūs labai gerai žinot, turtinga nuotaka - tai ne koks menkniekis.

Stojo tyla, kurios metu antikvaras abejodamas svarstė šį tvirtinimą. Tą tylą trikdė tik daugelio laikrodžių tiksėjimas (jie buvo išdėlioti tarp įdomių krautuvės niekų) ir silpnas karietų dundesys artimiausioje gatvėje.

- Gerai, pone, - tarė antikvaras, - tebūnie taip. Nepaisant visko, jūs esat senas klientas, ir jeigu, kaip sakot, turit progą vesti turtingą žmoną, anaiptol nebūsiu tam kliūtis. Štai čia gražus dalykėlis merginai, - tarė jis, - rankinis veidrodėlis iš penkiolikto šimtmečio, garantuotas, patekęs iš geros šeimos, bet pavardę aš nutylėsiu, atsižvelgdamas į savo klientą, kuris, kaip ir jūs pats, yra sūnėnas ir vienintelis vieno žymaus kolekcionieriaus įpėdinis.

Antikvaras, kalbėdamas sausu ir aštriu balsu, pasilenkė pirmyn, norėdamas pasiekti daiktą iš vietos; kol jis tai darė, visu Markheimo kūnu perbėgo šiurpas, sudrebėjo jo rankos ir kojos, veide atsispindėjo daugybė audringų aistrų. Visa tai dingo taip greit kaip buvo pasirodę, neliko kitokio pėdsako, tik lengvas rankos virpesys, kai paėmė veidrodį.

- Veidrodis? - jis tarė kurčiu balsu, nutilo ir dar aiškiau pakartojo: - Veidrodis kaip kalėdinė dovana? Ne, ne.

- O kodėl gi ne? - sušuko antikvaras. - Kodėl ne veidrodis?

Markheimas pažvelgė į jį su nenusakoma išraiška ir tarė:

- Ir jūs mane klausiat? Nagi pasižiūrėkit į jį pats! Jums patinka save matyti? Ne! Nei man, nei niekam.

Mažasis žmogelis šoko atgal, kai Markheimas taip staigiai jam pakišo panosėn veidrodį, bet pamatęs, kad čia nėra nieko pikta, sukikeno:

- Tamstos sužadėtinė, matyt, nelabai graži, - tarė jis.

- Aš jus prašau, - prabilo Markheimas, - kalėdinės dovanos, o jūs man pakišot šitą... šitą prakeiktą metų, nuodėmių ir beprotybių priminėją... tą rankinę sąžinę. Ar jūs pagalvojot, ką darot? Jums neatėjo į galvą? Atsakykit! Jums pačiam bus geriau. Na, pasakykit, kodėl taip padarėt. Aš drįstu spėti jus esant iš esmės gailestingą žmogų, ar ne tiesa?

Antikvaras atidžiai pažiūrėjo į savo klientą. Buvo nepaprastai keista, Markheimas neatrodė juokaująs; jo veide buvo galima pastebėti kažkokį ilgesingą viltiės spindulį, bet jokio džiaugsmo ženklo.

- Kur jūs sukat? - paklausė antikvaras.

- Vadinasi, nesat gailestingas? - atsiliepė Markheimas paniuręs;

nesat pamaldus, nesat padorus, nieko nemylit ir nesat mylimas; esat ranka, tesugebanti paimti pinigą, nedegamoji spinta jam saugoti. Ir tai yra visa? Brangus Dieve, žmogau, ar tai yra visa?

- Aš jums pasakysiu, kas tai yra, - pradėjo antikvaras gana griežtai, bet susivaldė ir nusijuokė. - Matau, kad ketinat vesti iš meilės ir esat išgėręs už merginos sveikatą.

- A! - sušuko Markheimas su keistu smalsumu. - Jūs buvot kada mylėjęs? Papasakokit man apie tai.

- Aš? - sušuko antikvaras. - Aš įsimylėjęs? Aš niekad neturėjau laiko ir šiandieną jo neturiu klausytis tokių nesąmonių. Jūs imat veidrodį?

- Ko taip skubat? - atkirto Markheimas. - Labai malonu čia stovėti ir šnekėtis; gyvenimas toks trumpas ir toks netikras, kad aš niekad neatsisakau malonumo... ne, pone, netgi tokio menko kaip kad dabar šis. Mes turėtume įsikibti į tą trupučiuką, kurį galime gauti, kaip kad įsikimba žmogus, esąs ant bedugnės krašto. Jeigu gerai pagalvosi, kiekviena sekundė yra bedugnė... mylios gilumo bedugnė... pakankamai aukšta, jeigu nukrisi, kad prarastum visą žmogišką pavidalą. Taigi geriausia, ką galime padaryti, tai maloniai pasikalbėti. Pasipasakokim vienas apie kitą, nusimeskime kaukes. Būkime atviri. Kas žino, gal tapsime bičiuliais?

- Aš tenoriu jums pasakyti tik viena, - atsakė pardavėjas. - Arba jūs perkat, arba išeinat iš mano krautuvės.

- Teisingai, teisingai, - pritarė Markheimas. - Gana kvailioti. Prie reikalo. Parodykit man dar ką nors.

Antikvaras pasilenkė dar kartą, šį kartą padėti į lentyną veidrodžio, ir jam tai darant, jo švelnūs, šviesūs plaukai užkrito jam ant akių. Markheimas truputį prisiartino prie jo, vieną ranką laikydamas apsiausto kišenėje; jis pasistiebė, giliai įkvėpė, tuo pačiu metu jo veide atsispindėjo įvairiausios emocijos: siaubas, baimė, ryžtas, pagunda, fizinis pasišlykštėjimas; jo viršutinė lūpa nedailiai atvipo, atskleisdama dantis.

- Gal jums patiks tai, - tarė antikvaras, ir tą akimirką jam besitiesiant Markheimas iš užpakalio puolė savo auką. Ilgas panašus į durklą daiktas tvykstelėjo ir nusileido. Pardavėjas suspurdėjo kaip višta, atsitrenkė smilkiniu į lentyną ir krito ant grindų.

Toje krautuvėje laikas turėjo gal dvidešimt balselių: vieni jų iškilmingi ir lėti, kaip ir derėjo jų senam amžiui, kiti priešingai, lepūs ir greiti. Visi jie dainavo sekundes paikame tiksėjimo chore. Staiga vyriškio žingsniai, sunkiai aidintys gatvėje, įsiveržė į tą balselių tarpą ir

sugrąžino Markheimą į sąmoningą tikrovę. Jis išgąstingai apsidairė aplinkui. Žvakė tebestovėjo ant stalo ir nuo oro srovės lėtai plevėno. Nuo šio menko judėjimo visa krautuvė atrodė pilna judesių, bangavo tarsi jūros paviršius; ilgi šešėliai lankstėsi, storos tamsos dėmės išsiplėsdavo lyg alsuotų, portretų ir porceliano dievų veidai keitėsi ir svyravo kaip pavaikslai vandenyje. Vidinės durys buvo plačiai atviros ir žiūrėjo į tą šešėlių sąmokslą ilgu dienos šviesos plyšiu, panašiu į kaltinantį pirštą.

Markheimo akys po viso šito baimingo klajojimo sugrįžo prie savo aukos lavono, kuris gulėjo susirietęs, išsižergęs, neįtikinamai mažas ir keistas, dar mažiau reikšmingas nei gyvenime. Antikvaras gulėjo paslikas su skurdžiais, vargingais drabužiais, tarsi būtų ką tik pripilta pjuvenų iškamša. Markheimas bijojo žiūrėti į tai, ir vis dėlto! Nieko. Jam žiūrint toji senų drabužių krūva ir kraujo klanas tarsi pradėjo kalbėti iškilmingais balsais. Kūnas čia liks, niekas nebegalės priversti veikti nuostabiai sukonstruotus sąnarius, daryti judėjimo stebuklus. Ten jis turės gulėti, kol bus rastas. Ir kai bus rastas, kas tada? Tasai miręs kūnas suriks taip, kad nuaidės per visą Angliją ir visas pasaulis išgirs persekiojimo aidą. Gyvas ar ne, jis vis tiek priešas. "Laikas toks kadaise buvo: jei kaukolę suskaldei - galas žmogui ir galas visam kam", - jis pagalvojo; tačiau pirmas sakinio žodis įsmigo į jo sąmonę. Laikas! Dabar, kai darbas atliktas, laikas, pasibaigęs aukai, tapo neatidėliotinas ir labai reikšmingas žudikui.

Dar toji mintis tebebuvo jo mintyse, kai laikrodžiai iš pradžių vieni, paskui kiti, visokiais tonais bei ritmais pradėjo mušti trečią valandą po pietų; vienas griaudė sodriu kaip katedros bokšto balsu, kitas diskanto gaidomis skambino valso preliudiją.

Nuo staigaus tiekos balsų įsiveržimo į tą nebylią patalpą jis ėmė svirduliuoti. Pradėjo vaikščioti iš vieno galo į kitą su žvake rankoje, supamas krutančių šešėlių ir apnikusių minčių sujaudintas ligi sielos gelmių. Pamatė savo veidą, pakartotą daugybėje prabangių veidrodžių, lyg stovėtų visa žvalgų kariuomenė. Vieni jų buvo vietiniai, kiti iš Venecijos ir Amsterdamo; jo paties akys žiūrėjo ir sekė jį ir jo paties žingsnių garsas, nors kojomis vos lietė grindis, žeidė aplinkos ramybę. Jam tolydžio kraunant viską į kišenes, protas su erzinančiu kartojimu kaltino jį už tūkstantį klaidų, kurių buvo pilnas jo nusibrėžtas planas. Jam reikėjo pasirinkti tinkamesnę valandą, reikėjo paruošti alibi, reikėjo nenaudoti durklo, reikėjo būti atsargesniam, antikvarą tik surišti bei užkimšti burną jo nenužudant, jis privalėjo būti drąsesnis ir nužudyti tarnaitę, visa turėjo atlikti visiškai kitaip Jį kamavo

kartus apgailestavimas, nuilsinančios ir nenutrūkstamos proto pastangos pakeisti tai, kas nebepakeičiama, planuoti tai, kas dabar beprasmiška, noras būti nebeatšaukiamos praeities architektu. Nors mintys lėkė kaip karuselė, laukinis siaubas tarsi žiurkių gauja iš apleistos palėpės plūdo tolimiausias smegenų kertelės. Štai policininko ranka sunkiai nusileidžia jam ant peties, ir jo nervai suspurdėjo nelyginant meškerės traukiama žuvis. Arba jis matė, kaip į jį šuoliais lekia kaltinamųjų suolas, kalėjimas, kartuvės ir juodas karstas.

Pasibaisėjimas žmonėmis, einančiais šaligatviu, apgulė jo sąmonę tarsi puolanti kariuomenė. Negalimas daiktas, jog praeivių ausų nebūtų pasiekęs koks įvykusios kovos triukšmo atgarsis ir nesukėlęs jų smalsumo. Jis vaizdavosi, kaip jie ramiai sėdi gretimuose namuose, nusiteikę praleisti Kalėdas kartu su vieninteliais draugais - praėjusių laikų prisiminimais - ir dabar staiga iš to malonaus užsiėmimo juos pažadina jo sukelti garsai. Jis matė laimingas aplink stalą susirinkusias šeimas, kurios staiga nutyla, motina stovi su iškeltu pirštu; matė žmones visokio amžiaus, būdo ir temperamento, ir visi jie savo sielų gelme klausėsi, meldėsi ir vijo virvę, ant kurios jis turės pakibti. Kartais jam atrodydavo, kad vaikšto nepakankamai atsargiai - aukštos bohemiškos vazos suskambėdavo nelyginant varpeliai; laikrodžių tiksėjimas buvo toks stiprus, kad jį apimdavo pagunda juos sustabdyti. Bet staiga vėl jo siaubas įgaudavo kitą kryptį, ir jis matydavo pavojų pačioje krautuvės tyloje, nes ji turėjo stebinti ir intriguoti praeivius, tada vaikščiojo drąsiau, šen ir ten sukaliojosi po krautuvę, dairydamasis, ką paimti, ir su dirbtiniu pagyrūniškumu mėgdžiojo judesius užsiėmusio žmogaus, laisvai besijaučiančio savo namuose.

Bet visos šitos baimės jį taip sujaukė, kad vienai jo siclos pusei vis tebebudint ir gudraujant, kita drebėjo ant beprotybės ribos. Ypač jį kaustė viena haliucinacija. Kaimynas išbalusiu veidu besiklausąs prie lango, praeivis, sustojęs šaligatvyje - jie blogiausiu atveju galėjo spėlioti, bet ne žinoti, nes per plytų sienas ir uždaras langines galėjo prasiskverbti tik garsai. Tačiau čia, šiuose namuose, ar jis yra vienas? Žinojo, kad taip, kad yra vienas, matė tarnaitę išeinant į meilės pasimatymą, neturtingą, bet apsivilkusią gražiausiais drabužiais, ir kiekvienamc jos kaspine bei šypsenoje buvo įrašyta, kad ištisa diena jai bus šventė. Taip, be abejo, jis yra vienas, ir vis dėlto virš jo, tuščiame bute jis visiškai aiškiai girdėjo lengvą tapsėjimą. Jis buvo įsitikinęs, nepaaiškinamai įsitikinęs, kad kažkas yra namuose. Taip, neabejotinai; jo vaizduotė sekiojo tuos žingsnius po visus kambarius ir po visas viršutinio aukšto kertes; kartais ten vaikščiojantį žmogų jis

vaizdavosi kaip pavidalą be veido, bet su akimis, kad galėtų matyti jį; kartais tai buvo jo patics šešėlis, ir pagaliau dar kitais atvejais jis tarėsi matąs negyvo antikvaro šmėklą, atgijusią ir pilną vyliaus bei neapykantos.

Kartais jis prisivertęs pažvelgdavo pro atviras duris, kurios tarsi stūmė šalin jo akis. Patalpa buvo aukšta, viršulangis mažas ir nešvarus, diena tamsi, miglota; šviesa, besisunkianti į krautuvę, buvo labai silpna ir blankiai bolavo ant slenksčio. Ir vis dėlto ar tos menkos šviesos rėžyje nevilnija šešėlis?

Staiga iš lauko pusės vienas labai linksmas džentelmenas ėmė lazda trankyti krautuvės duris, savo kirčius palydėdamas linksmais šauksmais, kuriuose tolydžio buvo minimas antikvaro vardas. Markheimas pažiūrėjo į negyvėlį. Ne, jis ramiai tebegulėjo! Jis nuskrido toli į tas vietas, kur nepasiekia smūgiai ir šauksmai, jis paskendo tylos jūrose, ir jo vardas, kurį anksčiau būtų išgirdęs netgi audros siautėjime, dabar tapo tuščiu garsu. Netrukus linksmasis džentelmenas liovėsi trankęsis ir pasišalino.

Šis nuotykis buvo tiesioginis įspėjimas paskubėti daryti tai, kas buvo likę, išsinešdinti iš tos grėsmingos aplinkos, pasinerti Londono minių maudynėje ir iškilti kitam dienos krante, saugiame ir tariamai nekaltame uoste - savo lovoje. Jeigu atėjo vienas klientas, tai kiekvieną akimirką gali atsirasti kitas, atkaklesnis. Būtų baisus nepasisekimas nužudyti žmogų ir nieko nelaimėti. Dabar Markheimui beliko rasti pinigus, o tam buvo reikalingi raktai.

Jis per petį žvilgtelėjo į atviras duris, kur vis dar tebevirpėjo šešėlis, ir be sąmoningo siekio pasibjaurėjimo, bet su tikru vidurių virpuliu prisiartino prie savo aukos lavono. Iš jos jau buvo dingusi žmogiška išvaizda. Tarsi drabužis būtų buvęs pusiau pripiltas sėlenų - galūnės gulėjo iškėtotos ant grindų, liemuo susikūprinęs. Dabar tas daiktas jau buvo šlykštus. Nors iš pažiūros toks menkas ir toks sudarkytas, jis bijojo, kad jam prisilietus jo reikšmė nepadidėtų. Paėmė lavoną už pečių ir apvertė ant nugaros. Jis buvo keistai lengvas ir lankstus, galūnės tartum sulaužytos įgaudavo keisčiausias formas. Veidas neturėjo jokios išraiškos, bet jis buvo toks blyškus kaip vaškas ir su bjauriai kruvinu smilkiniu. Toji smulkmena nemaloniai paveikė Markheimą. Ji tučtuojau nukėlė jį į vieną mugės dieną, kurią praleido žvejų kaime: pilka diena, švilpė vėjas, gatvėje pilna žmonių, aidėjo dūdos, kurtino būgnai, vienas dainininkas-nosiniu balsu dainavo romansus; ir tarp viso šito vienas berniukas, visiškai paskendęs minioje, yrėsi pro žmones virpėdamas iš smalsumo ir baimės, kol pagaliau atsidūręs

pačiame tankume pamatė palapinę ir didelį skydą su prastai nupiešta is ryškiai nuspalvintais paveikslais; Braunrig ir jos mokinys, Maningsai su savo nužudytu sveču, Tartelio smaugiamas Veiras ir dar apie dvidešimt garsių nusikaltimų. Visa tai jis matė taip aiškiai kaip miražę; jis vėl buvo mažas berniukas, vėl žiūrėjo į tuos nickingus paveikslus su tuo pačiu fiziniu pasibjaurėjimo jausmu kaip ir anuomet, vėl kurtino būgnų griaudimas. Prisiminė tos dienos muzikos gabalėlį, ir nuo to jį pirmą kartą apniko sąžinės graužimas, burnoje pajuto norą vemti, apėmė silpnumas, kurį reikėjo akimirksniu nugalėti ir sutramdyti.

Jis nusprendė, jog bus išmintingiau tiems mąstymams pasipriešinti nei nuo jų bėgti; kietai įrėmė žvilgsnį į mirusiojo veidą ir susikaupė, norėdamas geriau suvokti savo nusikaltimo dydį ir pobūdį. Tik prieš akimirką tasai veidas buvo judrus, atspindėjo kiekvieną jausmo pakilimą, toji bekraujė burna kalbėjo, tasai kūnas degė energija. Dabar dėl to, ką jis padarė, tasai gyvybės šaltinis sustojo, nelyginant laikrodininkui pirštu sustabdžius laikrodžio tiksėjimą. Bet jis galvojo tuščiai, jo sąžinės graužimas nesukilo, toji pati širdis, drebėjusi prieš anuos paveikslus, dabar žiūrėjo į tikrovę nesijaudindama. Geriausiu atveju jis jautė silpną pasigailėjimą tam žmogui, kuris veltui buvo apdovanotas visomis priemonėmis, įgalinančiomis šį pasaulį paversti užburtu sodu; tam žmogui, kuris gyveno ir kuris dabar guli nebegyvas. Bet kai dėl gailesčio, ne, nebuvo jame jo nė šešėlio.

Nusikratęs visų šių minčių, jis surado raktus ir žengė prie atvirų krautuvės durų. Lauke pradėjo smarkiai lyti, lašų barbenimas į stogą nuvijo tylą. Namai atrodė tarsi kokia ola, nuo kurios skliauto laša vanduo, viduje vaidenosi žingsniai, aidai, jie maišėsi ausyse su laikrodžių tiksėjimu. Artindamasis prie durų Markheimas tarėsi girdįs, kaip į jo atsargius žingsnius atsiliepia kiti žingsniai, besitraukią laiptais į viršų. Šešėlis vis dar tebevilnijo prie slenksčio. Jis sukaupė visą savo ryžtą į raumenis ir vienu ypu atidarė duris.

Blausi ir miglota dienos šviesa vos buvo matoma ant nuogų grindų ir ant laiptų, švytėjo ant laiptų aikštelėje stovinčio su alebarda rankoje riterio šarvų, ant tamsių medžio raižinių ir įrėmintų paveikslų, ant geltonų sienų apmušalų. Lietaus barbenimas buvo toks smarkus visuose namuose, kad Markheimo ausys pradėjo išskirti įvairius garsų atspalvius. Jis girdėjo žingsnius ir atodūsius, tolumoje žygiuojant pulkams, pinigų skambėjimą ant stalo, girgždant duris, kurias kažin kas paliko praviras, - visa tai susimaišė su lašų barbenimu į namų stogą ir vandens nutekėjimo vamzdžius. Pojūtis, kad jis ne vienas,

vedė į pamišimą. Jis matė save iš visų pusių puolamą ir apsuptą. Girdėjo kažką judant viršutiniuose kambariuose; išgirdo krautuvėje velionį atsistojant ant kojų; ir kai jis su didelėm pastangom pradėjo kopti laiptais, kažkieno kojos prieš jį tyliai bėgo, o kitos užpakalyje paslapčiomis sekė. Kokia rami būtų jo siela, galvojo, jeigu jis būtų kurčias! Bet tučtuojau, dar labiau įsitempęs, jis nusprendė, kad tasai neramus jausmas, panašus į ištikimą jo gyvybės sargybinį, jam yra tikra palaima. Jo galva tolydžio sukaliojosi ant sprando, akys, kurios atrodė išlėkę iš akiduobių, dairėsi aplinkui ir visur matė kažkokio bevardžio besislapstančią uodegą. Dvidešimt keturi laiptai, kuriais turėjo užkopti, jam buvo dvidešimt keturi skausmo kalavijai.

Antrajam aukšte buvo trejos durys, visos trejos buvo praviros kaip trys pasalos, drebinančios jo nervus nelyginant trys patrankų gerklės. Jis pajuto, kad nuo šiol niekados nebus, netgi po mūrų ir tvirtovių priedanga, pakankamai apsaugotas nuo tiriančių žmonių akių; jis be galo geidė atsidurti namie, būti apsuptas sienų, apdangstytas lovos baltinių, visiems nematomas, išskyrus Dievą. Ši mintis jį truputį nustebino ir priminė pasakojimus apie kitus žudikus, kurie, kaip buvo girdėjęs, turėjo kęsti juos apnikusią dangaus kerštо baimę. Gerai, kad bent jam taip nėra. Jis bijojo Gamtos dėsnių, kad jie savo nejuntamom ir nepakeičiamom priemonėm nepaliktų jame kokio įrodymo, kurio užtektų jį pasmerkti. Su prietaringu ir vergišku siaubu dešimtį kartų labiau bijojo, kad kada nors ateityje neiškiltų koks naujas įvykis, koks vylingas Gamtos pokštas. Jis žaidė suktą žaidimą, apskaičiuotą pagal josios įstatymus, iš priežasties vedė pasekmes. Bet kas atsitiktų, jeigu Gamta, nelyginant tasai tironas, kuris pamatęs esąs nugalėtas, trenktų žemėn šachmatų lentą, sulaužytų formas, kuriomis turi reikštis priežastys ir pasekmės? Kažkas panašaus buvo atsitikę Napoleonui (kaip tvirtina rašytojai), kai žiema atėjo anksčiau, nei privalėjo. Kas nors panašaus galėjo nutikti ir Markheimui: storos sienos galėjo tapti permatomos ir parodyti jo veiksmus kaip bites stikliniuose aviliuose; stiprios grindys galėjo po jo kojomis prasmegti kaip liūnas ir nugramzdinti jį kartu su savim; galėjo atsitikti kitų paprastesnių dalykų, kurių pakaktų jam pražudyti; galėjo, pavyzdžiui, sugriūti namai ir prispausti jį šalia aukos lavono; galėjo kilti gaisras gretimuose namuose, ir tuo atveju jis būtų gaisrininkų apsuptas iš visų pusių. Tie dalykai jam kėlė baimę, ir tuo atžvilgiu jie galėjo būti pavadinti Dievo ranka, kuri baudžia už nuodėmę. Tačiau Dievu jis nesirūpino. Jo veiksmas buvo išimtinis, ir Dievas žinojo, kad tam jis turėjo ir išimtinį pasiteisinimą. Jis buvo tikras, kad Dievas jį nuteis

teisingai, ne žmonės.

Atsidūręs pagaliau salonėlyje ir uždaręs duris, jis pajuto, jog baimė slūgsta. Kambarys buvo visiškai sujauktas, be kilimo ir užverstas dėžėmis bei įvairiausiais baldais; keli dideli veidrodžiai, kuriuose jis atsispindėjo iš skirtingų kampų, kaip aktorius scenoje; daug paveikslų, vieni su rėmais, kiti be jų, atremti ir pasukti veidu į sieną; graži Šeratono stiliaus spinta, mozaikinis stalas, didelė senovinė lova su užuolaidom. Kambario langai žiūrėjo į balkonus, bet, Markheimo laimė, apatinė jų dalis buvo su užuolaidom ir tai slėpė jį nuo kaimynų. Markheimas pristūmė prie stalo spintelę ir ant jos atsisėdęs pradėjo ieškoti raktų. Kadangi jų buvo daug, tai buvo ilgas ir nemalonus darbas, nes galėjo atsitikti, kad po visų ieškojimų stalčiuose nieko vertinga nebus, o laikas lėkte lėkė. Bet dėmesys, kurį tam darbui turėjo sukaupti, pagelbėjo jam nurimti. Akių kraštais jis dirsčiojo į duris, kartas nuo karto pažvelgdavo į jas tiesiai, kaip apgultos tvirtovės vadas, patenkintas radęs gynimosi pozicijas puikiai įrengtas. Jis iš tikrųjų pasijuto ramus.

Lietaus teškenimas gatvėje skambėjo natūraliai ir maloniai. Jam atrodė, kad suskambo daina, giedama daugelio vaikų. Kokia didinga ir jaudinanti buvo melodija! Koks vaikiškų balselių šviežumas! Markheimas, ieškodamas raktų, klausėsi su šypsniu lūpose, jo galvoje sukosi mintys ir vaizdai, kuriuos ši muzika sukeldavo; vaikai, einantys į bažnyčią, vargonų ūžimas; vaikai laukuose; vaikai, besimaudantys upelio pakraštyje, vaikštinėjantys po parko erškėtynus; aitvarai, skriejantys vėjuota ir debesimis aptraukta padange; kai daina pakeitė intonaciją, jo vaizduotė vėl sugrįžo į bažnyčią, ir jis prisiminė vasaros sekmadienių snūdulingumą, aukštą, malonų klebono balsą (jį prisiminęs, jis truputį šyptelėjo), karaliaus Jokūbo laikų antkapius ir dešimt Dievo įsakymų, sunkiai įskaitomų virš koplyčios.

Toks buvo Markheimas, veiklus ir užsisvajojęs tuo pačiu laiku. Staiga jis persigandęs pašoko. Ledo žaibas, ugnies žaibas, kraujo tvilksnis perbėgo per visą jo kūną, ir jis sustojo kaip įbestas, visas drebėdamas. Kažkas kopė laiptais lėtu ir tvirtu žingsniu, ir beveik tučtuojau ranka pajudino durų rankeną, sugirgždėjo užraktas ir durys atsidarė.

Markheimą sukaustė baimė. Nežinojo ką galvoti: ar velionis pradėjo vaikščioti, ar žmogiško teisingumo valdininkai, ar koks atsitiktinis liudininkas įsiveržė, norėdamas jį atiduoti kartuvėms. Bet kai tarpduryje pasirodė veidas, žvilgsniu apmetė visą kambarį, pažiūrėjęs į jį, draugiškai pasveikino galvos linktelėjimu ir vėl pranyko, iš naujo uždarydamas

duris, Markheimas iš baimės prarado savitvardą ir kimiu balsu suriko. Jį išgirdęs, svečias vėl pasirodė.

- Jūs manęs šaukėt? - maloniai paklausė jis ir įėjęs į kambarį uždarė duris.

Markheimas stovėjo ir apstulbęs spoksojo. Gal jo vyzdžius aptraukė plonytė valktis, nes atvykėlio bruožai atrodė besikeičią ir vilniją, kaip neseniai žvakės šviesoje vilnijo krautuvėje sustatytos figūros. Tarpais tas žmogus jam atrodė pažįstamas, tarpais kažkuo panašus į jį patį, bet labiau už viską jo krūtinę kaip gyvo siaubo luitas spaudė įsitikinimas, kad toji būtybė nėra nei žemės, nei Dievo padaras.

Ir vis dėlto toji būtybė turėjo normalią išvaizdą ir žiūrėjo į Markheimą šypsodamasi, paskui pravėrė lūpas ir mandagiai paklausė:

- Jūs ieškot pinigų, ar ne?

Markheimas nieko neatsakė.

- Aš turiu jus įspėti, kad mergina atsisveikino su savo sužadėtiniu anksčiau nei paprastai, ir netruks sugrįžti. Jeigu ponas Markheimas bus rastas šiuose namuose, man nereikia jums priminti, kokios bus pasekmės.

- Jūs manę pažįstat? - sušuko žudikas.

Svečias nusišypsojo ir tarė:

- Jau ilgas laikas, kaip jūs naudojatės mano palankumu, aš jau seniai jus stebiu ir dažnai stengiuosi jums pagelbėti.

- Kas jūs esat? - suriko Markheimas. - Velnias?

- Kad ir kas aš esu, tai neturės įtakos paslaugai, kurią aš ketinu jums atlikti, - atsakė antrasis.

- Gali turėti! - suriko Markheimas. - Turi! Man priimti jūsų pagalbą? Ne, niekados! Iš jūsų niekad! Jūs manęs nepažįstat, ačiū Dievui, jūs dar manęs nepažįstat!

- Aš jus pažįstu, - atsakė svečias su tam tikru meiliu žiaurumu arba tikriau griežtumu, - aš jus pažįstu ligi pat sielos dugno.

- Mane pažįstat? - suriko Markheimas. - Kas gali taip tvirtinti? Mano gyvenimas yra karikatūra ir mano paties šmeižtas. Aš gyvenau prieštaraudamas savo prigimčiai. Taip atsitinka visiems žmonėms; visi yra geresni už savo kaukes, kurios jiems atsiranda ir juos dusina. Jūs matote, kad gyvenimas kiekvieną velka kaip tą, kurį pasamdyti žudikai pagriebė ir tempia įsuptą į drobulę. Jeigu jie pajėgtų susitvardyti... jeigu jūs galėtumėt matyti jų vidų, tai pastebėtumėt, kad jie visiškai kitokie, kad jie turi didvyrių ir šventųjų bruožų! Iš daugelio aš esu blogiausias, mano "aš" turi daugiau slėptuvių, mano pasiteisini-

mą težinome tik aš ir Dievas. Jeigu turėčiau laiko, aš papasakočiau

- Man? - paklausė svečias.

- Jums labiau nei kam nors kitam, - atsakė žmogžudys. - Aš tariau jus esant supratingą. Galvojau, kad jeigu esat, tai mokėsit skaityti žmogaus širdyje. Bet dabar priešingai, jūs man siūlot manę vertinti pagal mano darbus! Tik pagalvok: pagal mano darbus! Aš esu gimęs ir išaugęs milžinų žemėje, nuo to laiko, kai išėjau iš motinos įsčių, manę tempė už riešų milžinai, aplinkybių milžinai. O jūs norit teisti manę pagal mano darbus! Bet ar jūs sugebat pažvelgti į vidų? Argi negalit suprasti, kad blogis man yra nepakenčiamas? Argi nesugebat matyti manyje ryškaus mano sąžinės rašto, niekados nesutepto jokiu savanorišku veidmainiškumu, nors pernelyg dažnai aš visiškai nekreipiau į ją dėmesio? Argi nesugebat perskaityti manyje, kad esu lygiai tokia pat paprasta būtybė kaip ir visa žmonija... kad esu nusikaltėlis prieš savo norą?

- Visa tai labai jautriai pasakyta, bet manęs nejaudina. Logikos nuoseklumas yra ne mano sritis ir aš visiškai nesirūpinu, kas yra toji jėga, kuri jus stumia, jeigu tik ji stumia reikiama kryptimi. Bet laikas lekia, tarnaitė vėluojasi, dairydamasi į praeivių veidus ir žvilgčiodama į skelbimus ant tvorų, tačiau nors ir iš lėto, ji vis artėja. Neužmirškit, kad tai yra tas pats, kaip kad pačios kartuvės kalėdinėmis gatvėmis žygiuotų jūsų link. Ar norėtumėt, kad aš pagelbėčiau, aš, kuris viską žinau? Ar pasakyti, kur yra padėti pinigai?

- Kokia kaina? - paklausė Markheimas.

- Aš siūlau savo patarnavimą kaip Kalėdų dovaną, - atsakė antrasis.

Markheimas negalėjo sulaikyti kartaus triumfo šypsnio ir tarė:

- Ne, iš jūsų rankų aš neimsiu nieko; jeigu net mirčiau iš troškulio ir jūsų ranka prikištų ąsotį prie mano lūpų, rasčiau jėgų jam atstumti. Gal tai lengvatikybė, bet aš nepadarysiu nieko, kas pastūmėtų manę į blogį.

- Aš nesipriešinu jūsų norui mirties valandą atlikti atgailą.

- Nes netikit tokio atgailavimo veiksmingumu! - sušuko Markheimas.

- Aš to nesakau, - atsakė antrasis, - bet į šituos dalykus žiūriu iš skirtingo taško ir su žmogaus gyvenimo pabaiga mano domėjimasis juo dingsta. Žmogus gyvendamas tarnauja man, skleidžia blogį, pridengtą religijos spalva, arba sėja rauges kviečių laukuose, kaip kad jūs, stengdamasis patenkinti savo geismus. Ir kai priartėja prie savo išvadavimo, jis man tegali pasitarnauti tik vienu darbu - atgailauti, numirti su šypsniu lūpose, kad bailesnieji, tebegyvenantieji mano pasekėjai gyventų ramūs ir viltingi. Aš per daug nereikalauju. Išmėginkit.

Priimkit mano pagalbą. Gyvenkit pagal savo polinkius, kaip darėt ligi šiol, gyvenkit dar linksmiau, dar labiau skėskit alkūnes už stalo, o kai prisiartins naktis ir bus nuleistos užuolaidos, jums bus lengva... tikrai sakau... sutvarkyti sąskaitas su savo sąžine ir susitaikinti su Dievu. Aš ką tik pasitraukiau nuo vieno mirties patalo, kambarys buvo pilnas nuoširdžių liūdėtojų, besiklausančių žmogaus paskutinių žodžių; ir kai aš pasižiūrėjau į tą veidą, buvusį atsparų kaip akmuo bet kokiam meilaširdingumui, mačiau, kad jis viltingai šypsosi.

- Ir jūs manc laikot panašiu į aną būtybę? - paklausė Markheimas. - Jūs manot, kad aš neturiu kitų, kilnesnių siekių, kaip tik nusidėti ir nusidėti, ir paskutinę valandą prasmukti į dangų? Mano širdis nusipurto vien tik pagalvojus apie tai. Vadinasi, toks tėra jūsų patyrimas apie žmogų? Arba gal taip manot dėl to, kad užklupot mane krauju suteptomis rankomis? Argi toji žmogžudystė yra tokia nuodėmė, kad išdžiovina patį gėrio šaltinį?

- Žmogžudystė nėra mano sritis, - atsakė antrasis. - Visos nuodėmės yra žmogžudystė, lygiai kaip kiekvienas gyvenimas yra karas. Aš žiūriu į jūsų padermę kaip į jūreivius, badmiriaujančius ant plausto; jie griebia vienas kitam iš rankų duonos trupinius ir maitinasi kitų gyvybėmis. Aš stebiu nuodėmes nuo jų padarymo akimirkos ir matau, kad atpildas visada yra mirtis. Mano akimis, daili mergina, kuri neklauso motinos ir veržiasi į pokylį, licja kraują ne mažiau akivaizdžiai, kaip koks žmogžudys, pavyzdžiui, jūs. Aš sakiau, kad stebiu nuodėmes? Taip pat stebiu ir dorybes; jos nesiskiria viena nuo kitos nė per nagą; vienos ir kitos yra dalgis šienaujančiam Mirties angelui. Blogis, kuriam aš gyvenu, glūdi ne veiksme, bet būde. Man yra brangus blogas žmogus, bet ne blogas veiksmas, kurio vaisiai, jeigu galėtume juos pasekti per gaivalingus amžių verpetus, galiausiai gali pasirodyti palaimingesni už skaisčiausių dorybių vaisius. Ir ne dėl to, kad nužudėt pardavėją, bet dėl to, kad esat Markheimas, aš pasisiūliau jums padėti pasprukti.

- Aš jums atversiu savo širdį, - atsakė Markheimas. - Tasai nusikaltimas, prie kurio jūs mane užklupot, yra paskutinis. Savo kelyje į jį aš išmokau daug pamokų; nusikaltimas kaip toks jau yra pamoka, labai svari pamoka. Ligi dabar aš maištavau ir buvau verčiamas daryti tai, ko nenorėjau; buvau skurdo vergas, mušamas ir plakamas. Yra stiprių žmonių, galinčių atsispirti tokioms pagundoms; aš tiek nesugebėjau. Aš troškau malonumų. Bet šiandien mano veiksmas atnešė man įspėjimą ir turtus, naują valios stiprybę ir priemones jai pasireikšti. Nuo šios dienos aš turiu veiksmų laisvę, aš pradėdu jaustis

visiškai pasikeitęs; šios rankos darys gėrį, širdis atgaus ramybę. Kažkas iškyla iš pracities, artėja prie manęs, kažkas, apie ką svajojau nekrnadlonių vakarais grojant vargonams, ką jausdavau, kai geros knygos išspausdavo mano ašaras, arba kai būdamas nekaltas vaikas kalbėdavausi su savo motina. Ten yra mano gyvenimas; daug metų aš klajojau, bet dabar vėl matau savo miestą.

- Aš manau, kad šiuos pinigus vėl panaudosit biržoje, ar ne taip? - tarė svečias, - ir jeigu neklystu, ten jau esat praradęs keletą tūkstančių.

- Taip! - tarė Markheimas, - bet dabar aš tikrai laimėsiu.

- Ir šį kartą jūs pralošit, - ramiai atsakė svečias.

- Cha! Bet pusę aš pasiliksiu atsargai! - suriko Markheimas.

- Ir tą pusę pralošit, - tarė antrasis.

Markheimo kakta aprasojo prakaitu.

- Tebūnie, nesvarbu! - sušuko. - Sakykime, kad ir juos pralošiu. Sakykime, kad ir vėl atsidursiu skurde; nejaugi viena mano dalis, ir kaip tik pati blogiausioji, ligi pat galo viršys geriausiąją? Blogis ir gėris yra stiprūs manyje ir mane stumia priešingomis kryptimis. Aš nemyliu vieno iš jų dviejų, aš myliu visumą. Aš galiu suprasti didelius žygdarbius, auką, kančias, ir nors esu susitepęs žmogžudystės nusikaltimu, man nėra svetimas gailestis. Aš gailiuosi vargšo. Kas geriau už mane pažįsta jo kančias? Aš jo gailiuosi ir jam padedu, aš vertinu meilę ir mėgstu padorų juoką, nėra pasaulyje gero dalyko arba teisingo dalyko, kurio aš nemylėčiau visa širdimi. Argi tik mano ydos tegali vadovauti mano gyvenime, o mano dorybės tūnos be jokios reikšmės kaip negyvos sielos šiukšlės? Jokiu būdu. Gėris irgi yra veiksmų akstinas.

Bet svečias iškėlė pirštą ir tarė jam:

- Per tuos trisdešimt šešerius metus, kai gyvenat šiame pasaulyje, ir per daugelį laimės bei nuotaikų pakitimų aš temačiau jus visą laiką tolydžio smunkant. Prieš penkiolika metų jūs būtumėt suvirpėjęs vien tik nuo minties apie vagystę. Prieš trejus metus jūs būtumėt išbalęs vien nuo žodžio "žmogžudystė". Ar beliko dabar koks nusikaltimas, koks žiaurumas ar koks niekšiškumas, nuo kurio atsiribotumėt? Už penkerių metų nuo šios dienos aš jus užklupsiu darant ir tai. Jūsų kelias eina į pakalnę; niekas kitas, tik mirtis gali jus sulaikyti.

- Teisybė, - kimiu balsu tarė Markheimas, - aš gana dažnai pasiduodavau blogiui. Bet taip nutinka visiems; netgi patys šventieji paprasčiausiuose gyvenimo darbuose netenka dalies savo tyrumo ir prisitaiko prie aplinkos.

- Aš jums pateiksiu vieną paprastą klausimą ir pagal gautą atsakymą

pasižadu perskaityti jūsų dorovinį horoskopą, - tarė antrasis. - Daugelyje dalykų jūs tapot mažiau griežtas sau; galimas daiktas, kad esat teisus taip darydamas, nes panašiai yra visiems žmonėms. Sakykim, kad taip reikia, bet ar jūs bent kurioje savo elgsenos smulkmenoje, kad ir pačioje menkiausioje, būnate sau bent kiek griežtesnis, ar visur einat su palaidomis vadžiomis?

- Bent kurioje elgsenos smulkmenoje? - pakartojo Markheimas, sielvartingai perkratinėdamas sąžinę. - Ne! - nusiminęs tarė jis. - Jokioje! Nusmukau visur.

- Jeigu taip, - tarė svečias, - pasitenkinkit tuo, kas esat, nes niekados daugiau nebepasikeisit ir jūsų vaidmens žodžiai šioje scenoje yra neatšaukiamai surašyti.

Ilgą laiką Markheimas stovėjo tylėdamas, ir galop patsai svečias nutraukė tylą sakydamas:

- Jeigu padėtis tokia... ar norit, kad parodyčiau, kur padėti pinigai?

- O Dievo malonė? - sušuko Markheimas.

- Ar jūs nesat jos ieškojęs? - atsakė antrasis. - Argi prieš dvejus ar trejus metus aš nemačiau jūsų religinėse sucigose ir ar ne jūsų balsas skyrėsi iš visų kitų, giedant giesmes?

- Teisybė, - atsakė Markheimas, aš jau matau, koks man belieka pareigos kelias. Dėkoju jums už šias pamokas, kurias davėt mano sielos naudai; man atsivėrė akys, ir pagaliau matau save tokį, koks esu.

Tuo metu per visus namus nuaidėjo skardus durų skambučio garsas. Svečias, lyg tai būtų buvęs sutartas ženklas, kurio jis laukė, staiga pasikeitė ir sušuko:

- Tarnaitė! Ji sugrįžo, kaip aš jau buvau jus įspėjęs, ir dabar pasprukti bus dar sunkiau. Turit pasakyti, kad josios šcimininkas susirgo, turit ją įleisti į vidų su ramia, bet pakankamai rimta išvaizda... be šypsnių, neperdedant savo vaidmens, ir aš tamstai pažadu pasisekimą! Kai mergina įeis ir jūs uždarysit duris, užteks panaudoti tą patį apsukrumą, kokį panaudojot pardavėjo atžvilgiu. Tai atlikęs, turėsit prieš akis visą popietę... visą naktį, jeigu būtų reikalas... surinkti namų turtams ir saugiai pasišalinti. Stokitės! - jis suriko. - Bičiuli, stokitės! Jūsų gyvybė virpa ant svarstyklių! Stokitės ir pradėkit veikti!

Markheimas atidžiai pažiūrėjo į savo patarėją ir tarė:

- Jeigu aš esu pasmerktas piktiems darbams, man dar liko laisvos vienos durys... nieko nebedaryti. Jeigu mano gyvenimas prakeiktas, aš galiu jo atsisakyti. Nors aš, kaip teisingai pasakėt, pasiduodu menkiausiai pagundai, vis dėlto galiu lemiamu mostu pastatyti save ten,

kur ji nepasieks. Mano gėrio meilė pasmerkta būti bergždžia. Gerai, tebūnie! Bet man dar liekа nеapykanta blogiui, ir iš tos nеapykantos - jūsų dideliam nusiminimui - aš pasisemsiu energijos ir drąsos, pamatysit.

Svečio veido bruožai pradėjo stebuklingai ir maloniai keistis, jie nušvito ir įgavo švelnią džiugios pergalės išraišką, bet sykiu blėso ir nyko. Bet Markheimas neturėjo laiko stebėti ar aiškintis tą permainą. Jis atidarė duris ir laiptais nusileido žemyn, labai iš lėto, paskendęs mintyse. Jo galvoje slinko pracitis; jis matė ją tokią, kokia buvo, bjaurią ir smurtingą kaip slogutis, kupiną atsitiktinumų, pralaimėjimų. Toks, kokį dabar matė, gyvenimas jam nebeturėjo jokio patrauklumo, tačiau kitoje pusėje jis matė ramų uostą savo laiveliui. Jis sustojo koridoriuje ir pažiūrėjo į krautuvę, kur šalia lavono dar tebedegė žvakė. Kokia nepaprasta tyla! Jam žiūrint, galvoje sukosi mintys apie antikvarą. Tą akimirką vėl nekantriai suskambo varpelis.

Ant slenksčio Markheimas susidūrė su mergina ir tarsi nusišypsojo.

- Eikite pašaukti policijos, - tarė jis. - Aš nužudžiau jūsų šeimininką.

LAVONŲ GROBSTYTOJAS

Kiekvieną vakarą mūsų ketveriukė susėsdavo mažame "Džordžo" salonėlyje Debenhame: laidojimo biuro vedėjas, vienas dvarininkas, Fetis ir aš. Kartais būdavo ir daugiau, tačiau, kad ir kas atsitiktų, lytų, snigtų ar šaltų, mes keturi patogiai sėdėdavome savo foteliuose. Fetis buvo senas škotas girtuoklis, neabejotinai išsimokslinęs vyras ir turjs kiek pinigo, nes gyveno nieko nedirbdamas. Atvyko į Debenhamą dar jaunas ir visą amžių čia išgyvenęs, tapo šio miesto piliečiu. Jo mėlynas vilnonis apsiaustas garsėjo kaip vietos senienа, panaši į bažnyčios bokšto smailę. Jo vieta salonėlyje, bažnyčios nelankymas, senos, girtuokliškos, gėdingos ydos Debenhame visiems buvo žinomos. Jis buvo neryškių radikalių pažiūrų su staigiais nepasitikėjimo prasiveržimais, kuriuos retkarčiais pareikšdavo ir pabrėždavo drebančios rankos pliaukštelėjimu į stalą. Jis gerdavo romą, - kiekvieną vakarą po penkis stiklus, - ir didesnę dalį savo naktinio apsilankymo "Džordže" sėdėdavo su stiklu dešinėje rankoje ir liūdna alkoholinio prisisotinimo nuotaika. Mes jį vadindavome "daktaru", nes buvo manoma jį turint tam tikrą medicinos pažinimą ir buvo tikima, kad esant reikalui mokėtų sutvarkyti kaulo lūžį ar išnirimą. Tačiau, be šitų mažų smulkmenų, nieko nežinojome nei apie jo būdą, nei apie praeitį.

Vieną tamsų žiemos vakarą, - laikrodis išmušė devynias, kai šeimininkas prisijungė prie mūsų, - "Džordže" susirgo vienas žmogus, apylinkės turčius, kurį ištiko staigus apopleksijos smūgis, vykstant į parlamentą. Garsaus vyro vardu buvo telegrafuota dar garsesniam daktarui į Londoną, kad atvyktų apžiūrėti ligonio. Tai buvo pirmas kartas, kad panašus dalykas atsitiko Debenhame, nes geležinkelis buvo ką tik atidarytas, ir tas įvykis mus gerokai sujaudino.

- Jis jau atvyko, - tarė šeimininkas, prisikimšęs ir užsidegęs pypkę.

- Jis atvyko? - aš paklausiau. - Kas? Nejaugi daktaras?

- Jis pats, - atsakė mūsų šeimininkas.

- Kaip jo pavardė?

- Daktaras Makferleinas, - tarė šeimininkas.

Fetis jau buvo beištuštinąs trečią stiklą ir kvailai apgirtęs čia linksėjo galva, čia kaip pamišėlis stiklinėmis akimis dairėsi aplink,

tačiau išgirdęs tą paskutinį žodį tarsi atbudo ir dukart pakartojo Makferleino pavardę, iš pradžių gana ramiai, paskui ūmai susijaudinęs.

- Taip, - tarė šeimininkas, - tokia jo pavardė: daktaras Volfas Makferleinas.

Fetis ūmai išsiblaivė, jo akys atgijo, balsas tapo ryškus, garsus ir lygus, o kalba įtikinanti ir nuoširdi. Visi nustebome dėl šitos permainos - tarsi žmogus būtų prisikėlęs iš numirusių.

- Prašau tamstą man atleisti, - jis tarė. - Bijau, kad nelabai atidžiai klausiausi, ką tamsta sakėt. Kas yra tas Volfas Makferleinas?

Išklausęs šeimininką, jis tarė:

- Negali būti. Ir vis dėlto aš labai norėčiau jį pamatyti.

- Jūs jį pažįstat, daktare? - paklausė išsižiojęs iš nuostabos laidotuvių biuro savininkas.

- Tegul Dievas mane apsaugo! - nuskambėjo atsakymas. - Tačiau toji pavardė yra gan neįprasta. Būtų per drąsu manyti, kad yra du asmenys ta pačia pavarde. Sakyk, šeimininke, kokio jis amžiaus?

- Na, tamstai pasakysiu, - atsiliepė šeimininkas, - tikrai nebejaunas vyras, plaukai pražilę, bet atrodo jaunesnis už jus.

- Iš tikro jis senesnis, keliais metais vyresnis už mane. Bet, - atšovė, trenkdamas kumščiu į stalą, - tamsta matai mano veide romą, romą ir nuodėmę. Taš vyras galbūt turi ramią sąžinę ir gerą virškinimą. Sąžinė! Išklausyk mane. Be abejo, tamsta manai, kad aš buvau geras, padorus krikščionis. Bet ne, toks aš nesu! Aš niekad nesimeldžiau. Volteras gal būtų galėjęs melstis, jeigu būtų atsidūręs mano kailyje, bet smegenys, - tarė pliaukštelėjęs delnu į savo pliką galvą, - smegenys buvo skaidrios ir veiklios, tik aš niekada nepadariau išvadų iš to, ką mačiau.

- Jeigu tamsta pažįsti šį daktarą, - įsikišau su pastaba po nejaukios tylos, - tai aš spėju, kad tamsta nesutinki su šeimininko gera nuomone apie jį.

Fetis nesiteikė man atsakyti.

- Taip, - jis tarė su staigiu ryžtingumu. - Aš turiu jį pamatyti veidas į veidą.

Vėl stojo tyla, paskui pirmame aukšte vienos durys gan smarkiai užsidarė ir pasigirdo žingsniai laiptuose.

- Tai daktaras! - sušuko šeimininkas. - Išplėskite akis ir pamatysite jį.

Tebuvo tik du žingsniai nuo mūsų salonėlio iki "Džordžo" užeigos durų. Platūs ąžuoliniai laiptai baigėsi beveik gatvėje ir vietos tebuvo tik turkiškam kilimui ir niekam daugiau tarp slenksčio ir paskutinės

pakopos, tačiau ši mažytė erdvė vakarais būdavo stipriai apšviesta ne tik laiptų lempos ir didelio žibinto po viešbučio ženklu, bet taip pat ir baro langо atspindžio. Taip "Džordžas" puikiai skelbė save einantiems šalta gatve. Fetis tvirtu žingsniu nuėjo į tą vietą, o mes, susibūrę už jo, žiūrėjome, kaip susitiks du vyrai veidas į veidą, anot vieno jų žodžių. Daktaras Makferleinas buvo žvitrus ir energingas. Balti plaukai ryškino jo išblyškusį ir ramų, nors energingą veidą. Jis puošniai vilkėjo prabangios medžiagos eilute ir balčiausio lino marškiniais bei puikavosi didele aukso grandinele, to paties brangaus metalo rankogalių segėm ir akiniais. Turėjo platų baltą su melsvom dėmėm kaklaraištį. Permetęs ant rankos, nešėsi patogų kailinį kelionių apsiaustą. Nebuvo abejonės, kad jis pagal savo metus gerai išsilaikęs, ir iš tolo krito į akį turtas bei aukšta padėtis. Buvo nuostabi priešingybė matyti mūsų salonėlio girtuoklį - pliką, nešvarų, spuoguotą, su senu vilnoniu apsiaustu - laiptų apačioje stojant priešais jį.

- Makferleinai! - tarė Fetis gan garsiai, labiau kaip šauklys nei kaip draugas.

Garsusis daktaras sustojo ant ketvirtos pakopos, lyg kreipimosi familiariškumas jį būtų nustebinęs ir pažeidęs jo orumą.

- Todi Makferleinai! - pakartojo Fetis.

Londono vyras beveik susvyravo. Kelias akimirkas laikė akis įbedęs į žmogų, stovintį priešais jį, apsidairė tarsi išsigandęs, paskui įtariai sušnibždėjo:

- Fetis... Tai tu!

- Taip, - atšovė kitas. - Aš! Gal tu manei, kad aš irgi miręs? Ne, ne taip lengva užmiršti mūsų pažintį.

- Žinoma, žinoma! - sušuko daktaras. - Žinoma, žinoma, tas susitikimas toks netikėtas... Tu toks pasikeitęs. Prisipažįstu, iš pradžių vos pažinau tave. Bet aš labai džiaugiuos gavęs šią progą... Kol kas tegali būti tik "laba diena" ir "sudie", nes kabrioletas manęs laukia ir aš negaliu pavėluoti į traukinį; tačiau duok... taigi taip, duok man savo adresą ir tikėkis greito mano atsakymo. Mes turime ką nors padaryti tau, Feti. Man atrodo, tau gana prastai klojasi, bet turime apie tai pagalvoti vardan mūsų jaunų dienelių, kaip kadaise mes dainuodavome per pokylius.

- Pinigai! - sušuko Fetis. - Pinigai iš tavęs! Gautieji iš tavęs guli ten, kur juos nusviedžiau lietuje.

Makferleinas kalbėjo su geroku pasipūtimu ir pasitikėjimu, tačiau nepaprasta šito atsisakymo energija vėl jį nugramzdino į pirmąjį sumišimą.

Baisus, bjaurus šešėlis perbėgo jo veidu, paskui vėl sugrįžo beveik garbinga išraiška.

- Mano brangus bičiuli, - jis tarė, - tebūnie kaip tau patinka. Neturiu nė minties tave įžeisti. Nesu pratęs kištis į kieno nors gyvenimą. Ir vis dėlto aš palieku tau savo adresą...

- Aš jo nenoriu... Nenoriu žinoti pastogės, kuri tave glaudžia, - pertraukė kitas. - Išgirdau minint tavo pavardę ir išsigandau pagalvojęs, kad ji gali būti tavo. Šiaip ar taip, panorau patirti, ar yra Dievas. Dabar žinau, kad nėra. Nešdinkis!

Jis tebestovėjo kilimo viduryje, tarp laiptų ir durų, tad žymusis Londono daktaras, norėdamas praeiti, neišvengiamai turėjo žengti žingsnį į šalį. Buvo aišku, kad jis dvejoja, pagalvojęs apie tokį nusižeminimą.

Nors buvo labai išbalęs, jo akiniuose žybtelėjo pavojingas žiburėlis, bet tuo metu jis pamatė, kad jo kabrioleto vežikas žvilgčioja iš gatvės į tą nepaprastą vaizdą, pastebėjo ir mūsų būrelį salonėlyje, susispietusį prie baro kertės. Tiekos liudininkų buvimas ūmai jį paskatino bėgti. Susilenkė ir užkliuvęs už medinio turėklų apkalo kaip žaltys spruko durų link. Tačiau jo bėdos dar nebuvo visiškai pasibaigusios, nes sprunkant pro Fetį šis griebė jį už rankos, ir visų ausis pasiekė sušnibždėti, bet vis vien skausmingai ryškūs žodžiai:

- Ar tu dar kartą jį matei?

Garsus, turtingas Londono daktaras šaižiai ir širdį draskančiu balsu suriko, išsiveržė iš savo klausėjo, perbėgo per laisvą plotą ir rankomis suėmęs galvą spruko pro duris kaip nusikaltimo vietoje užkluptas vagis. Nespėjus kuriam iš mūsų ką pagalvoti ar pajudėti, kabrioletas jau dundėjo stoties link.

Vaizdas išsisklaidė kaip sapnas, tačiau jis paliko savo įrodymus ir pėdsakus. Kitą dieną tarnas rado gražius aukso akinius sulaužytus ant slenksčio, o mes tą patį vakarą visi stovėjome bežadžiai prie baro lango, Fetis šalia mūsų, blaivas, išblyškęs ir ryžtingas.

- Tegul Dievas mus saugo, ponas Feti! - pasakė šeimininkas, pirmas atgavęs savo įprastinius jausmus. - Ką visa tai reiškia? Jūs kalbėjote labai keistus dalykus.

Fetis pasisuko į mus ir kiekvienam iš eilės pažiūrėjo į veidą.

- Mėginkite, jeigu galite, laikyti liežuvį už dantų, - pasakė. - Tas Makferleinas yra žmogus, su kuriuo pavojinga susidurti. Tie, kurie tai padarė, dėl to atgailauja, bet per vėlai.

Tada, net neištuštinęs savo trečiojo stiklo ir juo labiau nelaukdamas kitų dviejų, atsisveikino su mumis, nužingsniavo viešbučio žiburio

švicsoje ir dingo tamsioje naktyje.

Mes trys sugrįžome į savo salonelį, apšviestą didelės raudonos ugnies ir keturių puikių žvakių. Prisiminus visa, kas įvyko, pirmas mūsų nustebimo šaltis greitai pasikeitė į smalsumo karštį. Sėdėjome iki vėlumos; tai buvo, kiek atsimenu, paskutinis susirinkimas senajam "Džordže". Kiekvienas mūsų prieš išsiskiriant susikūrė savo teoriją, kurią buvo pasiryžęs įrodyti, ir nė vienas neturėjo kito įdomesnio užsiėmimo šitame pasaulyje kaip atsekti mūsų nelaimingo bičiulio praeitį ir aptikti paslaptį, kuria jis dalijosi su garsiuoju Londono daktaru. Nenoriu girtis, bet aš manau buvęs vikresnis už savo draugus iš surinktų žinių sudaryti tikrą istoriją. Gal dabar nebėra ir gyvo kito asmens, galinčio mums papasakoti apie tuos baisius ir šiurpą keliančius įvykius.

XXX

Savo jaunystės metais Fetis studijavo mediciną Edinburge. Jis turėjo ypatingą talentą, gebėjo greitai pagauti ką girdi, ir tai lengvai išlaikyti atmintyje. Jis šiek tiek dirbdavo namie, su savo profesoriais būdavo mandagus, atidus ir sumanus. Jie greitai jį išskyre kaip atidžiai klausantį ir gerai atsimenantį jaunuolį. Taip, nors man atrodė keista, kai apie tai išgirdau, anom dienom jis buvo patrauklus ir simpatiškas.

Tuo metu ten buvo toks anatomijos profesorius, kurį aš pavadinsiu raide K. Jo pavardė vėliau buvo pernelyg gerai žinoma. Ją turėjęs žmogus persitengęs isselino iš Edinburgo, tuo tarpu kai minia, besidžiaugdama Berko egzekucija, garsiai reikalavo mirties jo nusikaltimų kurstytojui. Bet tuo metu ponas K. buvo garbės viršunėje; jis buvo populiarus iš dalies dėl savo talento ir sumanumo, ir iš dalies dėl savo varžovo, universiteto profesoriaus, negabumo. Dėl savo patics sėkmės Fetis visiškai sutiko su visų studentų nuomone kad jam labai padejo šio staiga išgarsejusio profesoriaus palankumas.

Ponas K. buvo bon vivant, taip pat ir puikus profesorius. Jis mėgo gerą prielaidą ne mažiau už rūpestingą pasiruošimą. Dėl šitų ypatybių Fetis pagrįstai pelnė jo dėmesį ir antrais studijų metais gavo pono K. antrojo pagalbininko ir subasistento vietą.

Taigi atsakomybė už visa, kas vyko amfiteatre ir paskaitų salėje, gulejo ant jo pečių. Jis turėdavo prižiūrėti salių švarą ir kitų studentų laikyseną. Taip pat jo pareiga buvo parūpinti, priimti ir paskirstyti

įvairias medžiagas, skirtas anatomijos praktikai.

Kadangi anuo metu šis dalykas reikalavo didelio atsargumo, ponas K. jį apgyvendino tame pačiame sparne ir galiausiai tame pačiame pastate, kur buvo įrengtos skrodimo patalpos. Čia, po audringų malonumų nakties, dar tebevirpančiom rankom ir miglotom bei aptemusiom akim, nešvarių ir niekšingų spekuliantų, aprūpinančių skrodimo stalus, jis buvo verčiamas keltis iš lovos tamsiomis žiemos priešaušrio valandomis. Jis turėdavo atidaryti duris tiems vyrams, vėliau visai šaliai žinomiems niekšams. Turėdavo jiems pagelbėti užnešti tragišką naštą į viršų, užmokėti niekingą kainą ir, jiems išsinešdinus, pasilikti vienas su tais baisiais žmogiškais palaikais. Po tokio vaizdo jis grįždavo dar valandą ar dvi nusnūsti, kad panaikintų nakties piktnaudžiavimų pėdsakus ir atsigaivintų ateinančios dienos darbams.

Nedaugelis jaunuolių būtų galėję būti mažiau jautrūs įspūdžiams gyvenimo, kuris vyko tarp mirties simbolių. Jo protas buvo uždaras bet kuriems bendro pobūdžio svarstymams. Jis nesugebėjo domėtis likimu ir nelaimėmis kitų, nes buvo savo paties norų ir ambicijų vergas. Šaltas, lengvabūdis ir savanaudis, jis laikėsi trupučio išminties, klaidingai vadinamos dorove, kuri žmogų sulaiko nuo nepadoraus girtumo ar baustinos vagystės. Be to, troško savo profesoriaus ir savo draugų studentų tam tikro įvertinimo, tad stengėsi nepasirodyti silpnas pasaulietinio gyvenimo dalykuose. Todėl jis jautė didelį malonumą išsiskirti studijose ir dieną po dienos su didžiausiu uolumu tarnavo savo šcimininkui ponui K. Už savo dienos darbą kompensuodavosi naktiniais triukšmingais bei niekingais malonumais. Pasiekus tokią pusiausvyrą, organas, kurį jis vadino sąžine, pasijusdavo esąs patenkintas.

Būtinybė studijoms parūpinti medžiagos tiek jam, tiek jo ponui buvo nuolatinis rūpestis. Toje didelėje ir darbščioje auditorijoje skrodimams žaliavos nuolat stokodavo, ir jos parūpinimas, jau savaime nemalonus, dar grėsė pavojingom pasekom visiems, kas buvo į jį įsitraukęs. Mat šitoje prekyboje ponas K. laikėsi taisykles - neklausinėti."Jie parūpina lavoną, mes sumokame pinigus", sakydavo jis, perfrazuodamas posakį qui pro qui. Paskui, dėdamasis ciniku, kreipdamasis į savo pagalbininkus, pridurdavo: "Neklausinėkite, jeigu norite turėti ramią sąžinę".

Jokiu būdu jis neprileido, kad studijoms medžiaga jiems parūpinama nužudant. Jeigu jam būtų pareikštas toks įtarimas, jis būtų apstulbęs iš pasibaisėjimo. Tačiau lengvumas, su kuriuo jis kalbėjo

apie tokį rimtą dalyką, savaime buvo gerų papročių įžcidimas ir pagunda tiems, su kuriais jis bendravo. Pavyzdžiui, Fetis dažnai pastebėdavo, kad lavonai beveik visad esti švieži. Daugeliu atvejų jį sukrėsdavo baisi ir pasibjaurėtina išvaizda niekšų, ateinančių pas jį prieš auštant. Stengdamasis viską sau palengvinti, jis neatsargiems profesoriaus patarimams sutcikdavo pernelyg nemoralią ir perdėm kategorišką prasmę. Jo supratimu, jo pareiga buvo trejopo pobūdžio: priimti, kas įteikiama, sumokėti pinigus ir nepastebėti kokio nors nusikaltimo įrodymo.

Vieną lapkričio parytį tokia tylėjimo politika buvo griežtai išmėginta. Visą naktį jam neleido užmigti kankinantis dantų skausmas, kuris jį vertė žingsniuoti po kambarį kaip narve uždarytą žvėrį ar nirštant kristi į lovą; galiausiai jis užmigo giliu ir neramiu miegu, koks dažnai esti po sopulingos naktics. Staiga jį pažadino trečias ar ketvirtas sutarto beldimo pakartojimas. Švietė silpna, bet ryški mėnesiena. Buvo labai šalta, vėjuota, nemaloni naktis. Miestas dar nebuvo prabudęs, bet neapibrėžiamas virpėjimas jau leido justi triukšmą ir dienos darbų pradžią. Tie pabaisos atėjo vėliau nei paprastai ir atrodė itin uolūs išsinešdinti. Fetis, leipstąs nuo miego, jiems pašvietė, kad užliptų laiptais. Jis kaip per sapną girdėjo jų niurnančius airiškus balsus; kol jie ardė maišą su liūdna preke, jis stovėjo snūduriuodamas, petim atsirėmęs į sieną, ir turėjo pasipurtyti, kad sumokėtų pinigus. Jam tai darant, jo akys sustojo prie mirusio veido. Jis suvirpėjo; iškėlęs žvakę, žengė du žingsnius lavono link.

- Viešpatie visagalis! - sušuko jis. - Juk tai Džeinė Gelbrait!

Vyrai nieko neatsakė, tik nusliūkino durų link.

- Aš jums sakau, aš ją pažįstu, - tarė jis. - Vakar ji buvo gyva ir sveika. Negalimas daiktas, kad ji būtų mirusi; negalimas daiktas, kad šį lavoną jūs būtumėte gavę dorai.

- Be abejo, tamsta visiškai klysti, - tarė vienas tų vyrų.

Bet kitas pažiūrėjo į Fetį šaltu žvilgsniu ir parcikalavo tučtuojau sumokėti pinigus.

Buvo neįmanoma nesuprasti grasinimo ar pavojų laikyti perdėtu. Vyrukui pritrūko drąsos. Mikčiodamas jis atsiprašė, suskaičiavo pinigus ir tylėdamas žiūrėjo, kaip nekenčiami svečiai išeina. Vos jiems pasišalinus, nuskubėjo patikrinti savo spėjimo. Ir iš daugelio aiškiausių ženklų atpažino merginą, su kuria vakar juokavo. Pasibaisėjęs pamatė jos kūne ženklus, kurie galėjo rodyti smurto veiksmus. Siaubas jį privertė bėgti į savo kambarį. Ten pradėjo nuodugniai galvoti apie tai, ką patyrė. Ramiai apsvarstė pono K. instrukcijų prasmę,

pavojų, įsivėlus į tokį rimtą dalyką ir galiausiai skausmingai pritrenktas, pasiryžo laukti patarimo iš savo tiesioginio viršininko, klasės asistento.

Šis buvo jaunas gydytojas, Volfas Makferleinas, didelis padaužų studentų favoritas, sumanus, ištvirkėlis ir nepaprastai nesąžiningas. Jis buvo važinėjęs ir studijavęs užsienyje. Jo elgsena buvo maloni ir truputį įžūli. Jis išsiskirdavo kalbėdamas apie teatrą, vikriai čiuožė ir gerai lošė golfą. Rengėsi su drąsia elegancija ir norėdamas ligi paskutinio brūkšnio parodyti savo didybę laikė dviratį kabrioletą ir ristūną. Su Fetisu jis nuoširdžiai draugavo. Iš tikrųjų jų padėtis klasėje reikalavo tam tikro bendro sutarimo. Ir kai skrodimams medžiagos pritrūkdavo, abudu su dviračiu Makferleino kabrioletu vykdavo toli į provinciją, radę kokias nuošalias kapines, jas išnickindavo ir prieš auštant grįždavo su lobiu prie skrodimų salės durų.

Tą ypatingą rytą Makferleinas atėjo truputį anksčiau nei paprastai. Fetis išgirdo jį, išėjo pasitikti ant laiptų, papasakojo apie įvykį ir parodė savo nerimo priežastį. Makferleinas ištyrė žymes ant jos kūno.

- Taip, - tarė linktelėjęs, - tai atrodo įtartina.

- Gerai, ką aš turiu daryti? - paklausė Fetis.

- Daryti? - pakartojo antrasis. - Argi tu ketini ką daryti? Aš manyčiau, kad geriausia byla bus tyla.

- Kas nors gali ją atpažinti, - prieštaravo Fetis. - Ji buvo gerai žinoma visam mieste.

- Tikėkimės, kad taip nebus, - atsakė Makferleinas.

- O jeigu kas ir atpažintų... gerai, tu nematei, nepažinai, supranti? Ir reikalas baigtas!.. Iš tikrųjų to jau per daug. Jeigu pradėsi knaisiotis, padarysi K. velnišką nemalonumą. Tu pats atsidursi bjaurioje padėtyje. Kaip ir aš. Aš norėčiau žinoti, kaip kiekvienas mūsų atrodys ir kaip, po velnių, mes pasiteisintume atsidūrę teisiamųjų suole? Suprask - aš nė kiek neabejoju... kad, paprastai kalbant, visi mūsų skrodimo pavyzdžiai buvo nužudyti.

- Makferleinai! - suriko Fetis.

- Žmogau, nesijaudink! - pašaipiai nusijuokė kitas. - Lyg tu pats nebūtum to įtaręs!

- Įtarimas yra vienas dalykas...

- O įrodymas kitas. Taip, aš žinau. Ir man nemalonu, kaip ir tau, kad tai atsidūrė čia, - ir jis lazda palietė lavoną. - Man yra patogiau jo neatpažinti ir aš neatpažįstu, - šaltai tarė jis. - Tu gali, jeigu nori. Aš neįsakau, bet man atrodo, kad patyręs žmogus pasielgtų panašiai kaip aš. Galiu dar pridurti, jog, mano manymu, to iš mūsų tikisi ir K.

Klausimas yra toks: kodėl jis mus pasirinko savo pagalbininkais? Ir aš atsakau: todėl, kad jis nemėgsta vyrų, pavirtusių senom bobom.

Iš visų galimų pasakymų šis labiausiai tiko pavcikti tokį jaunuolį kaip Fetis. Jis pasiryžo paklausyti Makferleino. Nelaimingos mergi-nos lavonas buvo išskrostas, ir nickas nepastebėjo ar apsimetė nepažinęs jos.

Vieną popietę, baigus dienos darbus, Fetis užsuko į populiarią smuklę ir ten rado Makferleiną, sėdintį su vienu nepažįstamu. Šis buvo žemas vyras, labai išblyškęs, tamsiaplaukis ir juodaakis. Jo išvaizda rodė protingumą ir rafinuotumą, nors tai labai menkai teatsispindėjo jo laikysenoje; arčiau jį pažinus, pasirodė esąs šiurkštus, vulgarus ir kvailas. Bet vis dėlto jis turėjo Makferleinui didelį poveikį: įsakinėjo tarsi koks turkų didysis paša, įsiliepsnodavo dėl mažiausio pricštaravimo ar suvėlavimo ir šiurkščiai šaipėsi iš vergiškumo, su kuriuo jo reikalavimai buvo vykdomi.

Šitam, tokiam nemaloniam asmeniui, iš karto nepaprastai patiko Fetis. Kelis kartus pavaišino jį ir pagerbė neįprastais prisipažinimais iš savo pracities nuotykių. Jeigu bent dešimtoji dalis tų jo prisipažini-mų buvo tikra, jis buvo vienas labiausiai atstumiančių nicksų. Jaunuolio tuštybė buvo pakutenta dėl tokio patyrusio vyro jam rodomo susido-mėjimo.

- Aš esu netikęs žmogus, - tarė nepažįstamasis, bet Makferleinas, tas tai vyras! Aš jį vadinu Todžiu. Todi, užsakyk savo draugui kitą stiklą!

Arba:

- Todi, nucik, uždaryk duris.

Ir vėliau:

- Todis nekenčia manęs. O taip, Todi, taip!

- Nevadink manęs šituo velnišku vardu! - suriaumojo Makfer-leinas.

- Tik paklausykit! Ar esat kada nors matęs vyrukus žaidžiant peiliais? Panašiai jis norėtų padaryti su mano kūnu, - tarė nepažįsta-masis.

- Mes, gydytojai, tam turime geresnį būdą, - tarė Fetis. - Kai mums nepatinka draugas, jam mirus, mes jį skrodžiame.

Makferleinas suraukė antakius, tarsi tas pokštas jam nebūtų pa-tikęs.

Taip prabėgo popietė. Gėjus, tokia buvo nepažįstamojo pavardė, pakvietė Fetį su jais pavakarieniauti. Užsakė tokią prabangią puotą, kad smuklę apvertė aukštyn kojom ir jai pasibaigus įsakė Makfer-

leinui apmokėti sąskaitą. Jau buvo vėlu, kai jie išsiskyrė. Gėjus buvo neapsakomai girtas. Makferleinas, blaivus iš įniršimo, galvojo apie pinigus, kuriuos buvo priverstas iššvaistyti, ir įžeidimus, kuriuos turėjo praryti. Fetis, gėralams dainuojant galvoje, grįžo namo netvirtais žingsniais ir drumstu protu. Kitą dieną Makferleinas nepasirodė klasėje, ir Fetis juokėsi, įsivaizduodamas jį, lydintį Gėjų iš smuklės į smuklę. Kai išmušė laisvės valanda, jis išlandžiojo visas užeigas, ieškodamas savo pracitos nakties bičiulių. Tačiau niekur negalėjo jų rasti. Tad anksti grįžo namo, greitai atsigulė ir užmigo teisiųjų miegu.

Ketvirtą valandą ryte jį pažadino gerai žinomas garsas. Laiptais nulipęs prie durų, jis labai nustebo, pamatęs Makferleiną su savo kabrioletu, o jame - vieną iš tų ilgų ir šmėkliškų ryšulių, kuriuos taip gerai pažinojo.

- Kaip? - sušuko. - Tu buvai išvykęs vienas? Kaip tu pajėgei viską padaryti?

Tačiau Makferleinas šiurkščiai jį nutildė, įsakė tuoj imtis darbo. Kai juodu užnešė lavoną viršun ir paguldė ant stalo, Makferleinas pasisuko ir buvo beišeinąs. Paskui lyg dvejodamas sustojo ir galop tarė:

- Geriau pažiūrėk jam į veidą. Bus geriau, - jis pakartojo nustebusiam draugui.

- Bet kur ir kaip galėjai jį pagriebti? - sušuko šis.

- Pažiūrėk į jo veidą, - toks tebuvo atsakymas.

Fetis sutriko, jį apniko keistos mintys. Jo akys bėgiojo nuo jauno gydytojo prie lavono ir vėl atgal. Galiausiai virpėdamas jis padarė kaip buvo liepiamas.

Jis beveik tikėjosi pamatyti tai, ką jo akys jam atskleidė, tačiau vis dėlto smūgis buvo žiaurus. Žiūrėdamas į mirtyje sustingusį ir nuogą šiurkščioje maišo drobėje, į žmogų, kurį visai neseniai paliko prie vienos smuklės slenksčio gražiai apsirengusį, patenkintą ir besigiriantį savo žygdarbiais, netgi ir nerūpestingas Fetis pajuto staigų siaubą. Jo sieloje aidėjo cras tibi - ryt tau; juk jau du, kuriuos jis pažinojo, turėjo atsigulti ant tų šaltų stalų. Tačiau tai tebuvo tik antracilės mintys. Jam labiausiai rūpėjo Volfas. Tokio įrodymo netikėtai užkluptas, jis nežinojo, kaip pažiūrėti savo draugui į veidą. Jis vengė pakelti akis, ir jam nepakluso nei žodžiai, nei balsas.

Pats Makferleinas žengė pirmą žingsnį. Ramiai priėjo iš užpakalio ir švelniai, bet tvirtai padėjo ranką ant jo peties.

- Ričardsonas galės paimti galvą, - pasakė.

Ričardsonas buvo studentas, kuris seniai nerimavo, norėdamas

gauti tą kūno dalį skrosti. Nesulaukęs atsakymo, žudikas vėl tarė:

- Dabar, kalbant apie reikalą, tu turi man užmokėti. Juk žinai, tavo sąskaitos turi sutapti.

Fetis drebančiu balsu sušuko:

- Tau sumokėti! Sumokėti už jį?

- O kaip? - atkirto antrasis. - Žinoma, kad privalai. Su visais reikalingais formalumais ir tinkama forma. Aš nedrįsčiau duoti už dyką, tu neprivalai imti už dyką, tai įklampintų mus abu. Tai toks pat atvejis kaip Džeinės Gelbrait. Juo labiau neteisėti yra dalykai, juo kruopščiau turime elgtis, lyg visa būtų teisinga. Kur senis K. laiko savo pinigus?

- Ten, - atsakė Fetis užspringusiu balsu, rodydamas į spintą kertėje.

- Tai duok man raktą, - ramiai tarė antrasis, ištiesęs ranką.

Akimirką Fetis svyravo, paskui kauliukai buvo mesti. Makferleinas negalėjo sulaikyti nervų virpesio, to be galo mažo jo didžiulio palengvėjimo ženklo, kai pirštuose pajuto raktą. Jis atidarė spintą, išėmė plunksną, rašalinę ir ataskaitų knygą, laikomas viename skyriuje, paskui iš dėžutės atskaičiavo priklausančią sumą.

- Dabar, žiūrėk, - tarė, - pinigai užmokėti. Tai pirmas tavo geros valios įrodymas: pirmas žingsnis į tavo saugumą. Dar tau reikia jį sutvirtinti antru žingsniu. Įrašyk sumą į knygą, ir tada galėsi spjauti į patį velnią.

Tos kelios akimirkos Fečiui buvo tikra kančia. Tačiau sveriant savo siaubus, nulėmė pats artimiausias. Bet koks būsimas sunkumas jam atrodė beveik pageidaujamas, jeigu jis padės dabar išvengti kivirčo su Makferleinu. Padėjo žvakę, kurią visą laiką laikė, ir tvirta ranka įrašė datą, pirkinio pobūdį ir sumokėtą sumą.

- O dabar, - tarė Makferleinas, - visai pritinka, kad pasiliktum deramą pelno dalį. Aš pasiėmiau savąją. Retkarčiais, kai žmogui laimė ką nors numeta ir jo kišenėje atsiranda papildoma sauja šilingų... man gėda apie tai kalbėti, tačiau panašiais atvejais yra elgsenos taisyklių. Neeikvoti vaišėms, nepirkti brangių vadovėlių, nemokėti senų skolų, tik skolintis, o ne skolinti.

- Makferleinai, - pradėjo Fetis vis dar kimiu balsu, - aš įkišau kaklą į kilpą, norėdamas tau padėti.

- Man padėti? - sušuko Volfas. - Vyruti, ne! Mano manymu, tu padarei tą, norėdamas pats apsiginti. Įsivaizduok, kad aš patenku į sunkumus. Kur tada atsidurtum? Šis antras dalykėlis aiškiai išnyra iš pirmojo. Gėjus yra panelės Gelbrait tęsinys. Pradėjęs negali sustoti. Jeigu pradedi, turi eiti iki galo. Tokia yra tiesa. Piktadariui nėra

atvangos.

Baisus tamsus įspūdis ir likimo klasta sugniaužė nelaimingo studento sielą.

- Mano Dievc! - sušuko jis. - Bet, ką aš padariau? Kada pradėjau? Būti paskirtam klasės asistentu - ar tai nusikaltimas? Servisas norėjo tos vietos. Jis irgi galėjo ją gauti. Ar jis būtų atsidūręs ten, kur aš dabar esu?

- Mano brangus drauge! - tarė Makferleinas. - Koks vaikas tu esi!! Kokią tu iš to turi žalą? Kokią žalą tu turėsi, jeigu tylėsi? Žmogau, ar tu nepažįsti gyvenimo? Mes esame paskirstyti į du būrius: liūtus ir ėriukus. Jeigu tu esi ėriukas, tau pačiam teks atsigulti ant šitų stalų, kaip Gėjui ir Džeinei Gelbrait, jeigu tu esi liūtas, tai gyvensi ir važinėsi kabrioletu, kaip aš, kaip K., kaip visi pasaulyje su trupučiu proto ar drąsos. Iš pradžių tu svyravai. Bet pažiūrėk į K. Drauguži, tu esi protingas, drąsus, tu patinki man, tu patinki K. Tu esi gimęs eiti priekyje kitų, ir aš tau pasakysiu, prisiekiu savo garbe ir gyvenimo patyrimu, kad po trijų dienų tu juoksies iš visų tų būgštavimų kaip mokinys iš kokio pokšto.

Tai pasakęs, Makferleinas išėjo ir sėdęs į kabriolctą nubildėjo siaura gatvele, kad prieš aušlant pasiektų savo namus. Fetis liko vienas su savo nerimu. Jis matė baisų pavojų, į kurį buvo patekęs. Su didžiule baime jis suprato, kad jo silpnybė neturi ribų ir kad darydamas nuolaidą po nuolaidos, iš Makferleino likimo arbitro jis tapo jo apmokamu ir bejėgiu bendrininku. Jis būtų atidavęs visą pasaulį už galėjimą tuo metu būti drąsesnis,bet jam nė netoptelėjo mintis, kad jis vis dar galėjo būti drąsesnis. Džeinės Gelbrait paslaptis ir prakeiktas įrašas knygoje užčiaupė jam burną.

Valandos bėgo, ėmė rinktis mokslo draugai, nelaimingojo Gėjaus dalys buvo įteiktos vienam ar kitam studentui ir jų priimtos be jokių pastabų. Ričardsonas liko nepaprastai laimingas, gavęs galvą. Ir nespėjus išmušti paskutinei valandai, Fetis virpėjo iš susijaudinimo, pamatęs, kaip toli jis jau yra pažengęs kelyje į saugumą.

Dvi dienas su vis didėjančiu džiaugsmu jis sekė baisų savo jausmų procesą.

Trečią dieną pasirodė Makferleinas. Pasisakė sirgęs. Tačiau už prarastą laiką atsilygino su didžiausia energija vadovaudamas studentų darbams. Ypač Ričardsonui jis suteikė vertingą pagalbą bei patarimų, ir tas studentas, asistento pagyrimų skatinamas, liepsnojo ambicingomis viltimis ir trokštamą diplomą jau matė savo rankose.

Dar nesuėjus nė savaitei, Makferleino pranašavimas išsipildė.

Fetis sugebėjo nugalėti savo siaubą ir užmiršo niekšybę. Jis pradėjo didžiuotis savo drąsa ir mintyse taip sutvarkė šį įvykį, kad galėjo grįžti prie tos istorijos su liguistu pasididžiavimu. Savo bendrininką jis retai tematė. Be abejo, jie susitikdavo darbo metu auditorijoje. Kartu iš pono K. gaudavo nurodymus. Retkarčiais privačiai pasikeisdavo vienu kitu žodžiu. Makferleinas visad jam buvo ypač malonus ir linksmas. Tačiau buvo aišku, kad jis vengia bet kokios užuominos apie jų bendrą paslaptį. Kai Fetis jam pašnibždėjo, jog pasirinko liūtų likimą ir atsižadėjo ėriukų, Makferleinas šypsodamasis tik ženklu parodė palikti jį ramybėje.

Galiausiai pasitaikė proga, kuri suvedė porą į glaudesnį suartėjimą. Ponas K. vėl pritrūko medžiagos skrodimams. Studentai buvo darbštūs, o jų mokytojas mėgo visad būti gerai aprūpintas. Tuo pačiu laiku buvo gauta žinia apie laidotuves Glenkorso kaimo kapinėse.

Laikas mažai tėra pakeitęs tą vietą. Kapinės buvo tada, kaip ir dabar, pačiame gale nuo keliuko, toli nuo gyvenamų namų, paslėptos šešių didelių kedrų šakų. Besiganančių apylinkės kalvose avių bliovimas, abiejose pusėse teka upeliukai, vienas garsiai čiurlenąs tarp akmenų, kitas patylomis besisunkiąs iš kūdros, vėjo dvelkimas senuose ir apšiurusiuose kalvų kaštonuose, kas septintą dieną varpo gaudimas ir senos choro giesmės buvo vieninteliai garsai, ardę tylą aplink kaimo bažnytėlę."Prikėlėjų", taip anais laikais jie buvo vadinami, nesulaikydavo jokia senųjų papročių šventumo pagarba. Tai buvo jų amatas niekinti ir išbjauroti senas kapines, tikinčiųjų ir gedinčiųjų išmintus takus, sudėtas aukas ir nuoširdžios meilės padiktuotus įrašus. Toji kaimiška aplinka, kur meilė yra tvirtesnė nei kitur, kur visą parapijos bendruomenę jungia kraujo ir draugystės ryšiai, lavonų grobstytojų ne tik kad neatstumdavo įgimta pagarba, bet net traukdavo savo lengvumu ir saugiai pasiekiamu tikslu: kūnai, užkasti žemėje ir džiaugsmingai laukiantys kitokio atbudimo, švičiant žiburiui su kastuvu ir kapliu susilaukdavo skubaus ir siaubingo prikėlimo. Karstas būdavo išlaužiamas, įkapės sudraskomos, o liūdni palaikai, įvynioti į maišinę drobę, tamsią naktį po kelių valandų dardėjimo šoniniais keliais, atiduodami išniekinimui žiopsančių studentų būrelio akivaizdoje.

Kaip du maitvanagiai grobia merdintį ėriuką, taip Fetis ir Makferleinas turėjo pulti kapą toje žalioje ir ramioje amžino poilsio vietoje. Jų tikslas buvo iškelti iš kapo ūkininko žmoną, visoje apylinkėje per šešiasdešimt metų garsėjusią savo geru sviestu ir dievobaimingais pokalbiais, ir vidurnaktį nuogą nugabenti į tą tolimą miestą, kurį ji

visad pagerbdavo gražiais sekmadieniniais apdarais. Jos vieta šalia savųjų turėjo palikti tuščia ligi Paskutinio Teismo dienos; jos nekaltas ir bevcik garbingas kūnas turėjo būti išstatytas, kol juo pasisotins anatomistų smalsumas.

Temstant abu išvyko gerai įsisupę į apsiaustus ir pasiėmę didžiulį butelį. Lijo kaip iš kibiro šaltas, tankus, plakąs lietus. Kartais prabėgdavo vėjo gūsis, kurį greit nutildydavo vandens liūtis. Nepaisant butelio, kelionė buvo tyli ir liūdna iki Penikviko, kur jie turėjo praleisti dalį vakaro. Sustoję paslėpė savo įrankius tankiuose krūmuose netoli nuo bažnyčios ir užsuko į "Žvejų pasimatymo" užeigą prie židinio ugnies užkąsti ir išmesti vieną kitą taurelę viskio, užsigerdami alumi. Kai jie pasiekė savo kelionės galą, kabrioletas buvo įtrauktas į pastogę, pašertas arklys ilsėjosi, o abu jauni gydytojai atskiram kambary valgė geriausią vakarienę ir gėrė geriausią vyną, kokio ten galėjai gauti. Žvakių šviesa, židinio ugnis ir lietaus barbenimas į langą, šaltas oras, jų laukiąs šlykštus darbas kėlė jų nuotaiką prie stalo. Su kiekvienu stiklu jų nuoširdumas didėjo. Netrukus Makferleinas savo draugui įteikė nedidelę krūvelę aukso monetų.

- Dovana, - jis tarė. - Tarp draugų šitokio dėmesio ženklai turėtų būti dažni kaip pypkės uždegimas.

Fetis pinigus įsidėjo į kišenę ir kaip aidas gyrė tų žodžių prasmę.

- Tu filosofas! - jis sušuko. - Koks asilas aš buvau prieš tave pažindamas. Tu ir K., kokie puikūs vyrai! Bet tu padarysi ir iš manęs vyrą.

- Be abejo! - pritarė Makferleinas. - Vyrą? Aš tau pasakysiu - tokio kaip tik reikėjo, kuris manė paremtų aną rytmetį. Ne vienas keturiasdešimtmetis bailys iš tų besidedančių drąsuoliais būtų apalpęs, matydamas tą numirėlį, tik ne tu... Tu pasirodei vyras. Aš tave stebėjau.

- Gerai, kodėl gi ne? - Fetis ėmė girtis. - Tai buvo ne mano reikalas. Viena vertus, aš nieko negalėjau laimėti, tik nemalonumus, o antra - aš galėjau tikėtis tavo dėkingumo, ar ne taip?

Ir jis pliaukštelėjo per kišenę, sužvangindamas auksinius.

Makferleinas pradėjo jausti savotišką nerimą dėl šitų nemalonių žodžių. Gal jis gailėjosi, kad taip sėkmingai išmokė savo jauną bendrininką. Bet nebebuvo laiko įsiterpti, nes antrasis garsiai varė savo pagyrūnišką kalbą:

- Svarbiau už viską neišsigąsti. Tarp mūsų kalbant, aš nenoriu būti pakartas... Bet, tiesą sakant, Makferleinai, aš gimiau su panieka. Pragaras, Dievas, velnias, gėris ir blogis, nuodėmė, nusikaltimas ir

visa galerija senienų - jie gali gąsdinti vaikus, bet ne patyrusius vyrus kaip tu ir aš. Mes niekiname juos. Išgerkim už Gėjų! - pridūrė, pakeldamas stiklą.

Tuo tarpu jau darėsi vėsu. Makferleino įsakymu kabrioletas buvo pastatytas prie durų, abiem jo lempom stipriai šviečiant. Jauniejі vyrai užmokėjo sąskaitą ir tęsė kelionę. Pasisakė vykstą į Peblsą ir ta kryptimi važiavo, kol dingo iš akių paskutiniai miestelio namai. Tada, užgesinę žiburius, pasuko atgal ir šoniniu keliuku nuvažiavo Glenkorso link. Nebuvo girdėti jokio kito triukšmo, tik jų pačių važiavimo ir nesiliaujantis teškantis lietus. Viešpatavo deguto spalvos tamsa; šen ten balti vartai ir baltas tvoros akmuo kurį laiką jiems rodė kelią. Tačiau didesnę laiko dalį važiavo žingsniu ir beveik apgraibomis. Važiuojant pro mišką netoli kapinių jau nebebuvo ničnicko matyti ir jiems reikėjo įžiebti degtuką ir uždegti vieną kabrioleto lempą. Taip, krintant lašams nuo medžių ir supami aukštų ir judančių šešėlių jie pasiekė savo niekšiško darbo vietą.

Abu buvo patyrę šituose darbuose ir mokėjo vartoti kastuvus. Apie dvidešimt minučių padirbėjus, jų pastangos buvo atlygintos buku dunkstelėjimu į karsto dangtį. Tuo tarpu Makferleinas, užsigavęs ranką į akmenį, pagriebė jį ir nusviedė per galvą. Duobė, kurioje jie dabar stovėjo ligi pečių, buvo beveik pačiame kapinių kalvelės gale. Kabrioleto lempą jie buvo pastatę palei medį, kad geriau apšviestų jų darbą, ant kalvos skardyje, o apačioje tekėjo upelis. Atsitiktinai nusviestas akmuo kliudė lempą. Jie išgirdo sukulto stiklo žvangėjimą, apgaubė tamsa; lempai riedant pakalnėn ir atsitiktinai susiduriant su medžiais, kartojosi čia buki, čia skardūs garsai. Keli akmenys, kuriuos išjudino lempa, dundėjo jai iš paskos į slėnio gilumą. Galop tyla atgavo savo viešpatavimą, ir nors jie įtemptai klausėsi toje visiškoje juodumoje, nieko daugiau neišgirdo, išskyrus lietų, lekiantį kartu su vėju, krintantį ant didžiausių atvirų laukų plotų.

Jie buvo taip arti prie savo bjauraus darbo galo, kad nusprendė būsią geriau baigti, nors ir tamsoje. Iškėlė karstą ir jį išlaužė, lavoną įkišo į šlapią maišą ir abu nunešė į kabrioletą. Vienas įlipo prilaikyti jį ant sėdynės, o kitas, paėmęs arklį už žąslų, apgraibomis žingsniavo palei tvorą ir krūmus, kol pasiekė platesnį kelią netoli "Žvejų pasimatymo". Ten jau buvo matyti silpnas ir išsklaidytas švytėjimas, kurį jie sveikino kaip aušrą. To lengvo žėrėjimo vedami, jie paragino arklį bėgti risčia ir linksmai nudardėjo miesto link.

Abu buvo peršlapę ligi kaulų, ir dabar, kabrioletui šokinėjant giliose provėžose, daiktas, padėtas tarp jų, virto čia ant vieno, čia ant

kito. Kaskart po šito baisaus prisilietimo kiekvienas instinktyviai paskubomis jį atstumdavo. Nepaisant to veiksmo natūralumo, visa tai dirgino abiejų nervus.

Makferleinas pasakė nevykusį pokštą apie ūkininko žmoną, bet jis nuskambėjo kažkaip dirbtinai ir dingo tyloje. Neįprasta našta vartėsi iš šono į šoną, kartais galva atsitrenkdama į jų petį, tarsi su pasitikėjimu ką šnabždėdama, kartais permirkusi maišo drobė lediniu šalčiu nutvilkydavo veidus.

Šiurpulingas šaltis pradėjo gniaužti Fečio sielą. Paslapčiomis pažvelgė į maišą, ir jam pasirodė, kad šis kiek didesnis nei pirma. Visą kelią artimų ir tolimų sodybų šunes gedulingu staugimu lydėjo juos. Jaunuolio sąmonėje augo ir augo įtarimas, kad įvyko kažkoks antgamtinis stebuklas ir mirusį kūną ištiko svarbi permaina, ir kad šunes staugė iš baimės dėl to nelemto krovinio.

- Dėl Dievo! - tarė, sunkiai bejstengdamas prabilti. - Dėl Dievo!! Įžiebkime lempą.

Atrodė, kad panašiai buvo pavėiktas ir Makferleinas. Nors nieko neatsakė, sustabdė arklį, padavė vadžias savo bendrininkui ir išlipo iš kabrioleto įžiebti dar likusią lempą. Tuo metu jie tebuvo pravažiavę tik kryžkelę, netoli Aučenklinio. Lietus vis tebepliaupė, lyg būtų kilęs naujas tvanas, tad toje liūtyje ir tamsoje įžiebti šviesą nebuvo lengva. Kai pagaliau mirkčiojanti liepsna apėmė dagtį ir pradėjo didėti, žėrėti ir išplėtė platų miglotos šviesos ratilą aplink kabrioletą, abu vyrai jau matė vienas kitą ir tą, kas kartu su jais važiavo.

Lietus buvo priplojęs šiurkščią drobę prie kūno siluėto. Galva ryškiai skyrėsi virš liemens, aiški pečių linija; kažkas šmėkliška ir žmogiška traukė jų akis prie to vaiduokliško pakelcivio.

Kurį laiką Makferleinas stovėjo bežadis, laikydamas lempą. Nepažįstama baimė kaip šlapia drobė apglėbė Fečio kūną ir įtempė baltą jo veido odą. Bevardė baimė, pasibaisėjimas tuo, ko negali būti, skverbėsi į jo smegenis. Dar vienas laikrodžio tikstelėjimas, ir jis būtų prabilęs. Bet jo bendrininkas užbėgo jam už akių.

- Tai ne moteris, - tarė Makferleinas tyliu balsu.

- Buvo moteris, kai ją čia įkėlėme... sušnabždėjo Fetis.

- Palaikyk lempą, - tarė kitas. - Turiu pamatyti jos veidą.

Fečiui laikant lempą, jo draugas atrišo maišo raiščius ir nutraukė nuo galvos dangalą. Šviesa labai ryškiai apšvietė tamsius, taisyklingus bruožus ir nuskustus skruostus, kurie priklausė taip gerai pažįstamam veidui, ne sykį abiejų matytam sapnuose... Laukinis riksmas nuaidėjo naktyje; kiekvienas iš savo pusės nušoko ant kelio; lempa

nukrito, sudužo ir užgeso. Arklys, išgąsdintas tokio neįprasto sąmyšio, atsistojo piestu ir šuoliais nulėkė Edinburgo link, veždamas vienintelį kabrioleto keleivį, mirusio ir seniai jau supjaustyto Gėjaus kūną.

VELNIAS BUTELYJE

I

Kartą gyveno žmogus, kilęs iš Havajų salos, kurį pavadinsiu Kiviu, nes, tiesą sakant, jis dar tebegyvena ir todėl jo pavardę reikia laikyti paslaptyje. Jo gimimo vieta buvo netoliese nuo Honaunau, kur ilsisi Kivio Didžiojo kaulai, paslėpti oloje. Tasai žmogus buvo neturtingas, narsus ir veiklus, jis mokėjo skaityti bei rašyti kaip mokyklos mokytojas, be to, buvo puikus jūrcivis, kurį laiką plaukiojęs salos garlaiviu, o dabar vairavo banginius gaudantį laivą Hamakau pakraščiuose. Galiausiai Kivis susigalvojo pamatyti platųjį pasaulį bei užsienio miestus ir jis išplaukė laivu į San Franciską.

Tai yra gražus miestas su puikiu uostu ir gyvena jame daugybė turtingų žmonių. Ten yra viena kalva, apstatyta rūmais Po šitą štai kalvą vieną dieną Kivis ir vaikščiojo su pilna pinigų kišene ir patenkintas spoksojo į didžius namus abiejose gatvės pusėse. "Kokie gražūs čia namai! - jis galvojo, - ir kokie laimingi turi buti žmonės, juose gyveną, nesirūpindami rytdiena!" Taip galvodamas jis prisiartino prie vienų namų, mažesnių už visus kitus, bet tokių gražių ir išbaigtų tarsi koks žaislelis. Šitų namų laiptai švytėjo kaip sidabras, sodo pakraščiai žydėjo kaip vainikai, o langai tviskėjo kaip deimantai. Prie šitų namų Kivis sustojo ir stebėjosi puikumu viso to, ką matė. Nors ir buvo labai užsisvajojęs, vis dėlto pastebėjo žmogų, žiūrintį į jį pro tokį skaidrų stiklą, kad Kivis jį matė, kaip matote žuvį tvenkiny tarp uolų. Žmogus buvo apysenis, plikagalvis ir juodabarzdis, ir jojo veide atsispindėjo skausmas. Laikas nuo laiko jis sunkiai atsidusdavo. Tiesa buvo ta, kad abu žiūrėjo vienas į kitą ir vienas kitam pavydėjo.

Staiga žmogus nusišypsojo, linktelėjo galva, ženklais pakvietė įeiti ir prie namų durų jį pasitiko.

- Tai mano gražieji namai, - prabilo žmogus ir karčiai atsiduso. - Ar tamsta nenorėtum pamatyti kambarių?

Jis išvedžiojo Kivį nuo rūsio ligi palėpės, nustebindamas jį visų įrengimų tobulumu.

- Iš tikrųjų, - atsakė Kivis, - tai puikūs namai. Jeigu aš gyvenčiau panašiuose, juokčiausi per ištisą dieną. Kaip tai gali būti, kad tamsta vis dūsauji?

- Nėra jokių kliūčių, - atsakė žmogus, kad tamsta turėtum visiškai panašius ir netgi gražesnius, jeigu nori. Tikiuosi, tamsta turi kiek pinigų?

- Aš teturiu tik penkiasdešimt dolerių, - tarė Kivis, - bet panašus namas kaštuoja daug daugiau nei penkiasdešimt dolerių.

Žmogus ėmė skaičiuoti.

- Man labai gaila, kad tamsta neturi daugiau, - jis tarė,- nes tai gali sudaryti sunkumų ateityje; bet už penkiasdešimt dolerių aš jį atiduodu.

- Namą? - perklausė Kivis.

- Ne, ne namą, - atsakė žmogus, bet butelį. Turiu tamstai pasakyti, kad nors atrodau turtingas, visas mano turtas, šitie namai ir sodas atsirado iš butelio, ne didesnio už puskvortę. Štai jis.

Jis atidarė užrakintą stalčių ir išėmė apskritą, pilvotą, ilgu kaklu butelį; butelio stiklas buvo baltas kaip pienas, su besikeičiančiomis vaivorykštės spalvų gyslomis. Jo viduje kažkas tamsiai judėjo, tarsi šešėlis ugnyje.

- Štai tasai butelis, - tarė žmogus ir, matydamas Kivį juokiantis, pridūrė: - Tamsta manim netiki? Tad išmėgink pats. Pamėgink jį sudaužyti.

Kivis paėmė butelį ir trankė į grindis daugelį kartų, kol pailso, tačiau butelis pašokdavo kaip vaikų sviedinys, nė kiek nenukentėdamas.

- Tai keista, - tarė Kivis. - Nes tiek čiupinėjant, tiek iš išvaizdos butelis atrodo stiklinis.

- Tikrai stiklinis, - atsakė žmogus, atsidusdamas daug sunkiau nei anksčiau, - bet tas stiklas yra užgrūdintas pragaro ugnyje. Jame gyvena velnias ir tai yra jo šešėlis, kurį matome judant viduje. Bent aš taip manau. Velnias klauso kiekvieno žmogaus, kuris nuperka tą butelį. Visa, ko tas žmogus panorės: meilės, garbės, pinigų, namų, kaip kad šitie, ar miestų, kaip kad šis, - visa bus jo, vien tik ištarus žodį. Napoleonas kadaise turėjo šį butelį ir tapo pasaulio viešpačiu, bet galiausiai jis pardavė jį ir visa prarado. Kapitonas Kukas taip pat turėjo šį butelį, ir jo padedamas atrado tiek daug salų; bet ir jis jį pardavė ir buvo Havajuose nužudytas. Mat, kai jį parduodi, netenki galios ir globos ir jei žmogus nesitenkina tuo, ką turi, tada jį užgriūva nelaimės.

- Ir tamsta dar nori jį parduoti? - paklausė Kivis.

- Aš turiu visa, ko noriu, ir einu senyn, - atsakė žmogus. - Tėra tik vienas dalykas, kurio velnias negali suteikti: jis negali prailginti

gyvenimo. Be to, būtų nepadoru nuo tamstos nuslėpti vieną butelio trūkumą: jeigu žmogus mirs jo nepardavęs, jis per amžius degs pragaro ugnyje.

- Tai aiškus trūkumas ir svarbu neapsirikti! - sušuko Kivis. - Aš nenoriu painiotis į tokius dalykus. Ačiū Dievui, be namų aš galiu apsieiti, tačiau vieno dalyko labai pageidaučiau, nors kai tokios sąlygos - tetraukia ir jį velniai.

- Oi ne, tamsta neprivalai sielotis dėl šitos aplinkybės, - atsakė žmogus. - Tamstai tereikia tik kukliai pasinaudoti velnio galia, o paskui parduoti butelį kam nors kitam, kaip aš parduodu tamstai, ir nerūpestingai baigti gyvenimą.

- Gerai, bet aš matau du dalykus, - spyrėsi Kivis. - Per visą tą laiką tamsta dūsavai kaip įsimylėjusi mergina - tai vienas; o antras - per pigiai tamsta parduodi butelį.

- Aš jau sakiau dėl ko dūsauju, - atsakė žmogus. - Bijau dėl savo irstančios sveikatos, ir kaip tamsta pats pastebėjai, mirti ir atsidurti pragare - yra nelaimė kiekvienam. O dėl to, kad taip pigiai parduodu butelį, turiu tamstai parcikšti esant tuo atžvilgiu vieną ypatingumą. Prieš daugelį metų, kai velnias pirmą kartą atnešė į žemę šį butelį, jis buvo neįprastai brangus ir pirmiausiai buvęs parduotas kunigui Jonui už daugelį milijonų dolerių, bet kitam jį parduoti galima tik su nuostoliu. Jei parduosi už tiek, kiek mokėjai, jis sugrįš pas tave kaip balandis. Taigi per pastaruosius amžius jo kaina vis krito, ir dabar butelis yra neįprastai pigus. Aš jį nupirkau iš vieno savo didžiųjų kaimynų šioje kalvoje ir sumokėjau už jį tik devyniasdešimt dolerių. Galėčiau parduoti jį už aštuoniasdešimt devynis dolerius ir devyniasdešimt devynis centus, bet nė centu daugiau, kitaip butelis grįš pas mane. Tačiau čia yra du keblumai: pirmas, kai tokį ypatingą butelį pasiūlai už aštuoniasdešimt ir kelis dolerius, žmonės mano, kad tyčiojiesi; antras, bet dėl šito nėra reikalo skubėti, tad nė nesakysiu. Tik atmink, jį galima parduoti tik už metalinius pinigus.

- Kaip man įsitikinti, jog tai teisybė? - paklausė Kivis.

- Kai ką tamsta gali patikrinti, - atsakė žmogus. - Duok man penkiasdešimt dolerių, paimk butelį ir parcišk norą, kad šitie penkiasdešimt dolerių sugrįžtų į tamstos kišenę. Jeigu taip neatsitiks, aš duodu garbės žodį, jog pripažinsiu sutartį negaliojančia ir grąžinu tamstos pinigus.

- Jūs manęs neapgausit? - paklausė Kivis.

Žmogus davė rimtą priesaiką.

- Gerai, tiek aš galiu rizikuoti, - pasakė Kivis, - nes tai man negali

pakenkti.

Ir jis sumokėjo žmogui penkiasdešimt dolerių, o šis įteikė jam butelį.

- Butelio velnie, - kreipėsi Kivis, - aš noriu, kad mano penkiasdešimt dolerių sugrįžtų pas mane.

Ir tikrai, vos spėjus jam ištarti šituos žodžius, jo kišenė tapo tokia pat sunki kaip ir prieš tai.

- Tai iš tikro yra stebuklingas butelis, - patvirtino Kivis.

- O dabar, malonus bičiuli, sudiev, ir tegul velnias eina su tavim, užuot likęs su manim, - tarė žmogus.

- Palauk! - sušuko Kivis. - Nebenoriu daugiau šito žaidimo. Imkis savo butelį.

- Tu jį nupirkai už mažiau nei aš mokėjau, - atšovė žmogus, trindamas rankas. - Dabar jis priklauso tau, o man terūpi, kad greičiau iš čia pasišalintum.

Tai pasakęs, jis pašaukė kiną tarną ir liepė išvesti Kivį iš namų.

Atsidūręs gatvėje su buteliu po pažastimi, Kivis pradėjo galvoti: "Jeigu visa yra teisybė apie šį butelį, tai aš padariau nuostolingą sandėrį", samprotavo jis. "Bet gal tasai žmogus tik pasišaipė iš manęs". Tad pirmiausiai jis perskaičiavo savo pinigus: suma pasirodė tiksli - keturiasdešimt devyni amerikietiški doleriai ir viena Čilės moneta.

- Atrodo teisingai, - tarė Kivis. O dabar aš išmėginsiu kitą dalyką.

Toje miesto dalyje gatvės buvo tokios švarios kaip laivo denis, ir nors buvo vidudienis, nė vieno pravirio. Kivis paguldė butelį griovelyje palei šaligatvį ir nuėjo. Dukart atsigrįžo, bet apskritas ir pilvotas butelis gulėjo kur gulėjęs. Atsigręžęs trečią kartą jis pasuko už gatvės kampo, tačiau vos spėjus tai padaryti, kažkas stuktelėjo į alkūnę ir, še tau! iš kišenės jau kyšojo ilgas butelio kaklas, o jo apskritas pilvotas liemuo įsispraudė į lietpalčio kišenę.

- Panašu į tiesą, - pagalvojo Kivis.

Tada jis nuėjo į krautuvę, nusipirko kamščiatraukį ir, nužingsniavęs į laukus, mėgino ištraukti kamštį; tačiau kiek kartų mėgino, tiek kartų kamščiatraukis iššokdavo, o kamštis palikdavo toks pat sveikas kaip ir prieš tai.

- Tai ypatingas kamštis, - tarė Kivis ir tuoj pradėjo drebėti bei prakaituoti, nes išsigando to butelio.

Grįždamas į uostą, jis pamatė krautuvę, kur vienas vyras pardavinėjo tolimų salų kriaukles ir lazdas, senus stabmeldžių dievukus, senas monetas, kinų ir japonų paveikslus ir visokius retus daiktus, kokius

jūreiviai atsivežа savo skryniosc. Ją pamačius, jam atėjo į galvą viena mintis. Kivis įėjo vidun ir pasiūlė butelį už šimtą dolerių. Krautuvės savininkas iš pradžių nusijuokė ir pasiūlė jam penkis, nes tai iš tikro buvo retas butelis; toks stiklas niekados nebuvo išpūstas jokiosc dirbtuvėsc, taip gražiai tviskėjo spalvos matiniamc butelyjc, ir taip keistai slankiojo šešėlis jo viduje, kad po ilgo ginčijimosi dėl butelio gerumo, krautuvininkas davė Kiviui šešiasdešimt sidabrinių dolerių ir padėjo ant lentynos, vitrinos viduryje.

- Na, - tarė Kivis, - aš pardaviau už šešiasdešimt dolerių tai, ką pirkau už penkiasdešimt ar, teisingiau sakant, už truputį mažiau, nes vienas mano doleris buvo čiliškas. Dabar aš patirsiu teisybę kitu atžvilgiu.

Jis grįžo į savo laivą ir, kai įėjęs į kajutę atidarė skrynią, ten gulėjo butelis, atėjęs daug greičiau už jį patį. Tuo metu kajutėje kaip tik buvo Kivio draugas, vardu Lopaka.

- Kas ten yra? - paklausė Lopaka. - Ko taip spoksai į savo skrynią?

Jiedu abu buvo vieni laivo priekyje, ir Kivis jam patikėjo paslaptį, papasakodamas, visa kaip buvo.

- Tai labai keistas dalykas, - tarė Lopaka, - ir aš bijau, kad susilauksi nesmagumų per tą butelį. Bet vienas dalykas visiškai aiškus - jei jau taip, tai bent pamėgink turėti iš jo naudos. Apsispręsk, ko tu iš jo nori, įsakyk, ir jeigu tavo norai bus išpildyti, aš pats jį nupirksiu, nes ketinu įsigyti nuosavą burlaivį ir prekiauti su salomis.

- Tai ne man, aš norėčiau turėti gražius namus ir sodą Konos pakraštyje, kur aš gimiau. Kad saulė šviestų pro duris, gėlės sode, spindintys stiklai languosc, pavcikslai ant sienų, daug papuošalų ant stalų ir puikūs kilimai; tokius pat namus, kokiuosc aš šiandieną buvau, tik norėčiau, kad būtų vienu aukštu aukštesni ir su balkonais, panašiai kaip karaliaus rūmuosc. Norėčiau ten gyventi be rūpesčių ir linksmintis su draugais bei giminėmis.

- Gerai, - atsakė Lopaka, - vežkimės butelį kartu su mumis į Havajus ir, jeigu visa įvyks, kaip tu tikies, aš nupirksiu butelį, kaip esu pasižadėjęs, ir tada prašysiu burlaivio.

Taip abu susitarė. Netrukus garlaivis sugrįžo į Honolulu, parvežtdamas Kivį, Lopaką ir butelį. Vos išlipę į krantą, uoste sutiko draugą, kuris pirmiausiai pareiškė Kiviui užuojautą.

- Nežinau, kodėl tu man reiški užuojautą, - tarė Kivis.

- Ar gali būti, kad tu dar nesi girdėjęs? Tavo senasis dėdė, tas gerasis senukas, mirė, o tavo pusbrolis, tas gražusis berniukas, prigėrė jūroje?

Kivis labai nuliūdo, pradėjo verkti ir aimanuoti taip, kad visiškai užmiršo butelį. Tačiau Lopaka galvojo ir kai Kivio sielvartas kiek aprimo, tarė:

- Aš galvojau, ar tavo dėdė kartais neturėjo žemės Havajuose, Kau apskrityje?

- Ne, - atsakė Kivis, - ji buvo kalnų pusėje, truputį labiau į pietus nuo Hūkenos.

- Ar tos žemės dabar atiteks tau? - paklausė Lopaka.

- Taip, tikriausiai, - atsakė Kivis ir vėl pradėjo aimanuoti dėl savo giminaičių.

- Dabar ne laikas aimanuoti, - tarė Lopaka. - Man kilo viena mintis. Ar kartais visos tos nelaimės neįvyko dėl butelio kaltės? Nes ten kaip tik vieta tavo namams.

- Jeigu taip būtų, - suriko Kivis, - tai labai baisus būdas - įtikti man nužudant mano gimines. Bet iš tikrųjų taip galėjo būti, nes kaip tik toje vietoje įsivaizdavau anuos savo namus.

- Tačiau namai dar nepastatyti, - tarė Lopaka.

- Ne, neatrodo, - atsakė Kivis. - Nors mano dėdę turėjo keletą kavos, ava-ava ir bananų plantacijų, tai nebuvo didelis turtas, o visa kita žemė tebuvo juodoji lava.

- Eime pas advokatą, - tarė Lopaka, - toji mintis neduoda man ramybės.

Jiems atėjus pas advokatą, pasirodė, kad Kivio dėdė pastarosiom dienom nepaprastai praturtėjo ir paliko labai daug pinigų.

- Štai jau turi pinigus namams! - sušuko Lopaka.

- Jeigu galvojat apie naujus namus, - tarė advokatas, - štai kortelė su adresu naujo architekto, apie kurį labai gražiai atsiliepiama.

- Vis geriau ir geriau! - sušuko Lopaka. - Atrodo, kad visi mūsų norai vykdomi žaibo greitumu. Tik klausykime įsakymų.

Taigi jiedu nuėjo pas architektą, ir šis jiems parodė planus, kuriuos laikė ant stalo.

- Jūs norit kažko ypatingesnio, - tarė architektas. - Kaip jums patinka šis? - Ir padavė Kiviui piešinį.

Kivis dirstelėjo į jį ir garsiai suriko, nes tai kaip tik buvo piešinys namų, matytų vaizduotėje.

"Man labai patinka šitie namai, - galvojo jis. - Nors nepatinka būdas, kuriuo jie atcina pas mane, tačiau nėra to blogo, kas neišeitų į gera."

Taigi jis pareiškė architektui visus savo pageidavimus ir kaip norėtų tuos namus apstatyti baldais, papuošti sienas paveikslais ir

smulkiom puošmenom stalus. Ir jis atvirai paklausė architektą, kiek visa tai kainuos.

Architektas smulkiai išklausinėjo ir, paėmęs plunksną, pradėjo skaičiuoti. Baigęs skaičiavimą, išvardijo tą pačią sumą, kurią Kivis buvo pavėlėjęs.

Lopaka su Kiviu susižvalgė ir linktelėjo.

"Visai aišku, - galvojo Kivis, - kad, noriu ar nenoriu, šitie namai bus mano. Jie ateina iš velnio, ir aš bijau, kad nieko gera iš to nebus. Tik dėl vieno dalyko esu tikras: kol šitas butelis bus pas mane, aš susilaikysiu nuo bet kokio pageidavimo. Bet su namais jau esu surištas ir turiu priimti ne tik tai, kas gera, bet ir tai, kas bloga.

Taip jis susitarė su architektu ir pasirašė dokumentą. Paskui Kivis su Lopaka vėl sėdo į laivą ir išplaukė į Australiją, nes sutarė visiškai nesikišti į namų statybos bei jų apstatymo reikalą, viską palikti architekto ir butelio velnio nuožiūrai.

Kelionė buvo sėkminga, tik Kivis visą laiką turėjo saugotis, nes buvo prisiekęs nieko daugiau nenorėti ir nebepriimti velnio dovanų. Jiedu grįžo, kai suėjo architektui duotas laikas. Jis jiems pasakė, kad namai jau baigti, ir tada Kivis su Lopaka laivu "Hall" nuplaukė apžiūrėti namų ir įsitikinti, ar visa tiksliai atlikta pagal Kivio norus.

II

Pasirodo, namai stovėjo kalno šlaite ir buvo matomi iš laivų. Viršuje miškas kilo ligi lietingųjų debesų, apačioje juodoji lava driekėsi ligi uolų, kur buvo palaidoti senieji karaliai. Namus supo sodas, kuriame žydėjo įvairiausios gėlės. Vienoje pusėje buvo papajų daržas, kitoje - duonmedžių, o tiesiai priešais - jūra; ant namo buvo stiebas ir ant jo plevėsavo vėliava. Patys namai buvo trijų aukštų su erdviais kambariais ir plačiais balkonais. Langų stiklai buvo tokie puikūs ir permatomi kaip vanduo, ir švytintys kaip diena. Kambariai buvo apstatyti įvairiausiais baldais. Ant sienų aukso rėmuose kabėjo paveikslai: laivų ir kovojančių žmonių, gražiausių moterų ir ypatingų vietų peizažai; niekur pasaulyje nėra tokių šviesiaspalvių paveikslų, kokius Kivis rado kabančius savo namuose. Puošmenos buvo nepaprastai puikios: skambantys laikrodžiai ir dėžutės, galvomis linksintys žmogeliukai, knygos su spalvotais piešiniais, brangūs ginklai iš visų pasaulio dalių ir elegantiškiausi mįslių žaidimai užimti vienišo žmogaus laisvalaikiui. Balkonai buvo tokie erdvūs, kad juose laisvai

galėjo sutilpti visi miesto gyventojai. Todėl Kivis net nežinojo, kur jam smagiau - ar užpakaliniame portike, į kurį dvelkė kalnų vėjelis ir buvo matyti daržai bei gėlės, ar priekiniame balkone, kur galėjai alsuoti jūros oru, žiūrėti į kalno atšlaitę ir matyti "Hall", kas savaitę plaukiojantį tarp Hūkenos ir Peles kalvų, arba burlaivius, vežančius medį, ava-ava ir bananus.

- Na, - paklausė Lopaka, - ar visa yra taip, kaip svajojai?

- Man stinga žodžių, - atsakė Kivis. - Visa yra geriau nei svajojau, ir aš esu apkvaišęs nuo pasitenkinimo.

- Bereikia apgalvoti vieną dalyką, - tarė Lopaka, - ir būtent: ar visa tai negalėjo įvykti savaimingai, be jokio butelio velnio įsikišimo. Jeigu aš nupirkčiau butelį ir paskui negaučiau burlaivio, kurio taip noriu, tai būčiau veltui įkišęs pirštus į ugnį. Aš tau daviau žodį, žinau, tačiau vis dėlto manau, kad tu galėtum man suteikti dar vieną įrodymą.

- Esu prisiekęs daugiau nebepriimti velnio patarnavimų, - parciškė Kivis. - Aš jau per giliai įbridau.

- Man atrodo, kad tai nebus patarnavimas, - atsakė Lopaka. - Aš tenoriu pamatyti patį velnią. Iš to mes negausim jokios naudos, todėl nėra ko ir gėdytis. Jeigu aš jį pamatyčiau, iš karto įsitikinčiau. Tad nesipriešink mano norui ir leisk pamatyti velnią, o po to štai paruošti pinigai, ir aš nupirku butelį.

- Aš bijau vieno dalyko, - tarė Kivis. - Velnias gali pasirodyti toks bjaurus, ir, jeigu tu kartą žvilgtelėsi į jį, tai nebenorėsi pirkti ir butelio.

- Aš laikausi savo žodžio, - tarė Lopaka. - O štai ir pinigai.

- Puiku, - atsakė Kivis. - Man pačiam knieti jį pamatyti. Todėl, ponas Velnie, pasirodyk mums.

Vos jis spėjo ištarti tuos žodžius, velnias keletą kartų pažiūrėjo į juos iš butelio taip greitai kaip koks driežas ir nuo to pasirodymo Kivis su Lopaka suakmenėjo. Jau buvo sutemę, kai jie atsipeikėjo ir atgavo žadą. Tada Lopaka įteikė pinigus ir paėmė butelį.

- Aš laikausi duoto žodžio, - tarė jis, - nes priešingu atveju to butelio nepaliesčiau nė su koja. Gerai, gausiu burlaivį ir šiek tiek dolerių į kišenę, o paskui atsikratysiu to velnio kaip galėdamas greičiau. Nes atvirai sakant jo vaizdas mane pritrenkė.

- Lopaka, - kreipėsi Kivis. - Aš nenoriu, kad tu paliktum blogos nuomonės apie mane. Aš žinau, dabar naktis, keliai blogi, ir tokiu laiku kelionė pro kapus pavojinga, bet aš prisipažįstu, jog nuo to laiko, kai pamačiau to velnio veidą, negalėsiu nei valgyti, nei miegoti, nei melstis, kol jis neatsitolins nuo manęs. Aš tau duosiu žibintą ir

krepšį buteliui įdėti ir bet kurį paveikslą ar kitą brangų daiktą, kuris tau labiausiai patiks, bet tučtuojau išeik ir apsinakvok Hūkenoje.

- Kivi, - tarė Lopaka, - daugelis žmonių tuo pasipiktintų, juo labiau kad aš taip draugiškai su tavim elgiausi, laikiausi savo žodžio ir nupirkau butelį. Juk dabar naktis ir tamsu, ir kelias per kapus dešimtį kartų pavojingesnis žmogui su panašia nuodėme savo sąžinėje ir su tokiu buteliu po pažastim. Bet aš esu taip persigandęs, kad neturiu drąsos tave kaltinti. Tad aš išeinu ir duok, Dieve, tau būti laimingam savo namuose, o man sėkmingai verstis su burlaiviu, ir galiausiai abiem pasiekti dangų, nepaisant velnio ir jo butelio.

Taigi Lopaka nujojo pakalnėn, Kivis stovėjo prieškiniame balkone, klausėsi arklio pasagų kaukšėjimo ir žiūrėjo, kaip žibintas šviečia taką ir uolas, kur buvo palaidoti senieji karaliai. Visą tą laiką jis drebėjo ir spaudė rankas, meldėsi už savo draugą ir kartu dėkojo Dievui, kad patsai išvengė šito pavojaus.

Bet sekanti diena išaušo labai šviesi, ir jo naujieji namai atrodė tokie patrauklūs, kad jis užmiršo visas savo baimes. Diena ėjo po dienos, ir Kivis ten gyveno amžinu džiaugsmu. Jo mėgstamiausia vieta buvo namų užpakalinė veranda, jis ten valgė, gyveno ir skaitė Honolulu dienraščių naujienas. Kai kas atvykdavo, jis aprodydavo namus, paveikslus ir kambarius, ir taip namų garsas plačiai pasklido; jie buvo vadinami Ka Hale Nui - Didžiausiais Namais, o kartais Švytinčiais Namais, nes Kivis laikė kiną, kuris per visą dieną valė ir šluostė. Stiklai, paauksinimai, smulkūs daiktėliai ir paveikslai tviskėjo taip šviesiai kaip žavus rytas. Patsai Kivis galėjo vaikščioti po kambarius tik dainuodamas, nes jo širdis netvėrė džiaugsmu; o kai pro šalį plaukiodavo laivai, jis iškeldavo ant stiebo savo vėliavą.

Taip laikas bėgo, kol vieną dieną Kivis pasiryžo vykti į Kailua aplankyti savo draugų. Šie jį priėmė labai mielai, bet kitą rytą jis išjojo kaip galėdamas anksčiau, labai skubėjo, nes nerimo pamatyti savo gražųjį namą, be to, tai buvo toji naktis, kada senųjų laikų numirėliai išeina iš savo kapų ir klajoja po Konos apylinkes. Kadangi buvo susidėjęs su velniu, dar labiau stengėsi išvengti susitikimo su mirusiais. Tuoj truputį už Honaunau, toli priekyje Kivis pastebėjo moterį, besimaudančią jūros pakraštyje; ji atrodė dailiai nuaugusi mergina, bet jis nekreipė į ją dėmesio. Kiek vėliau Kivis pamatė, kaip supleveno josios balti marškiniai, o paskui ir raudonas holoku, jai apsirengiant. Kai prijojo prie merginos, ši jau buvo susitvarkiusi ir stovėjo pakelėje su raudonu holoku. Jūros maudynė ją atgaivino, jos gražiosios akys žėrėjo ir buvo malonios. Tokią ją matydamas, Kivis staiga patraukė

kamanas ir sulaikė arklį.

- Maniau pažįstąs visus savo apylinkės gyventojus, - tarė jis. - Kaipgi aš tamstos nepažįstu?

- Aš esu Kokua, Kiano duktė, - atsakė mergina. - Ir ką tik grįžau iš Oahu. O kas esat jūs?

- Kiek vėliau pasakysiu, kas aš esu, - tarė Kivis nušokdamas nuo arklio, - bet ne dabar. Mat man atėjo į galvą viena mintis - jeigu žinotum kas aš esu, nes ko gero, jau esi girdėjusi kalbant apie mane, tai tikriausiai nepasakytum teisybės... Bet visų pirma atsakyk man ar esi ištekėjusi?

Kokua, girdėdama tokį klausimą, nusikvatojo.

- Iš tikrųjų jūs tik klausiat ir klausiat, - ji tarė. - O pats ar esat vedęs?

- Kokua, galiu pasakyti, kad ne, - atsakė Kivis. - Ir iki šios valandos niekad negalvojau vesti. Bet pasakysiu tau visą tiesą. Kai aš tave susitikau pakelėje ir pamačiau tavo akis, kurios atrodė kaip dvi žvaigždės, mano širdis nuskrido prie tavo taip greitai, kaip paukštis. Taigi dabar, jeigu nieko nejauti mano atžvilgiu, pasakyk, ir aš grįžtu namo; tačiau, jeigu tau atrodo, kad nesu blogesnis už bet kurį kitą jaunuolį, taip pat pasakyk, ir aš šį pat vakarą josiu pas tavo tėvą ir ryt iš ryto kalbėsiu su juo.

Kokua neištarė nė žodžio, tik žiūrėjo į jūrą ir juokėsi.

- Kokua, - tarė Kivis, - jeigu tu nieko nesakai, tylėjimą aš laikau teigiamu atsakymu. Eime į tavo tėvo namus.

Nieko nesakydama, mergina ėjo pirma, tik retkarčiais atsisukdavo ir vis kandžiojo savo skrybėlės juosteles.

Jiems priėjus prie namų durų, Kianas išėjo į verandą, sušuko ir pasveikino Kivį vardu. Tai išgirdusi, mergina nustebusiu žvilgsniu pažiūrėjo į jį, nes garsas apie jo gražiausiuosius rūmus buvo pasiekęs ir ją; ir, savaime aišku, jai kilo didelė pagunda. Visą tą vakarą jie praleido drauge ir buvo labai linksmi. Mergina buvo gana akiplėšiška, draugiškai tyčiojosi iš Kivio, nes turėjo labai gyvą protą. Kitą dieną jis šnektelėjo su Kianu ir susitiko su mergina atskirai.

- Kokua, - jis prabilo, - vakar tu tyčiojais iš manęs per visą vakarą; dar turi laiko mane išprašyti lauk. Aš nenorėjau pasisakyti, kas esąs, nes turiu gražius namus ir bijau, kad tu per daug negalvotum apie tuos namus ir labai mažą apie tave mylintį žmogų. Dabar tu viską žinai ir jeigu nenori manęs daugiau matyti, nieko nelaukdama sakyk.

- Ne, - atsakė Kokua, bet šį kartą ji nebesijuokė ir Kivis daugiau nebeklausinėjo.

Tokios buvo Kivio piršlybos; visa įvyko labai greitai, bet taip pat

greitai ir strėlė rėžia orą, o šautuvo kulka lekia dar greičiau, tačiau abu pasiekia taikinį. Visa įvyko paskubomis ir toli nuėjo. Kivio paveikslas giliai įsirėžė Kokuos širdyje; ji girdėjo jo balsą aidint tarp bangų, laužančių lavos krantus, dėl to jaunuolio ji būtų palikusi tėvą ir motiną ir savo gimtąją salą. O Kivio arklys tuo metu skriejo pašlaitės taku, per kapų uolas ir jojiko daina, kurią traukė pats sau, aidėjo mirusiųjų olose. Kivis sugrįžo į švytinčius namus vis tebedainuodamas.

Jis atsisėdo ir valgė erdviame balkone, o kinas stebėjosi savo ponu, kai jis tarp kąsnių vis užtraukdavo savo dainelę. Saulė nusileido į jūrą ir atėjo naktis. Kalnų aukštumoje Kivis vaikščiojo po balkonus su žiburiu, tolydžio dainuodamas, ir jo balsas stebino laivų jūreivius.

- Aš esu aukštoje vietoje, iš kur visa matyti, - jis kalbėjo pats su savim. - Gyvenimas nebegali būti geresnis; aš esu ant kalno keteros ir visos uolos, o kurias žiūriu aplink, riogso po ja. Pirmą sykį panorau, kad būtų apšviesti visi kambariai ir išsimaudyti savo puikioje maudyklėje su šiltu ir šaltu vandeniu ir išsimiegoti vestuvinėje lovoje.

Taigi kinui buvo liepta pažadinti iš miego krosnis ir jas užkurti. Vykdydamas šį įsakymą, jis girdėjo savo poną dainuojant ir džiaugiantis viršuje apšviestuose kambariuose. Kai vanduo užkaito, kinas pašaukė savo poną. Kivis įėjo į maudynės kambarį. Kinas girdėjo jį dainuojant, kol prileido marmurinį baseiną ir nusirengė. Staiga daina nutilo. Kinas klausėsi ir klausėsi; jis užlipo į viršų ir paklausė Kivį, ar visa tvarkoje. Kivis jam atsakė "taip" ir liepė eiti gilti. Jau daugiau nebeskambėjo daina švytinčiuose namuose. Priešingai, per visą naktį kinas girdėjo savo poną vaikščiojant ten ir atgal po balkonus be jokios atvangos.

Įvyko štai kas: nusirengęs maudytis, Kivis pastebėjo ant savo kūno dėmę, panašią į kerpių lopinėlį ant uolos, ir tai sustabdė dainavimą. Mat jis suprato tos dėmės reikšmę: pamatė esąs užsikrėtęs kinų liga raupsais!

Kiekvienam žmogui labai liūdna susirgti ta liga ir kiekvienam būtų labai skaudu apleisti tokius puikius ir patogius namus bei išvykti toli nuo visų savo draugų į Molokajo pakrantę, tarp aukštų uolų ir lūžtančių jūros bangų. Bet ką visa tai reiškė Kiviui, kuris dar vakar susirado mylimą ir laimėjo ją kaip tik šį rytą, o dabar pamatė visas savo viltis staiga sudužusias tarsi stiklo gabaliukus?

Kivis pasėdėjo ant maudynės krašto, paskui šaukdamas pašoko, išbėgo į balkoną ir nusivylęs ėmė lakstyti pirmyn ir atgal, pirmyn ir atgal.

"Noriai apleisčiau Havajus ir savo tėvų namus, - galvojo Kivis. -

Lengvai palikčiau šiuos rūmus su daugybe langų, stovinčius aukštai, ant kalno. Ryžtingai galėčiau vykti į Molokajų, į Kalaupapą, tarp uolų, ir gyventi su raupsuotaisiais ir galiausiai ten mirti toli nuo savo tėvų. Bet ką bloga aš esu padaręs, kokia nuodėmė slegia mano sielą, kad vakar aš turėjau sutikti Kokuą, atsigaivinusią ir išsimaudžiusią jūroje? Kokua, kurios siela mane pavergė! Kokua, mano gyvenimo šviesa! Jau niekad nebegalėsiu jos vesti, niekad daugiau nematysiu, niekad nepaliesiu jos savo mylinčiom rankom. Dėl to, o Kokua, aš raudu!"

Reikia nepamiršti, kokios rūšies Kivis buvo žmogus. Be jokio vargo jis būtų galėjęs ilgus metus gyventi švytinčiuose namuose, ir niekas nebūtų patyręs apie jo ligą, bet tada jis būtų turėjęs netekti Kokuos, o to jis nebūtų galėjęs pakelti. Taip pat būtų galėjęs ją vesti ir sirgdamas, daugelis taip būtų ir padarę, nes jie turi kiaulių sielas, tačiau Kivis mylėjo Kokuą vyriškai ir nenorėjo jos skriausti ir apkrėsti.

Tuoj po vidurnakčio jis atsiminė butelį. Tada nuėjo į užpakalinę namų verandą ir prisiminė tą dieną, kai velnias pažiūrėjo į jį iš butelio; prisiminus tą žvilgsnį, jo kraujas suledėjo gyslose.

"Baisus dalykas tas butelis, - pagalvojo jis, - taip pat pasibaisėtinas ir velnias, baisu degti ir pragaro liepsnose. Bet kokią kitą viltį aš turiu išgyti nuo šios ligos ir vesti Kokuą? Kodėl aš negaliu išdrįsti paprašyti velnią laimėti man Kokuą, jeigu jau kartą prašiau pastatydinti šituos namus?"

Paskui Kivis prisiminė, kad kitą dieną į Honolulu grįžta laivas "Hall".

"Pirmiausiai turiu vykti ten, - jis galvojo, - ir pasimatyti su Lopaka. Nes man belieka vienintelė viltis atgauti tą patį butelį, kurio su tokiu džiaugsmu atsikračiau".

III

Kivis negalėjo nė minutės užmigti, kąsnis springo jo gerklėje. Jis nusiuntė Kianui laišką ir artėjant garlaivio pasirodymo laikui išjojo palei kopų uolas. Lijo, arklys vos vilko kojas, Kivis žiūrėjo į juodas uolų gerkles ir pavydėjo mirusiems, miegantiems jau be jokių rūpesčių. Prisiminė, kaip dieną prieš tai šuoliais lėkė, ir stebėjosi tokia staigia permaina. Pagaliau pasiekė Hūkeną, kur laukdami laivo buvo susirinkę visi gyventojai. Daugelis sėdėjo pavėsyje prieš krautuvę, juokavo ir dalijosi naujienomis. Tačiau Kivis buvo viskam abejingas. Jis

sėdėjo tarp jų ir žiūrėjo, kaip lietus krinta ant namų, kaip bangos daužosi į uolas, ir dar giliau atsidusdavo.

- Kivis iš švytinčių namų šiandieną liūdnai nusiteikęs, - šnabždėjosi kaimynai. Tikrai jis toks buvo ir nė kiek nenuostabu.

Netrukus atplaukė "Hall", ir Kivis laivelių nusiyrė į jį. Laivo užpakaly buvo pilna "haolų" - baltųjų, kurie, kaip buvo pratę, vyko pamatyti vulkano; laivo viduryje susispietę vietiniai gyventojai kanakos, o priekyje stovėjo laukiniai buliai iš Hilo ir arkliai iš Kau. Tačiau Kivis atsiskyrė nuo visų kitų su savo širdgėla, atsisėdo ir žiūrėjo į Kiano namus. Štai jie ten apačioje, pajūryje, tarp juodų uolų, palmių pavėsyje. Priešais duris juda raudonas "holoku", iš tolo ne didesnis už musę, plevena šen ir ten, tarsi atlikdamas musių reikalus. "Ak, mano širdies karalienė, - jis šaukė be garso, - aš rizikuosiu savo siela, kad tik tave laimėčiau!"

Tuoj sutemus ir uždegus šviesas, "haolai", kaip buvo pratę, susėdo lošti kortomis ir gerti viskio. Tačiau Kivis tarsi laukinis žvėris narve vaikščiojo po denį visą naktį ir visą kitą dieną, kol laivas plaukė palei Mani ir Molokajų pakrantes.

Vakarop laivas praplaukė pro Diamond Head ir pagaliau pristojo prie Honolulų krantinės. Kivis išlipo kartu su visais keleiviais ir pradėjo klausinėti Lopakos. Bet sužinojo, jog jo draugas įsigijo burlaivį - geriausią, koks buvo salose, ir išplaukė į Pola-Pola ar Kahiki, vadinasi, ieškoti Lopakos nėra kaip. Tada Kivis prisiminė turįs draugą advokatą mieste (aš negaliu minėti jo pavardės) ir pasiteiravavo, kur jis gyvena. Jam atsakė, jog tas žmogus staiga praturtėjęs ir įsigijęs naujus, gražius namus Vaikiki pakraštyje. Tai išgirdus, jam šovė į galvą mintis, jis pasišaukė vežiką ir nuvažiavo į advokato namus.

Šie buvo visiškai nauji, o sodo medžiai dar visiškai jauni, ir advokatas, išėjęs prie durų, atrodė labai patenkintas.

- Kuo galiu patarnauti? - paklausė jis Kivį.

- Girdėjau, kad tamsta esi Lopakos draugas, - atsakė Kivis. - o Lopaka nupirko iš manęs vieną įdomų daiktą; gal tamsta galėtum man nurodyti jo dabartinį savininką.

Advokato veidas apsiniaukė.

- Neneigsiu žinąs, apie ką cina kalba, ponas Kivi, - tarė jis. - Tai nešvarus dalykas, ir aš nenorėčiau apie jį kalbėti. Tamsta gali būti tikras, kad aš nieko nežinau, tačiau turiu vieną spėjimą - jeigu nuvyksi į tam tikrą vietą, manau, ten galėsi patirti šį tą naują.

Ir advokatas pasakė vieną pavardę, kurios aš ir vėl nenoriu pakar-

toti. Keletą dienų Kivis vaikščiojo po miestą iš namų į namus, visur matydamas naujus rūbus ir karietas, puikius, neseniai pastatytus namus ir labai patenkintus žmones, nors jų veidai iš karto apsiniaukdavo, Kiviui minint butelį.

"Neabejotina, kad aš radau pėdsakus, - galvojo jis. - Šitie drabužiai ir karietos - tai velnio dovanos, ir šitie patenkinti veidai priklauso tiems, kurie pasinaudojo apžavais ir pagaliau nusikratė to prakeikto daikto. Kai pamatysiu pabalusius skruostus ir išgirsiu dūsavimus, tada žinosiu, esąs netoli nuo butelio".

Ir atsitiko taip, kad jis buvo nukreiptas į Beretanijos gatvę. Kai jis priėjo prie durų maždaug vakarienės metu, pamatė jam jau pažįstamą vaizdą: namai buvo nauji, sodas jaunas, languose šviečė elektros šviesa, bet kai pasirodė savininkas, Kivį nukrėtė vilties ir baimės virpulys; mat tai buvo jaunas vyras, išbalęs kaip lavonas, pajuodusiais paakiais, sutaršytais plaukais ir tokiu beviltišku žvilgsniu, kokį gali turėti žmogus, laukiąs kartuvių.

"Jokios abejonės, jis turi butelį", - pagalvojo Kivis ir nė nemėgino eiti prie reikalo aplinkiniu keliu.

- Atėjau pirkti butelio! - pasakė jis.

Tai išgirdęs, jaunas "naolas" iš Beretanijos gatvės pasviro ir atsirėmė sienos.

- Butelio! - sušnabždėjo jis. - Pirkti butelio! - Jis kone užsikosėjo, paskui pagriebė Kivį už rankos, nuvedė į salioną ir pripylė du stiklus vyno.

- Į tamstos sveikatą! - sušuko Kivis, kuris kitais laikais buvo turėjęs nemaža reikalų su baltaisiais. - Taip, - jis pridūrė, - aš atėjau pirkti butelio. Kokia dabar jo kaina?

Tai išgirdus, stiklas išsprūdo jaunuoliui iš pirštų, ir jis žiūrėjo į Kivį kaip į šmėklą.

- Kaina? - jis perklausė. - Argi jūs nežinot kainos?

- To kaip tik aš ir klausiu, - atsakė Kivis. - Bet kodėl jūs dėl jos taip jaudinatės?

- Jo kaina smarkiai nukrito nuo to laiko, kai jūs jį ponas Kivi, pardavėt, - atsakė jaunuolis mikčiodamas.

- Gerai, gerai, vadinasi, man reikės mažiau už jį mokėti, - pritariamai sakė Kivis. - Kiek už jį sumokėjot?

Jaunuolis buvo baltas kaip popieriaus lapas.

- Du centus, - pratarė pagaliau.

- Kiek? - suriko Kivis. - Du centus? Na, tada tegalit jį parduoti tik už vieną centą. O tasai, kuris jį nupirks... - žodžiai įstrigo Kivio

gerklėje. Nupirkęs jį, niekad nebegalės parduoti butelio ir velnias jame liks pas jį iki jo mirties, o tada nudangins jį į raudoną pragaro galą.

Jaunuolis iš Beretanijos gatvės puolė ant kelių prie Kivio kojų šaukdamas:

- Dėl Dievo meilės, nupirkit jį iš manęs! Priedo atiduosiu visą savo turtą. Buvau pamišęs, kai pirkau jį už tokią kainą. Buvau pasisavinęs krautuvės pinigus, kur dirbau, buvau galutinai žuvęs, man grėsė kalėjimas.

- Vargšas žmogelis! - tarė Kivis. - Jūs surizikavot savo sielą vien todėl, kad norėjot išvengti pelnytos bausmės už savo nusikaltimą, tad nemanykit, kad aš svyruosiu, kai kalbama apie meilę. Duokit šen butelį ir grąžą, kurią, esu tikras, jau laikot paruoštą. Štai penkių centų moneta.

Taip ir buvo, kaip Kivis sakė: jaunuolis jau turėjo stalčiuje paruoštą grąžą, butelis perėjo iš rankų į rankas, ir vos tik Kivio pirštai suspaudė jo kaklą, jis tuoj parciškė norą būti visiškai sveikas. Taip ir įvyko. Grįžus namo ir miegamajame nusirengus priešais veidrodį, jo kūnas pasirodė švarutėlis kaip kokio kūdikio. Bet kartu įvyko kažkas keista: vos tik jis pamatė šį stebuklą, pasikeitė jo mintys - jau jam nebebuvo svarbu raupsai ir labai nedaug - Kokua. Dabar jį graužė tik viena mintis, kad jis visiems laikams yra surištas su butelio velniu ir kad neturi kitos vilties, kaip tik per amžius degti pragaro ugnyje. Vaizduotėje jis tolydžio matė liepsnas, ir jo siela susitraukdavo, ir tamsa užliedavo šviesą.

Kai Kivis kiek atsigavo, pamatė esant naktį, viešbutyje grojo orkestras. Jis nuėjo ten, nes bijojo būti vienas; ten, tarp laimingų veidų, vaikščiojo pirmyn ir atgal ir klausėsi muzikos, nors visą laiką sieloje girdėjo spragsint liepsnas ir matė raudoną ugnį degant bedugniame šulinyje. Staiga orkestras užgrojo Hiki-ao-ao, dainą, kurią jis dainavo kartu su Kokua, ir ją girdėdamas, atgavo drąsą.

- Dabar jau baigta, - pagalvojo, - aš dar sykį turėsiu gėrį priimti kartu su blogiu.

Pirmuoju laivu jis grįžo į Havajus, kuo greičiausiai susituokė su Kokua ir parsivežė ją į kalnus, į savo švytinčius namus. Kol Kivis būdavo kartu su Kokua, jo širdis buvo rami, bet kai tik likdavo vienas, jį apimdavo baisus siaubas, girdėdavo liepsnų spragsėjimą ir matydavo raudoną ugnį degant bedugniame ežere.

Mergina buvo be galo atsidavusi jam, jos širdis šokinėjo, pamačius jį ir jam spaudžiant jos ranką. Ji buvo taip gražiai sudėta ir daili visa

savo būtybe, nuo galvos ligi mažyčių kojų, kad kiekvienas ją pamatęs negalėjo nesidžiaugti. Būdo irgi buvo malonaus, kiekvienam visada turėdavo gerą žodį. Nuolat dainuodavo, vaikščiojo po švytinčius namus, čiulbėdama kaip paukštytė, ir buvo skaisčiausias dalykas visuose trijuose jų aukštuose. Kivis susižavėjęs žiūrėjo į ją ir klausėsi, o paskui, pasislėpęs kur kertėje, verkė ir aimanavo prisimindamas, kokią sumokėjo kainą už šią laimę. Po to vėl šluostėsi ašaras, prausė veidą ir ėjo pas žmoną pasėdėti drauge plačiame balkone, pasidžiaugti josios dainomis ir meiliai jai šypsotis, nors širdį ir geldavo.

Bet atėjo diena, kada apsunko josios kojos ir aptilo dainos; dabar ne vien Kivis verkdavo nuošalėje, bet abu pasitraukdavo vienas nuo kito ir sėdėdavo atskiruose balkonuose, skiriami visų švytinčių namų. Kivis taip skendėjo savo neviltyje, kad beveik nepastebėjo permainos savo žmonoje; jis buvo patenkintas, turėdamas laiko ilgiau būti vienas, mąstyti apie savo likimą ir neverčiamas šypsotis, kai širdis kraujavo. Bet vieną dieną Kivis iš lėto ėjo per namus ir išgirdo vaiko verksmą ir pamatė Kokua susmukusią ant balkono grindų, rankomis užsidengusią veidą ir beviltiškai raudančią.

- Kokua, gerai darai verkdama šiuose namuose, - jis tarė. - Bet aš atiduočiau savo galvą, kad tu jaustumeis laiminga.

- Laiminga! - sušuko Kokua. - Kivi, kai tu gyvenai vienas savo švytinčiuose namuose, visi saloje į tave rodė kaip į laimingo žmogaus pavyzdį; juokas ir daina žydėjo ant tavo lūpų, o tavo veidas buvo šviesus kaip aušra. Bet po to, kai vedei vargšę Kokuą - ir Dievas težino kas yra bloga joje - nuo tos dienos tu nebesijuokei. Ak! - sušuko ji. - Kas man yra? Aš tariausi esanti graži ir žinojau tave mylinti. Tad kas darosi man, jeigu aš debesiu aptraukiu savo vyrą?

- Vargšė Kokua! - tarė Kivis, atsisėsdamas šalia jos ir mėgindamas paimti ją už rankos, bet ji ją atitraukė. - Vargšė Kokua! - pakartojo. - Vargšė mergaitė... mano gražuolė. Visad galvojau galįs tave apsaugoti nuo šito skausmo... Gerai, tu patirsi viską. Ir tada bent gailėsies vargšo Kivio; tada suprasi, kaip stipriai jis tave mylėjo, nes, norėdamas tave laimėti, užsitraukė pragarą, ir kaip jis tebemyli dabar (būdamas pasmerktas), nes vis dar gali šypsotis, žiūrėdamas į tave.

Ir jis papasakojo jai viską nuo pradžios.

- Ir tu viską padarei dėl manęs? - Ji verkdama apkabino jį. - Tada man niekas nesvarbu!

- Aiman, mergaite! - tarė Kivis. - Vis dėlto, kai galvoju apie pragaro liepsnas, negaliu neliūdėti.

- Nekalbėk apie tai, - atsakė ji. - Joks žmogus negali būti pasmerk-

tas tik todėl, kad jis mylėjo Kokuą. Aš tave užtikrinu, Kivi, kad šitomis savo rankomis aš tave arba išgelbėsiu, arba kartu su tavim žūsiu. Tu mane taip mylėjai, kad dėl manęs paaukojai savo sielą, ir manai, kad aš savo ruožtu nenumirsiu, norėdama išgelbėti tave?

- Ak! Mano brangiausioji! Tu gali numirti šimtą kartų, bet tai nieko negelbės! Vis tiek turėsi palikti mane vieną laukti savo prakeikimo.

- Tu nieko nežinai, - atsakė ji. - Aš baigiau Honolulu mokyklą, todėl nesu paprasta mergina, ir tvirtinu išgelbėsianti savo mylimąjį. Kas, kad butelis tau kainavo vieną centą? Juk Amerika dar ne visas pasaulis. Anglijoje yra moneta, vadinama fortingu, ji verta tik pusės cento. Bet vis tiek blogai! - sušuko ji. - Tai maža ką padės, nes reikia rasti kitą pirkėją, ir niekad nebus tokio narsuolio kaip manasis Kivis! Bet klausyk, dar yra Prancūzija, ji turi smulkią monetą, kuri vadinama santimu, ir už vieną centą duodama apie penkis santimus. Nieko geresnio negalėsime sugalvoti, Kivi, kaip vykti į prancūzų salas. Plaukime pirmuoju laivu į Taitį. Ten turėsime keturis santimus, tris, du ir vieną. Galėsime parduoti butelį už keturis santimus, ir pirkėjas vis vien dar galės jį perparduoti. Eikš, mano Kivi! Pabučiuok mane ir daugiau nesirūpink. Kokua tave išgelbės.

- Garbė Dievui! - sušuko Kivis. - Negaliu patikėti, kad Dievas nori mane nubausti už tai, kad myliu tave, tokią gerą. Tebūnie kaip tu sakai; vežk mane, kur panorėsi, savo gyvybę ir savo išsigelbėjimą sudedu į tavo rankas.

Kitą dieną iš pat ankstaus ryto Kokua pradėjo ruoštis. Susirado skrynią, kurią Kivis visados vežiojosi su savim, būdamas jūreiviu, ir pirmiausiai padėjo į ją butelį, paskui sukrovė savo prabangiausius drabužius, brangenybes ir papuošalus, gražiausias namų puošmenas. "Žmonės, - sakė ji, - turi matyti mus esant turtingus, nes priešingu atveju, niekas netikės butelio istorijom". Ruošdamasi kelionei, ji buvo linksma kaip paukštytė, vien tik pažiūrėjus į Kivį, jos akys patvindavo ašaromis, ir tada ji bėgdavo jo apkabinti. Kivis irgi jautė sielos palengvėjimą, atskleidęs savo paslaptį, ir šiokią tokią viltį priešais save; jis atrodė kitas žmogus, jo ir kojos judėjo greičiau ir alsavo lengviau. Tačiau siaubas vis dar nesitraukė toli nuo jo; kaip vėjas užpučia žvakę, taip kartais viltis apmirdavo jo sieloje ir jis matydavo liepsnas vilnijant ir raudoną ugnį degant pragare.

Krašte buvo pasakyta, kad jiedu vyksta pasižmonėti į Jungtines Valstijas, ir tai visiems atrodė keista, nors būtų atrodę dar keisčiau, jeigu kas būtų galėjęs atspėti tikrąją priežastį. Laivu "Hall" jie išplaukė į Honolulu, o iš ten "Umatilla" garlaiviu į San Franciską su

minia baltųjų. Iš San Francisko jie tęsė kelionę burlaiviu "Atogrąžų Paukštis" į Papitę, žymiausią prancūzų miestą Pietų salose. Po malonios kelionės vieną šviesią, bet vėjuotą dieną, jie pamatė, kaip daužosi į pakrantės uolas bangos, Motaiti su savo palmėmis, škunas besisukaliojant netoli paplūdimio, o tolumoje tarp žalių medžių buvo matyti miesto namai, virš kurių stuksojo Taičio, Išmintingosios Salos, kalnai ir debesys.

Kivis ir Kokua nusprendė, kad protingiausia bus išsinuomoti namus, ir taip padarė. Susirado vienus priešais britų konsulatą; vieta, iš kur geriau galėjo pasirodyti su savo turtais ir išgarsėti savo karietomis bei arkliais. Visa tai padaryti buvo nesunku turint žinioje butelį, todėl Kokua, budama drąsesnė už Kivį, kai tik reikėdavo dvidešimties ar šimto dolerių, šaukdavosi velnio. Labai greitai juodu buvo pastebėti mieste, ir svetimšaliai iš Havajų, jų karietos, arkliai, jų gražūs rūbai ir ypač Kokuos puikūs karoliai tapo miestiečių pokalbių tema.

Visų pirma jiedu gerai išmoko taitiečių kalbą, kuri labai panaši į havajiečių, išskyrus kai kuriuos garsus ir žodžius. Kai tik galėjo laisvai susikalbėti, pradėjo rūpintis butelio pardavimu. Reikia turėti galvoje, kad tai nebuvo lengvas dalykas. Sunku įtikinti žmones, kad iš jų nesišaipoma, siūlant už keturis santimus neišsemiamų turtų šaltinį. Be to, reikėjo dar paaiškinti butelio pavojus, tad žmonės netikėjo visu tuo ir juokėsi arba nuspręsdavo, kad nelemtoji pusė naikina gerąją, ir visi imdavo vengti Kivio ir Kokua kaip velnio apsėstų asmenų. Taigi, užuot stūmęsi pirmyn, jie ėmė slinkti atgal; netgi vaikai, juos pastebėję, bėgo nuo jų ir šaukė Kokuai nepakenčiamus dalykus; jiems pracinant, katalikai žegnojosi, ir šiaip visi tarsi susitarę pradėjo šalintis jų.

Jiedu nusiminė. Sutemus susėsdavo tuose naujuose namuose po vargingos dienos ir nepratardavo nė žodžio. Kartais tylą nutraukdavo ūmus Kokuos verksmas. Kartais jie melsdavosi, kartais pastatydavo butelį ant grindų ir visą vakarą žiūrėdavo, kaip šešėlis kruta jo viduje. Tokiomis naktimis jiedu būdavo per daug išsigandę, kad galėtų miegoti. Pracidavo nemaža laiko, kol miegas nugalėdavo juos, ir jeigu vienas užsnūsdavo, tai greit pabusdavo ir rasdavo kitą tyliai verkiantį tamsioje kertėje arba išėjusį iš namų nuo butelio kaimynystės ir vaikščiojantį sodelyje tarp vababmedžių ar klaidžiojantį po mėnesienos apšviestą pakrantę.

Vieną naktį, kai Kokua pabudo, Kivis buvo išėjęs. Ji apsigraibė lovoje, jo vieta buvo šalta. Apėmė baimė, ir ji atsisėdo lovoje. Mėnesienos šviesa skverbėsi pro langines. Kambarys buvo šviesus, ir ji matė

butelį ant grindų. Lauke smarkavo vėjas, dideli alėjos medžiai braškėjo ir nuplėšti medžiai čežėjo verandoje. Bet pro visus tuos garsus Kokua girdėjo kitą. Ar gyvulio, ar žmogaus, ji negalėjo pasakyti, bet jis buvo liūdnas kaip mirtis ir jai draskė širdį. Palengvėle ji atsikėlė, atidarė duris ir įsižiūrėjo į mėnesienos apšviestą sodą. Ten, po bananais, kniūpsčias gulėjo Kivis ir aimanavo.

Pirmoji Kokuos mintis buvo bėgti prie jo ir paguosti, tačiau tuoj ją sulaikė kita mintis. Jos akivaizdoje Kivis visados buvo vyriškas, todėl bus negerai, jei dabar, radusi jį tokioje būklėje, padarys jam gėdą. Taip pagalvojusi, ji sugrįžo į namus.

"Dangau! - ji galvojo. - Kokia buvau nerūpestinga, kokia silpna! Jis, ne aš, yra amžinamė pavojuje; jis, ne aš, užsitraukė prakeikimą ant savo sielos. Ir taip padarė dėl manęs, mylėdamas mane, tokią menką butybę ir taip mažai tegalinčią pagelbėti, ir dabar stovi taip arti nuo pragaro liepsnų ir, aiman! užuodžia jų dūmus, gulėdamas žvarbiam vėjuje, mėnesienoje, o aš esu tokios sustingusios dvasios, kad niekad ligi šiol nesupratau savo pareigos ir anksčiau apie ją negalvojau. Bet dabar pagaliau pasisemsiu jėgų iš savo silpnumo; dabar aš atsisveikinsiu su baltais laiptais, vedančiais į dangų, ir su laukiančiais draugų veidais. Meilė už meilę, ir tegul manoji prilygsta Kivio meilei. Siela už sielą, ir tegul manoji žūva!"

IV

Kokua buvo smarki moteris ir todėl labai greit apsirengė. Ji pasiėmė grąžą, tuos brangiuosius santimus, kuriuos abu visados laikė paruoštus, nes toms monetoms esant retai vartojamoms, jomis turėjo apsirūpinti valdžios įstaigoje. Kai atsidūrė gatvėje, vėjas debesimis užtraukė mėnulį. Miestas miegojo ir Kokua nežinojo, kur pasukti, bet staiga išgirdo kosėjimą medžių šešėliuose.

- Seneli, - kreipėsi Kokua, - ką tamsta čia darai tokią šaltą naktį?

Užsikosėjęs senis sunkiai begalėjo ištarti žodį, tačiau ji suprato jį esant seną, vargšą ir svetimšalį šioje saloje.

- Ar negalėtum tamsta man pasitarnauti? - paklausė Kokua. - Kaip svetimšalei ir kaip senas jaunai moteriai, ar negalėtum pagelbėti havajietei?

- A! - sušuko senis. - Vadinasi, tu esi toji aštuonių salų ragana ir nori netgi mano seną sielą pagauti į spąstus. Bet aš girdėjau apie tave ir mokėsiu atsilaikyti prieš tavo raganystę.

- Sėskis čia, - tarė Kokua, - ir leisk man papasakoti.

Ir ji jam išpasakojo Kivio istoriją nuo pradžios iki galo.

- Ir štai, - kalbėjo ji, - aš esu jo žmona, kuriai savo sielos kaina jis nupirko gerovę. Ir ką aš turėčiau daryti? Jeigu pati kreipsiuos į jį ir pasisiulysiu nupirkti butelį, jis nesutiks. Bet jei tamsta nucisi, jis mielai jį parduos. Aš tamstos palauksiu čia; tamsta jį nupirksi už keturis santimus, o aš atpirksiu iš tamstos už tris. Ir tegul Viešpats sustiprina vargšę merginą!

- Jeigu galvoji mane apgauti, - atsiliepe senis, - tikiu, Dievas tave nubaus mirtinai.

- Tikriausiai! - sušuko Kokua. - Tuo tamsta neabejok. Be to, aš negalėčiau būti tokia niekšinga. Dievas to nepakęstų.

Duok man keturis santimus ir lauk čia, - pagaliau sutiko senukas.

Kokuai likus vienai stovėti gatvėje, jos dvasia apmirė. Vejas staugė tarp medžių, ir jai rodėsi, kad tai pragaro liepsnų ūžimas; žibinto šviesoje šešėliai kilo aukštyn, ir jai rodesi, kad tai piktųjų dvasių grobiančios rankos. Jeigu būtų turėjusi pakankamai jėgų, butų pabėgusi; jeigu būtų turejusi kvapo, būtų iš visų jėgų surikusi, bet iš tikrųjų ji nieko negalėjo; ji stovėjo gatvėje ir drebėjo kaip išgąsdintas vaikas.

Paskui įžvelgė begrįžtantį senį, kuris rankoje nešėsi butelį.

- Aš įvykdžiau tavo pavedimą, - pasakė jis. - Palikau tavo vyrą verkiantį kaip kūdikį. Šią naktį galės ramiai miegoti.

Tai sakydamas, jis atkišo butelį.

- Prieš atiduodamas jį man, - sušuko Kokua svyrinėdama, - paprašyk, kad išgydytų nuo kosulio.

- Jau esu senas, - atsakė šis, - ir per arti prie kapo, kad galėčiau priimti velnio patarnavimą. Bet ką tai reiškia? Kodėl tu neimi butelio? Tu abejoji?

- Neabejoju, - šušuko Kokua, - tik esu labai nusilpusi. Duok man akimirką. Mano rankos priešinasi, mano raumenys traukiasi atgal nuo šito prakeikto daikto. Tik vieną akimirką!

Senukas meiliai pažiūrėjo į Kokuą.

- Vargšė mergaitė! - tarė jis. - Tu bijai. Tavo siela nepritaria. Gerai, palik jį man. Esu senas ir niekad daugiau nebebūsiu laimingas šitame pasaulyje, o kai dėl anapus...

- Duok šen! - virpėdama sušuko Kokua. - Štai tamstos pinigai. Nemanyk, kad aš tokia niekšinga! Duok man butelį.

- Tegul Dievas tave laimina, vaike, - tarė senis.

Kokua paslėpė butelį po "holoku", atsisveikino su seniu ir nuėjo gatve, pati nežinodama kur. Dabar visi keliai jai buvo vienodi: visi

vedė į pragarą. Kartais iš lėto ėjo, kartais bėgo, kartais garsiai šaukė nakties tamsoje, o kartais krisdavo pakelėje ir verkdavo. Visa, ką buvo girdėjusi apie pragarą, ryškiai atsistojo jos vaizduotėje, matė liepsnojant ugnį, užuodė dūmus ir jautė gruzdant kūną ant žarijų.

Auštant ji sugrįžo namo. Teisybę sakė senis: Kivis miegojo kaip vaikas. Kokua stovėjo ir žiūrėjo į jo veidą.

"Dabar, mano vyreli, - ji pagalvojo, - tavo eilė miegoti. Kai tu atbusi, tavo eilė bus juoktis ir dainuoti. Bet vargšei Kokuai, deja, jau nebebus miego nei dainų, nei malonumų šioje žemėje ar danguje."

Tai pasakiusi, ji atsigulė šalia jo, ir buvo taip išsekusi, kad tučtuojau kietai užmigo.

Vėlų rytą vyras pažadino ją ir pranešė džiugią žinią. Kivis buvo toks patenkintas, kad neatkreipė dėmesio į žmonos liūdesį, nors ši beveik nemėgino jo paslėpti.

Žodžiai springo Kokuos gerklėje, bet tai nebuvo svarbu, nes visą laiką kalbėjo Kivis. Ji nė kąsnelio nesuvalgė, bet kas galėjo tai pastebėti? Mat pats Kivis ištuštino visas lėkštes. Kokua žiūrėjo į jį ir klausėsi kaip svetimos sapnuojamos būtybės. Kartais ji užmiršdavo, kas buvo pasakyta ar nesuprasdavo, ir ranka persibraukdavo per kaktą. Žinoti, kad pati buvo pasmerkta, tačiau girdėti savo vyrą linksmai plepant, jai atrodė nepaprastai baisu.

Per visą pietų metą Kivis vis valgė, kalbėjo ir planavo grįžimo laiką, dėkojo jai už išgelbėjimą ir vadino ją savo ištikima drauge... Kivis juokėsi ir iš senio, kuris buvo tikras beprotis, kad pirko tą butelį.

- Atrodė garbus senis, - pasakė Kivis. - Bet niekad negali spręsti iš išvaizdos. Tačiau kam seniui reikalingas tasai butelis?

- Mano vyre, - kukliai tarė Kokua, - jo tikslas galėjo būti geras.

Kivis piktai nusijuokė.

- Niekai! - sušuko jis. - Aš tau sakau, kad jis buvo sukčius ir priedo senas asilas. Labai sunku butelį parduoti už keturis santimus, o už tris - beveik neįmanoma. Suma labai smulki, ir viskas pradeda kvepėti degėsiais. Brrrr! - Kivis tarė virpėdamas. - Tiesa, aš jį nupirkau už centą, nes nežinojau, kad yra smulkesnių monetų. Buvau pamišęs iš sielvarto. Niekad nebeatsiras toks kitas! Ir dabar tas, kas turi tą butelį, nusineš jį į kapą.

- O, mano vyre! - sušuko Kokua. - Ar tau nebaisu išsigelbėti kito žmogaus pražūties kaina? Man atrodo, aš negalėčiau juoktis, būčiau nusižeminusi, nuliūdusi. Aš melsčiausi už tą, kuris turi butelį.

Tada Kivis pajuto, kad ji sako tiesą, dar labiau supyko.

- Nutilk! - suriko jis. - Jeigu tau patinka, gali liūdėti, bet šitai nedera

gerai žmonai. Jeigu pagalvotum apie mane, tau būtų gėda.

Tai pasakęs, jis išėjo ir paliko Kokuą vieną.

Ar ji turėjo galimybę parduoti butelį už du santimus? Jokios. Tą ji suprato. Bet jei ir būtų buvusi kokia galimybė, vyras ją ragino grįžti į kraštą, kur nėra mažesnio pinigo už centą. Ir štai kitą dieną po jos pasiaukojimo vyras išbara ją ir palieka vieną.

Kokua nebenorėjo net pamėginti ir pasinaudoti likusiu laiku, sėdėjo namie ir, išsiėmusi butelį, žiūrėjo į jį su neapsakoma baime, paskui jį vėl paslėpdavo su dideliu pasišlykštėjimu.

Keletą kartų Kivis pasiūlė jai citi su juo pasivaikščioti.

- Mano brangusis, aš nesveika, - ji atsiprašinėjo. - Esu išsekusi. Atleisk, aš negaliu pramogauti.

Tai girdėdamas, Kivis dar labiau pyko ant jos, nes manė, kad jo žmona vis dar kremtasi dėl senio, taip pat pyko pats ant savęs, nes suprato, kad ji yra teisi, ir gėdijosi savo linksmumo.

- Tai tokia tavo ištikimybė, - jis šaukė, - ir tokia tavo meilė! Tavo vyras tik ką išsigelbėjo nuo amžinos pražūties, kuri jam grėsė už meilę tau, o tu negali būti linksma! Kokua, tavo širdis neištikima.

Tai pasakęs jis vėl išėjo piktas ir visą dieną bastėsi po miestą. Susitiko kai kuriuos draugus ir su jais išgėrė, paskui visi pasisamdė karietą ir nuvažiavo į užmiestį, kur vėl gėrė. Vis dėlto Kivis jautėsi nesmagiai, nes linksminosi, kai jo žmona liūdėjo, be to, širdies gilumoje jis žinojo, kad ji teisesnė už jį, ir tasai žinojimas jį vertė dar daugiau gerti...

Toje pačioje smuklėje kartu su juo gėrė vienas senas ir brutalus "haolas", buvęs banginius gaudančio laivo bocmanas, dezertyras, auksakasys ir bėglys kalinys. Atrodė siauraprotis ir nepraustaburnis, mėgo gerti ir žiūrėti, kaip kiti pasigeria, ir vis savo stiklą sudauždavo į Kivio. Greitu laiku visa draugė liko be pinigų.

- Klausyk, tu! - tarė bocmanas. - Tu visą laiką aiškini esąs turtingas. Tai gal turi namie nors butelį, ką?

- Taip, - atsakė Kivis, - esu turtingas. Nuvažiuosiu namo ir pasiimsiu kiek pinigų, kuriuos laiko žmona.

- Blogai darai, drauguži, - tarė bocmanas. - Niekad nepatikėk sijonui piniginės; visos moterys klastingos kaip vanduo. Verčiau pasisaugok jos.

Šitie žodžiai įsmigo Kivio smegenyse, nes nuo didelio girtavimo jau buvo apkvaitęs.

- Nenustebčiau, jeigu ji iš tikro pasirodytų klastinga, - pagalvojo jis. Nes priešingu atveju ko jai taip liūdėti, matant mane išsilais-

vinusį? Bet aš jai parodysiu, kad taip lengvai manęs už nosies nevedžios. Nučiupsiu ją nusikaltimo vietoje.

Jiems sugrįžus į miestą, Kivis liepė bocmanui palaukti prie kampo, o pats nuėjo iki namų durų. Jau buvo vėl sutemę. Viduje matėsi šviesa, bet nebuvo girdėti jokio garso. Kivis apėjo namus iš užpakalio, atsargiai pravėrė duris ir žvilgtelėjo į vidų.

Kokua sėdėjo ant grindų, šalia jos stovėjo lempa, o priešais ją - pieno baltumo butelis, apskritas, pilvotas, ilgakaklis. Kokua žiūrėjo į jį ir gražė rankas. Ilgą laiką Kivis stovėjo ant slenksčio nejudėdamas. Iš pradžių nesuvokė viso to prasmės, bet paskui jį apėmė siaubas, nes pagalvojo, jog pardavimas buvo atliktas neteisingai ir butelis vėl sugrįžo pas jį, kaip tai jau buvo atsitikę San Franciske. Nuo tos minties jo kojos suglebo ir alkoholis išgaravo iš galvos kaip upės migla rytą.Tada švystelėjo kita mintis, bet tokia keista, kad nuo jos jam paraudo skruostai.

"Turiu įsitikinti", - pagalvojo jis.

Tada vėl uždarė duris, tyliai apėjo namą ir garsiai įžengė vidun, tarsi ką tik sugrįžęs. Jam atidarius priekines duris, butelio jau nebebuvo. Kokua sėdėjo kėdėje ir žiūrėjo kaip pažadinta iš miego.

- Visą dieną aš gėriau ir linksminaus su gerais draugais, - tarė Kivis. - Atėjau tik pasiimti pinigų, kad galėčiau toliau su jais ūžti.

Jo veidas ir balsas buvo toks griežtas kaip kokio teisėjo, tačiau Kokua buvo pernelyg susirūpinusi, kad tą pastebėtų.

- Gerai darai, kad leidi pinigus, mano vyre, - tarė ji ir jos balsas virpėjo.

- O, aš viską gerai darau, - patvirtino Kivis ir nuėjęs prie skrynios pasiėmė pinigų. Bet tuo pačiu metu jis pažiūrėjo į kertę, kur jiedu laikydavo butelį, tačiau jo ten nebuvo.

Tada dėžė kaip jūrų vilnis atsitrenkė į grindis ir visi namai tarsi dusinantys dūmai ėmė suktis aplink jį, nes jis suprato, kad dabar yra žuvęs ir nebėra išsigelbėjimo.

"Įvyko tai, ko aš bijojau", - jis pagalvojo. - Mano žmona nupirko butelį".

Kiek atsipeikėjęs jis atsistojo, nors per jo veidą žliaugė prakaitas - gausiai kaip lietus, šaltas kaip šaltinio vanduo.

- Kokua, tu jau žinai, kas man šiandien nutiko. O dabar aš grįžtu pramogauti su savo linksmaisiais draugais. - Tai sakydamas jis šyptelėjo. - Vyne aš rasiu daugiau linksmybės, jeigu tu man atleisi.

Ji parkrito, apkabino jo kelius ir liedama ašaras pabučiavo juos.

- O! - ji sušuko. - Aš teprašau tave tik meilaus žodžio!

- Niekad negalvokime piktai vienas apie kitą, - tarė Kivis ir išėjo iš namų.

Pinigai, kuriuos Kivis pasiėmė, tebuvo tik keli santimai grąžos, kuriuos jie saugojo nuo atvykimo dienos. Jis buvo pasiryžęs daugiau nebegerti. Jo žmona atidavė savo sielą už jį, o dabar jis turėjo atiduoti savąją už ją. Jis negalvojo apie nieką kitą.

Sankryžoje jo laukė bocmanas.

- Mano žmona turi butelį, - tarė Kivis, - ir jeigu tu man nepagelbėsi jo atgauti, šią naktį nebeturėsiu daugiau pinigų nei daugiau gėrimų.

- Nejaugi rimtai šneki apie tą butelį?! - sušuko bocmanas.

- Štai čia pat žibintas, - tarė Kivis. - Ar aš tau panašus į juokaujantį?

- Teisybė, - atsakė bocmanas. - Atrodai rimtas kaip vaiduoklis.

- Tai gerai, - sutiko Kivis. - Štai du santimai. Eik pas mano žmoną į namus ir pasiūlyk jai du santimus už butelį ir, jeigu aš neapsirinku, tuoj pat jį gausi. Atnešk jį čia, ir aš jį nupirksiu už vieną santimą. Tokia jau yra to butelio kaina - jį visados reikia parduoti pigiau, nei mokėjai. Tačiau jokiu būdu neprasitark jai, kad atėjai mano pasiųstas.

- Klausyk, brolau, ar tu tik nelaikai manęs kvailiu? - paklausė bocmanas.

- Jeigu taip ir būtų, tai tu vis tiek nenukentėsi, - atsakė Kivis.

- Gerai, gal ir taip, - sutiko bocmanas.

- Jeigu abejoji manim, - pridūrė Kivis, - gali išmėginti. Kai išeisi iš namų, paprašyk, kad kišenė prisipildytų pinigų ar kad gautum butelį geriausio romo ar ko tik panorėsi. Tuojau pamatysi, ko yra vertas butelis.

- Gerai, kanaka, - sutiko bocmanas. - Išmėginsiu. Bet jeigu tu mane laikai kvailiu, tai aš tau įrodysiu, kad ne aš, o tu esi kvailys, nes gausi lazdų.

Taigi bocmanas nuėjo alėja, o Kivis stovėjo ir laukė. Jis buvo netoli nuo tos vietos, kur užvakar laukė Kokua, bet Kivis buvo ryžtingesnis ir nė kiek nesvyravo. Tik jo siela buvo prislėgta nevilties.

Atrodė, daug laiko praėjo, kol jis išgirdo dainuojant alėjos tamsumoje. Pažino bocmano balsą, tik buvo keista, kad taip staiga jis tapo toks girtas.

Bocmanas šlitinėdamas atėjo į žibinto šviesos ratą. Velnio butelį jis nešėsi po švarku, kitą butelį laikė rankoje ir žingsniuodamas tolydžio pakeldavo jį prie lūpų ir gerdavo.

- Tu gavai butelį! - tarė Kivis. - Aš matau.

- Nekišk nagų! - suriko bocmanas, šokdamas atgal. - Tik ženk artyn žingsnį, ir aš tau sumalsiu snukį. Užsimanei apmauti mane, ką?

- Ką tu nori pasakyti? - paklausė Kivis.

- Ką noriu pasakyti? - šaukė bocmanas. - Ogi tą, kad butelis yra visai geras. Kaip aš jį gavau už du santimus, negaliu suprasti, bet kad už vieną santimą tau neparduosiu, tai gali būti ramus.

- Tai tu sakai neparduosi? - dusdamas paklausė Kivis.

- Ne, ponaiti, - sušuko bocmanas. - Bet jeigu nori, galiu duoti gurkšnį romo.

- Aš noriu įspėti - žmogus, pasilikęs butelį, eis į pragarą, - pasakė Kivis.

- Miręs vis tiek kur nors eisiu, - atsakė jūreivis, - o tasai butelis yra geriausias draugas, kokį kada turėjau. Ne, ponaiti, - jis vėl suriko, - dabar tasai butelis yra mano, o tu susimeškeriok sau kitą, jei nori.

- Argi tai gali būti tiesa? - sušuko Kivis. - Tavo paties labui prašau, parduok man jį!

- Aš netikiu tavo pasakomis, - atkirto bocmanas. - Tu mane laikei kvailiu, dabar pats matai, kad nesu toks. Ir baigiam šnekas. Jeigu nenori gurkšnio, aš pats išgersiu. Už tavo sveikatą ir labanaktis!

Ir bocmanas alėja nukrypavo miesto link, o su juo dingo ir mūsų butelis.

Kivis lėkė pas Kokuą kaip vėjas; tą naktį jie džiaugėsi be galo, ir nuo tol jų gyvenimas Švytinčiuose Namuose buvo ramus kaip niekada.

TURINYS

R. L. Stivensonas 3
Keistas daktaro Džekilio ir pono Haido atsitikimas 6
Pono Maltrua durys 61
Susuktakaklė Džeinė 78
Markheimas 87
Lavonų grobstytojas 102
Velnias butelyje 119

Robertas Luisas Stivensonas

Slėpiningosios novelės

Novelės

Vertėjas Povilas Gaučys
Dailininkas Vytautas Jurkūnas
Redaktorius Virgilijus Čepliejus
Techninė redaktorė Aldona Kelioticnė
Korektorė Danguolė Tunkevičienė

Duota rinkti 1992.04.27. Pasirašyta spaudai 1992.09.15. SL Nr. 426.
Formatas 84x10 8 1/32 Popierius laikraštinis. Garnitūra "Baltika" 10 punktų.
Ofsetinė spauda. sąl.sp.l. Tiražas 25000 egz. Leidinio Nr. 12 Užsakymas 695.
Kaina sutartinė

Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, K. Sirvydo 6 2600 Vilnius

Spausdino valstybinė įmonė "Spauda"